

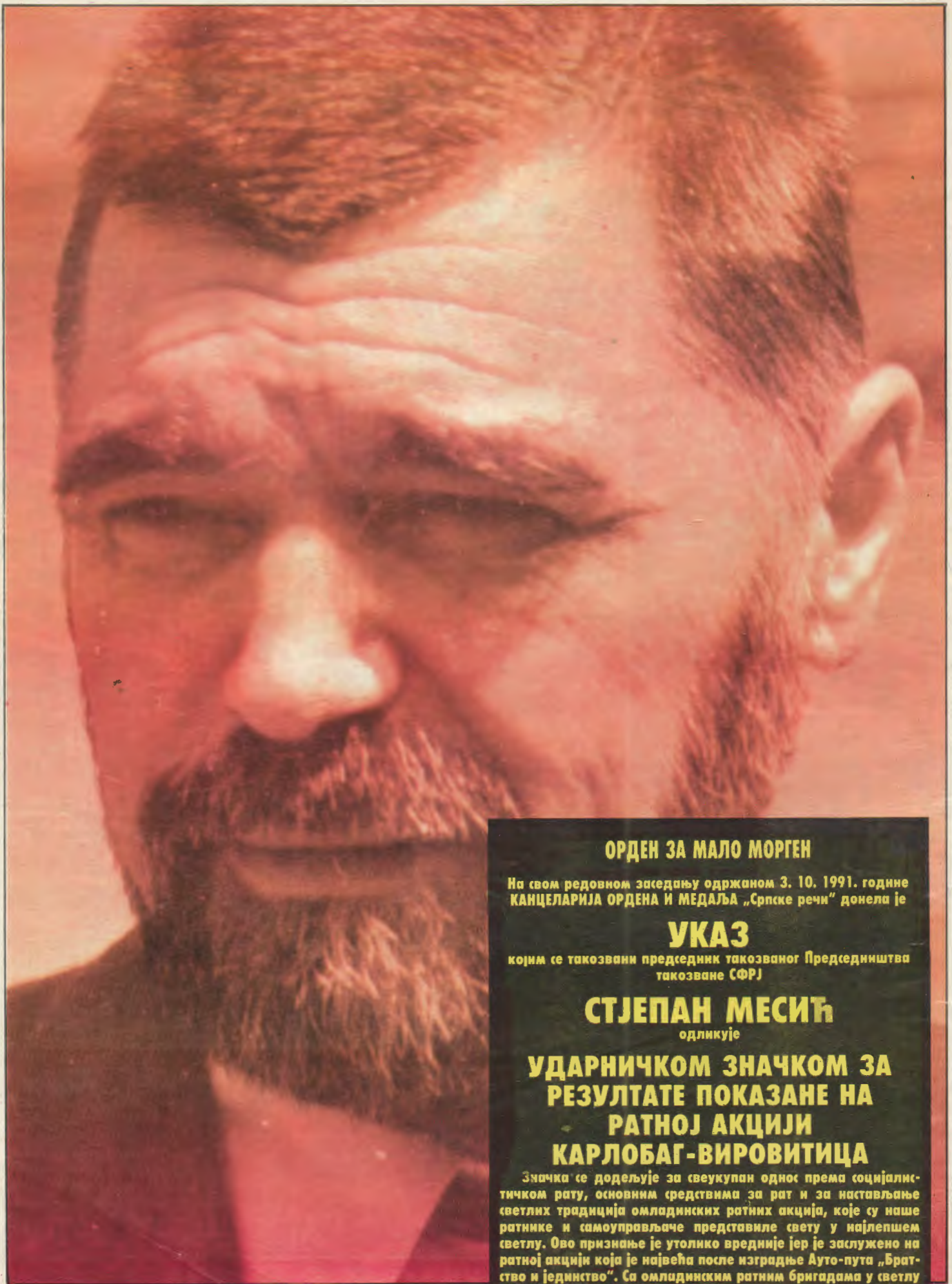
СРПСКА ПРЕШ

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ ● БРОЈ 30 ● 14. ОКТОБАР 1991. ● 40 ДИНАРА

КРАЉ У СРБИЈИ

ИТАЛИЈА 2200 ITL, ФРАНЦУСКА 6,30 FRF, ШВАЈЦАРСКА 3,50 CHF, ШВЕДСКА 25 SEK, АУСТРИЈА 30 ATS, СР НЕМАЧКА 5,80 DEM, БЕЛГИЈА 40 BEF, ХОЛАНДИЈА 4 HFL, ГРЧКА 500 GRD, НОРВЕШКА 25 NOK, ДАНСКА 25 DKK

ОРДЕН ЗА МАЛО МОРГЕН

На свом редовном заседању одржаном 3. 10. 1991. године
КАНЦЕЛАРИЈА ОРДЕНА И МЕДАЉА „Српске речи“ донела је

УКАЗ

којим се такозвани председник такозваног Председништва
такозване СФРЈ

СТЈЕПАН МЕСИЋ

одликује

УДАРНИЧКОМ ЗНАЧКОМ ЗА РЕЗУЛТАТЕ ПОКАЗАНЕ НА РАТНОЈ АКЦИЈИ КАРЛОБАГ-ВИРОВИТИЦА

Значака се додељује за свеукупан однос према социјалистичком рату, основним средствима за рат и за настављање светлих традиција омладинских ратних акција, које су наше ратнике и самоуправљаче представиле свету у најлепшем светлу. Ово признање је утолико вредније јер је заслужено на ратној акцији која је највећа после изградње Ауто-пута „Братство и јединство“. Са омладинским ратним бригадама у светлу будућност! УРА(Т), УРА(Т), УРА(Т)!

КАПИТАЛ
НЕ ПРИЗНАЈЕ ГРАНИЦЕ

ПИШЕ:
ИЛИЈА ДАВИДОВИЋ

КАКО ПРЕПОЗНАТИ ИЗДАЈНИКА

Чини се да крвави замајак више нико не може зауставити. Његови обртаји су досегли брзину која све ломи. Шансе да се избегну његови крвави зубци, скоро су никакве. Етром одјекују ехо нових уредби и наредби и претње високим затворским казнама па и одузимањем живота непослушним и неодговорним. Тражи се појачана одговорност јер је, о ироније, непосредна ратна опасност пред нама. Није, дакле, рат. Само опасност од њега. А то што сваког дана бљују топови и хаубице, праште бомбе и митраљеви, авиони сеју смртоносне товари, горе села и вароши а мртвачки сандуци одлазе један за другим у завичаје невољних ученика ове драме, то није рат. То је према одлуци преполовљеног шефа преполовљене државе само непосредна ратна опасност. Не треба се наравно, освртати на кликовање млађаног премијера црногорске државе — Хоће рат, имају га. То је последица његовог државничког неискуства и бритке оштрине његовог карактера. Моно, старији и искуснији, а уз то на сталној вези са важнијим од Костића и са најважнијим у братској републици, тврди да нема рата, па према томе Црна Гора ни са ким не ратује. Сад је само ратна опасност. Додуше доста незгодна јер се лелеци за погинулим црногорским резервистима све више шире. Они гину на просторима суседне републике али је званично објашњено да се тако чува сопственост. Они који у то не верују обични су издајници.

У братској Србији сестринска партија на власти својим саопштењима отвара очи грађанима, којима „мора бити јасно“ да се само извршавањем одлука Штаба врховне команде и њеног Председништва може обезбедити мир. Ратом до мира поручују српски социјалисти. Сви у добровољце, сви у војне редове. Неће нам кукавице и дезертери кројити судбину ма колико се умножавали. Већ видим како се припрема елитни добровољачки одред социјалиста „Рахман Морина“ састављен све од самих чланова главног одбора. Раме уз раме маршују Михаило Марковић, Томица Миленковић, Недељко Шиповац, Томица Рачевић, Богдан Трифуновић, Рада Анђелковић и на челу зна се Перица Шкундрић. Све виђени и храбри борци који много не трабуњају и теоретички већ личним примером показују како се брани земља и српство. Отишли би они и раније али су морали на терен да народу објасне неке ствари као на пример како препознати издајнице и петоколонаше. На једном од својих скорашњих гостовања, ономад у Младеновцу, генерални секретар Шкундрић лепо објасни ко су дезертери, ко су издајници и шта им треба радити. Пера тада откри да су за масовне појаве дезертерства криве неке опозиционе партије и њихови лидери и да између њих и господина Туђмана не постоји никаква разлика. Он је том приликом и Карађорђевиће, с малим изузецима,

сврстао у издајнике што уосталом и пише у уџбеницима историје из којих је Шкундрић учио. О издаји је генерални секретар СПС-а могао пуно тога да научи од свог старијег и познатијег друга академика Михаила Марковића. Говорећи неки дан на радију изнео је и образложи читаву скалу и типологију издајстава и издајника. Старији слушаоци су уживали сетно се присећајући неких поратних година и хајки које су успешно организоване на издајнике свих боја.

Утемељена на теоријским достигнућима виђенијих и идеолошки уздигнутијих чланова СПС-а другова Марковића и осталих, почела је у средствима информисања конкретнија разрада типологије издајника. Чувени војни коментатор, принова „Политике“, открива нам да су поред већ одавно откривених Месића и Дрновшека за рат и анархију у земљи криви и Васил Тупорковски и Богић Богићевић јер су у марту на седници Председништва интелектуално жонглирали, предлагали јалове ставове и били логично бедни у дискусијама. При томе су заборављене некадашње заслуге Васила Тупурковског за познату синтагму о антисрпској коалицији. Боже, како је у политици све тако релативно. Од медијског љубимца Васил постаде у невеликом временском раздобљу издајник. Једно време беше почело на неким важним местима у Србији, као што је скупштина и слично прозивање генерала Кадјевића. Тражена је његова глава. Онда се неко досетио да гледалишту прикаже ту мартовску седницу а појачана је топовска и друга канонада и ствар је утихнула. Престала је прозивка генерала.

Српска опозиција, истинска, а не она што је представља резервни одред странке на власти и што нескривено подупире све њене потезе а неке чак најављује, нешто је сувише закупљена дочеком престолонаследника и као да нема времена да одрешито изнесе своје погледе и ставове о актуелним догађајима. Њој као да је више стало да се оправда пред властима да није издајник и тако се хтела то или не сврста уз владајућу партију, него да одлучно стане уз оне снаге које истински желе мир, искрено се за њега залажући и којих у Србији није мало. Друга је ствар што од халабуке агресивних и ратоборних мегданџија и ситних родољубаца не могу да се чују. У овом времену људскије је прихватити епитет издајника него учествовати у лудилу коме нема мере ни краја. Зар није часније изневерити ратно-хушкачке позиве разних Шешеља, Вучелића, Вучуровића и сличних „ратника“ него се сврстати у беспоговорне извршиоце ратних похода. Ништа нас сутра не може опрати пред Европом која јасно и без увијања говори о правим кривцима за наш узајамни покољ и о њиховој неизбежној одговорности пред међународним судом правде. Покушајмо за почетак, као Алија Изетбеговић, огласити себе неутралним за рат и војевање. Остало ће доћи само по себи.

КО СЕ ПРАВИ ЛУД?

Будала не мора увек да је луд. Умети намерно правити се будала условљује извештан степен интелекта. Познато је да су дворске будале биле махом интелигентни људи, па су изигравајући лудаци успевали да врше снажан утицај на своје господаре и затуцане деспоте. Питам се где пронаћи дворске луде нашим вођама и врховницима, ваљда их још једино они могу мењати и привољети да не раде свом народу о глави.

Питам се да ли је „нормална и права власт“ актуелна српска власт која је добила изборе обећавајући мир, сигурност светлу будућност и „праведну“ економију, жигосући и клеветајући своје противнике као изазиваче рата, као лудаци, да би нам сама донела рат, десетине хиљада српских избеглица, разарања, смрт и килограм хлеба десет (10) пута скупли од једног килограма пшенице. Светла будућност у „праведној“ економији остала је сан лаковерних који су поверовали СПС-у да неизвесности неће бити. Да ли је „нормална власт“ паметна власт она која славodobитно броји мртве тврдећи да их противна страна има више? Да ли је за мајку која је изгубила сина јединца или за ситну децу која губе јединог оца и храниоца одлучујући проценат убијених на једној или другој страни. Па ко се онда заправо прави да је луд.

Због вођа и врховника (а и због разних послушних трабаната, идеолога пропалог света а сви из истог шињела) који нас воде читава Југославија и сви њени народи стављени су под старатељство, понижавајуће старатељство Европске заједнице (некадашњег спољног непријатеља). Због на време неодржаних демократских избора на савезном нивоу (пре републичких, фарсичних остаје да се надамо да ће нам Европа донети „нормалну, паметну власт“ за којом жудимо и коју нисмо били способни сами да изаберемо. Сада у Србији можда можемо исправити део грешке (залудног веровања), поправним и закаснелим локалним изборима, ако их буде. Све што се догађа ових дана, стање у јавним медијима (ТВ и „Политика“) иступање гласноговорника актуелне српске власти говори да партија на власти није спремна за другачија „демократска“ правила избора, и све то брањећи угроженошћу српства а при томе одбија да носи бар део објективне кривике због арогантног понашања и избегавања дијалога на јавној сцени о миру, због наде да комунизам може опстати а свакога ко је другачије мислио проглашаван је лудаком или у најмању руку издајником. Питам се да ли у овом политичком тренутку и економском колапсу има смисла изаћи на изборе, поготову што статутима о локалној управи општина се у ствари обликује нови облик тотализма (диктатуре) владе Србије јер је Народна скупштина и онако машина за изгласавање.

Знам, и ја ризикујем пишући ове редове, а шта ми је друго преостало јер нас и онако убијају речима, мецима, бедом и лудилом пропалих вера и идеологија. Нисам изненађен ни уплашен али сам уверен да ће предстојећи избори бити залудни јер они исти који

су клицали „Друже Тито ми ти се кунемо“ и они исти који су измислили крилатицу „И после Тита, Тито“ демократију замишљају као промену форме истог циља а опозиција треба да буде параван и кулиса такве намере. Грађани односно гласачи немају превелик избор, заправо само рушење постојеће власти, ако не желе, желимо, да нам потомци живе као послушници, поданици а не као слободни људи, који ће живети од свог знања и рада, или и даље да се правимо луди.

Што се мене тиче, не занима ме која ће власт бити само нека буде нормална, паметна (а не она која лаже и лудује) да могу да се бавим својим послом (а за друге да га има) истражујем истину, говорим истину, слободно се крећем, радујем животу, своје својих и свачијем. Кад сам се већ родио хоћу да живим, рат и јуначење су прошлост за нормалне, хоћу царство земаљско.

Зато, морам и морамо да кажемо гласно свима и свакоме ко се прави луд и ко нас куда и зашто води. Доста. Ово што се сада догађа је пут у катастрофу, хаос, грађански рат, сиромаштво, свеколику беду и све то зарад ината и лудила, двојце, шесторице и осморице људи (нељуди) у врху власти Југославије и република, који не могу и неће да науче шта је потреба живота, човека. Ови нељуди зарад својих интереса, различитих ината и снова све што знају то је власт и тобоже национални интереси а у ствари све се своди на очување стечених привилегија пропалог света и пропале вере — комунизма јер сви до једног су ђаци исте школе и истог учитеља, за себе царство земаљско а за народ царство небеско.

Станимо, фитиљ је запаљен. Чекамо експлозију. А онда, живећемо једни са другима, или свеједно, једни поред других али са новим ружним успоменама. Па ко је онда ту луд ми који слушамо или они који владају. У сваком случају избор је наш ако нам је стало до себе, части и уверења за које се мора борити да живимо као људи и заборавимо што пре овај неизменовани хаос, расуло памети, лудило, наше и свачије лудаци. На путу ка бољем животу ми у овом тренутку имамо само једну моћну препреку — сами себе, а време за нову заблуду више није наше.

Мрак можемо победити само разумом где је живот старији од сваког сна и лудила, а оно што нас чека, ако не буде ново нећемо дочекати ништа.

**Проф. др Драгиша Ранчевић,
Пољопривредни факултет, Земун**

ЈЕРЕТИЧКА РАЗМИШЉАЊА

Знам да се јерес увек кажњавала (чак и ломачом у доба инквизиције), али исто тако знам да живимо у време кад сва виђења, па и она од којих се широка јавност јежи, треба презентирати у нади да ће допринети освешћењу и заустављању пред амбицијом који пред нама, на путу којим идемо, злослутно јапи и прети да нас као народ заувек прогута.

Као повод за ова непријатна размишљања

узећу један цитат из чланка Драгутина Јакшића, објављеног у „Искри“ јула 1991. године. Објашњавајући шта српска емиграција чини да би свету објаснила положај Срба и Србије на југословенском простору, аутор чланка, са још три угледна интелектуалца окупљена око „Искре“, успео је да буде примљен код секретара Парламентарног комитета за спољне послове Лабуристичке партије. „Обавестио нас је на почетку, каже Јакшић, да је дан раније отишао у библиотеку Парламента и рекао да му припрема белешке о Косову, јер сутрадан има разговор с неким Србима. Ја сам отворио књигу 'Задужбине Косова', наставља Јакшић, да му покажем мапу на коју се виде све цркве, манастири, гробља и рушевине. Бацио је само летимичан поглед, а слике фрески и црква нису га интересовале“.

И даље: „Нас четворица смо покушали да му прикажемо положај српског живља и српских светиња и свакодневне невоље којима су изложени. Његов одговор је био кратак. Гледајући у своје белешке, он рече: 'На Косову живи око 90 посто Албанаца; пре два дана погинула је у демонстрацијама једна 16 година стара девојка албанске народности. То су чињенице, то је стварност, а ви не мо-“

АЛЕКСАНДРА, ЈАВИ СЕ!

Молимо госпођицу Александру Ђорђевић, потписницу писама у претходним бројевима „Српске речи“, да нам се јави ради додатних информација и даље сарадње.

Редакција

жете вратити натраг 300 година историје (мислећи на сеобу Срба, када су Албанци населили опустошене крајеве).“

Сад, ако хоћемо да се издвојимо из стада у које нас је сатерао митовизија, а касније вицеизија, ако одбијемо да бљејимо по такту који целокупном нашем животу даје неприступачни, вољени и попут Стаљина тајанствени Велики Диригент, ако одбијемо да слушамо свакодневно тамбурање будно и вешто вођеног пропагандног оркестра, покушајмо да савесно и озбиљно размислимо о речима лабуристичког угледника (који сигурно није члан „антисрпске коалиције“, ни „србождер“, нити „Туђманов и Руговин плаћеник“). Тај посланик је изразио мишљење света који нас окружује и од кога зависимо и нико, баш нико, нема нити ће имати разумевања за наше митове, за нашу племенску филозофију и сентиментална сећања на „славну прошлост“. Данашњи свет — заокупљен чиповима, компјутерима, информатиком, електроником и другим савременим путоказима у будућност — једноставно не схвата да је Косово „колевка наше културе и државности“, да је тамо рођена и кроз векове одржавана наша национална свест.

За Европљанина, за Американца и уопште за грађанина савременог света то су једноставно сентименталне ствари које припадају прошлости и од којих се данас не може жи-

НАСТАВАК НА СТР. 74

**СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
ИЗДАЊЕ СЛОБОДНИХ
НОВИНАРА**

**ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК:
БОГОЉУБ ПЕЈЧИЋ**

**УРЕЂУЈЕ РЕДАКЦИЈСКИ
КОЛЕГИЈУМ**

ДИЗАЈН: ДЕЈАН ЂУРОВИЋ

**САРАДНИЦИ: Славица Лазић,
Александар Цветковић,
Сандра**

**Петрушић, Александра
Јанковић, Душко
Богдановић, Зоран Петковић,
Драгослав Грујић, Драган
Барјактаревић, Веран Матић,
и Ђорђе Вукоје
(фоторепортер).**

**СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ: ТАТЈАНА
ГЕОШЕВ**

**АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ: Бранкова
13-15, 1 улаз, 11000 БЕОГРАД
ТЕЛЕФОН: 011/620-891
(секретаријат), 628-242, 625-937
ТЕЛЕФАКС: 011/624-598**

**Жиро-рачун: динарски
60801-603-27652, девизни
60811-620-128-25731-74956-
-33 (са знаком за „Српску
реч“).**

**Претплата: 900 динара
годишња, 450 динара
полугодишња. За
иностранство 150 ДЕМ или 90
УСД.**

**Лист излази сваког другог
понедељка.**

**Рукописи и фотографије се не
враћају**

**Штампа ДП „Борба“ Косовска
26, Београд**

**Мишљењем Секретаријата за
информације Републике
Србије број 413-01-221/91-01
од 15. фебруара 1991.
године одређена је стапа
пореза од 3%.**

КРАЉ ЈЕ ДОШАО

**АЛЕКСАНДАР II
КРАЂОРЂЕВИЋ У
ОТАЏБИНИ**

Стр. 11-20

**„СЛУЧАЈ“ СРПСКИХ
РЕЗЕРВИСТА**

**ХЕРОЈИ ИЛИ
ИЗДАЈИЦЕ?**

Стр. 21-27

СЛЕДЕ ЛИ ПОЛИТИЧКА СУЂЕЊА?

**КОЛИКО
ГОДИНА ЗА
НАПУШТАЊЕ
„СРЕМСКОГ
ФРОНТА“?**

Стр. 28-29

**НАСТАВАК РАДА
СКУПШТИНЕ СРБИЈЕ**

**КО ЋЕ ДА
ОТПЕВА МАРШ
НА ДРИНУ?**

Стр. 36-37

ЦРКВА И РЕЖИМ

**ПОЛИТИКАНТ-
СТВО У
ПАТРИЈАРХОВО
ИМЕ**

Стр. 38-40

ОДСТРЕЛ НОВИНАРА

**ПРАВЦИ И
КРИВЦИ**

Стр. 52-55

СЛУЧАЈ

Мис Крње Југославије за 1991. годину **Славица Трипуновић** није нимало крња. Напротив, изузетно је лепа и шармантна. Једна од најлепших мисица које смо имали. Међутим, за ову рубрику је од интереса чињеница да је она из — **Борова Села**.

Не знамо зашто, али имамо некакав чудан осећај да ће будући **Мистер Универзум Крње Југославије** сигурно бити из Книна. Ако се потписници буду држали договора.

ДОМАЋИНИ

Црвена Звезда била је домаћин Портдауну у Сегедину, у Мађарској, а Партизан је био домаћин Хихону у Истанбулу, у Турској, као што знате.

Тако Велика Србија испаде и већа него што је планирано.

ТРАНСПОРТ

ЈНА никако да смисли како да остатак својих тенкова из Словеније пребаци у сигурнија подручја. Тако се дошло на идеју да конвоји оду до Трста, одатле бродом до Барија, а онда, зна се, на слободну територију Црне Горе. Проблем је само у томе што Италијани, а нарочито Тршћани, никако не желе да на својој територији виде тенкове са црвеном петокраком.

Можда и није све тако црвено. Можда је управо тај фанат камен темељац будућих присних односа између Срба и Италијана.

ПРОМАШАЈ

Да су српски ратни(чки) агитпроповци јад и беда у односу на хрватске говори и следећи њихов гаф. Наиме, просто су се поносили открићем како хрватски муповци и зенге имају при руци ланч-пакете из НАТО-овог арсенала, који садрже наводно 22 артикла: од

супе, преко предјела, главног јела, до десерта и освежавајућег напитка. Прибор за јело, салвете и зачини подразумевају се. И, уместо да после таквог, по наше, апсолутно контрапродуктивног и антипропагандног открића, залегну да сваки наш одмах добије печено прасе за сваки оброк, кукали су над судбином „јадних наших“ који почињу са гладовањем и пре него што стигну до ратишта. Српски војници били су, опет шокирани сазнањем да хрватске власти о својима брину боље него српске о својима.

Тако ће да буде и даље, све док одвратна опозиција и даље буде по свом нахођењу и према својим страначким интересима распоређивала и упућивала на ратишта оно што у крај зноја свог прикупи и обезбеди неправедно потиснута странка на власти.

БЛАГОСИЉАЊЕ

По први пут након ко зна колико времена патријарх СПЦ замољен је да благосица овогодишњу летину и замоли Бога за сличну следећу годину. И то, замислите, на државном сектору.

Тек сада је многима из „државног сектора“ пукло пред очима. Да су се раније сетили можда ни дан — данас не би било опозиције, можда је и даље могао да постоји Централни комитет, можда су могли да добију по још који стан. Кад је онако било без Бога, како ли би тек било с Њим!

СТОЧАРСТВО

Рад Народне скупштине Србије настављен је у атмосфери у којој је недавно и прекинут. У поплави ратних тема ТВ-гледаоци опет имају прилику за мало разоноде и духовне рекреације. И да нешто ново сазнају. Тако су запажено прошли залагање једног посланика за „сточарску државу“ и тврдња другог да је Србија увек губила ратове кад није имала стоку.

Расправа на ту тему често је прекидана негодовањима из редова СПС-посланика, јер је у ваздуху стално лебдела опасност да

неко из редова опозиције предложи заклучке.

ГЕНТ

На целокупну демократску српску јавност шокантно је деловало сазнање да је потпредседник владе Србије Будимир Кошутић на списку плаћеника немачке обавештајне службе.

Где год смо се појавили да сазнамо да ли је то истина рекли су нам да „и сами знамо да је то истина“ и да нема потребе проверавати. Идиоти, знамо и ми да знамо, али баш ће независни српски суд да нам верује на реч, без доказа!

МАЦА I

Залажући се за коректне парламентарне односе међу скупштинским странкама војвода Маца је Српски покрет обнове назвао Српским покретом ОБМАНЕ.

СПО-овци се нису узбудили ни два посто. Само су два-три пута мјаукнули. Знате како је, за њих је жена увек жена, макар изгледала као Маца, али то није разлог да је се не обмане кад год се то може.

МАЦА II

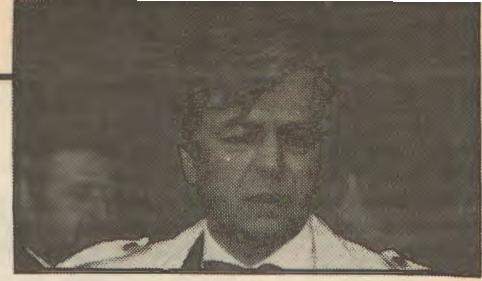
Маца је активна и ван Скупштине. Тако је забележена њена изјава да „ми нећемо дати ни педаљ српског мора!“

Тако је то кад пустиш жену у фризерај, увек се врати са новом концепцијом света.

МАЦА III

Маца се баш разбашкарио по Крњој Југославији: води међустраничку и скупштинску политику по Београду, ратује са своја два четника у Славонији, Крајини и Херцеговини, наравно истовремено, одмерава дужину српског мора негде у Далмацији, припрема

се за рат са Муслиманима и Шиптарима, док је на фронту ради за српско угоститељство једући шампите по Београду кад год му плате, по аматерским позориштима глуми Адолфа Шиклгрубера, а најављује и нову функцију — професора на Правном факултету у Приштини.

Више нема ни своју интиму. Чим га у јавности нема десет минута одмах се човечанство упита: „Зашто ли нема Маце? Да није можда „добила“?

РАЗГОВОРИ

Изгледа да је дошло време да тајни разговори постану најјавнија ствар у овој земљи. Можда не знате колико кошта литар млека, али сигурно знате шта је тај и тај рекао томе и томе у тој и тој прилици, и то иза шест зидова. Чак и ако вас не занима сервираће вам црно на бело, у видео или аудио верзији. Почело је са снимцима Шпегељевих тајних преговора. Настављено је снимцима разноразних затворених и тајних састанака државних органа, Председништва или Владе Југославије. Пре двадесетак дана сви су чекали Кадијевићев интервју једној енглеској тв-мрежи, у којем је, наводно, требало да докаже, снимцима, наравно, да су се Туђман и Милошевић ономад договорили око започињања и тока рата (вероватно и епилога), али од тога није било ништа. Последњи супертајни јавни снимак је снимак разговора између Милошевића и Радована Караџића...

Знали смо да смо отворено друштво, али на основу неколицине тајних снимака

нисмо начисто и — колико.

ТАКТИКА

Иако би према свим могућим цивилизацијским претпоставкама Александар II Карађорђевић требало да за српске власти и њене безбедносне органе буде са ВИП третманом (врло важна особа), без обзира што није гост државе, изостало је свако обезбеђење од стране МУП-а Србије. Отуда онолике гужве куд год се овај кретао. Са Томиславом Карађорђевићем ствар је била другачија, дочекао га је Будимир Кошутих, а полицајаца у цивилу било је колико и оних који су га чекали добровољно.

Поводом ових Милошевићевих патената није потребно подсећати да су седам од дванаест земаља ЕЕЗ — монархије и да будним оком прате третман Александра у Србији. Да је Александар најавио да долази са десет милијарди долара у врећи наш председник би га вероватно замолио да се не труди толико него да паре пошаље поштом.

ЗАНИМЉИВОСТИ

Кад су Томислава Карађорђевића новинари упитали зашто није дошао заједно са Александром, у истом авиону, овај је одговорио: „Из безбедносних разлога!“

Чекамо тајне снимке преговора о обезбеђењу једног и другог.

ЕПИЗОДА ПРВА...

Припремајући овај број „Српске речи“ замолили смо за разговор Милана Комненића, председника Извршног одбора Српског покрета обнове. Овај је на нашу велику радост одбио, али нас је онерасположило његово образложење: њему, као потпредседнику Странке, не пада на памет да даје било какву изјаву за „такве новине“, за новине са „таквом концепцијом“ и за новине које му нису поклањале одговарајућу пажњу у претходним бројевима.

Подсећамо г. Комненића да смо, на жалост, и раније, кад год је било ГУСТО, осећали обавезу да му посветимо одговарајућу пажњу, али да је он, кад год је и где год је било ГУСТО — био прилично РЕТКО. С друге стране, нисмо сигурни да би га новине са „другачијом концепцијом“ уопште моиле за разговор.

ТРЕТМАН

Долазак престолонаследника Александра пропраћен је тог дана у главном тв-дневнику тек у 41. минуту. Следећег дана тек у 48.

Ако очекујете да се трећег дана третман погоршао — варате се. Одлазак краља из земље обезбедио му је прву минуту тв-дневника.

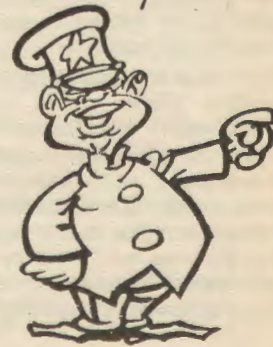
КИНЕСКИ СИНДРОМ КИНА 1945

ГРАБАНИ КИНЕ,
НАКОН ПОСТЕДЊИХ УВРЕДА
УТУЂЕНИХ КИНСКОЈ
НАРОДНОЈ АРМИЈИ ОД
СТРАНЕ ХОИГ-КОНГА И
ТАЈВАНЦА...

... ОДЛУЧИЛИ СМО ДА
НАШУ УВРЕБЕНУ НАРОДНУ
АРМИЈУ ВРАТИМО НА
ОНЕ ДЕЈОВЕ КИНЕ ГДЕ
ЈЕ НЕЋЕ ТРЕТИРАТИ
КАО ОКУПАТОРСКУ...

Крсте Милошковић

... ДАКТЕ =
НА ТРГ
ТЈЕН-АН-МЕН!

СКИЦЕ ЗА ОПИС ЛУДИЛА

1.

Сувише дуго су људи на овим просторима били нико и ништа, и зато је рат многим прва и једина прилика да бар за тренутак, до метка као спасења, осете да су неко и нешто.

Убијање је постало последња могућност самопоптрђивања.

Остале могућности су, просто, исцрпљене.

То је, вероватно, разлог што с ратишта стижу и језиве приче.

У енглеским новинама ових дана се огласило неколико плаћеника из белосветских јазбина авантуризма и криминала, с богатим легионарским искуствима, који се боре у крвавим усташким сатнијама.

„Волимо да ратујемо и да убијамо“, рекли су, „али још нисмо видели и доживели нешто тако прљаво као што је овај рат.“

Истине о злу у коме се давимо, ма како нам се то не свиђало, превазилази политичка, национална, државотворна, патриотска и слична тумачења.

Све је, данас, на нашим трагичним просторима, експлодирало и разорно погађа и оно што јесте и оно што није за рушење, а најснажније је, и с најпругубнијим дејством, експлодирао годинама скупљани и таложени људски очај.

Трагедија је, дакле, сувише а и непопраљиво дубока...

2.

Тврђе да је Вук Драшковић највећи кривац за катастрофални неуспех мобилизације у Србији представљају, иако су нетачне, несвесна а тачна признања присталица владајућег режима да је Вук Драшковић данас најјачи и најутицајнији српски политичар, и једини кога народ слуша.

Не избегава Србин рат, како мисле разне парасрпске галамције, зато што га је неко на то наговорио; у овај рат Србин неће, између осталог, и због многих парасрпских галамција, које га у рат зову.

Лупетања о кукавичлуку, дезертерству и дефетизму српског човека, чије су ратничке коте Косово, Топола, Таково, Чегар, Колубара, Цер, као и лупетање о Вуку Драшковићу, чији је образ у националном питању чист за разлику од образа новокомпонованих социјалистичких патриота, сва та нервозна и губитничка лупетања, историјске су и неопростиве увреде нанете српском народу, а и додатни разлози за познату србијанску скепу.

3.

У лудим временима, кроз која управо пролазимо, љуљајући се на рубу провалије,

Пише: **Миленко ВУЧЕТИЋ**

људе не убзуђују ни најлуђи обрти.

Одлука Бранка Костића, Борисава Јовића, Југослава Костића и Сејде Бајрамовића да себе прогласе за неприкосновену власт у Југославији, с правом успостављања преких судова и издавања уредби и декрета, у свету је, углавном, без много финеса и дипломатског тактизирања, означена као својеврсни државни удар.

Оно што није успело маршалу Јазову, као да је, макар и привремено, успело заставнику Сејди.

Такав се, бар, утисак стиче по међународним реакцијама.

Вишедневно ћутање српске опозиције и српских интелектуалаца о овој ствари, сем часних изузетака, остаће, испостави ли се да је реч о преврату, велика љага на лицу демократске Србије, ако је икада буде.

Летошња досетка да ми имамо много Јазова, али да немамо Јељцина, показале се тачном.

Тешко је предвидети шта ће се даље догађати.

Национални циљеви остварени на нечестан начин, поготово недемократским средствима и сумњивим пречицама, воде у пакао националних кошмара.

Пучисти, у принципу, према историјским али и савременим искуствима, завршавају, пре или касније, с мање или више пустоши иза себе, на оптуженичким клупама и у затворима.

Тако ће, вероватно, бити и овде ако се покаже да је реч о пучу, и ако смо ми, у том случају, још, упркос свему, виталан политички народ.

Могући су, међутим, и другачији исходи. Сигурно је, једино, да садашњост, која трпи свакојака лудила, а ми живимо у таквој садашњости, убија сопствену будућност.

4.

Тоталитаризам се препознаје и по кичу који га прати као средство улепшавања и одбране, наравно, уз неподношљиву присутност и неиздржљиву агресивност.

Тамо где се много пева о вођама, слобода је у оковима.

У Стаљиново доба цветао је социјалистички реализам, а у нашем поднебљу социјалистички реализам се није примио, и замењен је јефтиним и отужним налицијем народног стваралаштва.

Ми смо, ипак, у време Максима Горког, имали Милоша Црњанског, Иву Андрића, Драгишу Васића, па и зенитисте и надреалисте.

Наша духовна посрнућа су зато — управо због духовних узлета и због вечне утакмице Срба у крајностима — дубља и тамнија.

Не зна се ко је неповратније у кичу, онај ко је смислио стих „Слободане, волимо те више него суше кише“, или онај који је творца инспирисао на такву будалаштину, али је извесно да смо сви у кичу.

Бисер кичерског удвориштва новијег датума гласи „Нас ће Слоба водити до гроба“, и мада је аутор, очигледно, желео да каже како је Слоба вечан, и како ће бити доживотни председник, на чему се, изгледа, интензивно ради, први пут се десило да је и кичерска баналност набијена вишезначајем.

Нема тог тоталитаризма који не пуца и изнутра.

5.

Ништа се у политици не одвија случајно. За српску химну предложене су, као што је познато, песме „Боже правде“, „Востани Србије“ и „Марш на Дрину“, а „испод жита“, с врха пирамиде власти, стижу и неки други неукусни предлози.

У насловима званично предложених песама доминирају три лако читљива појма: правда, устанак и марш.

Први појам нам је најближи и најпожељнији, јер је и најплеменитији и најсвеобухватнији.

Шта се, међутим, догађа?

Социјалисти се залажу да химна буде „Марш на Дрину“, и тако показују да они Србију не виде као грађанско, односно цивилно друштво, већ је виде као милитаристичку земљу.

Ни овај власник државе из црногорске патриотске песме „Костарика, наша дика, браниће нас од четника, а Уганда, сестра наша, браниће нас од усташа“, није за химну изабрао марш.

У овом великом националном послу треба по сваку цену зауставити непромишлене социјалисте у покушају да још једном обрнукају српски народ.

Тренутне ратничке еуфорије, чак и када су оправдане, не смеју се претварати у трајно стање и у светињу.

6.

Ако је Слободан Милошевић нови Цар Лазар а Борисав Јовић нови Милош Обилић, ако је Никола Кољевић нови Вукашин Мрњавчевић а Радоман Божовић нови Бановић Страхинја, ако је Михаљ Кертес нови Бошко Југовић а Сејдо Бајрамовић нови Југ Богдан, ако је Рабија Шубић, у одсуству Биљане Плавшић, нова Царица Милица, како се чини неким залуђеним Србима, онда је за сваког разумног и поштеног човека, за сваког ко држи до себе, за свакога коме је стало до праве Србије, питање части бити нови Вук Бранковић.

ШТА ЈЕ ПРЕТХОДИЛО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКОВОМ ДОЛАСКУ ПРИТИСАК ИЗ СЕНКЕ

Од Цркве, до Народне скупштине, Александар Карађорђевић је упозораван да његова посета пада „у зао час“. Је ли баш тако? По кога?

Његово краљевско Височанство престононаследник Александар дошао је у Србију и тако испунио своје обећање.

Позив да дође у отаџбину упутили су му прваци четири опозиционе странке из Србије (СПО, Демократска странка, Реформисти Србије и Народна сељачка странка) приликом њиховог сусрета 8. септембра у женевском хотелу „Мон Репос“.

Дан по сусрету принц Александар је за јавност дао следећу изјаву:

„У Београд ћу доћи 5. октобра. Пресрећан сам што ми се пружа прилика да видим своје земљаке. Ово је врло тешко време за нас и ја хоћу да учиним све што могу да се обезбеди мирна, успешна и демократска будућност за нашу земљу. Моја супруга и деца ће ме пратити“.

Та, за српску јавност, помало неочекивана вест, потврђена је на конференцији за новинаре 10. септембра у Међународном прес-центру. Лидери Демократске опозиције Србије, Иван Ђурић, Драган Веселинов, Вук Драшковић и Драгољуб Мићуновић, били су сагласни да Александров долазак неће имати политичка обележја, те да њихове странке ни у ком смислу не прејудуцирају одлуку о будућем државном уређењу. Драшковић је саопштио да принц долази да присуствује парастосу свом деди Александру Првом, који је убијен 9. октобра 1934. у Марсеју.

Међутим, од тог тренутка па све до потврде да Александар неопозиво долази, догодило се много тога што је посету озбиљно доводило у питање.

УЛОГА ЦРКВЕ

Највеће искушење за принца је, свакако, настало онога тренутка када је примио писмо од Патријарха српског господина Павла који му је поручио да „моменат за његов долазак није повољан“.

„У питању су“, каже се у писму, „опште политичке неприлике у Југославији и ратно стање у којем се навелико пролива људска крв“.

Као други разлог за недолазак принца Александра, Патријарх је навео да је „црква Светог Ђорђа на Опленцу годинама скрнављена, па пошто није освећена у њој се не може служити парастос“.

Ово је писмо Александра и људе око њега приморало да добро одвагају своју одлуку: послушати Патријарха, или не?

На једној страни, принцу се пружила прилика да исправи грешку свога оца, Петра II, који је побегао од рата и да се врати у земљу када се рат поново води. На другој страни је

био став ауторитета кога би сваки првокласни Србин требало да послуша.

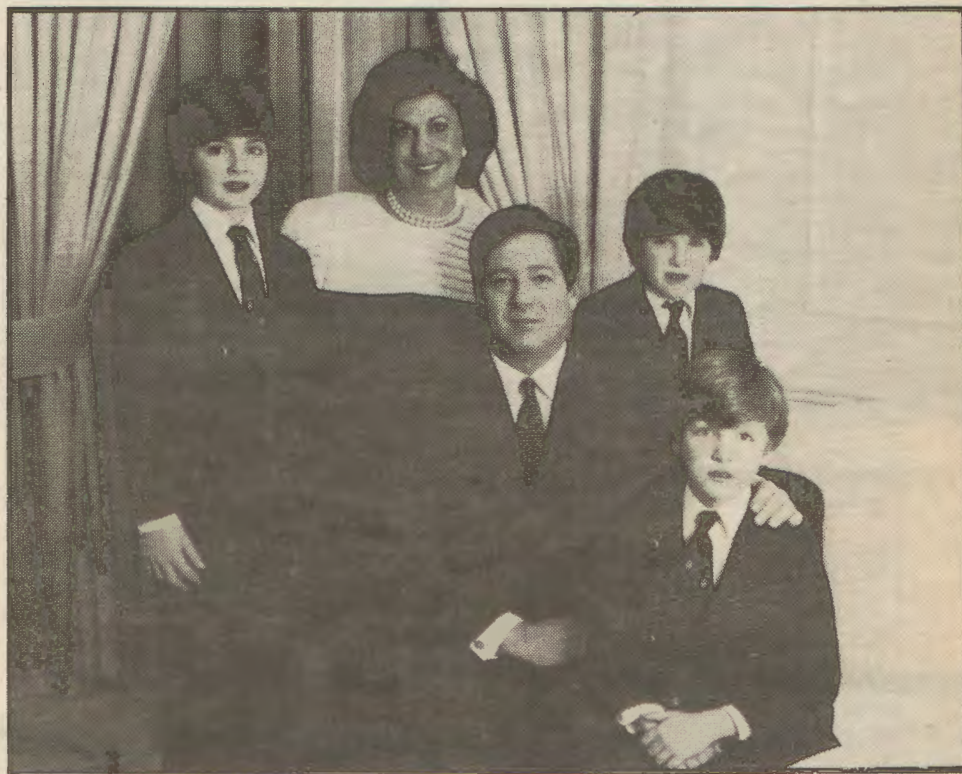
О неуверљивости другог Патријарховог аргумента сасвим довољно је говорила чињеница да је писмо принцу упућено пуних петнаест дана пре његовог доласка, а за чин освећења је био довољан само један дан.

Анализирајући епизоду са писмом, неодољиво се наметнуо закључак — деја ви! Сетимо се само мартовских догађаја у Београду и првог Патријарховог говора окупљеним студентима испред Теразијске чесме. Које је тада, објективно, највише ишао на руку Павлов позив да се мноштво развије док се у исто време одржавао скуп на Ушћу? Да су студенти послушали, да ли би данас Вук, Марјановић и остали ухапшени, били на слободи?

сања и неким својим екстремистима у другим партијама.

Новине, радио и ТВ станице под контролом режима настојале су да Александрову посету потпуно маргинализују, сасвим у складу са изјавом др Бориса Јовића да долазак Карађорђевића за СПС „није политички догађај“. Једина два догађаја везана за долазак која су добила „пун третман“ били су већ поменуто Патријархово писмо и писмо Вука Драшковића упућено на исту адресу. Писма су се под наднасловом „ексклузивно“ појавила на волшебан начин, без сагласности њихових аутора у „Политици“ и „Политици експрес“.

Неким се, па и људима из СПО-а Вуково писмо Александру учинило изузетно оштрим, на граници коректности, али је даљи развој догађаја дао за право Драшковићу. У ситуацији када су многи радили на томе да принц не дође, Вук му је поручио да је „шокиран вешћу“, (која је у једном тренутку стигла до

Да ли би министар полиције поднео оставку? Да ли би са Телевизије отишли уредници чије су смене тражене...?

ДРАШКОВИЋЕВО УПОЗОРЕЊЕ

Власти у Србији којима се Александров долазак није баш превише допао, проценили су да није упутна директна забрана доласка, па су ту незахвалну улогу, служећи се обманом наменили Цркви, средствима информи-

Београда), „да је принц одлучио да не дође“.

„Србија цела“, каже у писму Драшковић, „припремала се да Вас дочека, а Ви је варате. Ви се играте са Србијом. То Вам наш народ никада неће опростити. Ако не одржите реч, са Вашим краљевским амбицијама је готово“.

Да ли су ове речи пресудно утицале на Александрову одлуку, тешко је рећи, али остаје забележено да је Вук једини имао кураж да напише оно што су сви који су желели

У ЦИРИШКОМ ХОТЕЛУ, ПРЕД ПОЛАЗАК

причез долазак интимно осећали. Све се то збивало у времену када су и поједини чланови Одбора за дочек озбиљно намеравали да му упуте писмо са сугестијом да послуша Патријархов савет „да своју посету одложи док за то сазру прилике“.

СРАМНА СКУПШТИНА

Престолонаследников долазак, требало је да спречи и одлука Народне скупштине Србије која је одбила да усвоји иницијативу Српског покрета обнове упућену 12. 09. да се по хитном поступку усвоји предлог Уставног закона којим би се члановима породице Карађорђевић вратило одузето држављанство и конфискована имовина, што је санкционирано Указом, Президијума Народне скупштине ФНР Југославије од 8. марта 1947. године. Председник Скупштине Александар Бакочевић, правдао је то формалним разлозима, позивајући се на Пословник о њеном раду, али је све било више него очигледно онога тренутка када је као председавајући на веома

груб начин онемогућио посланика СПО, **Михаила Марковића** да јавно образложи све манипулације Скупштине у вези са избегавањем гласања о овом предлогу.

Редовне читаоце „Погледа“ вероватно је непријатно изненадило писање листа у последњем броју о личности принца Александра. Стални дописник крагујевачке новине из Њујорка је Александра назвао „духовним странцем и безазорним опортунистом“. Ређајући сличне квалификативе, писац текста каже, даље да се „кормило српске државе не може предати особама које ни духовно ни етнички том народу више не припадају“.

На крају аутор Павловић из свега изводи закључак „да се питање монархије мора начелно одвојити од личног питања Александра Карађорђевића“.

Причезва дефинитивна одлука да дође представљала је и веома храбар чин. Данима пре његовог поласка, у Лондон су стизале претње припадника Српске радикалне странке, да ће убити Александра уколико дође у Србију. Инспирацију за такве поруке налазили су у говорима свога лидера који је тврдио да је „принц у емиграцији грешио, зато што је хвалио словеначку и хрватску демократију, а издао је и проглас којим је“, по Шешељу, „изједначио четнике и усташе у Другом светском рату, због чега су га одбациле све емигрантске организације, осим љотићеваца“.

ДОЛАЗАК УПРКОС СВЕМУ

За све време трајања неизвесности око (не)доласка Карађорђевића, чак ни Удружена опозиција није имала јединствене ставове. Тако је, на пример, у „Недељној борби“ од 21-22. септембра, члан Извршног одбора Демократске странке, др Слободан Инић, потписао следеће редове:

„Послије неуспеха са председничком кандидатуром Томислава Карађорђевића, у чему се посебно „истакло“ руководство србијанских демократа сада је опозиција у Србији „открила“ Александра Карађорђевића видећи опет у томе као и у претходном покушају неки изглед за покривање и прикривање своје политичке немоћи“.

Конечно су све дилеме око Александровог доласка биле отклоњене 3. октобра у три часа и двадесет минута после поноћи, када је на телефакс Одбора за припрему дочека стигла изјава Њ. К. В. у којој је осим потврде да стиже на београдски аеродром у већ најављеном термину стајало и ово:

„Када дођем на тло моје земље испуниће се моји снови и историјска дужност. Долазим свим Србима без обзира каквих политичких уверења били. Долазим пријатељски и мирољубиво да се помолим са својим народом за мир и слогу у земљи и покој душа палим жртвама. Долазим, такође, да се молим за свога блаженопочившег деду Краља Александра I.“

Радујем се сусрет са Његовом Светлосту Патријархом и осталим црквеним великодостојницима. Радујем се сусрету са одговорним представницима свих политичких странака. Радује ме што ћу сусрести што је могуће више људи и што ћу стећи нове пријатеље“.

Александар ЧОТРИЋ

НА ЦИРИШКОМ АЕРОДРОМУ

ФОТО: БОРИСЛАВ ВАСИЋ

УСТАВНИ СУД О „СЛУЧАЈУ КАРАЂОРЂЕВИЋ“

ПРАВНЕ ИГРЕ С КРАЉЕМ

Иако је Указом из 1947. године осуђени не само живи чланови династије, већ и сви њихови потомци, Уставни суд Југославије није се усудио да претресе овакву одлуку, већ се по обичају оградно и почео проблем да развучи

Умору (бес)правних игара којима смо свакодневно окружени, појавила се тако још једна: нимало наивна правна игра са династијом. Чињеница јесте да је члановима породице Карађорђевић противуставно одузето југословенско држављанство и то некаквим сумњивим Указом Председништва Президијума Народне Скупштине ФНРЈ од 8. марта 1947. године. Но, чињеница је и да им је, такође противуставно (мада је то сувишно више наглашавајући), конфискована целокупна имовине јер им, да би то уопште и било могуће, није никада суђено. Дакле, нису били осуђивани, чак ни у одсуству, за било какво кривично дело, а због којег су могли бити лишени имовине. Чињеница је и да о (против) уставним мерама треба да расправља управо Уставни суд, али, ето, сада сазнајемо, да за тако нешто он није надлежан! И тако је, бар што се његових врлих чланова тиче, након двогодишњег тражења, које је интензивирано у очекивању повратка Карађорђевића последњих месеци, стављен ад акта захтев да се укине тај фамозни указ. То што је он неуставан и незаконит нема ама баш никакве везе.

ОПШТЕ И ПОСЕБНО

А само неколико дана уочи доласка престолонаследника Александра Другог Карађорђевића и његове породице чинило се да ће Уставни суд поступити онако како Бог заповеда, односно да ће, како је то уобичајено у нашем правном и политичком жаргону да се каже, створити на савезном нивоу основе за враћање држављанства и имовине Карађорђевићима. Најагилнији у постављању таквог захтева био је заступник породице Карађорђевић, адвокат **Сава Анђелковић** из Београда, а придружили су му се **Олга Васиљевић**, такође из Београда и **Радисав Целић**, адвокат из Краљева. Свој допринос дао је и **Никола Петровић**, самостални саветник у Уставном суду. Он је за Уставни суд припремио анализу овог предмета, па чак и нацрт решења о покретању поступка. Стручњаци су иначе рекли да је Петровићева анализа, прва званична анализа након 1947. године од када се о Карађорђевићима морало ћутати, више него добра и препуна правих аргумената. А на основу његовог решења о покретању самог поступка оцене поменутог Указа као вануставног и незаконитог, све детаље је разрадио др Бранислав Ивановић, такође судија извештач у овом поступку.

Никола Петровић је показао да је Указ Председништва Президијума Народне Скуп-

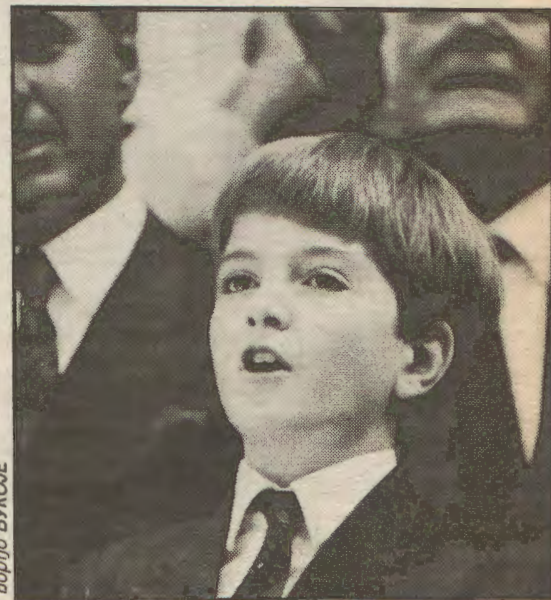
штине ФНРЈ из 1947. године, којим је Карађорђевићима одузето држављанство и којима су лишени имовине, и по форми и по садржини општи правни акт који садржи опште правне норме које су императивне и санкционисане монополом принуде и које треба, према доносиоцу, и убудуће да важе. Међутим, Указ не садржи све елементе општег правног акта, као што би неки хтели да представе, па се, по њему, у суштини ипак може третирати као подзаконски општи нормативни акт. Петровић објашњава и да Указ садржи опште норме које се непосредно не примењују, већ се то поверава другом органу. У овом случају то је била Влада ФНРЈ, која је била дужна да спроведе одлуку. Исто тако, додао је Петровић, Указ се, поред навођења чланова, али само неких, династије Карађорђевић, односио и на индивидуално неодређене чланове, па чак и на будуће чланове династије(!) што је код многих изазивало запрепашћење.

ЗАШТО СЕ РАЗВУЧА?

Др. Бранислав Ивановић је био мишљења да свакако има основа да се оцени сагласност оспораваног Указа са Уставом СФРЈ, али и са савезним законом који са Уставом мора бити у складу. Јер, чуло се од Ивановића, у Указу је наведено десет чланова династије Карађорђевић, а то је учињено противно не само одредбама члана 203. Устава СФРЈ, већ и начелима о слободама и правима грађана, такође утврђеним Уставом. Између осталог има и разлога за оцену уставности и према одредбама Опште декларације о људским правима УН. Али, и поред свега наведеног, чланови Уставног суда Југославије су скоро у глас закључили да нема процесних претпоставки за одлучивање. Разлог по њима је то што се ради о појединачном, а не о општем правном акту. Образложење им је било заправо крајње „једноставно“: Указ од 8. марта 1947. године се односи на десет побројаних особа из династије Карађорђевић, као и на идентификовану имовину!

Шта друго је након ових игрица на Уставном суду Југославије и могао да каже правни заступник породице Карађорђевић, адвокат Сава Анђелковић, него да је искрено запањен. Он тврди, а до таквог закључка долазе и они који са правима баш немају пуно везе, али на основу здраве памети, да је и у овом случају, као и у многим другим, преовладавала политика.

— Уставни суд Југославије је могао одмах да одбаци моју иницијативу за испитивање уставности и законитости донетог Указа када је његовим члановима било све

Борбо ВУКОЈЕ

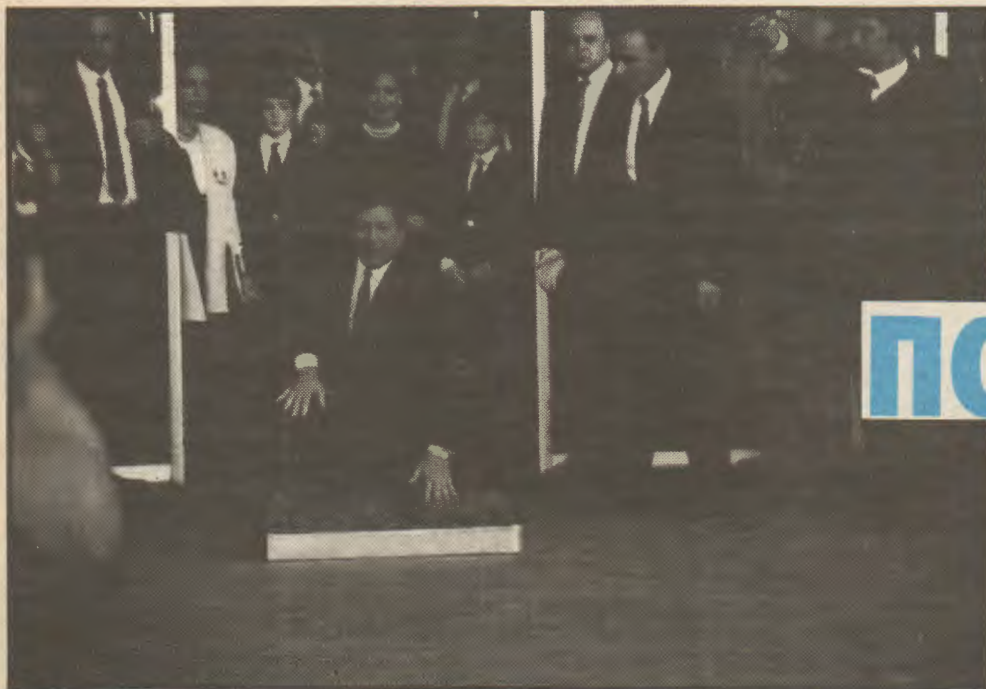
Краљевић Петар III: и њему су 1947. забранили долазак

Борислав ВАСИЋ

Млади принчеви: да ли је отаџбина занста тако лепа?

„Јасно“, али, они су развучили предмет из њима знаних разлога. Чак и да су одмах моју иницијативу одбацили, иако нису били у праву, бар би донекле сачували углед. Ипак, важно је било да јавност сазна да је Указ општи акт који се не односи на десет побројаних чланова династије Карађорђевић, већ и на све будуће, још нерођене чланове породице, да им је држављанство одузето неуставно, као и имовина. О свему томе сам, нормално, обавестио Александра Другог Карађорђевића када је слетео по први пут на тле отаџбине. Са њиме сам се и консултовао шта ћемо даље да чинимо. Детаљно ћу још проучити текст судске одлуке, а о њој ћу објавити и друге чланове породице, рекао је Сава Анђелковић, правни заступник династије.

АЛЕКСАНДАР ДРУГИ: Тренутак потресености

Србија толико људи на сурчинском аеродрому никада није видела. После пуних педесет година избивања из отаџбине очекивало се да један Карађорђевић крочи на тло своје земље. Нестрпљење и велико узбуђење обузимало је присталице опозиционих странака и монар-

КРАЉЕВИЋ ПЕТАР ТРЕЋИ: Љубимац нације

Престолонаследник слуша „Боже, правде“

хисте још од раног јутра петог октобра 1991. године. Организовано, у аутобусима, појединачно аутомобилима, бициклима, па чак и пешице долазили су сељаци из Шумадије, предратни поштоваоци монархије, ученици београдских школа, угледне личности свих занимања... Око аеродромске зграде вијориле су се српске тробојнице са краљевским грбом, заставе СПО-а и других странака. На транспарентима исписане речи добродошлице принцу изгнанику и његовој породици.

И пре предвиђеног времена за слетање специјалног авиона из Женева, испред терминала за међународне летове било је све спремно. Чланови Одбора за дочек, најугледније српске јавне и културне личности су ту. Препознајемо Матију Бећковића, Предрага Палавестру, Мићу Поповића, Младена Маркова, Видосава Стевановића, Бату Михаиловића... На челу одбора налази се „Нушић нашег доба“, драмски писац Душан Ковачевић. Њима су се придружили и председници чак четрнаест политичких странака које су упутиле позив Њ.К.В. да посети Србију. У реду, један поред другог стоје, Вук Драшковић, Драган Веселинов, Иван Ђурић, Душан Михаиловић, Никола Милошевић, Милан Парошки, Жарко Гавриловић и други.

„Српски гардисти“ одржавају ред. Задатак су схватили крајње озбиљно. Воде рачуна да се нико не приближи више него што је дозвољено. Новинари су мало незадовољни, али служба је служба.

У очекивању краљевске породице која је на аеродром стигла тачно на време, у 16 и 20, али се још увек не појављује на излазним вратима, окупљени људи скандирају: „Хоћемо краља! Краљевина Србија!“

Поред самих врата стоји Милена Божовић. Каже:

„Гледа то мој Гишка негде одозго.“

Аеродромске власти нису изашле у сусрет жељи Одбора да краља дочека одмах по изласку из авиона.

ДОЛАЗАК НА СУРЧИН

КРАЉЕВ ПОЉУБАЦ ЗЕМЉИ

Но, свеједно, дочек тиме није био ништа мање свечан. Људи се преко разгласа обавештавају да су Карађорђевићи, иако без нашег држављанства, прошли граничну контролу без пасоша и без икаквих царинских формалности. Већ је седамнаест часова, а принц се још увек не појављује. Блага трема обузима све, од хора, преко обезбеђења, до последњег човека у најудаљенијем реду.

И тачно у 17 и 10 отварају се аутоматска врата кроз која пролази елегантни господин у тамном оделу.

„Ено га“, прострујало је окупљеном масом.

Одлучним, правим официрским покретима, принц Александар корача, затим се спушта на колена и љуби бусен земље из Карађорђевог Тополе. Устаје, затим се крсти и стаје мирно на прве тактове старе (нове) химне „Боже правде“, хора „Бранко Крсмановић“.

Док је слушао химну и посматрао непрегледне скупине одушевљених Срба, принц је заплакао. Одмах сам се сетио једне његове изјаве да је он прави, правцати Шумадинац. На питање изненађеног новинара, како то, када никада није био у Шумадији, Александар је одговорио:

— Ја сам емоционалан човек. Често се заплачем када сам узбуђен. Недавно сам био у Јерусалиму и посматрајући знаменитости и гробове, ја сам готово све време плакао.

Завршетак химне био је знак да се из хиљада грла заори усклик: „Хоћемо краља! Живео краљ“.

Пошто је руком отпоздравио народу, принц је пољубио српску краљевску заставу коју му је принео Србислав Милошевић обучен у униформу негдашње краљевске војске.

Затим је пришивши строју младића у униформама по старом српском обичају рекао: „Помоз' Бог јунаци!“

Девојчице су за то време принцези Катарини и краљевичима Петру, Филипу и Александру, предали букете цвећа. Ни грчка принцеза Катарина није успевала да задржи сузе. Овакав дочек сигурно ни у најлепшим сновима није могла да замисли. И она је, попут свога супруга отпоздрављала раздраганим људима око ње, који исто тако видно узбуђени,

брисали сузе, и настојали да бар за кратко ухвате краљевски поглед или тек дотакну некога из краљевске породице.

Прве речи добродошлице принца пожеleo је у име Одбора, Душан Ковачевић. У име опозиције, високог госта поздравио је њен званични лидер, књижевник Вук Драшковић:

„Ваше краљевско височанство, добро дошли у Вашу Србију. У име демократске опозиције Србије, Вама и целој Вашој породици желим срећно досељење у Вашу отаџбину. Нека Бог да да од овог часа крене набоље српском народу.“

Пред микрофон је затим стао принц Александар.

Принц је на сасвим коректном српском језику прочитао изјаву у којој наглашава да је ово најсрећнији дан у његовом животу, јер први пут ступа на тло отаџбине.

„Дошао сам са својом супругом Катарином, и синовима Петром, Александром и Филипом, да се поклоним сенима свога деде, краља Александра и својих предака. За

мене и моју породицу, ово је велики тренутак повратка у Србију, где су корени династије Карађорђевић, а долазим у нади да ћу допринети миру и слози. Моја визија је, визија мира и демократије, која се односи на све људе ове земље без обзира на политичко опредељење. Свестан сам своје одговорности и бринем због губитака српских живота на свим странама. Морамо дати

АВАЛА У МРАКУ

У касним вечерњим сатима, принц Александар је, само уз светлост камера и фотоапарата, положио венац на гроб Незнаоног јунаку.

подршку иницијативи лорда Карингтона и Европске заједнице да се наши проблеми реше на миран начин. Радујем се сусрету са лидерима свих политичких странака које се залажу за истинску демократију. Дубоко сам уаверен да ће српски народ и Србија имати бољу будућност.

Праву буру одушевљења изазвала је појава и обраћање краљевића Петра који је без читања изговорио следеће речи:

„Драга браћо и сестре, мој народе. Срећни смо што смо у својој отаџбини. Нисам овде рођен, али знам шта је отаџбина, јер ме је тако отац престолонаследник Александар учио. Срећни смо што смо на својој земљи. Живела наша земља! Живела Србија!“

На гробу Незнаоног јунака

Карађорђевићи су потом сели у аутомобиле које су за ову прилику уступиле Скупштина Србије и Београда. Тешком муком пробијајући се кроз шпалир грађана поворка се упутила у центар града. Краљевска породица је махала из аутомобила док су на стакла и хаубу падали букети цвећа.

А. Ч.

фото: Душан Митић
Борђо Вукоје

Не ваља без Краља...

Већ после 15 часова народ се сливао у декама на потезу од хотела „Москве“ ка „Лондону“ на коме је краљ требао да прође на свом путу према Споменику незнаоног јунаку на Авали где је по протоколу било предвиђено полагање венаца. Са нешто више од сат времена закашњења, у 18 часова и 15 минута стигао је принц Александар Карађорђевић, његова супруга Катарина и најстарији син Петар са пратњом до Теразијске чесме. Према слободној процени вашег извештача, дочекало га је између 80 и 100 хиљада људи који су се сливали и из улица којима је управо прошла колона „мерцедеса“. У шпалиру који су грађани сами направили, сасвим спонтано се организујући, стајали су стрпљиво, сада већ сатима, генерације прабака посебно водећи праунуке са собом, средњошколци, студенти, њихови родитељи, групе људи са страначким обележјима и портретима краља Петра I Карађорђевића и принца Александра II. Вијориле су се српке тробојке са краљевим грбом и заставе СПО, а испред „Москве“ чланови СПО громогласно су певали пригодне националне песме „Краље Петре, пиши из Лондона“, „Од Тополе, до Тополе“ и друге.

Када се принц појавио, Теразије као да су постале оно чиме се именују. Осетило се у људском хуку да је успостављена виша правда и историјска равнотежа славног града Београда.

НА ТЕРАЗИЈАМА

„ОСТАНИ, ОСТАНИ“!

Те ране вечери, како никад није, Београђани су изашли да поздраве Александра Другог. Последњи пут када су изашли клекли и прекрстили се, било је 1934. када су на вечни пут испраћали његовог деду, Александра Првог.

Доласком краља у ову улицу као да је скинута велика љага и срамота из наших срца — јер дошао је Онај који враћа част и славу народу који жели повратак у своју природну равнотежу.

Београд је дочекао свога домаћина а не белосветског „најдражег госта“. Домаћин је дочекан без милиције и батаљона агената који будно чувају мир самозваног маршала. Обезбеђења није било, српски народ се

спонтано и природно организовао за дочек свог будућег краља. Његово присуство изазвало је осећање неспутане радости. Дошао је краљ Победилац да порази зло, својим ауторитетом утемељи слободу и славном традицијом својих предака поврати национални понос. Дошао је и да подстакне корумпирано друштво и продане душе, да обавезе на послушност и поштовање добрих грађанских закона. Људи који су га од срца дочекали заносно се надајући његовом трајном доласку у Београд знају да монархија није никада издала, изневерила и продала свој народ.

Нелун километар, колико има растојање које је колона са принцем, његовом породицом и пратњом требала да прође, претворила се у готово полусатно дирљиво сретање које је свако, и принц и народ, желео да продужи. Окупљени народ је затворио пролаз колони желећи да бар додирне „мерцедес“ из кога је престолонаследник слао пољупце а озарени „мали принц“ Петар, који је напречац постао љубимац свих који су га видели или чули, слао осмехе и отпоздраве окупљеном свету.

Аутомобил као да је невољно носио путнике даље. Заорило се „Остани, остани“, „Где си сада, Слобо?“, „Вуче, Вуче!“, „Краљевина Србија, краљевина Србија!“. Тензија је доведена до усијања и неретко су се видели и сузе.

Славица ЛАЗИЋ

На Оплејцу: сузе које су узбудиле све Србе

Пред дирнутим и одушевљеним народом

Чин на који се чекало 50 година

ФОТО: ЂОРЂО ВУКОЈЕ

НОВИ ПРИНЧЕВИ

Говорећи на Скупштини СНО у време док је Престолонаследник присуствовао опелу Александру I Карађорђевићу, председник ове странке с много честитих Срба и ројалиста рекао је да нам не треба за краља нека „дворска луда“, већ личност као што је садашњи председник Србије. То је, за сада, први предлог да се друг Слободан Милошевић прогласи за краља. Има индикација да се на томе, заиста, чак и уз помоћ неких угледних српских институција, интензивно и убрзано ради. Иако њу изражавања, нарочито квалификацију „дворска луда“, господин Јовић је, можда несвесно, мада је све теже у то поверовати, преузео од Јосипа Броза Тита. Ово није први пут да лидер СНО користи Титове формулације. Вербалне псовачке осуде Тита личе, због свега, на обичну камуфлажу пред чланством. И у осуди Београда господин Јовић је, такође, дословце, на Титовом путу, јер је и Тито, као и господин Јовић, говорио ружно и са страхом за своју политику о Београду и Београђанима. Бити Србин, а употребити за било кога из куће Карађорђевића термин „дворска луда“ значи само, сем у помњакљу минималних политичких знања, бити одани слуга титоизма.

БОРАВАК У ТОПОЛИ

„ХОЋЕМО КРАЉА“!

Бела, мермерна црква Светог Ђорђа на Оплејцу давно је пре доласка принца Александра била окружена са свих страна Шумадинцима и осталим Србијанцима који су изнедрили династију Карађорђевић. Сада им се после пола века враћа њен настављач, са породицом. Многи од њих нису више веровали да ће икада имати прилику да у Србији виде потомке славних Карађорђевића, па су се зато тискали како би што боље могли да виде Александра који је, сутрадан по доласку у земљу, поранио да положи венце на гробове родоначелника династије.

Традиционално монархистички одређен народ тог краја Србије окупио се у великом броју, водећи са собом и децу, јер 6. октобар ће свакако постати датум за историју. На готово километар и по од цркве није се могло прићи аутомобилом. Декор и скандирања готово исти као и у Београду: Српске заставе, краљеве слике, момци у војничким униформама, девојке у најлешим оделима. Чује се: „Хоћемо краља!“ Али и врло често и гласно: „Вуче, Вуче!“ Поворка аутомобила се зауставила испред црквених степеница. Обезбеђење је имало силне проблеме да краљу прокрчи пут до цркве. Шумадинци су желели да се рукују са својим краљем, да му поруче да остане, да му кажу да је ово на Оплејцу његово, или да му једноставно пожеле добродошлицу. И опет је краљ заплакао.

У пратњи Одбора за дочек и домаћих и страних новинара, Карађорђевићи су положили венце најпре на Карађорђево гроб, а затим на гроб краља Александра I и свих осталих ту сахрањених њихових славних и јуначких предака. Посебно свечану и достојанствену атмосферу у крипти цркве чинио је хор певајући „Свјати Боже“.

После кратких говора Александра и краљевића Петра испред цркве, иако то по протоколу није било предвиђено, поворка се упутила у Карађорђево конач, где их је топло и надахнуто поздравео писац Данко Поповић.

НА ВРАЧАРУ

АЛЕКСАНДАР ДРУГИ СРПСКОМ НАРОДУ

Драги моји земљаци,
Драги моји Срби!
Моја породица и ја смо поносни и пресрећни што смо са вама у Отаџбини. Ово је велики и историјски дан за Карађорђеву Династију, чији је корен овде у Србији. Али, још је већи дан за слободу, демократију и поновно рађање наде. Гледајући из далека трагично цепање наше земље, дошао сам овамо први пут, са једном мисијом, једним јединим циљем у мисли и у срцу: мир кроз преговоре и препород политичке слободе кроз парламентарну демократију!

ПАТРИЈАРХ ПАВЛЕ АЛЕКСАНДРУ ДРУГОМ

У Саборној цркви, уз присуство Александра II Карађорђевића и његове породице, парастос Александру I Карађорђевићу, некадашњем владару Краљевине Југославије служио је Патријарх Павле са владикама српске цркве.

Више десетина хиљада грађана испунило је улице око Саборног храма, тако да је било готово немогуће прићи богомољи. Црвени хор је најавио почетак заупокојене службе.

У беседи после парастоса, Патријарх Павле је рекао:

„Ваше Височанство, у ово тако тешко време по све нас, Ваш благоупокојени деда може и Вама и нама да буде узор како да се издржи на путу добра, правде и истине. Као пример у осећању и вршењу дужности и љубави према Богу и ближњима никада не треба да се вајкамо и жалимо ако се добро које смо чинили не признаје и ниподаштава, јер никада труд и жртве поднете за добро ближњих не могу пропасти. Бог види и добро и зло, и људе и нељуде“.

После службе, служашчи и престолонаследник су отишли у Патријаршијски двор, са чијег су балкона отпоздрављали окупљеном свету, који је клицао: „Хоћемо краља“, „Живео!“ и „Краљевина Србија!“.

Иза затворених врата епископи и Патријарх су се са престолонаследником задржали у једносатном разговору, за који је митрополит црногорско-приморски Амфилохије рекао да је био „пријем са љубављу“. Патријарх је овом приликом принцу поклонио слику а принчевима Петру, Филипу и Александру по крст и гусле.

Александар Други: говор који ће Срби запамтити

Сцене мога доласка јуче — сцене велике среће и узбуђења, које су пренете у цео слободан свет — дале су ми најјаснији знак, као и свима онима који су за слободу. Оно што смо јуче доживели, то је био крик дубоких осећања очаја и љутње против четрдесетпет година притиска, сиромаштва и недостатка слободе. Оно што смо јуче доживели био је вапај за помоћ — помоћ да се уклони јарам неуспеха, бирократије и гушеће централне власти и контроле. Оно што смо јуче доживели — то је био снажан крик наде — наде за бољу будућност, за личне слободе, за парламентарну демократију и поновно рађање националног поноса и циља. Оно што је свет јуче видео и чуо — то је био народ који је решен да влада својом судбином, народ чија храброст је још више појачана незадрживом снагом националног ослобођења, који је одбацио тиранију која је заробљавала источну Европу.

Преиспитао сам своју савест и своје срце, како да реагујем на очајно економско и политичко стање мога народа и на јасан знак који шаљете слободном свету. Увек сам свестан својих историјских одговорности. Свестан сам и реалности око храбре и важне иницијативе за мир Лорда Карингтона. Данас треба да вам кажем, драги мој народе, да сам дошао до пресудних закључака улоге коју сам спреман да прихватим, ако ви то желите: нудим се својој Отаџбини — као амбасадор ми-

ра, поборник парламентарне демократије, борац за грађанске слободе и за људска права, заштитник свих Срба ма где они били. Спреман сам да се борим за економску помоћ, за политичке слободе које су темељи напретка и за самоопредељење слободних народа.

Уколико правилно процењујем осећање народа, ви сте исто толико одлучни као и ја да изађемо из мрака на светлост — на вечну светлост слободе. Уколико је тако, и ако мој народ верује да ја треба да одиграм позитивну улогу у препороду ове земље, са свим њеним могућностима да постане пуноправни члан Европске заједнице и породице Уједињених нација — онда себе нудим у службу моје Отаџбине.

Мир кроз преговоре!

Слобода кроз парламентарну демократију!

Национални понос и економски напредак!

Нека то буду завештања ове прве посете!

С Божјом помоћу и вашом храброшћу и одлучношћу ови високи циљеви биће постигнути и слобода ће победити!

Бог вас благословио и живели!

У Саборној цркви: дан са много суза

И З Ј А В Е

ДРАГУТИН ГОСТУШКИ, члан Одбора за дочек Александра Карађорђевића:

Мој деда, пуковник Драгутин Димитријевић Апис, дочекао је 1903. године Његово Краљевско Височанство Александра Првог Карађорђевића на железничкој станици у Београду, а ја сам ишао да дочекам престолонаследника. То је збиља занимљив преокрет, ако могу тако да кажем. Наиме, пуковник Апис је као вођа завереника који су скинули са престола династију Обреновића и довели династију Карађорђевића управо од руке Карађорђевића настрадао. Мајка ми је причала да је 1903. године на станици узео у руке Александра и пожелео му добро здравље и дуг живот. Ипак, четрнаест година касније у Солуну је краљ наредио да се Апис стреља. Због тога су неки мислили да би у извесном смислу моје присуство у Одбору за дочек престолонаследника било неумесно, али ја сам га сачекао са пуно радости. Мој отац је био члан организације „Уједињење или смрт“, или, како су је на двору звали — Црна рука. Вероватно је и он имао разлога да буде против Карађорђевића, али он је увек тврдио, супротно очекивањима, да је Србији нужен краљ. И ја сам дошао до истог закључка и дубоко сам убеђен да само краљ може помирити завађене Србе. Тако се мисли и у народу и ја се надам да ће он, након доласка престолонаследника у отаџбину, знати да се супротстави поделама које нас прате и које нас у овом тренутку унесрећују.

ПРИНЦЕЗА ЈЕЛИСАВЕТА КАРАБОРЂЕВИЋ:

Дан доласка Александра Другог Карађорђевића у домовину је велики дан за све Србе, а за мене посебно. Радила сам и помагала задње три године само да би Александар дошао у своју земљу, да види — а што му је била велика жеља — где су му предци и корени. Пресрећна сам што сам то дочекала, немам речи да опишем како се осећам.

НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ, председник Српске либералне странке:

Долазак Александра Карађорђевића у

ПРИНЦЕЗА ЈЕЛИСАВЕТА: „Велики дан за све Србе“

земљу, за Србију — бар се тако ја надам и верујем у то — значи могућност успостављања парламентарне демократије у монархичком облику. Јер, Србија је данас суочена са две могућности. Она може да задржи постојећу републичку деспотију комунистичког типа, или да се определи за парламентарну демократију какву је имала за време владавине Петра Првог. Ја се надам да долазак Александра Карађорђевића значи заправо могућност да Србија коначно добије свог краља који је само насилно био спречен у вршењу своје дужности, односно у крунисању.

ЈАКШИЋ ВАСИЛИЈЕ (104 годне):

Са Новог Београда сам потегао на Сурчин само да дочекам краља. Од своје дванаесте године сам ратовао за краља и отаџбину, био сам и на Солунском фронту и знам сигурно да, иако се на аеродрому сјатило толико људи, нико овде нема више борачког стажа од мене. Срећан сам што сам успео да доживим овај дуго очекивани дан.

МИХАЈЛО МАРКОВИЋ, посланик СПО у Скупштини Србије:

Речи ми тешко навиру, предивно се осећам. Ово је дефинитиван повратак Карађорђевића у земљу и ја знам да се Александар Карађорђевић само привремено враћа у Лондон.

ЈАНКО ПУДАР:

Дошао сам у Београд из Вршца да дочекам свога краља. Пореклом сам из јуначког Невесиња, а сви јунаци одатле већ педесет године чекају Карађорђевиће. Други су били нестрпљиви и ја сам био помало, али сам од самог краја рата, од 1945. године, знао да ће доћи ово време. Нисам само знао хоћу ли га и доживети, али, хвала богу, ту сам. Бог је био дарекљив према мени.

ЈОВАНОВИЋ СТЕФАНИЈА:

Дошла сам на аеродром да лично дочекам краља и испуним тако последњу жељу покојног супруга. Он је преминуо пре две године у сто четвртој години. Учесник је свих ратова, све је успео да преживи, али, на жа-

СРБОЉУБ МИЛОШЕВИЋ: „Поздравно сам свога краља“

лост, овај велики дан није успео да дочека. Уместо њега сам ја ту, одушевљена сам и молим свакога ко може да уместо мене лично упуту престолонаследнику све честитке и пожели му искрену добродошлицу.

ДР ДИМИТРИЈЕ ДУКАНОВИЋ:

Живим у Београду, али сам рођени Крагујевчанин. Стари сам ратник Солунац и ни године, а имам их 92, нису ме спречиле да дођем да дочекам краља лично.

ТОМА ГАЂЕШТА: Ни мене године, а напустио сам деведесет пет, нису спречиле да дођем на Сурчин и присуствујем овом свечаном тренутку. До пре коју годину и нисам веровао да збиља краљ може да нам дође, да ћу икада дочекати Карађорђевиће у отаџбини, али од пре две године, када је почело о томе више да се говори, почео сам да се надам. Моје наде су се испуниле и ја сам много срећан због тога.

Инг. МИЛОРАД ЈЕФТИЋ:

Дуго сам чекао краља, врло дуго. У Београд сам сада дошао из села Тимока које се налази код Књажевца. Дошао сам да дочекам краља са свим ордењем које имам. Учествовао сам као добровољац у Балканским ратовима, као седамнаестогодишњак, у Првом и Другом светском рату. Стално сам се од краја последње рата надао да ћу дочекати овај дан и био сам у праву. Сва моја надања су доласком Александра Карађорђевића испуњена.

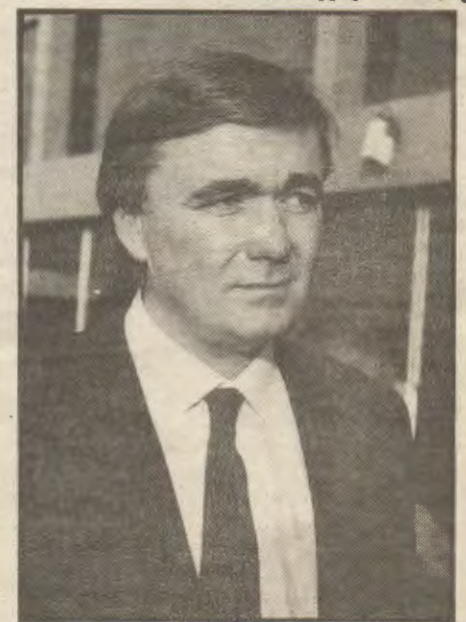
СРБОЉУБ МИЛОШЕВИЋ, заставник који је поздравио краља:

Ево ме на Сурчину у униформи Краљеве Србије, као команданта Српске војске да дочекам свога краља. Ако да Бог цела Србија ће ускоро бити у таквим униформама.

МИЛАН ПАРОШКИ, посланик у Скупштини Србије:

Овде је на аеродром у суботу дошла цела Србија. Задовољан сам што нам се враћа краљ. Лепо је када се овако нешто догоди у овим смутним и гадним временима.

Сања ПЕТРОВИЋ Александар ЧОТРИЋ

ДУШКО КОВАЧЕВИЋ: „У име независне Србије“

ПОВРАТАК КАРАЂОРЂЕВИЋА — СУЗЕ НАДЕ

ОДЛАЗАК КРАЉА — ПРИВРЕМЕН

Напуштајући Београд, после своје прве историјске посете својој Отаџбини, Њ. К. В. Престолонаследник Александар је дао следећу изјаву:

„Драга браћо и сестре!
Драги Срби!

Моја породица и ја смо врло жалосни зато што сада одлазимо из наша Отаџбине, иако одушевљени после ове кратке посете. Наш повратак у Отаџбину, који је био пун радости, нећемо никад заборавити.

Моја мисија је потекла из жеље да учиним нешто позитивно и конструктивно за своју земљу, у тренутку када је то највише потребно. Мој апел за мир, слободу и парламентарну демократију, наишао је на велику подршку народа и на изразе топлоте и љубави према династији Карађорђевића. Моја главна порука — порука о потреби мира и умерености је добро схваћена и примљена. Радујем се због тога.

Пошто сада морамо да се вратимо у Енглеску, да проценимо учинак наше посете, радујем се да је мој стриц, Њ. К. В. Принц Томислав, у Тополи, и да ће представљати нашу династију на освећењу цркве Светог Ђорђа на Опленцу, у уторак, и на парастосу Краљу Александру Првом, у среду.

Са поносом и сигурношћу, могу да кажем да ћу се вратити у своју Отаџбину. По повратку у Лондон, написаћу писмо Председнику Европске Заједнице којим ћу му пренети своје утиске о овој посети и у коме ћу дати своје предлоге за решење проблема са којима је моја земља суочена. Ти предлози ће након тога бити објављени.

На крају, моја породица и ја би желели да захвалимо нашим земљацима на топлој дочеку и гостопримству. Никада нећемо заборавити ову посету. Унапред се радујемо што ћемо опет доћи.

Живела Србија.
Београд, 07. октобра 1991.

ИЗЈАВА ДР ВОЈИСЛАВА КОШТУНИ- ЦЕ: **УСКРАЋЕНА ОТАЏБИНА**

За два дана боравка овде у Србији, краљу су Лондон и иностранство, где је провео сав досадашњи живот, већ туђина. Он је за два дана доживео отаџбину која му је била ускраћена и сада је напушта са осећањем туге, али привремено.

● ИЗЈАВА ВУКА ДРАШКОВИЋА ПРИЛИКОМ ОПРОШТАЈА СА ПРИНЦЕМ АЛЕКСАНДРОМ НА СУРЧИНСКОМ АЕРОДРОМУ 7. октобра 1991.

ДОГОДИНЕ НА БЕЛОМ ДВОРУ

ДРАШКОВИЋ: Ваше краљевско височанство, како је договорено: долазим код Вас за Вашу крсну славу у Вашу кућу на Дедињу ове године.

АЛЕКСАНДАР: Наравно, наравно. Ја одлазим за кратко да бих се спремио за коначни повратак у отаџбину.

ЗА СРБИЈУ И СРПСКИ НАРОД!

КРАЉЕВ ПРИЈЕМ У „ИНТЕРКОНТИНЕНТАЛУ“

ОПШТИ УТИСАК КРАЉ И МИ

Гледано по минути највише простора првој посети Карађорђевића дао је Радио Б-92. Они су у три дана посете око шест сати свог програма посветили овом догађају. Одмах иза њих је НТВ Студио Б који је уложио доста труда да првом доласку краља у Србију и поред јако скромних техничких могућности, пружи адекватан медијски приступ. То се видело одмах по слетању краљевог авиона на сурчински аеродром. Снимак немонтираног материјала емитован је већ око 18 сати, уз разговоре које је претходно на аеродрому водила Зденка Аћин. И дневник НТВ Студија Б — „Дани у недељи“ почео је сликом краљевог доласка, али је зато II Дневник, ТВБ (уредник М. Попов) у 86 минута свога трајања долазак Александра Карађорђевића сместио у 38 минут.

Репортер ЈУТЕЛА Драган Станојевић у свом извештају од два и по минута пустио је да више говори слика, а он је притом дао само опште информације, не допуштајући ни једну реч пијетета.

Радио Београд је медијску атрактивност овог догађаја схватио тек другог дана посете Александра Карађорђевића, па је у недељним „Новостима дана“ емитован блок од шест и по минута, али тек у двадесет петом минуту, (од 35 колико је трајала цела емисија). Притом долазак Александра у Београд у вечерњем радијском дневнику једва да је добио два минута пред крај емисије.

КОИНЦИДЕНЦИЈА?

Истог дана када је Војно-медицинска академија забранила Престолонаследнику да обиђе рањенике који се лече у овој болници, Његова Светост Патријарх Павле је комунистичком генералу Михаилу Букнићу, начелнику установе о којој је реч, а која се већ довољно компромитовала у последње време и без скандала са престолонаследником, уручио Орден Светог Саве првог степена.

Можда је у питању коинциденција, али је ствар, и у том случају, а поготово ако је реч о суптилној игри, прилично бљутава.

У поноћној емисији вести Радио Београд је долазак краља емитовао пре спорта и временске прогнозе. Притом је радио Студио Б директно преносио обраћање краља народу испред споменика Карађорђу, иако уз скромне репортерске, пре свега техничке могућности. Долазак принца Александра Карађорђевића у Београд забележен је и у ударним емисијама радија Црне Горе и Радио Сарајева у облику извештаја и информација.

У новинама први долазак краља у Србију забележен је у готово свим гласилима на првој страни. Чак су ту вест на првој страни објавили и „Побједа“ и „Ослобођење“, док „Нова Македонија“ доноси на унутрашњим странама ту вест. „Политика“ под насловом „Први пут у својој земљи“ на другој страни на три стубца пише о доласку Карађорђевића.

„У мисији мира“ наслов је извештаја новосадског „Дневника“ чији извештач констатује да је принц по доласку у Београд срдечно дочекан и да је рекао: „Будимо сложни па ће нам и Бог помоћи да живимо као пуноправни чланови демократске Европе и света“. „Ослобођење“ у информацији објављеној на првој страни фактографски бележи долазак принца наводећи да је престолонаследник са породицом долетео у Београд из Швајцарске, одакле се и након преврата 1903. године, у Србију вратио његов деда краљ Петар Први Карађорђевић.

Страна средства информисања дала су публици тетек изјави Александра Карађорђевића о решењу ситуације у Југославији, коју су стране агенције пренеле из Београда. Међутим принчев долазак није нашао места у ББЦ дневнику који је на дан доласка престолонаследника објавио већ рутинске извештаје са нашег ратишта.

НЕПОЖЕЉАН НА ВМА

Уочи доласка у Београд, Александар Други Карађорђевић је рекао да би свакако волео да види рањенике, српске борце, и да им пожели скорији опоравак. То му је налагало његово осећање, али и дужност. Одбор за дочек престолонаследника је хтео да му испуни ову нада све хуману жељу. Међутим, забрањен му је долазак за Војно-медицинску академију у Београду, у чијим постелима и лежи највећи број рањеника од усташке руке.

Запањеност идејом да би „некакав краљ“ кога они не признају могао да оскрнави њихову болницу, била је толика да нису ни били у стању да одмах одговоре на захтев Одбора за дочек Његовог Краљевског Височанства. Требала им је цела ноћ да дођу к себи, али и да обаве неопходне консултације са претпостављенима. Они су, за разлику од доктора на ВМА, одмах кратно и јасно одговорили: посета принца Александра уопште није пожељна. Све и свашта се, наиме, у последње време чуо из ове болнице, а чашу би свакако, закључили су, прелила кап у облику усклика неког од рањених да га ране не пену; јер их је стекао у борби за Краља и Отаџбину.

Но, спретни црвенокошци (читај: дебеликошци) били су довољно свусилни да међу узбуркани народ не пусте вест да на ВМА Александар Карађорђевић не сме ни да привири. Пред очи јавности протурено је саопштење да заправо ова војна установа прекида са свим посетама болеснима и рањенима до даљњег, а изузети су само чланови најуже породице. Проф. др. Михајло Букнић и начелник војног санитета др Владимир Војводић, обојица генерали, опрали су тако на брзак руке и оставили и принца и народ у недоумици. Они ће, наиме, о здравственом стању и лечењу болесника знатичељнике извештавати путем повремених саопштења.

С. П.

В. Р.

НОВИ САД: 250 РЕЗЕРВИСТА И ДОБРОВОЉАЦА ИЗ НОВОГ САДА ВРАТИЛО СЕ ИЗ БАЊА ЛУКЕ УЖАСНО НЕОРГАНИЗОВАНОШЋУ КОЈУ СУ ТАМО ЗАТЕКЛИ ВАШАР У „КОЗАРИ“

Иако „фантомска Скупштина“ АП Војводине говори о 80-постотном одзиву на мобилизацију — ратници се враћају са фронта чврсто решени да у овим условима више никад тамо не оду

Знало се некад за одлазак у војску шенлучити и три дана, а пред непосредну ратну опасност био је довољан звук црквеног звона да се сви житељи дигну на ноге и чувају оно што је угрожено. Времена су данас друга, извитоперена, несигурна... У овом, најпрљавијем рату у нашој историји, Србија (ова социјалистичка, званична) није се одредила ни према циљевима војне, ни према разлозима, људи се шаљу на непознате терене где их чекају хорде распомамљених „црнокошуљаша“, брани са и ослобађа огњиште у Вуковару и Борову, селу, али и у Дубровнику или Сплиту (?!)...

У овом хаосу повратак ратника са актуелних и (да ли?) будућих линија фронта, никако се не може оквалификовати као кукавичлук или дезертерство (каква је храброст супротставити се са десетак метака до зуба наоружаним МУП-овцима?) већ као **неслагање са политиком коју води влада Србије у овом ратном паклу**. Стога и прича о враћању 250 резервиста и добровољаца из касарне „Козара“ у Бања Луци личи на већ виђено у Ваљево, Лозници, Богатићу, Ужицу... Иако „фантомска“ Скупштина АП Војводине говори о 80-постотном одзиву на мобилизацију у овој покрајини чињеница је да се људи враћају, чврсто решени да под овим условима више никад не оду тамо одакле су се вратили или „побегли“.

КО ВАС ЈЕ ЗВАО?

О ужасној неорганизованости коју су затекли у Бања Луци, усталом, сведоче сами актери недавног „бега“ у Нови Сад. **Остоја Панца**, радник из Беочина, истински побуђен страдањем српског живља у Хрватској, пријавио се као добровољац да би помогао својој угроженој браћи, заједно су још 30 људи.

„Дошли смо у касарну у Петроварадину, добили смо само униформу и утоварили су нас у 10 аутобуса (заједно са резервистима) не рекавши нам куда идемо. Оружје је имао само „вођа пута“ (потпоручник), а у нашем аутобусу био је сандук бомби који се путем преврнуо те су се мине несметано котрљале по возилу“, прича **Остоја Панца**. Негде након два сата вожње речено нам је да идемо у Бања Луку, јер је хрватски МУП бомбардовао тамошњу касарну.

Када су резервисти и добровољци стигли (20. IX) до касарне „Козара“ у Бања Луци

(зграда је стајала читава), дежурни официр их је дочекао питањем, „Ко вас је звао, шта ћете овде?“. После „прегањања“ од два сата испред капије касарне, аутобуси су ипак ушли у двориште „Козара“ и људи се се некако сместили у већ „пребукиране“ бараке.

„Три дана нико на нас није обраћао пажњу“, наставља **Остоја Панца**. „Глуварили“ смо кругом касарне, а пристигли су и нови аутобуси, људи су спавали на фудбалском игралишту. „Козара је пуна цивила, јер су све жиге око касарне покидане, а око ње угоститељи су разапели шатре које су биле non-stop пуне пијаних војника. У касарну је улазио и излазио ко је и када је хтео. Коначно, смо након три дана добили оружје, без муниције „да вежбамо“. Морам споменути да нисмо имали инструктора, већ смо се сами обучавали, што је било готово немогуће, с обзиром да су неки од нас служили војску пре више од 20 година“.

СЕДАМ МЕТАКА ПО ВОЈНИКУ

После пет дана такве обуке у касарни, новосадским резервистима било је наређено да иду у Госпић у коме се воде жестоке борбе. Говори резервиста, студент **Бранислав Милеуснић**:

„У ноћи 24. септембра рекли су нам да идемо на фронт. Један мајор је рекао да идемо у Госпић, а други пак у Костајницу. Већ

око Бихаћа схватили смо да главињамо сами без команданата (ко зна где су били), са само седам метака у реденицима... Вратили смо се (шта би друго) у касарну у Бања Луци да тамо изразмо свој протест оваквим третманом, али ни тамо није никога било да нас саслуша. У овој касарни влада опште расуло, а за шест дана колико сам био тамо (ради се о великом гарнизону од неколико хиљада војника) нисам видео официра са вишим чином од мајора“.

На добровољце и даље нико није обраћао пажњу, а када су им 26. IX рекли да иду у Звечеве (сви су први пут чули за то место), јер се у звечанским шумала налази око 12.000 Срба које треба спасити, а да ће муницију добити кад стигну на одредиште, добровољцима, је „пукао филм“ и решили су да се врате кућама заједно са групом новосадских резервиста.

„У животу никада нисам био кукавица“ — прича **Остоја Панца**. — Зар би се да јесам пријавио у добровољце? Ако треба и живот ћу дати, ако је то у интересу Србије, али не овакве, у којој владају издајнички генерали комунисти. Када се формира права српска војска ићи ћу на фронт без размишљања, али у оваквом хаосу нико није луд да изгуби главу“.

Елем, добровољци и резервисти који су хтели да се врате и да објаве истину о издаји и неорганизованости у ЈНА у Бања Луци су раздужили оружје (ко је хтео, јер није било признаница да је оружје враћено, па су тако људи могли однети читав арсенал разноружја) и вратили се у Нови Сад. Тамо су их у команди Новосадског гарнизона примили командант гарнизона (пуковник Петар Граховац) и остали „задужени“, и рекли им да се одморе до 2. X када поново треба да се јаве у своје ратне јединице.

Иако се у послушничким војвођанским јавним гласилима каже да је одзив резервиста био више него добар, из поверљивих извора сазнајемо да се од 250 људи који су се вратили из Бањалуке позиву одазвало мање од 100. Од добровољаца није се јавио ниједан.

Гордана Јовановић

**ВАЉЕВО: ВАЉЕВСКИ РЕЗЕРВИСТИ О „ИЗДАЈИ“ У
БОРБАМА ЗА ТОВАРНИК**

**ХЕЛИКОПТЕР
ВОЗИО АЦИЋА**

**АЛИ НЕ
И ХРАНУ**

Фрања Туђман, председник Републике Хрватске, ових дана је својеручно упутио телеграм захвалности и подршке председнику Скупштине општине Ваљево г. Слободану Ђукићу зато што су, како се у телеграму каже, његови суграђани иступили из окупаторске војске, ЈНА“.

Случај ваљевских резервиста, повратника са фронта у Хрватској, отворио је нови, „резервни фронт“ усред Србије. Показало се да су „издајници“ и „дезертери“ већи патриоти од „званичних патриота“, само што немају микрофоне...

Ово је, наравно, виц који је, како злогници тврде, лансирао члан главног одбора СПС и претендент на функцију начелника Ваљевско-шабачког округа г. Алекса Јокић, а који је смишљен сврсисходно — да би Ваљевце мало окуражио и да би се „издајници“ српства и дезертери вратили на фронт да на њему мирно и достојанствено изгину.

Међутим, слава вајда, јер Ваљевци нису оно што су били пре само 45 година... Они су у међувремену почели да мисле својом главом постали су добри тактичари, демократе и велики борци за своја лична и опште људска права.

Више од хиљаду резервиста ЈНА који су били „похватали“ и послати као „добровољци“ (јер као такви нису у надлежности ратних конвенција!) на „војну вежбу“ у Шид, напустили су своје положаје и вратили се у Ваљево. Представници војних власти, СКПЈ и СПС похитали су да им прилепе етикете издајника угроженог српства, дезертера и кукавица најнижег ранга, а да повратници са фронта своје разлоге за одступање нису стигли ни да објасне...

Као главни кривац за настали дефетизам и дезертерство појавио се Вук Драшковић (а ко би други?), а у високим војно-политичким круговима за то су постојали и „чврсти докази“.

Те доказе наговестио је Милан Мартић, а дежурни потпуковник у ваљевској касарни „Жикица Јовановић — Шпанац“ те Мартићеве инсинуације поткрепио је чињеницом: „Кад слушате те дезертере, те кукавице, просто имате утисак да из њих говори Вук Драшковић. Да је жив војвода Мишић, он би све то пострељао...“

Колико су им докази тврди, најбоље се види из аутентичних изјава људи који су самовољно напустили „војну вежбу“...

БЛАТО И РАКЕТЕ

Синиша П: Истина је да сам се стравично уплашио, али није истина да сам издајник... Тај врх Армије треба да зна да се нико од нас није плашио смрти... Сви смо се плашили ин-

валидности коју смо свуда око себе гледали, а која није била резултат непријатељске способности, већ наше неспособности. Страшно је видети свог најбољег другара како беспомоћно лежи у блату са разнетом ногом, и страшно је кад знате да му је ту ногу разнела ракета из арсенала ЈНА, и како никог у близини нема да му укаже потребну помоћ, а он квари... Не заборављају се те ствари тек тако и мени су потребне чврсте гаранције да бих се вратио „у борбу за Југославију“.

СТРАШНИ СУ РАЂЕНИ

Стефановић Бранко (оклопне јединице које су послате у Шид):

Нас педесетак распоређених у три БПП-а и два тенка били смо претходница сили која је била иза нас... Код Товарника смо нападнути, али смо успели да се пробијемо и наставимо даље мислећи да нас прате позадинске јединице. Међутим, са позадином смо изгубили сваку везу и морали смо да наставимо сами, освајајући село по село. У сваком хрватском селу смо били нападнути, и нека ми нико више не помиње заједничку државу са њима...

Нама је наредбе издавао потпоручник Којић, онако како је он то учио у школи: пред свако село наређивао је искрцавање, док се нисмо опржили... Просут је рафал по нама и

ми смо се затворили у борбена кола одакле нисмо више излазили без преке потребе.

Био је то чист герилски рат, с тим што су они били ти који су нас сачекивали... А ми смо ишли главним путем, путем који је био минирани тенковским минама, око пута пешадијским... Мине су кидале гусенице, ми смо излазили да их прикачујемо, а они су нас рафално тукли...

Да ли је, по Вама, било издаје у Армији?

Ја не могу да кажем ни да је било, ни да није било издаје, јер ми то заиста није познато. Оно што је мени једино остало нејасно јесте следеће: како то да је претходница успела да прође, а да је толика колона и толика сила за нама остала... ако је претходница прошла, шта је главница даље чекала??? На та питања бих волео да ми надлежни дају одговор.

Идући тако, докле сте стигли?

Дошли смо на осам километара од Винковаца и ми смо у потпуности испунили свој задатак. Сместили смо се у Сремским Лазама, а мештани су нас хранили. У селу смо остали десет дана и за то време нам је много људи настрадало. Погинуо је Славко Саватијевић из Дегурића, а рањених смо имали око двадесетак. Када смо видели да о нама нико не води бригу, ми смо се вратили у Ваљево.

Уз чије допуштење сте се вратили?

Уз своје потписе.

— Да ли је то дезертерство?

Са своје стране, ја не видим да је то дезертерство! Дали смо довољно и мртвих и рањених и нико не би смео тако нешто да помисли, а камоли да каже за нас да смо дезертери или издајници. Издајници су они који су забранили позадини да нас прати.

Шта је за Вас било најстрашније што сте видели за тих десетак дана ратовања?

Мртви људи нису страшни — страшни су рањени! Ја не знам шта ће са тим људима бити... многи ће остати доживотни инвалиди... Мртав човек није страхан као рањен...

МЕГАЛОМАНСКИ АПЕТИТИ

ДУШАН С: Никад више! Све што има југословенски предзнак, за мене више не постоји.

Мој деда Пера је погинуо у акцији чишћења на Сремском фронту и није ми ни на крај памети да идем дединим стопама. Ја волим живот, а ако треба да идем у рат — хоћу да знам за шта гинем, да бих могао да проценим прилог који ћу да дам.

Мене не интересују ничији политички снови и мегаломански апетити увиђени у обланду некакве „крње“ Југославије, јер свима је јасно да то више не постоји!

ГЕНЕРАЛ И ВО

РАДЕ АНДРИЋ: Када нас је посетио начелник генералштаба Благоје Ацић, показао сам му свог друга потпуно измасакираног у бомбардерским налетима наше (ЈНА) авијације. Рекао сам му: „Генерале, ако нас бију усташе, зашто нас бије наша авијација?“

Он ми је, мртав-хладан одговорио: „Ћути воле један, не причај лажи. То је лаж“.

Присутни поручник стао је у мою одбрану: „Генерале, није лаж!“, а генерал Ацић је хтео

да потегне пиштољ... И тако сам ја, пред мно- го сведока, добио партизанско име „ВО“.

Ја тражим од генерала Аџића да ми се пред целим српским аудиторijумом извини и да ми одговори на питање како је он то успео да дође хеликоптером до наше јединице која је три дана била у потпуном окружењу без хране и воде, и како тај исти хеликоптер није могао много раније бити употребљен за наше снабдевање??? Кад ми се извини, и кад ми одговори на ово питање, створиће се услови за мој повратак на фронт. Ја тражим тако ма- ло...

СПС-ОВЕ ТЕОРИЈЕ

СЛОБОДАН Н.: Када смо одлазили из Ва- љева, обратио нам се председник СО Ваље- ва Слободан Ђукић и рекао нам је да треба да идемо у Шид... Можете мислити, после свега што смо тамо видели и доживели, како је прошао Ђукић. Када се појавио на фронту, мало је фалило да га линчујемо... без икаквог разлога. Он је човек који води бригу о својим суграђанима, тип савршеног градоначелника, само што је исувише паметан и миран човек за ова смутљива времена! Ми смо се вратили на сопствену одговорност и наш повратак не- ма никакве везе са Ђукићем као што то СПС, чији сам члан и ја до овог „дезертерства и из- даје“ био, покушава да наметне. Сви ми смо одрасли људи потпуно одговорни за своје по- ступке, и није потребно да било ко сноси сан- кције за наше поступке!

ОСТАЛО НАМ ОРУЖЈЕ

СВЕТОМИР БОЈИНОВИЋ: Влада Живко- вић (војник који је довео транспортер пред Скупштину СФРЈ) још увек је на тзв. посмат- рању.

Он је дечко потпуно здрав, и ако не буде пуштен — не гарантујемо шта ће бити, јер ни- смо вратили оружје!

Два дана смо били без воде и потпуно од- сечени... Влада је пешице ишао у Товарник по воду, када други нису смели да иду тенком, и зато не слушајте приче о његовом кукавичлу- ку.

По повратку у Шид, Владин отац, потпу- ковник Живковић, рекао нам је: „Децо, ово је издаја. Узмите транспортер — и кући! Ако се ово мало консолидује, лако ћете се врати- ти. Не вреди сулудо гинути...“. Тако је било.

НЕ ЗНА СЕ ЗА ЖРТВЕ

МИЛОМИР АВРАМОВИЋ: Ми нисмо де- зертери! Проглашени смо дезертерима иако смо први прошли Товарник...

Наступи јединица ЈНА према Винковцима кроз Товарник и Илачу нису били координи- рани, готово све је било у хаосу. Ноћни ниша- ни били су неисправни, заказивали су митра- љези на транспортерима, везе нису функцио- нисале... били смо у усташком окружењу и потпуно напуштени од својих...

Овде се још не зна за наше жртве...

ЗА ШТА СУ ИЗГИНУЛИ?

ДРАГАН А: Ако мој капетан није знао где

иде, шта онда ја, обичан војник, да причам. Гинемо за нешто што не постоји... Ми за њих нисмо ЈНА, за њих смо сви ми четници. А ка- мо среће да смо четници. Бар бисмо знали за шта своје животе прилажемо!

Чуо сам како су изгинула она петорица момака, мислим да су сви Крагујевчани...

Ишла нека старица на праг куће и зове их: „Ходите дечки да вас бака почасти љутом, ходите да нешто поједете — сигурно сте гладни“. И као припадници колективно најза- тучанијег народа на кугли земаљској, наши дечки оду... Изнесе бака љуту, дечки заседну, бака одшарафи бомбу — и сви оду до ђаво- ла.

Е, бака зна да је погинула за своју НДХ, а да ли Крагујевчани знају за шта су изгинули?!

ЧИН У БЛАТУ

ДРАГАН РАДОЊИЋ, резервни поручник: Ако не верују нама када кажемо да је у пита- њу издаја командног кадра, зашто неко не пита мајора Светозара Косорића зашто је, на- кон хаварије коју смо доживели, када смо стигли у Шид, поцепао чин и бадио га у бла- то?!

Мајор Косорић је био једини официр који је све време био са нама, и он је био једини официр коме смо веровали.

После свега што смо доживели, нећемо тек тако отићи на кланицу. Све док је Хрват наш врховни командант и све док су у Војној команди генерали Андрија Силић и Спирков- ски, ниједан српски војник из Ваљева неће ићи!

МЕЋУСОБНО СМО СЕ УБИЈАЛИ

ГОРАН М.: Да је постојао план, систем ко- мандовања и координација јединица које су дејствовале на том подручју, велики број жр- тава био би избегнут. Ми смо се међусобно убијали, а да то нисмо ни знали...

На путу Товарник — Сремске Лазе, на улазу у Илачу били смо заустављени ракет-

ном и минобацачком ватром, која је прециз- но гађала по нама. Затим су се активирали и снајперисти, противтенковске мине су пљеш- тале, људи су падали као снопље... Некако смо открили положај минобацача и почели смо да им се супротстављамо. Баш у том тренутку наше позадинске јединице осуле су минобацачком ватром — по нама. Мислећи да гађају усташе, погађали су нас. Ужас је- дан! Били смо потпуно слуђени у ишчекивању смрти.

„ДРУГА СТРАНА“

ДРУГА СТРАНА није била расположена за разговоре, и тако је безоговорно издато СА- ОПШТЕЊЕ КОМАНДЕ ПРВЕ ВОЈНЕ ОБЛАС- ТИ (на чијем челу је Хрват, генерал Андрија Силић):

Демонстрирањем прикривају кукавичлук Група резервних војника из Ваљева и око- лине самовољно је напустила јединицу код Шида и у току дана покушала да демонстра- цијама испред зграде Скупштине општине Ва- љево то оправда.

Поред осталих лажи, појединци из групе дезертера, као и пре неколико дана у Крагу- јевцу, шире гласине о издаји, тобожњем њи- ховом упућивању у борбу без муниције, полу- одевене и томе слично. У ствари, ради се о кукавичлуку и издаји групе дезертера која је напустила положаје у моменту напада хрват- ских плаћеника и усташа на јединицу ЈНА и српско становништво. Њихов кукавичлук и издаја надокнађени су пожртвовањем и храброшћу осталих припадника те јединице ЈНА, које је задатак у потпуности извршила.

Зато би уместо коментара, најбоље било да се истина о понашању те групе дезертера, кукавица и издајника, потражи код Ваљеваца и других који су остали на положају и успеш- но обављају додељене им задатке“.

КУКАВИЧКЕ КЛЕВЕТЕ

Дана 1. 10. 1991. год. на иницијативу руководства Скупштине општине Ваљево одржан је састанак представника политичких странака Ваљева, на који се није одазвала СПС. Претходно је прихваћено да састанак има надстраначки карактер, јер је сазван у интере- су српског народа у овом драматичном тренутку за његов опстанак. Представници поли- тичких странака Ваљева дају следеће

САОПШТЕЊЕ

Наступио је тренутак највеће угрожености српског народа на подручју Авнојевске Хрват- ске. У одбрану живота Српског народа кренули су и резервисти ваљевског краја. Суочени са грешкама и небригом командног кадра појединих војних јединица, део резервиста престао је да се бори у условима командног хаоса. Све је то јавности познато. Тиме ва- љевски резервисти нису „дезертери и кукавице“ како их је означила својим саопштењем Команда надлежне војне области. Својим поступком они су најубедљивије указали Врховној команди и Српској јавности на недостатке у ЈНА. Хоћемо да верујемо, и захтева- мо да ЈНА, коју сматрамо за војску ове земље, професионално и одговорно води наше суграђане у рату који је српском народу у Хрватској наметнут. Ваљевци ће увек стати, као родољуби иза добре националне политике и ући у редове своје способне неидеолошке војске. ЈНА ће бити таква уколико скине неправедну клевету са Ваљева. Верујемо да ће Ваљевци, као што су и увек, наступити свим својим снагама и потребним бројем у одбра- ну српског народа у Хрватској. Последње промене у делу неспособног командног кадра у ЈНА пружају нам наду у војску која треба да свим моћима заштити и одбрани српски на- род у Хрватској и порази фашистичку легију ХДЗ плаћеника.

НЕКА СУДЕ ПОКОЛЕЊА

СЛОБОДАН БУКИЋ, председник СО Ваљева и члан Главног одбора Нове демократије: На моју велику жалост, ја сам тек у својој педесетој години сазнао да је свет пун бараба!

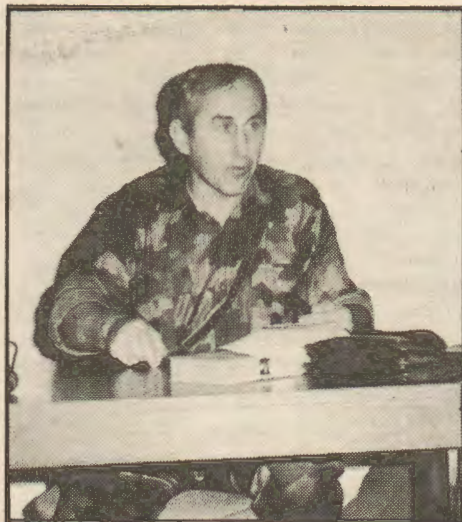
Све што сам до сада радио, радио сам из најчистијих патриотских осећања. Из тих истих разлога отишао сам у Шид, и доживео да се о мени прича као о издајнику и организатору дезертерства.

Једино што могу да кажем јесте то да је мој задатак председника Општине да водим бригу о својим суграђанима, и све док се будем налазио на тој функцији (односно док ме не склоне!) ја ћу ту своју улогу поштено обављати.

ДР ЈОВАН ТОМИЋ, ПОСЛАНИК У СКУПШТИНИ СРБИЈЕ

Питање ваљевских „дезертера и издајца“, како су их поједини неодговорни људи називали, мене је погодило и као човека и као посланика ваљевског краја.

Ваљевци су традиционално храбри људи (то без устручавања тврдим!), што је историја безброј пута и показала и зато се треба питати шта је навело те храбре момке да демонстративно напусте фронт (тзв. **НОВИ СРЕМСКИ ФРОНТ**) и да због тога у Ваљево буду

МИЛАН ЈАНКОВИЋ, председник Извршног савета и члан Нове демократије: Ја не желим више да се доказујем и да се исправљам са онима који се крију по буџацама, вуре кроз кључаоницу, пишу памфлете и блате, и које нисам видео нигде: ни у Книну, ни на Банији, ни у Шиду, ни у Тењу... Не желим више да се објашњавам ни са г. Шешељом коме је, као великом Србину, једини задатак да прецртава делове српског народа и да му ставља етикете издајника.

Са таквима више нећу да водим ни лични ни државни рат, и више не могу да гледам овај циркус у земљи у којој смо сви позвани да се боримо за крст часни и слободу славу.

Досадило ми је више да будем отирач за дневно-политичаре и идем, испред својих Ваљеваца, као добровољац да се борим а за све што сам до сад урадио — поколења нека суде!

презирани и осуђени без икаквог суђења. Довољне су биле тврдње представника СПС да је у питању „издаја и дезертерство“.

Прилично сам се разљутио када сам прочитао саопштење те исте СПС, у коме се „издајници и дезертери“ позивају на фронт, а упут им се обећавају и неки нови официри. Дали то значи да они признају да нешто у ранијем руководству Армије није било у реду?!

У Ваљево је много странака. Замислите шта би се десило када би свака странка звала да се крене на фронт... и како би се тај народ определио под чији ће барјак?!

У овим мутним временима играти се народном судбином и сакупљати некакве политичке поене — депласирано је, и све што је у

последње време радила Социјалистичка партија у Ваљево, у најмању руку, некоректно је.

Они су скоро у потпуности успели да поцепљају Ваљевце на оне који припадају СПС и оне остале, што је катастрофално и за наш град, а и за Србију.

Зато ја поручујем својим земљацима да се не одазивају ни једној странци која их зове на ратиште, већ да се могу одазвати само на позив СРБИЈЕ!

Србија је наша заједничка странка и наша заједничка судбина, и као таква она је једино наше опредељење.

Ако овако будемо наступали овај рат ће брзо бити завршен.

Благица СТОЈАНОВИЋ

КРАГУЈЕВАЦ: И ТАМО СМАТРАЈУ ДА ЈЕ ПОСТОЈАО СЦЕНАРИО ИЗДАЈЕ ПРИСИЛНО ДОБРОВОЉЦИ

Јесу ли Крагујевчани платили данак свом опозиционом опредељењу на децембарским изборима оптужбама да нису довољно родољуби, па и горе — да су „дезертери, издајници, кукавице...“? Повод за овакву сумњу било је недавно изражено незадовољство резервиста који су се вратили са административне српско-хрватске границе. Према војним изворима они су „самовољно напустили јединицу“ и самим тим постали дезертери, док је једнодушан став неколико стотина присутних резервиста да су они у рејону Шида, докле су стигли, били гурнути у наручје „муповаца“ и „зенги“. Огорченији чак тврде да је постојао сценарио да их за сада још неидентификоване старешине одвуку у клопку. Умеренији за насталу ситуацију криве тоталну неприпремљеност и дезорганизацију на првој линији овог дела ратишта, што се ни од обичног војника није могло сакрити.

Како је текла мобилизација резервиста у овом граду описује Љ. М. резервни потпоручник из Крагујевца.

Већина резервиста одазвала се по обавештењу емитованом на Радио-Крагујевцу које је представљало мобилизациони позив. Једно од зборних места налазило се у селу Лужнице. Резервисти су почели да се прикуљају у уторак, 17. септембра. Њих тридесет шест смештени су да преноће на месту за силажу, где су провели три ноћи. Од првог тренутка

схватили су да се ствари не одвијају како је то прописима предвиђено. За свих пет дана (од повратка из Срема), добили смо једном макароне и два сува оброка — без хлеба. Што је најтужније, поред магацина са наоружањем налазила се у шаторском крилу комара црног хлеба. Али, када је један постарији резервиста покушао да узме хлеб, пришао му је неки потпуковник и наредио му да се удаљи. Овај је одбио. Човек је био гладан, а стидео се да тражи од осталих којима су доносили храну од куће. Потпуковник га је онда повукао за опасач, урлајући да ће да га отера на војни суд. Тада смо и ми остали реаговали, протестујући, и на томе се све завршило.“ Љ. М. тврди да су пред полазак неки резервисти задуживани неисправним наоружањем (полуаутоматске пушке без ударне игле, на пример) и извесном количином муниције, на којој је утиснута 1954. као година производње. Све то је још више уносило зебњу међу припаднике ове јединице.

Четвртог дана, у петак, стигли смо у околину Шида. Не познајем терен, али су нам тако рекли. Истоварили смо камионе, били су то цивилин камioni крагујевачких предузећа који су са шоферима такође укључени у мобилизацију. Одмах по истовару они су се окренули и пошли назад. Кренули смо пешице. Међутим, врло брзо, на једној ливади, испред нас је изашао потпуковник ЈНА, кога пре тога нисмо видели, и викнуо: „Издаја! Ко хоће —

на фронт, ко неће може кући, како зна и уме!“ Да се потпуковник није шалио схватили смо када су са хрватске стране осули паљбу. Меци су летели веома близу нас. Људи су утрчали у кукурузе, више се није знало ко коме командује, јер у претходна четири дана нису обављене никакве припреме пре упућивања на положаје. Треба уједно истаћи да је лаж коју су званично саопштили да је сваки војник имао по 600 метака. Ја сам добио, а вероватно и остали са аутоматским пушкама шест оквира од по 30 метака, значи 180 укупно“. Љ. М. даље казује да су многи у том метежу залутали у кукурузима и да се о некима од њих у Крагујевцу ни до дан-данас ништа не зна. Он сам успео је да избије на пут и заустави „фићу“ којим су сустигли камионе из Крагујевца.

Током суботе, 21. септембра, цео дан су се пред зградом крагујевачке општине скупљали озлојеђени и изнурени резервисти. Поред узајамног оптуживања нико од присутних старешина ЈНА није умео да да ваљан одговор на бројна питања резервиста. Једно од најозбиљнијих гласи: ко је и с којим циљем донео одлуку да се извесном броју војних обвезника, пристиглих по позиву војних власти, у војне књижице упише „добровољца из Шумадије“?

Очекује се независна и темељна истрага.

А. Ц.

МИХАЈЛО МАРКОВИЋ, НАРОДНИ ПОСЛАНИК ИЗ КРАГУЈЕВЦА:

Оног тренутка када је у Србији покренута „добровољна“ мобилизација резервног састава ЈНА, тог истог тренутка покренута је мобилизација у Главном одбору СПС и његовим општинским одборима.

Не мобилизација за фронт на западним границама српских територија, за одбрану српства на тим просторима, већ мобилизација за обрачун са Србима у Србији. Са свима који не мисле као СПС.

„Србија није у рату“, саопштили су ГО СПС и Председник Републике.

Пошто Србија није у рату, СПС креће у идеолошки рат, на дуго припремани фронт, још од 9. марта.

Потпомогнут са западног фронта Мартићем, Караџићем, унутар Србије Шешељем, СПС се обрачунава са опозицијом и употребљава најубојитије оружје, за Србина убојитије и од пушчаног метка: саопштењима о дезертерству, дефетизму, издаји у самој Србији. Већи део Српства СПС је прогласио издајницима. Крагујевац, В. Плана, Паланка, Ваљево, Ужице, Панчево, Косјерић, Краљево, Крушевац, Ниш...

За СПС, која још увек има општинску власт у овим местима, док многи од ових градова немају опозиционе посланике у српском парламенту, ова места су легла издаје.

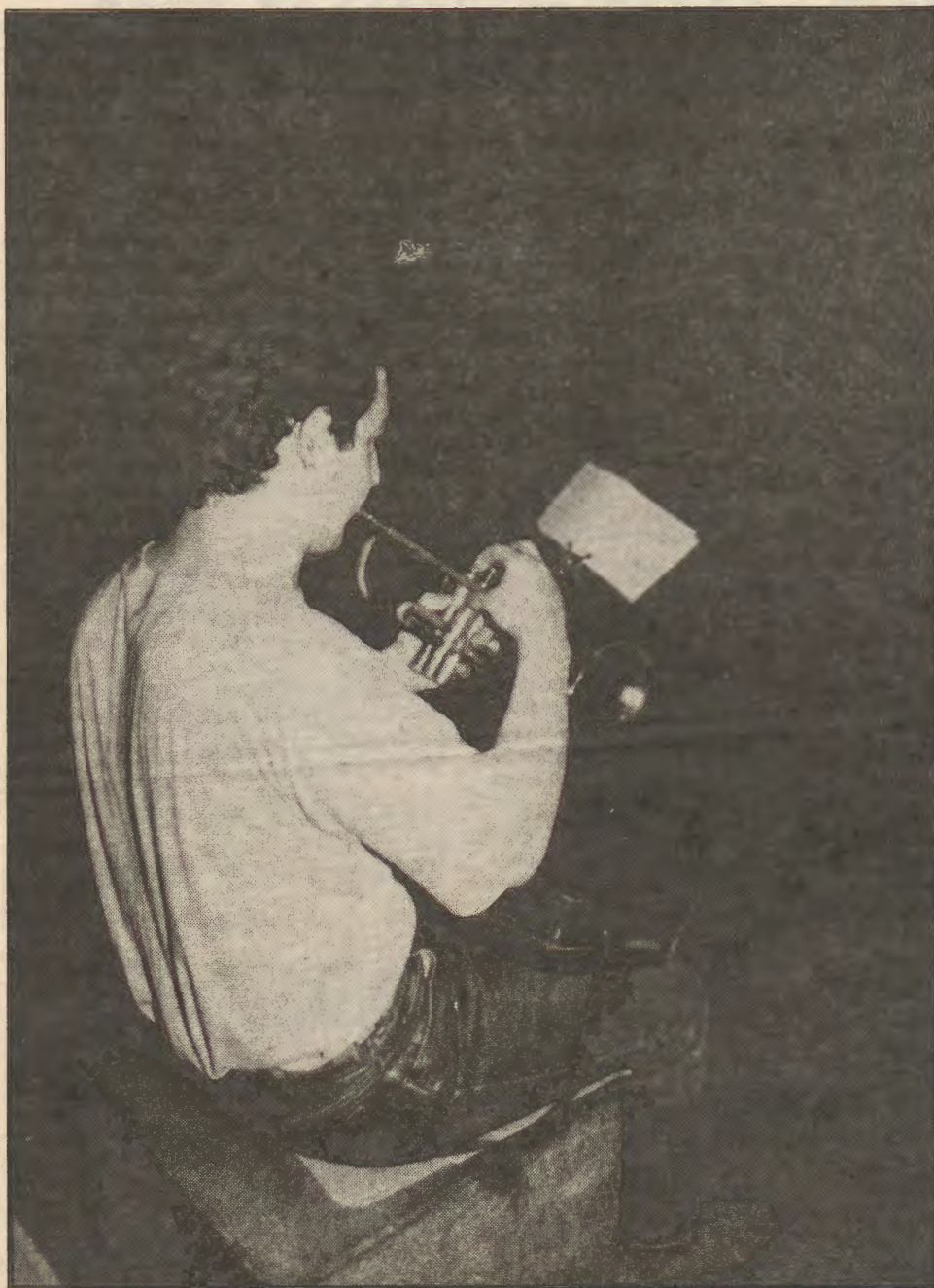
Ниједанпут до сада СПС није дао саопштење о издаји у ЈНА. Многи генерали, високи официри су издали. Та иста ЈНА, због које је сада српска младост проглашена издајничком, 9. марта је бранећи српски режим кренула на ту исту младост.

Оптужница најтежа, а докази и аргументи никад слабији, никад климавији.

У српском парламенту, у присуству Председника Владе, Председника Скупштине, министра одбране, министра за правду и министра за културу, „резервни“ посланик СПС проглашава посланике опозиције, посебно СПО-а, главним непријатељима Србије, прети им прекидом судом. Сви горе наведени остају неми, а посланичка већина френетично аплаудира посланику за говорницом.

Ипак, главна порота биће српски народ, грађани Србије ће знати да процене шта се крије иза оваквих оптужби.

ЦРНА ГОРА ИЗМЕЂУ РЕЗЕРВНЕ И АКТИВНЕ

КО КАЖЕ ДА СМО У РАТУ

Да се нешто „иза брда ваља“, било је јасно већ онога дана када су у Игалу своје ко зна које по реду примирје потписали другови Кадиевић, Тућман и Милошевић. Истог дана титоградској болници наређено је

Црногорски младићи гину, а црногорско руководство упорно тврди да Црна гора није у рату

да испразни 30% својих капацитета за прихват рањеника (?), а на адресе бар половине становништва које може пушку да носи упућен ратни позив за мобилизацију. Без обзира на поприлично лош одзив (испод 40%) и чињеницу да су се одазвали углавном становници села, мањих градова и људи запослени у државним предузећима, бурно је, уз рафалну паљбу и хипертрофиране емоције (страх или храброст?) прослављен одлазак у братску Херцеговину.

Није прошао ни један цијели дан, а из тог подручја већ су почеле пристизати вијести како су црногорски ратници дочекани као окупатори, како се недолучно понашају, пљачкају, пуцају, пију и силују, што је и био разлог да им командант гарнизона у Мостару откаже гостопримство. Све је, ипак, заташкано већ наредног дана, када је експесним младићима запрјеђено санкцијама, а медијима наређено да објављују само оне информације које им иду у прилог. Осим што је атмосфера остала иста, а извештај босанскохерцеговачке штампе и ЈУТЕЛ—а оцијењени као дезинформације, ништа се није промијенило ни у анализама одласка Црногораца у те крајеве. Саопштење титоградског корпуса да им је „основни задатак да спријече међунационалне сукобе, те заштите људе и материјална средства и омогуће нормалан живот свим поштеним и добронамјерним људима наше земље“, као и стрелња да ће мостарски аеродром заузети МУП—овске снаге, дјеловали су исувише неуверљиво када се имала у виду чињеница да је у Херцеговини, након доласка црногорских резервиста, завладао страх, паника и масовно бјекство становништва у сигурније крајеве.

Касније измјештање ових јединица са подручја Стоца, Чапљине и Гацког у околину Требиња и Невесиња, протумачено је у неким круговима, као припремање реализације старог плана заузимања Дубровника, који је у Црној Гори наговештаван чак и онда када није било никаквих индикација да ће доћи до отварања новог фронта.

А да је све указивало на спремност за овај поход, било је јасно када је након испровоцираног и изнуђеног сукоба на Дебелом бријегу један од пуковника изјавио да се у случају напада на Превлаку, „наше снаге у контраналаду неће зауставити на административној граници“. Све то, било је пропраћено извештајима о груписању хрватских снага на тој граници и опасношћу која пријети Црној Гори од великохрватских претензија и својатања Боке (иако је, на једном од самита Шесторице, предсједник Булатовић одћутао Тућманову изјаву „да је Бока увијек припадала Хрватској“). Иако, дакле, на Црну Гору није испален ни један метак, нити је који усташа крочио на њено тле, мобилисане снаге, груписане на овом подручју из сасвим разумљивог опреза, показале су да имају неке друге амбиције.

АКЦИЈА ДУБРОВНИК

Заједно са неким резервистима, који су десетог дана свог боравка у Херцеговини пуштени на једнодневни одмор, стигле су и информације да све није баш онако како је упорно представљано црногорској јавности.

Посустали морал, а изнад свега неизвјесност и нестрпљење, постали су пратиоци њихове свакодневице и много лошији савезник од локалног становништва, недостатак хране и воде. Њихова свједочења о мистериозним околностима под којима је погинуо резервиста **Момир Бакрач**, као и говори на сахрани (када се неке констатације његових старјешина у Херцеговини пропраћене бурним негодовањем), уз све, већ познате тешкоће, указивали су да би веома брзо могло доћи до масовнијег револта и догађаја попут онога који су приредили Ваљевци. Такав утисак код овог дијела становништва који је од почетка видио и другу страну медијске истине, појачавале су изјаве типа „ми смо спремни, али још увијек немамо непријатеља“, која је ТВ Црне Горе презентовале свом аудиторијуму.

Већ наредног дана, Црна Гора је била завијена у црно!

Вијест да је у засједи код села Чепикуће на путу од Требиња према Сланом, страдала Трећа чета јединице „Сава Ковачевића“, дјеловала је застрашујуће, чак и онда када је јављено да је погинуло 9 људи. Када је, међутим, тај број попео на 27, уз 138 рањених, постало је јасно да је свој улазак у рат Црна Гора заиста прескупо платила. Ко је у том тренутку могао да се не присјети ријечи председника Булатовића и његовог чврстог обећања да „ни један црногорски резервиста неће ићи ван граница Црне Горе“!? Ни педантно припремљени некрозоли, ни патетични телеграми саучешћа, ни поруке да су „пали за слободу отаџбине“ нису могли пореметити сазнање да су у бесмисленом и прљавом рату који се води, ови погинули младићи само узалудне жртве сулудих великодржавних аспиратора и картографа. Једино је командант ТО Црне Горе **Павле Стругар** био реалнији утолико што је нагласио „да је ово ратно стање, да су то почетни губици и да треба очекивати још жртава“. Тиме је можда обезвриједио смисао свих оних анализа које су говориле да су ови младићи убијени „мучки, из засјезде, снајпером, у леђа“, у којима као да је заборављено да је ово монструозни, грађански рат у коме противници не бирају средства за остварење циља.

„АНАЛИЗА“

Анализа „грешке“, пак, усљед које су црногорски резервисти упали у припремљену засједу — посебна је прича. Млађи водник **Бато Цавнић**, то објашњава овако: „Прије него што смо кренули на утврђено усташко гнијездо, које је свакоме познато у овом крају још из прошлих ратова, а које је припремано годину дана прије овог окршаја, војнике је посјетио хеликоптером генерал Торбица и рекао: „Војници, пожурите да се купате у мору — све је чисто испред вас“. Нисмо прошли ни километар, а на нас је осута жестока палба из три правца. Гађали су углавном наше пушкомитраљесце и командире чете у првом таласу. Схватили смо да смо упали у засједу и да нас је неко издао или је био неспособан да са нама руководи у овој операцији“. Ову изјаву поновили су и бројни рањеници, као и други резервисти које је само чудо спасило до трагичне судбине. Командант Ужичког корпуса у чијем су се саставу налазили страдали

младићи, генерал мајор Милан Торбица, све то објашњава овако: „Борци су изгинули јер нису били добро организовани. Нису, како је прописано, истурили извиђачке патроле. Међутим, ишли су мимо војничког наређења у згуснутој колони и, на жалост, страдали су“.

И док преживјели резервисти овај догађај карактеришу као класичну издају, а председник Булатовић као „типичну војничку грешку“, у црногорској јавности све „мирише“ на то да је генерал Торбица (који је у међувремену смијењен) жртвован као наредбодавац монструозног издајничког плана да се погибијом ових младића у овој републици, сљедствено њеним добро знаним ратничком импулсима, оствари ефекат револта, подигне борбени елан и оствори план њеног тоталног увлачења у овај ратни сукоб. Ових дана то се управо и дешава. Стотине добровољаца свакодневно опсједају одјељење народне одбране, а јутарњи рафали којима се прославља одлазак на фронт постаје већ уобичајена, свакидашња појава.

Ратно-хушкачка машинерија, коначно је остварила свој циљ. Миротворци се проглашавају издајницима, предузећа су затворила своје капије, на улицама је све мање мушкараца, Црна Гора је у својим „активним одбрамбеним дејствима“, не само одагнала „пријетељу“ опасност са својих граница, него дубоко зашла у територију општине Дубровник, уз обавезно наглашавање њених егзалтираних момака да „једино желе обиљежити своју будућу кућу у Дубровнику“, „дићи све четири у ваздух на сред Лапада“, или „попити кафу на сред ослобођеног Страдуна“.

У тренутку када шаљемо овај текст, ситуација у околини града указује да све неће ићи како је предвиђено. Чињеница је једино да су онеспособљени и уништени многи хотели на Дубровачкој ривијери, да су позната љетовалишта Млини и Купари срањена са земљом, као и да неке бензинске пумпе, ТВ торањ, лука Груж и неки други објекти — више не постоје. При томе, начелник штаба ВПС Бока наглашава да је „првенствени задатак да се заштите људи“, упозоравајући да „усташке формације које се крију у том граду, посебно страни плаћеници којима Дубровник не значи ништа, припремају сценарио његовог рушења, како би оптужили ЈНА за тај вандалски чин „Одмах затим, ТВ, информисе да авијација бомбардује виталне објекте у овом граду, а узгред се пријетњи да ће свака зграда са које се дејствује према ЈНА постати објекат напада. Истовремено, наглашава се да МУП-овци и плаћеници држе као таоце локално становништво, као и да ЈНА не може сносити посљедице које из тога могу настати.“

На јужном фронту ситуација се не смирује. Црногорци и не само они и даље гину, а државни органи ове републике остају упорни: Црна Гора није у рату. Нико више не поставља питање смисла рата, мало ко се пита зашто њено руководство није дефинисало политичке и ратне циљеве ове републике, а онајмање шта након рата. Има зато логике у изјави председника Булатовића да „када би неко био у прилици да бира народ са којим треба да дијеле ово време, онда бољег народа од овог нашег не би могао да изабере“! Заиста, не би.

Р. Н.

У издању београдских издавача ГЛОСАРИЈУМА и АРСВАЛЕЕ крајем октобра излази из штампе

ПАЦОВСКИ КАНАЛИ

Марк Аронс
Џон Лофтус

Књига на основу које је снимљена потресна британска ТВ емисија „Пацовски канали“.

Аутори ове књиге уз обиље доказа и материјала откривају срамну улогу Ватикана у успостављању мреже за кријумчарење ратних злочинаца из Европе. У име антикомунизма, а уз прикривену помоћ обавештајних служби Запада, ратни злочинци, Анте Павелић и хрватске усташе прокријумчарени су из логора у британској окупационој зони Аустрије и послати Пацовским каналима у Аргентину. Оно што ни Ватинак ни обавештајне службе Запада нису схватили, све док није постало прекасно, јесте да се Пацовским каналима у ствари, руководило из Кремља.

Претплатна цена књиге је 870,00. По изласку из штампе биће 1250,00 динара. Поштански трошкови нису урачунати у цену. Књигу можете наручити од 0 до 24 часа и на тел/фах 011/762-764.

ПОРУЏБЕНИЦА

ГЛОСАРИЈУМ

АРСВАЛЕА

Поручујем књигу „Пацовски канали“ по претплатној цени 870,00 динара. Наведени износ уплатићу на жиро рачун бр. 60812-604-30026, АРСВАЛЕА — Београд, Примерак уплатнице и поруџбеницу послаћу на адресу: АРСВАЛЕА, 11001 Београд, п. фах 80.

Презиме, име, занимање

Место, улица и број

Телефон

Потпис, бр. л. к.

НИКОЛА БАРОВИЋ, АДВОКАТ:

Велики број оних који се не одазивају позивима на мобилизацију или се самоиницијативно враћају са фронта отвара сасвим конкретно питање: како се све то може уклопити у постојеће кривично законодавство.

**ЗАКОН
РЕЛАТИВАН — КАЗНЕ
АПСОЛУТНЕ**

Будући да се у савезном и републичком (српском) закону о одбрани не помињу драконске казне којима војне власти прете онима који напусте јединицу или се уопште не одазову позиву за мобилизацију, објасните

нам о чему се ради.

Поменуите казне су из Кривичног закона СФРЈ. Прекршајни поступак покреће се када су у питању мање недозвољене радње, као што су нпр. кашњења, доласци у касарну у припитом стању... У тим случајевима не мора да буде чак ни прекршајног поступка, већ се углавном изриче дисциплинска мера. Неодазивање војном позиву подразумева кривични поступак. Према савезном кривичном закону предвиђене су казне од новчане до годину дана затвора. Избегавање са сакривањем и неодлазак на одслужење војног рока или неодлазак на војну вежбу је кривично дело за које се може добити до пет година односно десет, ако се у у том истом циљу оде у иностранство. Ово се све односи на мирнодопско време. Да су ратни услови, (односно непосредна ратна опасност), у правном смислу, те казне се крећу од једне године до смртне, у зависности од конкретног случаја. Међутим, кривични закон је једна целина. Он се не примењује „на парче“. Као уосталом и цео правни систем. Позиви који се сада упућују, било да су са назнаком да се позвани одмах јави или са назнаком да се јави на војну вежбу, су проблематични због оне чувене одлуке од 6. 8. 1991. Председништва СФРЈ — у којој између осталог стоји да Словенци као нација нису више у обавези да се јављају на војне позиве — чиме је учињено кривично дело из савезног закона које се односи на дискриминацију по националној основи. Позив упућен свим другим грађанима је дискриминација по националној основи, позиви се базирају на учињеном кривичном делу. А онај који је починио кривично дело не може се позивати на законске одредбе да би спровео то што ради. Не може се гонити неко ко се у суштини опире кривичном делу дискриминације по националној основи, (налази се у нужној одбрани). Правно гледано ником од њих не би могло бити суђено. Могло би бити суђено старешинама или оним људима у војним одсецима који спроводе такву одлуку Председништва и тиме чине кривично дело. Ствар је сасвим обрнута у правном смислу од оне која се жели приказати у јавности (што не значи да се онима који се опире дискриминацији неће судити).

Изрази као што су дезертер, издајник, кукавица, дефетиста, петоклонаш, сасвим су нетачни. Ситуација у Југославији (све те оружане формације, а нажалост и ЈНА, која мора бити савезна, и која је морала остати тампон зона између српских одреда и ЗНГ-а, претворила се у рат ХДЗ-а и СПС-а за разбијање Југославије. Досадашње акције ЈНА нису успеле да спрече разбијање Југославије или да га зауставе, што је морао бити и јесте њен уставни задатак.

Већина ових људи, који су неодговорно названи дезертерима и са којима сам до сада разговарао, мисли да то није немоћ Армије, већ да је то циљ. И управо је то основни разлог зашто већина тих људи не жели да се одазива на војне позиве и зашто напушта војне редове, чак и са ватрене линије. Знам случајеве када су се људи, њих преко хиљаду, са ватрене линије враћали кућама. Ти људи које називају дезертерима, јесу покрет отпора против разбијања Југославије. Њихова је несрећа што они, као такав покрет отпора, не-

мају своје оружане формације, немају своју команду, оружје. Али сасвим је сигурно да људи који не желе да разбијају ову државу, не желе ни да учествују ни у једној оружаној формацији која је не штити. ЗНГ има исте проблеме са регрутовањем.

Да ли су и они који су се затекли у иностранству 3. октобра, када је донета одлука Председништва, а који су у међувремену добили позив „дезертери“ и како ће бити утврђивана њихова кривица?

Гледајући строго правно, да би постојало кривично дело одласка или останка у иностранству да би се избегла војна обавеза потребно је да учинилац нема никаквог разлога који би могао предочити за свој боравак у иностранству. Ако се неко затекао или отишао у иностранство због школовања... или због заљубљености као Ромео у неку Јулију која борави у иностранству није учинио кривично дело. Можда би када је у питању само Јулија могла постојати сумња да се само није одазвао на позив.

Ко је надлежан у санкционисању „дезертерства“?

Надлежан је војни суд. Војни судови су размештени по војним областима и има их у Београду, Сарајеву, Скопљу, Сплиту, Загребу...

Обвезнику се суди у суду који је надлежан за територију са које је позван. (Војне области се не поклапају са републичким границама) и на војном суду има се право на цивилног браниоца.

Војна полиција је надлежна за привођење?

Она је надлежна за привођење само онда када се покрене кривични поступак против војних лица, док је за само неодржавање надлежна, ипак, цивилна полиција. Војна полиција је надлежна онда када је човек униформисан.

ТО ПРОТИВ ЈНА

Имајући у виду распон казни, шта би биле олакшавајуће а шта отежавајуће околности?

Понављам да све борбе које се сада воде, воде даље разбијању Југославије, без обзира на нечије субјективне жеље и хтења. Управо зато ови људи који напусте бојиште или се не одазову позиву, не могу бити гоњени, јер њима нико не може да гарантује да се борбе у којима треба да учествују воде за одбрану Југославије. Управо због тога не постоји никакав правни основ да ти људи буду гоњени. Међутим, и овде може да буде применен закон јачега, тј. да онај који је у ситуацији да оцењује значај неког поступка може и да покрене кривични поступак против ових људи и да при томе игнорише сваки правни аргумент, те да се про форма држи кривичног закона „на парче“. Непостојање правног основа се донекле назире из неких периферних детаља. Тако на пример, људи који су позивани, са знаком да се одмах јаве у јединицу, нису позивани тамо где им је иначе ратни распоред већ у јединице у којима постоји потреба за њиховом попуном и да се о њима не води стална евиденција тј. да човек који се одазвао позиву и који је касније био пуштен кући, у својој војној књижици нема никакав знак,

печат да је негде и био. Заправо, све се држи на неком фактичком стању, а не на правној основи. То сигурно знају и они у војној администрацији, па зато и не постоје никакви печати, као потврда да су ти људи негде били и да су нешто радили, јер се ово фактичко стање не може уклопити ни у један закон у Југославији.

Војне власти су приморане да прихвате број обвезника који се одазове. Увек постоји страх од сукобљавања са државом и њеним законима. У том смислу она цинична изјава да они који су добили позиве да се одмах јаве јесу добровољци и није нетачна. Они учествују у нечему зашта немају законску обавезу, у рату за разбијање Југославије. То им нико не може наметнути. А, узгред, све републичке територијалне одбране, гарде, паравојне формације... ни једна од њих нема законску основу да би могла неког да гони зато што одбија да буде њен припадник и учествује у разбијању Југославије. Нико од њих нема легитимитет да би могао да врши мобилизацију. Све се заснива на располагању силом.

У ТО Србије тврде супротно, позивајући се на Закон о одбрани Србије, усвојен пре два месеца.

Закон о одбрани Србије у члану 2. каже да се ТО бори, за очување независности и суверенитета Србије“ чиме је експлицитно речено да би онај ко је позван у ТО Србије морао да ратује са ЈНА, јер она би по Уставу морала да брани независност и суверенитет Југославије. Тај Закон заправо позива на побуну и рушење Југославије. И то је довољан разлог зашто имају право они који се не одазивају. Ниједна оружана формација у садашњем рату не поступа по закону — није ни законита — то су оружане снаге политичких странака.

Вратимо се дезертерству. То кривично дело, наравно, спада у она кривична дела која застаревају?

Наравно. И то од дана учињеног кривичног дела. Рок за гоњење је највише двострук од висине рока застарелости, што је апсолутни рок застарелости. То није мали рок, јер ако је за не одазивање запређена казна до годину дана затвора, рок застарелости је 2 године, а апсолутни 4 године. У време непосредне ратне опасности запређена казна је 10 година, а апсолутни рок застарелости је 20 година.

На основу искуства са војним судовима, каква би била та суђења „дезертерима“, да ли би била фер?

То би била политичка суђења, по свему ономе што сам до сада навео, као и на основу тога како то виде људи који се на позиве не одазивају и како то уистину јесте. Не знам ни за једно фер политичко суђење. Сам израз политичко суђење је један еуфемизам за нешто друго. То је политика другим средствима, било „судским“ насиљем када се већ држи власт на одређеној територији, било пушком док се она осваја. Политичка суђења су насиље које се примењује онда када се то не мора радити голом оружаном силом. Нисам ни чуо да се игде у свету, не само овде, водило фер политичко суђење. Догађало се само да режим не може да успе у тим суђењима, када су та суђења била и разбијана, и онај коме се судило је могао бити ослобођен, али ни тада то није био фер судски поступак.

Да ли је могуће да се ради застрашивања осталих организује неколико „показних“ суђења?

Могуће је да се нешто тако догоди, али када би се радило по закону морали би бити суђени сви или нико. Наравно, уз претпоставку да не постоји кривично дело већ учињено од Врховне команде и Председништва (дискриминација по националној основи) и да не постоји члан 2. Закона о одбрани Србије који је позив на разбијање Југославије. Због тих последњих разлога свако судско гоњење је заправо терор над грађанима Југославије који не желе да учествују у уништењу Југославије.

ПОЛИТИЧКЕ ЖРТВЕ

Има ли смисла појединачно обраћање неком међународном трибуналу односно организацијама за заштиту људских и грађанских права?

Препоручујем свима чија су права угрожена да се обрате некој организацији као што је на пример „Амнести интернешенел“, организација која је највише учинила за људска права, почев од борбе за људска права жртава аргентинске војне хунте, преко борбе против јужноафричког апартхејда до борбе за совјетске политичке заточенике у логорима и на нервним клиникама. Све организације које су повезане са Уједињеним нацијама могу много да учине. Обраћање оваквим организацијама доприноси заштити од политичког, па самим тим и физичког и сваког другог вида терора.

Виновници грађанског рата у Југославији су носиоци републичких власти. Може ли се, у правном смислу, предузети нешто против њих?

Тешко да ће ико од жртава овог рата, а то су они који су већ мртви, или они којима су куће опљачкане и поплаћене и чија породица страда, до оних који из ратом незахваћених подручја само бивају позивани да учествују у том рату — успети сада а и у будућности у покушајима да те људе изведу на суд. Заменик савезног секретара за народну одбрану, адмирал Стане Бровет је у интервјуу торинској „Ла Стампил“ рекао да су за рат подједнако криви и Фрањо Туђман и Слободан Милошевић, али даље од тог интервјуа ствар није отишла. Порука је схваћена. Људи који чине покрет отпора против грађанског рата и који имају страх да их нека сила не притисне — управљени су против савезног секретара за народну одбрану. Називају га усташом. Режим у Србији се уплашио да се, евентуално, може догодити да, иако са огромним закашњењем, савезни армијски врх схвати да није ништа успео да учини на очувању интегритета Југославије и да то сада покуша, да крене у офанзиву против ХДЗ, али и против СПС-а.

СПС и ХДЗ морају се забранити, исто као што су морали бити забрањени фашисти и нацисти у Италији и Немачкој после Другог светског рата. Други пут не постоји, али се бојим да је савезна армија већ остала без могућности да спасе Југославију, и да онемогући грађански рат који воде СПС и ХДЗ, жртвујући своје народе за своје политичке циљеве.

разговарао: А. ЦВЕТКОВИЋ

НА МАРГИНАМА ПРОПАГАНДНОГ РАТА ИЗМЕЂУ
СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ

МАЛО МОРГЕН,
МАЛО ФОЗГЕН

Ових дана постало је потпуно јасно да оваква српска власт никада неће добити пропагандни рат са Хрватском. На писмо које је Слободану Милошевићу упутио Анте Марковић стигла су два одговора. Један је Драгутин Зеленовић упутио Анти Марковићу а други је Владислав Јовановић упутио лорду Карингтону.

Може се претпоставити какво је запрепашћење изазвала ова кореспонденција српске владе код Анте Марковића, типичног представника тисућљетне хрватске традиције у државничким препискама. Ословљавајући Милошевића са дубоким уважавањем Анте Марковић је поводом делимичне мобилизације спроведене у Србији готово завапио: „Немогуће је да се ово и овако ради без нашег знања и сугласности, јер Ви сте најодговорнији функционер у Србији“! Одговорио му је лично Драгутин Зеленовић, обраћајући му се сасвим интимно у другом лицу јединине: „Ваистину сам запрепашћен Анте Марковићу твојом истрајношћу на путу са којег за твоју владу изгледа нема повратка“.

Поступак Драгутина Зеленовића може да се тумачи и као гест недовољног поштовања личности председника Србије. Јер како другачије објаснити чињеницу да се усудио да чита писмо које није њему упућено и да њега на шаље одговор. Није ли Драгутин Зеленовић умислио да је главом и брадом Слободан Милошевић?

Ваистину песнички расположени Зеленовић и његов министар иностраних послова Владислав Јовановић, песник чији најбољи домети сежу до висина Лазе Костића, како рече Чедомир Мирковић, могу да се нађу пре у организационом одбору Фестивала југословенске поезије младих који се одржава у Титовом Врбасу, него на најистуренијим поприштима пропагандног рата са Хрватском. Најбољи доказ за ову тврдњу је очигледна чињеница да њих двојица ни не знају шта значе она толико коришћена фраза да је **ушаста власт у Хрватској избацила српски народ из хрватског устава**. За њих је то вероватно

пука констатација да се име једног народа не налази међу корицама књиге коју у Хрватској зову **Божјињи устав**. За њих, који су песници по вокацији, то је трагедија попут оне коју су они незаслужено доживели што им песничка остварења нису уврштена у антологије српске поезије! Чињеница што је српска стварност у Хрватској неупоредиво тежа него што наговештавају речи **избачени из хрватског устава**, интересује изгледа само оне несрећне Србе попут др Ненада Петронијевића из Загреба који се ту скоро јавио у београдској штампи да објасни да су Срби избачени не из хрватског устава него из Републике Хрватске. Они, наиме, нису ни национална мањина у Хрватској, како се у Србији са вапајима фразира, већ су странци чија виза може да се продужује до трајања од највише две године након чега следи изгон из Републике Хрватске. То српском народу доказује доктор Ненад Петронијевић из Загреба, Србин, уплашен толико да можда није ни Ненад ни Петронијевић, ни из Загреба. Јер он врло добро зна да му више нема суживота у Хрватској након откривања ове **страшне хрватске тајне**, за коју српска власт није знала иако је црно на бело написана у хрватском уставу. Она је остала тајна чак и за једног од твораца српског устава, Будимира Кошутића, члана српског штаба за пропагандни рат са Хрватском.

БОЖИЊНИ УСТАВ

Испада, дакле, да људи задужени да исправно представљају свету српске националне интересе, или нису читали хрватски устав, или, што је још горе, нису у стању да га расту-маче. У противном, у пропагандном рату са Хрватском били би искоришћени неупоредиво убедљивији аргументи од **избацивања Срба из хрватског устава и Срба као националне мањине у Хрватској**. Један од таквих аргумената налази се у дефиницији из хрватског устава по којој је „**Република Хрватска држава хрватског народа и припадника других народа и националних мањина који су њени држављани**“. Хрватска би била и држава српског народа, јер се он налази међу оним осталим народима које помиње хрватски устав, ако би припадници српског народа могли да дођу до хрватског држављанства на исти начин као и Хрвати. Међутим,

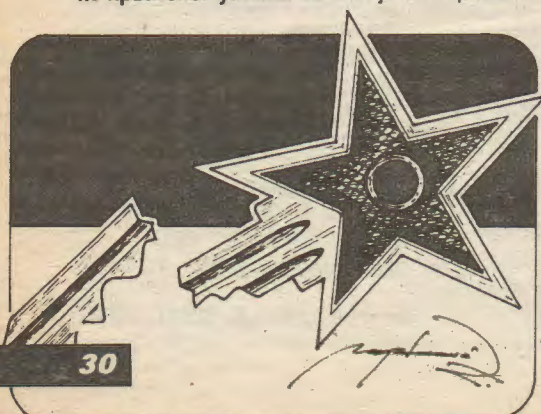
према хрватском уставу грађани хрватског порекла добијају држављанство аутоматски рођењем а остали грађани принуђени су да се као странци боре за његово стицање. У том циљу, они су дужни да полажу испит из **хрватске културе**, са посебним нагласком на **хрватску књижевност** као и испит из **религијског образовања**. За странце који нису успели да положе испит за стицање хрватског држављанства постоји могућност да буду изгнани након ускраћивања визе о привременом боравку и Хрватској чије је трајање ограничено на највише две године. Може да се замисли како ће изгледати судбина Срба који се затекну у границама отцепљене Републике Хрватске. Њима преостаје дивовска борба око спремања и полагања испита за стицање држављанства. Испит започиње доказивањем **лојалности врховништву**. Како ће и ко ће процењивати да ли су Срби **лојални врховништву** и да ли су положили испит из **хрватска културе**, може се само нагађати. Хрватска формула: **трећину раселити, трећину покрстити и трећину побити** моћи ће да се претлизује у нови облик: **трећину прогласити нелојалном врховништву, трећину оборити на испиту из хрватске културе и трећину покрстити**. И тако, оно што је чиниоусташки нож у Јасеновцу убудуће ће у сувереној Републици Хрватској чинити **Божјињи устав**. Бог и Хрвати!

ПОГРЕШНО ИНФОРМИСАЊЕ

Да ли су ове чињенице допрле до очију и ушiju Драгутина Зеленовића и Будимира Кошутића? Можда за једног песника као што је Д. Зеленовић не би било тешко да на испиту из хрватске културе рецитују Крлежине стихове на кајкавском попут ових: „**А да би га опрали од смртнога греха, з тербуха му одрали за оргуле меха**“! Али, тешко је и замислити једног Србина из Книна да рецитује Крлежу на кајкавском. У име Срба у Хрватској који желе да задрже своја имања без полагања испита из **хрватске културе**, Зеленовић и Кошутић би требало да проуче **Божјињи устав** и о њему проговоре широм Европе. У Европи ће схватити да Срби у Хрватској могу и даље да обрађују земљу која је у њиховим рукама столећима а да при томе не морају знати ни да читају Крлежу на кајкавском. А да не говоримо о познавању ватиканске варијанте хришћанства!

Да би се проговорило правим језиком о правим проблемима српског народа који живи у авнојевским границама Хрватске, људе из српске владе треба ослободити сувишних обавеза. За почетак треба им забранити да отварају Милошевићеву пошту и на њу одговарају без његовог одобрења. Колико познајемо Милошевића, сумњамо да је овластио Зеленовића да одговори на писмо које му је упутио Анте Марковић. Претпостављамо да се историја понавља и да се Милошевићу дешава управо оно што се дешавало и Јосипу Броз: до њега не долази ни пошта која му је упућена. Њу отварају, контролишу и веома ретко му је доносе у канцеларију. Њега једноставно, попут Јосипа Броза, у последње време „погрешно информишу“

Милена М. ПОПОВИЋ

Пише: Душко БОГДАНОВИЋ

БУДИМО ОЗБИЉНИ

Децембар нам ове јесени стиже раније. Зваће се новембар. Биће, кажу, тмуран и сив. Хладан. Са црвеним паспартуом. Не само због (ком)социјалистичке зајупрености, више због крварења. Углавном српског.

Све остало као лане. И избори, наравно. Чему избори? Ко ме?

Слушам ових дана искрену упитаност једне старине. Поштен човек, знам, не може да се начуди опозицији. Не ваља, вели, кад су избори, не ваља када их нема. Хоће ли опозиција уопште неке промене, наивно пита. Слушам и ћутим. Зна одговор, али чему, коме?

Власт великодушно нуди изборе, значи и могуће промене, само онда када очајнички треба бранити себе.

Мењајмо како би све остало исто. Све, све, све, и сви, сви сви.

Можда неко ново име, именица, иметак, све остало, зна се, „са нама нема неизвесности“!

Промене, искушење новог, опасног и непознатог нуде други. Знате већ, „лажни процоци и лудаци“. Нуде кажу, хаос, рат, клање...

Тако лањског децембра, тако овог новембра.

А све је тужно исто: исти, нерегуларни изборни закон, иста срамна блокада медија за опозицију, иста, вулгарна сатанизација свега и сваког другачије мислећег, иста безобразно кратка предизборна кампања...

Све, све, све.

Ове недеље, кажимо, креће та преизборна кампања. Да није трагично испадале би пломбе од смеха.

Стартну заставицу дижу људи исте боје дресова као и судије на стази, контролори мерења, записничари, они на циљу и наравно, део такмичара.

Имају ли други шансу? Људи, будимо озбиљни. Никада. Не бар данас и овде.

Децембарски победници су у предтакмичарској форми. Лете по „терену“, ко пчеле, од цвета до цвета. И боду, дакако.

Један од лидера Са-нама-нема-неизвесности тврди ових дана како би неуспех (ком)социјалиста на локалним изборима ослабио Србију. Успоставио би, додаје друг, неку врсту двовлашћа, отежао би Влади да остварује своје програме, изоловао би већину посланика у Народној скупштини од локалне власти. Неуспех СПС, поентира друг, појачао би агресивне притиске опозиције за расписивање нових избора, распалио би постојеће и отворио нове ван институюналне конфликте у Србији.

Невероватно.

Али, казали би људи из света маркетинга, то није све. Интереси су, подвлачи друг функционер, и Србије и демократије у Србији да све партије учествују на изборима и да се препусти грађанима да укажу поверење коме хоће.

Да ли је сада јасно оном мом пријатељу, старијем, али дечије наивном човеку?

Уосталом, један други човек из фотеље,

тврди како је нека телефонска анкета „поуз- дано“ потврдила велики тријумф СеПСе на предстојећим изборима. Чак 62 одсто анкетираних су да се продужи понуђена извесност. Неподношљива лакоћа извесног, церим се у себи. Боље себи и нама.

Јер, (ком)социјалисти увек журе у ново. Нови избори — нови слоган. Само смо ми исти.

Уз тробојну петокраку (опет ново, да се разликује ваљда, од оне црвене, титовске, комунистичке, старе у сваком случају „туђе“) уз новодизајнирану звезду и усклик — Увек Србија!

Пре две зиме, сећате се, оне драматичне јануарске ноћи у Страва-центру, „када су Словенци ридали“, беше — Увек Југославија и СКЈ!

Ко је ту, ту је. Ко није, sorry! Always Yugoslavia!

Тако беше. Сад овако.

Ипак, чему избори? Опет, коме?

У рату смо. Дефинитивно. Каже друг Председник да нисмо. Можда. Али људи гину. Својом или туђом вољом, тек у рововима су. Р-а-т-у-ј-у!

Има ли још државе на овој нашој Кугли у којој се истовремено и ратује и бира власт.

Локална!

Слушате ових дана, у свој нашој несрећи, колико неразумевања, плувања, вређања за сваку другачију мисао, реч, гест.

Рат је, каже се, а они би ово или оно. Издајници, изроди, петоклонаши...

Узавреле страсти, вруће главе, рањено срце.

И онда избори. Сви на изборе, позива власт, и препоручује победника.

Другачије, зна се, слаба отаџбина, издаја, бранковићи...

Једним ударцем, за сва времена, победити и поразити. Крај. Са нама нема неизвесности. Нема ни опозиције. И још којегчега нема. Има нас.

Неће моћи другови. Власт треба да „од- влада“ ово што још има. Ситно. Да, уз нашу помоћ најчалост, покуса своју чорбу. О томе ћемо једном.

Сигурно. Сада треба окончати рат. Победити и одбранити. То је, хтели или не хтели, приоритет наших дана.

О заслугама доцније. У миру и на миру. Имаће тога...

А ако избора ипак буде. Онда — неизбор. Рефлекс разума у овом мраку. Од оних децембарских све боли. И стомак и глава. Овај децембарски би да порани. Не вреди. Схватили смо, надам се.

За СПОменар тек две речи и пуни смисао — Већ виђено.

П.С. Нема у овом тексту, приметили сте, ни Туђмана, ни усташа, ни...

Нема свих наших душмана и злотвора. Че- му? Са њима је увек било јесте и биће — јасно. О нама је реч.

Мудри човек једном рече — Боже, сачу- вај ме пријатеља (својих) са непријатељима (туђима) ћу лако. Сам.

Беше ли човек Србин?

Пише: Коста Чавошки

МАРТИЋИ И БРАНКОВИЋИ

МОЋ И ЕТОС

Ако се игде може спознати бит и изопачење политичког, онда се то можда најбоље може уочити у земљи у којој се води унутрашњи, грађански или етнички, рат. У овом тренутку то је, на жалост, наша земља.

Сам почетак ратних дејстава у Книнској крајини на нашој, српској страни био је релативно добар. Одмах по оглашеној намери хрватског врховништва да успостави тзв. Независну Државу Хрватску, а Србе сведе на **неравноправну угрожену националну мањину**, Срби у Хрватској су показали и храброст и одлучност: нису подлегли овој хрватској уце-

Овај наш етнички рат, баш као и пелопонески пре две и по хиљаде година, квари и изопачује људске природе. Тако сурова борба која се са зараћеном странком води подстиче на насиље и у властитим редовима — склоност да се безобзирно напада и брутално удара. Том начину борбе са неистомисљеницима склон је и Милан Мартић

ни. Схватили су да ако једном попусте, одмах ће им наложити и нешто друго веће; јер ће помислити да су на прво из страха пристали. Стога су Срби у Хрватској одбили уцену хрватског врховништва да би му јасно показали да се са њима може поступати само као са једнаким. Да су којим случајем тада попустили и пристали да буду обесправљена и понижена мањина, хрватско врховништво би се убрзо појавило са новим, тежим захтевима вазада претећи присилом и оружницима.

За Србе „пречане“ то је била тешка одлука, јер је војна и свака друга премоћ била на страни хрватске тоталитарне власти. Поред очекиване помоћи својих сународника у Србији, поглавито су се уздали у властиту храброст и ратну срећу. Јер, ратна збивања често крећу неочекиваним током који није у складу са почетним односом снага, па се исход рата не може са потпуном извесношћу предвидети на основу прорачуна потенцијала на једној и другој страни. Стога је будућност отворена не само за прорачунато очекивање него и за наду, која опет може дати снагу таквим подвизима који се уопште не могу предвидети. То су управо имали на уму Срби у Хрватској. Својим непристајањем на хрватску уцену они су само потврдили да се не одричу наде. Цена која је при том плаћена била је велика: рат се разбуктао и однео многе животе.

Тако су Срби у Хрватској својом храброшћу и неочекиваним подвизима вишеструко увећали своју моћ. Томе је допринела и свесрдна помоћ из Србије у оружју, новцу, па и људству.

То је, међутим, само први зли не и довољан услов коначног ратног успеха. Други је политички и морални. Да би се тако увећана моћ ваљано користила за праве циљеве српског ослобођења и уједињења, она мора бити обликована моралним регулама и усмеравана **политичким етосом**.

Бојим се да овај други услов није испуњен и да је моћ, којом се у овом тренутку води рат, највећма разобручена моћ која се користи не само за ратне и националне већи за себичне, групне и страначке, циљеве. Очигле-

дан доказ овог раскида између увећане моћи и политичког етоса представља недавна изјава Милана Мартића о наводном издајству Вука Драшковића.

ИЗДАЈНИК ЗА ОДСТРЕЛ

Милан Мартић је свакако међу најзаслужнијима што је оружани отпор српског народа Книнске крајине тако силовит и успешан и за то му припада непролазна заслуга. Али је у њему, чак и у овим тежким и погибелним тренуцима, проговорио не само српски родољуб већ и задрти странчар. Стога је покушао да нешто учини не само за свој васцели народ и српске крајине у Хрватској већ и за свог идеолошког истомишљеника и стварног страначког шефа, Слободана Милошевића. А како је овај, на нашу несрећу и властиту срамоту, умислио да му је Вук Драшковић главни унутрашњи супарник (зато га је 9. марта ове године и ухапсио), Мартић је решио да угоди тој Милошевићевој конфабулацији, па је 23. септембра ове године на пасја уста напао Вука Драшковића. За њега је Вук Драшковић ни мање ни више него издајник коме је место у затвору, а можда и на страништу. Или како је то сам Мартић упозорио народ Србије: „Вук Драшковић је у ствари нови Вук Бранковић“ који „својим потезима минира Србију и Србе у Крајини“. 1) Штавише, „у ситуацији када нам се понавља геноцид, када имамо много закланих људи и дословце зверски убијених као што је то било у време другог светског рата“... „дотле у Србији Вук Драшковић и њему слични, који одвраћају ове људе који желе да нам помогну, чине подвалу целом српском народу“. 2) „Његови монтирани митинзи мајки и жена, митинг против Армије, сасвим јасно доказују да је он Вук Бранковић и ја то слободно могу да изјавим... Његова издаја неспојива је са гардом на коју се он стално позива и ја желим јавно да похвалим те момке.“ 3)

Остало је још да се Вуку Драшковићу изрекне одговарајућа „пресуда“. „Сматрам“ — вели Мартић — „да је њему место у затвору,

јер онако како се он понаша очигледно је да здушно ради за Туђмана. То је пета колона у Србији.“ 4)

Има чудне, запањујуће сличности између ове Мартићеве осуде архииздајника Вука Драшковића алијас Бранковића и Орвеловог приказа Народног непријатеља и издајника Голдштајна. Док Орвел, вештом руком подстрекача мржње, иза Голдштајновог лика на телекрану поставља непријатељске хорде са азијатским лицима, 5) дотле Мартић „издајника“ Вука Драшковића уводи у призоре закланих и зверски убијених људи. А намера и једног и другог је иста: да у гледаоцима односно слушаоцима изазову одвратну екстазу страха и осветољубља, жељу за мучењем и убијањем наводних издајника. Једина разлика је у томе што је Голдштајн измишљен лик у једној незаборавној књизи, док је Вук Драшковић живи човек кога, после ове Мартићеве јавне „осуде“ пред милионским гледалиштем, може слободно да одстрели сваки српски „родољуб“.

Тиме се Милан Мартић подухватио нечасног задатка да Вука Драшковића не само дифамира већ, по могућству, и ликвидира. Поставља се питање због чега то чини и какве су то прилике у којима су таква клеветанја уопште могућна.

ЗЛУПОТРЕБА ПОМОЋИ СРБИМА У ХРВАТској

Мотиви самог Мартића су мање-више прозирни. Србима у Хрватској је преко потребна оружана и свака друга помоћ мајке Србије. А на њеном челу је у овом злом часу Слободан Милошевић, који има једну, међу политичарима веома раширену, слабост: немилу гледа на своје критичаре и супарнике. Мартић наравно зна да помоћ која долази из Србије није Милошевићева лична помоћ и да би она стизала, можда и у већем обиму, да је неко други на челу Србије. Но, злу не требало, Милошевићу ваља лично, а не само као Председнику Републике, угодити. То је вероватно имао на уму и Радован Караџић, вођа Срба у Босни и Херцеговини, када је марта ове године, у тренутку највећих демонстрација против Милошевића на улицама Београда, без икаквог зазора изјавио да ће довести милион Срба из Босне да том истом Милошевићу пруже подршку.

Околности у којима је све ово могућно већ је теже спознати и разумети. За почетак ваља указати на чињеницу да у поменутом спору један доскорашњи полицајац, а сада чувени ратник сумњичи и оптужује једног интелектуалца и књижевника. Пребацује му да није родољуб.

А у чему би се, по Милану Мартићу, огледало то Драшковићево издајство? Управо у оним његовим особинама које су му својствене као интелектуалцу. За разлику од људи Мартићевог кова којима је одмах све јасно и једноставно, интелектуалци све увек изнова доводе у питање: законе, дате прилике, а нарочито политику оних који су тренутно на власти. Тај поступак проистиче из њихове тежње да у све сумњају и подвргавају критичком испитивању, што је, по Мартићу, деструктиван елемент унутрашњег и националног живота који на крају може упропастити и срп-

ство и српску државу. Уместо таквим неповерљивим критичарима, Мартић изгледа да је предност људима који се не уздају у властиту моћ политичког расуђивања већ радије аплаудирају говорима и поступцима тренутног националног вође. Да би ови други дошли до пресудног утицаја у државним и националним пословима, оне прве — непоправљиве критичаре — ваља ућуткати. Треба их само отужити да су издајници, тј. „да здушно раде за Туђмана“. А такво клеветање, којим се доследни критичари застрашују и ућуткују, може се убрзо преобразити у прави терор који ће народу и држави ускратити најбоље саветодавце.

Нема сумње да је, по стилу и језику, оваких дифамирања било и раније и да је посттоталитарни поредак, у којем смо деценијама живели, подстицао мржњу према независним и непокорним интелектуалцима. Разлика је, међутим, у интензитету мржње и њеним могућним последицама. Док је раније реч издајник имала метафорично значење ради жигосања тзв. политичких супарника, данас она у Мартићевим устима има малтене **убиствено** значење после којег следи пуцањ и смрт.

КВАРЕЊЕ ЉУДСКИХ НАРАВИ У РАТУ

У овом битно различитом практичном домаћају речи „издајник“ крије се и једна много дубља разлика — разлика између мира и рата, контролисаног и разобрученог насиља. Какав год да је мир, начин мишљења и понашања људи у њему је увек бољи, јер не доспевају у стиску и велику невољу. У рату, нарочито грађанском — како је то још Тукидид уверљиво показао — све се квари и изопачује. Рат који одузима свакидашњу удобност, учитељ је насиља, и страсти мноштва прилагођава тренутку.⁴⁾ У таквом стању живота под присилом човек се, дакле, учи да живи насилнички. А када насиље овлада људским животом, оно и људе себи прилагођава. „Они тада поступају“ — вели Фолкман-Шлук — „тако да на присутне невоље реагују са страху. Постање ли рат чак трајним стањем, тада се первертира мишљење и с њим читав језик, медиј у којем људи разумеју себе и друге.“⁷⁾

Довољно је само да се упореде наше данашње ратне прилике са онима из пелопонеског рата (431 — 404. године п.н.е.), којима се бавио Тукидид и његов савремени интерпретатор Фолкман — Шлук, па да се уоче многе сличности. И у једном и у другом рату уобичајено значење речи и појмова преобраћа се у своју супротност. Тако се, рецимо, непромишљена жестина приписује мужевном владању, док се оклевање које разборито промишља будуће последице сматра кукавичлуком који сам себи смишља оправдање. Зато оне усијане главе — а није их мало — које истичу да баш сада Хрватима треба вратити мило за драго, у данашњим изопаченим приликама слове као велики јунаци, док се други, који позивају на опрезност због страшних погибија до којих рат неизбежно води, дифамирају као кукавице и издајници. У њих је заслугом Милана Мартића, увршћен и Вук Драшковић. На сличан начин се данас сматрају поузданим родољубима они који жестоко искаљују своју срџбу и гнев, док други који им јав-

но протуслове изазивају сумњу и подозрење. Галамиције су на већој цени од оних који ћуте, док најгоре пролазе они који отворено сумњају у исправност политике неприкосновеног вође. Није далеко дан када их може, ако се постојеће прилике још погоршају, стићи мучки ударац или пуцањ из заседе.

Укратко, овај наш етнички рат, баш као и пелопонески пре две и по хиљаде година, квари и изопачује људске природе. Или како је то Тукидид запазио, због буна је настала свака врста неморала међу Хеленима, а доброћудност, у којој се племенитост највише испољава, била је извргнута смећу и уништена. „Много је било пробитачније опрети се с непоуздањем предлогу другог, јер то непоуздање није могло распршити ни доказивање речима ни страшна заклетва. Стога су сви, који су тачније размишљали о безнадној сигурности, више пазили да не претрпе зло, него што су се могли поуздати у право и веру.“⁸⁾ Тако сурова борба која се са зараћеном страном води подстиче на насиље и у властитим редовима — склоност да се безобзирно напада и брутално удара. Том начину борбе са неистомишљеницима склон је и Милан Мартић. Њему се наравно може супротставити, али само оним оружјем којим интелектуалци једино располажу, а то је интелектуална надмоћ. У доба мира и какве-такве моралности јавног живота, она је поуздан ослонац њихове снаге и утицаја. Али кад животом завлада насиље, онда је разлог њихове немоћи и пропасти.

МОЋ БЕЗ ЕТОСА

Главна опасност коју грађански односно етнички рат са собом носи јесте разобручавање моћи. У рату је моћ преко потребна. Без ње нема ни наде ни спасења. Невоља је, међутим, у томе што је моћ до сржи окренута самој себи и што има иманентну тежњу да се непрестано увећава. То је, с једне стране, веома корисно за само вођење рата, јер је што је концентрисана моћ већа то је победа изгледнија. Али, с друге стране, велика моћ постаје претешко бреме и за унутрашњи поредак и прети да у свој увирући вртлог увуче сваку личну независност и слободу. То је и био разлог који је навео Перикла да у свом трећем великом говору у другој години пелопонеског рата саопшти Атињанима следећу недоумицу: власт коју поседујете већ је силништво; њу приграбити — чини се да је неправедно, њу напустити — опасно је.⁹⁾

Једино што у таквим опасним и погубним ратним приликама може да ограничи такву моћ, која се у сваком тренутку може преобратити у тиранију, јесте политички етос. „Стога“ — закључује Фолкман-Шлук — „ни моћ као таква није одмах нешто нечовечно и погубно, него то постаје тек ако се распадне политички етос у чијој се служби њоме бара, или ако се он још није обликовао.“¹⁰⁾ Другим речима, у доба политике моћи само јој политички етос може поставити делотворне границе и ваљане циљеве. То, наравно, морају бити на демократски начин утврђени ратни циљеви и одговарајуће политичке установе које ће будно контролисати сабрану силу којом се рат води, како се она не би преобратила у војну диктатуру или тиранију. На по-

четку пелопонеског рата демократска Атина имала је одговарајући политички етос који је изложио Перикле у свом говору у славу палих Атињана, али се по његовој напрасној смрти брзо распао под дејством навируће демагогије једног Клеона и других представника тог погубног људског соја. У нашој земљи он се није ни обликовао, па је моћ наших властодржаца увек била без икаквих граница и мерила властите исправности. Тако је, на жалост, и у овом етничком рату у којем концентрисана војна и свака друга моћ у сваком тренутку може постати обично силништво.

Најмање што у овом одсудном часу људи од мисли и части могу да учине, то је да се одлучно супротставе даљем кварењу јавног морала и јавности која се већ олако мири са Мартићевим и сличним клеветањем опозиционих првака и независних интелектуалаца. То, међутим, није довољно. Мора се схватити да политичка моћ има иманентну тежњу не само да се исказује и доказује као моћ већ и да се непрестано увећава. Стога треба да буде подвргнута одговарајућим ограничењима и моралним мерилима која су садржана у демократском етосу. У противном, политичко мишљење се ставља у службу владајуће моћи и без отпора подлеже њеном претварању у разобручено силништво које срља из грешке у грешку. Последице такве политике су увек погубне. То могу бити потпуни губитак слободе и смањење отаџбине.

НАПОМЕНЕ

- 1) *Политика експрес* ра 1991.
- 2) *Ibidem*.
- 3) *Ibidem*.
- 4) *Ibidem*. 5) Џорџ Орвел, 1984, Београд, „Југославија“, 1968, стр. 29.
- 6) *Историја пелопонеског рата*, III, 82.
- 7) Karl-Heinz Volkmann-Schluck, *Политичка филозофија*, Загреб, „Напријед“, 1977, стр. 60.
- 8) *Историја пелопонеског рата*, III, 83.
- 9) *Историја пелопонеског рата*, II, 63.
- 10) Volkmann-Schluck, *нав. дело*, стр. 49.

СТАВ О СТАВУ

РУЖИЧАСТЕ И ЦРВЕНЕ НИТИ

„Што се тиче идеје др Тадића о некој мржњи према лидеру владајуће странке, о њој једва да би требало нешто рећи. Да неког можете критиковати само зато што га мрзите, то је логички потпуно неодрживо, али психолошки веома индикативна теза која више говори о свом аутору него о мени лично, па неће бити да ја Слободана Милошевића мрзим, него ће пре бити да академик Тадић Слободана Милошевића воли“.

Унизу, благо речено, необичних догађаја који су се последњих година збили на позорници нашег јавног живота, посебно место ван сваке сумње има писмо патријарха Павла принцу престолонаследнику у коме српски патријарх апелује на српског принца да одложи долазак на парастос блаженопочившем краљу Александру Првом.

Да одмах кажемо: реч је о поступку досад незабележеном у историји српске православне цркве, а рекли бисмо — не само у њеној историји. Колико је писцу ових редова знано, никад још није било да поглавар српске цркве одвраћа било којег свог верника од вршења верских обреда, а поготово није било да челни човек цркве покушава да приволи престолонаследника исте вере и исте нације да одустане од обреда који му припадност вери и цркви налажу.

Да све буде необичније, у овом и без тога довољно необичном апелу, крунски аргумент који се у патријарховом писму потезе у прилог принчевом недоласку, превасходно је политичке природе. У мало речи „аргумент“ се своди на то да у садашњим ратним приликама принчев долазак не би био у интересу српског народа.

КОРИСНИК УСЛУГА

Оставимо за тренутак по страни одиста бизарну идеју да се одвраћање једног верника и то не макар каквог, од вршења верских обреда образлаже аргументима политичке природе, и прихватимо привремено политичку раван аргументације која нам се у патријарховом апелу нуди. Рецимо да је принц којим случајем — као што срећом није — изашао у сусрет патријарховој жељи и да је свој долазак одложио за нека мирнија времена. Зар се управо онда не би принцу могло приговорити — а тако би сигурно и било — да управо у најтежим временима по српски народ није хтео да буде са својим народом. Јер, доиста кад би то један принц престолонаследник требало да буде у земљи својих предака, ако не онда када је то његовом народу најпотребније?

Није, међутим, тешко разабрати да патријархово писмо ни са канонског ни са политичког гледишта не може издржати озбиљну критику и да од таквог писма и српска црква и српски народ могу имати само штете. Много теже је разабрати која је то невоља нагнала првог човека Српске православне цркве, човека по општој оцени доброг и часног, на један овакав корак?

Као и увек када се нешто изнимно а нејасно догоди, ваља се питати ко од таквог једног чина може имати највише користи. Кома је то — ево кључног питања — могло користити да се принц престолонаследник не појави на парастосу својем деди?

Одговор на ово питање намеће се тако рећи већ сам по себи, кристално јасан у својој једноставности и очигледности — само и једино владајућој странци. Владајућа странка је, као што је познато, заиграла на патриотско-верску карту, па су њени функционери нагло почели чак и да се крсте на јавним местима, а њихов лидер нашао је за потребно да се и у Светој Гори појави, додуше непозван, и додуше са хеликоптером. Било је стога политички крајње ризично силом или неком приземном правничком махинацијом спречавати долазак принца престолонаследника српског народа, па је патријархов апел за владајућу странку објективно био нека врста дара са неба. Уместо да долазак неугодног и нежељеног посетиоца ометају органи реда или да експерти из тима знаменитих професора правних наука у сервису за текуће политичке потребе СПС, разбијају своје учене главе проналажењем неких нових правничких смицалица и заврзлама, требало је искористити ауторитет поглавара цркве да се макар за ову прилику одложи опасност која се надвила над врхушком садашњих српских властодержаца.

А да је ова цела операција била у тесној вези са интересима владајућих кругова сведочи и чињеница да је патријархово писмо ексклузивно објављено у „Политици“, неофицијелном гласилу странке на власти, и то без икаквог накнадног реаговања од стране Српске православне цркве. Да је, наиме, писмо објављено без знања и сагласности

црквеног врха, неко би ваљда у његово име, ако не већ сам патријарх, о томе свакако извести јавност. Овако, свакоме мора бити јасно ко се у крајњој линији крије иза ове заиста необичне епизоде у односима црвених политичара и црквене хијерархије на овом тлу.

КО ЈЕ ТАДИЋ?

За наше политичке прилике није много мање индикативна и једна потерница коју су ових дана академик Љубомир Тадић и редакција листа „Став“ расписали за писцем ових редова. Тадићев памфлетски напис, објављен на пуне две странице нареченог листа, рекламира се на београдској телевизији под више него симптоматичним насловом криминалистичко-политичког призива: „Ко је Никола Милошевић?“. Новце за овакав оглас један лист сасвим скромног тиража тешко да може себи приуштити из сопствене касе, осим ако руководиоци комунистичке телевизије политички подобне огласе бесплатно емитују, што је уосталом сасвим могуће.

Намера академика Тадића била је да ме српској јавности представи као морално и интелектуално крајње проблематичну особу која је своју универзитетску каријеру текла захваљујући моћној подршци функционера мишулолог Брозовог режима. Као кључни доказ за ову своју одиста занимљиву и у сваком случају маштовито смишљену тезу наводи академик Тадић податак да сам својевермено постао од асистента редовни професор по позиву, иако за то звање нисам имао, „иначе обавезни докторат наука“.

Тачно је да сам у своје време предложен и изабран за редовног професора по позиву, премда сам се налазио у звању асистента. Међутим у то звање нису ме ни предлагали ни бирали Јосип Броз и Дража Марковић, већ редовни професори факултета на коме се и данас налазим и то на основу објављених књига које имају мало или нимало везе са струком др Тадића и које он по свему судећи није никада ни видео а немоли прочитао. Осим тога, за избор у звање редовног професора по позиву докторат наука уопште није обавезан, како то тврди академик Тадић. — Напротив, ова врста предлагања и бирања предвиђена је само за оне случајеве у којима кандидат нема докторат али има објављене радове који га својим квалитетом по суду предлагаћевом квалификују за звање о коме је реч.

И не само то. Академик Тадић покушава да сакрије од јавности чињеницу да је мој избор за професора по позиву наишао на жестоко противљење управо комунистичког естаблишмента. У ондашњој „Борби“, званичном гласилу Брозовог режима, покренута је читава хајка односно истрага, против мене, коју је отпочео професор Електротехничког факултета Бранко Раковић, један од партијских функционера на Београдском универзитету, а наставио је и тако рећи крунисао придворни комунистички писац и познати борац за ствар политичке демократије Оскар Давичо, тврдећи у болшевичким листовима оног времена да сам незаконито изабран за редовног професора од стране мојих антикомунистичких истомишљеника. То је, дакле, онај извор са кога црпе своју аргументацију др

Љубомир Тадић и на овај дирљиви пример идеолошких и духовних сродности не треба трошити много речи.

Оно што, међутим, највише тишти академика Тадића и уједно оно што га је навело да се на мене окоми, пре свега је мој критички став према првом човеку српског бољшевичког режима и према том режиму самом. Сигуран сам да ће не једном читаоцу „Српске речи“ изгледати у најмању руку невероватно да неко ко је члан главног одбора једне опозиционе странке и интимус првог човека и председника њеног Главног одбора, отворено узима у одбрану лидера владајуће странке и владајући поредак од критике једног опозиционог делатника.

ШТА ЈЕ БОЉШЕВИЗАМ?

За све овакве и сличне неверне Томе ево неких најкарактеристичнијих навода из Тадићевог памфлетског штива, који јасно, да јасније не може бити, показују шта овај истакнути функционер Демократске странке мисли о мојој критици Слободана Милошевића и српског бољшевичког режима. Ако је веровати академику Тадићу, ја сам свеколику своју „детективску страст“ „окренуо“ на то да „откријем бољшевику“ тамо где се то мени „чини да могу“, а све са намером да их „доведем у неку тајну везу са једним другим Милошевићем“, „бољшевиком“ (управо тако: бољшевиком под знацима навода — Н. М.). Слободаном и његовом владајућом партијом („Став“, бр. 85 од 27. 9. 1991., стр. 20).

А на питање шта ме то гони да овако пасионирано трагам за бољшевицима у Србији којих, ето, нигде нема, др Тадић одговара да ја, ако се има у виду жестина мојих обрачунавања, „мрзим“ свог презимењака и да би се чак „могло закључити“ да због Слободана Милошевића подсвесно мрзим и своје сопствено презиме те се „може очекивати“ да га „у својој острашћености можда ускоро и променим“.

Што се пак тиче моје оцене да је садашњи српски режим бољшевички, академик Тадић дословно каже: „Називати садашњи владајући режим (као да има режима који нису владајући — Н. М.) у Србији бољшевичким и тоталитаристичким, као што то редовно чини господин Милошевић, може само неко ко или не зна шта значе те ознаке, или зна шта оне значе, али је своју научну савест негде успут затурио или је брутално потчинио најприземнијим политикантским интересима“. „Бољшевички систем — вели доктор Тадић — почива на политичком терору чији су обрасци гулази и голи отоци“, а „систем који постоји у Србији уставноправно и фактички (нарочито фактички — Н.М.) признаје легитимност вишестраначког система“. Да није тако, каже даље др Тадић, „како би господин Милошевић (Никола) могао сипати стреле против Милошевић Слободана и Демократске странке у разним листовима и часописима широм Србије?“

Што се тиче идеје др Тадића о некој мојој мржњи према лидеру владајуће странке, о њој једва да би требало нешто рећи. Да неког можете критиковати само зато што га мрзите, то је логички потпуно неодржива али психолошки веома индикативна теза која ви-

СЛОБОДАН СТАНКОВИЋ

ше говори о свом аутору него о мени лично, па неће бити да ја Слободана Милошевића мрзим, него ће пре бити да академик Тадић Слободана Милошевића воли.

Више пажње завређује Тадићево тумачење појма бољшевичког тоталитаризма. Академик Тадић не да не зна него не жели да зна да бољшевички систем не почива на политичком терору већ на политичком монопољу. Политички терор је само последица политичког монопола и да тог монопола није било, Лењин, Стаљин и Јосип Броз предузимали би из неке своје дубоке илегалности само појединачне терористичке акције, а гулаге и голе отоке могли су да граде само захваљујући монопољу на власт њихових бољшевичких странака. А да ли ће лидер неке „монополне“ странке користити свој повлашћени положај за грађење концентрационих логора или за неке друкчије, блаже видове тоталитарне контроле, ствар је његових конкретних тактичких прорачуна. Аке садашњи комунистички управљачи у Србији не хапсе своје политичке противнике, то није зато што они уставноправно и фактички признају легитимитет вишепартијског система, већ зато што су проценити да им то у овим изузетно тешким спољнополитичким и унутрашњеполитичким приликама може више штетити него користити.

ПОНОСНИ КУМ

Зашто би, уосталом, српски властодршци хапсили своје опоненте када и без тога држе у својим рукама све кључне позиције у политици, привреди и средствима за информисање?

За академика Тадића главни и једини аргумент у прилог његовој тези да садашњи политички поредак у Србији није бољшевички већ демократски односно вишепартијски, требало би да буде то што ја, наводно, у разним листовима и часописима широм Србије могу да сипам стреле против Слободана Милошевића и Демократске странке. У исто време академик Тадић каже за мене да сам „први писар Вука Драшковића“, чиме и нехотице указује на чињеницу да су за моје критике српског режима и његовог првог човека

од свих тих силних српских листова и часописа отворене само странице „Српске речи“, односно да су сви други пре свега најтиражнији дневни листови, као и екрани најгледанијих телевизијских кућа, доступни само др Љубомиру Тадићу и његовим истомишљеницима. Ова чињеница боље но ишта показује да је у овој земљи и даље на снази институција једнопартијског монопола која и јесте кључно обележје сваког бољшевичког и сваког тоталитарног политичког поретка уопште.

И најзад, колико год то изгледало на први поглед чудно, морам рећи да ми је памфлетско сочиненије академика Тадића донело велику сатисфакцију. Не једном сам тврдио да је академик Тадић само прерушени бољшевик и официр за везу са владајућом странком у редовима српске опозиције. После његовог памфлетског написа у „Ставу“ мислим да ће и сви они који до сада нису били склони да прихвате ову суморну истину разабрати да сам, нажалост, ипак био у праву.

„У цара Тројана козје уши“. Из академика Тадића проговорила су најзад, и потпуно отвореном и директном облику његова права уверења. Завршавајући свој памфлет у „Ставу“ др Тадић од речи до речи каже: „Изразе „непрекината црвена или ружичаста нит“ којима је моју биографију уресио господин Милошевић подсећајући ме на кумство Црвеном универзитету „Карл Маркс“ супротно његовим очекивањима, доживљавам као комплимент“.

Академик Тадић је, морам признати, у праву. Превазишао је он сва моја, а верујем и не само моја, очекивања. Ни једног часа нисам, признајем, очекивао да данас на измаку двадесетог века, када је бољшевичка идеологија доживела коначан слом и у првој земљи социјализма, један интелектуалац и академик може овако отворено и јавно изјављивати да сматра комплиментом црвену, односно ружичасту, нит у својој политичкој биографији.

Сви моји комплименти др Љубомиру Тадићу за ову отвореност и искреност без преаседана, а и сви моји комплименти Демократској странци на таквом члану Главног одбора

Никола МИЛОШЕВИЋ

МАЧКА У УСИЈАНОЈ ЛИМЕНОЈ СКУПШТИНИ

ХЕРОЈИ У СКУПШТИНИ — КУКАВИЦЕ НА РАТИШТИМА

Народна скупштина је отворила своју јесењу сезону са очигледним закашњењем. На самом почетку, током ових десетак дана јасно се види да Скупштина у којој харају социјалисти касни троструко: у реалном времену, према сопственој сатници и, на крају, у односу на историјско време

Упркос томе што је рат добро продумао Србију Скупштина се није састала током целог лета, иако је на то била обавезна према Уставу. Изговор за одлагање сазивања Скупштине нађен је у фрази да „Србија није у рату“, а када је та фраза враћена српским глaвешинама у облику одбијања позива на мобили-

лизацију и када је претило да побуна резервиста због издаја у армијским редовима однесе и саму структуру са власти, властодршци су учинили једино што су могле — власт се класичном ратном пропагандом обрушила на оне који су одбијали да иду у рат, чију сврху и циљ не познају и прогласила је народ за издајнике и дезертере. Најављено је

тако да ће, када се заврши рат у околним републикама, он бити настављен у Србији, где ће се борити Срби против Срба који су страљачки или другачије политички опредељени.

АГОНИЈА ПАРТИЈЕ — АГОНИЈА НАРОДА

Какав је однос социјалиста према рату најбоље показују речи **Антонија Исаковића**, који тврди „Да се десило нешто први пут у историји цивилизације света. А то је да се десио рат, а није се десио рат. Нешто се десило на глyбусу што се до сада у његовој историји није десило“. Нормална последица овог стања је да је у држави и код народа владајуће осећање некаква смеса моралног хаоса, резигнације због немоћи и фрустрације, тако да се народ масовно, на спонтан и стихијан начин, опредељује према догађајима.

У таквој ситуацији СПС је нарцисоидно одлучила да тзв. Београдском иницијативом изрази вољу народа и грађана који живе у Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини. По њима, иницијатива представља политичку алтернативу уставном, а и војном хаосу у коме живимо. Она представља један начин, како рече **Александар Прља**, „зрео, разборит, темељан покушај да се понуди онима који желе да остану или граде заједничку државу“. И (**Синиша Батало**) „зато би било добро за све — и оне који знају шта хоће а не знају како, као и за оне који знају како али не знају шта хоће — да се што пре нађу са онима који овом иницијативом нуде одговор и на једно и на друго питање“.

Ова иницијатива је трагични доказ да агонија владајуће партије завршава у агонији државе и народа. Како то рече **Зоран Хорван**, тврдња да Југославија постоји и да је заједничка домовнина Срба, Хрвата, Словенаца, Македонаца, Муслимана, равна је „тврдњи да је земља плоча која плута морима“. Стварност је покопала илузије. Говор о постојању Југославије је ружна обмана и кобна самообмана. Последњи је час да Србија престане да буде чувар мртваца и синонима за нешто чега нема. Појаве избегавање мобилизације и појаве класичног дезертерства, одговор су на овакво вођење политике. Српска младост ових дана ни буквално ни фигуративно није на својим адресама. Знају ли српски војници и српски добровољци у рововима шта жели да се постигне овим ратом? Знају ли да опет у уским круговима истомишљеника елиминисање оних који другачије мисле ствара некаква федерација? Очигледно је да знају.

Уморни смо а и кржави од федерација и конфедерација... и време је за српску државу. Будемо ли у томе јасни под оружјем ће бити сва Србија. Почнимо од српске државе да би смо можда стигли до Југославије, а не почињимо опет са Југославијом са којом никада нећемо стићи до Србије. Што се тиче Србије, ми још уопште не знамо о којој Србији говоримо. Да ли о Србији у данашњим административним границама, да ли о Србији са припојеним српским крајинама. Дакле, док не утврдимо шта је, где је, колика је и каква је Србија коју хоћемо, док то не утврдимо и одговарајућим одлукама ове Скупштине, улажење у пројект прављења нове федерације

равно је авантуризму”.

Зато су посланици опозиције тражили да се под хитно, колико сутра, формира српска војска, без идеолошких опредељења, са само два циља — одбрана граница, што подразумева и очување српских крајина, и заштита живота и достојанства српског народа. Да се одреде данас и овде, без политикантских изговарања и комунистичких пренемагања, стварни државни и политички циљеви српског народа. Када се то уради границе ће бити природан резултат једног таквог јасног и од народа прихваћеног програма. Док се то не одреди све остало, па и Београдска иницијатива политичка је магла, која може да нас одвуче на опасну странпутицу ако не и у провалије националне и државне пропасте.

ДЕМОКРАТСКИ ЛИЧ

Уместо српске војске као гаранта интереса српског народа СПС заговара ЈНА, која је, како рече мачкица под кокардом **Војислав Шешел**, „ипак наша ЈНА”. Зашто је то наша ЈНА самозвани војвода, активиран у редовима СПС (Савеза резервних социјалиста) — није објаснио, али смо објашњење могли да чујемо од **Миладина Тошића** (СПС), који је признао да је ЈНА партијска полиција СПС. По његовим речима он „има сва њихова имена” — активиста опозиције — „бар што се тиче Обреновца, како су се понашали у касарни и око касарне, али о томе други пут”. А догле да би таква армија — као партијска полиција — била ефикасна она мора бити учвршћена и споља и изнутра — чисткама и драконским казнама према свима онима који сумњају у мудрост великих стратега грађанског рата. Оваква и слична очијукања и удварања самозваног војводе владајућој странци посланици опозиције пропраптили су умилним тепањем и ироничним добацивањем: „Само настави, мацо!”, на шта им је самозванац одговорио да су они мазохисти (!?) који и не знају ништа друго него да оне који су на власти или раде за њу оптужују за бољшевизам, јер они не знају ништа друго него да воде борбу против комунизма. Само су мало закаснили са том борбом. „Данас кад је комунизам мртав они воде некакву несрећну антикомунистичку борбу против нечега што не постоји”. Није ни потребно рећи да је оваква одбрана у клупама социјалистичких посланика изазвала провалу одушевљења које је исказано громким аплаузом.

Да је власт бољшевичка доказују многе чињенице из наше свакодневице — једанест отпуштених са телевизије, политичка убиства, третман опозиције у говору Јовића у Панчеву, када је рекао да би победа опозиције значила пропаст српске државе и националну катастрофу, позив на лич према политичким противницима, који је народу послао потпредседник Владе Србије **Будимир Кошутић**.

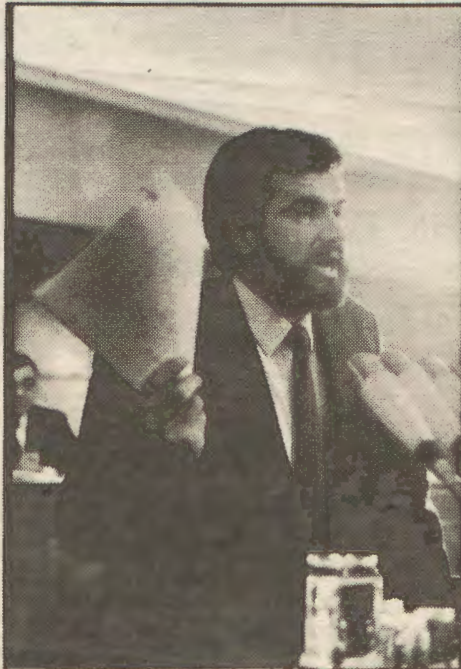
Као доказ може да послужи и сама дискусија на овој седници, у којој је према сваком мишљењу које није аполитичка предрасуда које социјалистичка већина има према себи, покретана права правцата хајка. Никада се са толико цинизма није манипулисало позивом на јединство српског народа и никада толико нејединства није створено захтевом за тим јединством као што никада толико „издајца од

људи” које треба одстрелити није пронађено као у тој политици у којој је циљ „јединство”.

Како изгледа то њихово јединство видело се у расправи поводом амандмана које су поднели посланици СПО, у којима се тражи да се династији Карађорђевић врате сва неправедно одузета грађанска права — да им се врати држављанство и имовина, о чему је јавност могла да се, седећи пред телевизорима, увери.

Драгослав Грујић

ИЗЈАВЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Милан Парошки:
Познато је да је Србија увек губила рат када није имала стоку.

Мирослав Здравковић, посланик из Лесковца (СПС):
По сунтлима питања ми увек имамо двојак став.

ЛУЛЕТОВО ЋОШЕ

ДИСЦИПЛИНА

Хоћу да поздравим што су опозиционе снаге дошле у Скупштину, али бих их замолио да не излазе тако лако из наше Скупштине. И не договоре се него одједном изађу на врата. Ако доносиш одлуку да треба да изађеш из Скупштине стишај се, па онда на конференцији за штампу или дођи овде и кажи: излазимо, а не после нечије дискусије, а нису ни могли да изврше неку консултацију — они излазе. То је једна дисциплина недемократска, то вам ја кажем.

МРЕЖЕ

Хоћу да кажем да наша Влада треба да води рачуна о тим такозваним мрежама. Мрежа је и да је човек го и да је човек обучен. Према томе та мрежа носи неку лажност, неку тајновитост и неку опасност. Те разне мреже нас опкољавају и набијају нам се на главу, а ми се не сналазимо.

Ја молим нашу Владу... да ипак те југословенске мреже на разним нивоима почне да разматра и да се ту проширују и да не будемо изненађени да нам се не отварају (аплауз).

КАЛИГУЛИН РИМ

Кроз своју историју српски народ је ишао увек на праведним основама, увек је покушавао тако да иде, увек је покушавао да води само ослободилачке ратове и увек је био против геноцида. Неки делови су му извршили неки масакр на неки део света, али он је био против тога.

Србија, она отвара очи Европи. Мислим да смо отворили очи Енглезима и Французима и осталима шта се дешава, шта значи то рушење тог зида, шта значи тај берлински заправо немачки синдром који хоће да подели Европу и хоће да дође до тих топлих мора. Америка још није свесна ствари. Бејкер са оном његовом последњом изјавом, они су најавили свој пораз. Не мора тај пораз да дође сад, нека дође кроз пола века или кроз један век али ће да дође тај пораз. То је искуство цивилизације. И Рим је отишао.

ЖАРКО ГАВРИЛОВИЋ: КО ОБМАЊУЈЕ
ПАТРИЈАРХА?

МУТИВОДЕ СУ У
ПАТРИЈАРХОВОЈ
БЛИЗИНИ

фото: Васа М. Ранковић

Лидер Српске Светосавске Странке, човек који по сопственом признању припада Цркви, осврће се на патријархово писмо престолонаследнику Александру, у коме га моли да одгоди свој долазак у Србију.

Као политичар и лидер партије, како коментаришете потез Патријарха Господина Павла када је упутио препоруку престолонаследнику Александру да не долази у Србију, јер није још време за то?

— Мислим да су кругови ван Цркве, према подацима којима располажем, утицали на Патријарха да упути такво писмо и колико знам, то писмо су срочили други из његове околине. Ти исти који су изманипулисали њиме у време 9. марта када су га извели пред студенте да га извијде. Како су му онда подметнули, тако су то учинили и сада. Мислим да Патријарх није човек политике. Он је заиста свети човек и у политици се не сналази. После овог писма многи верници су се јављали да нас обавесте да више неће примати свештеника у кућу, да су раскинули са Црквом. Било је захтева да се приреде демонстрације пред Патријаршијом, али смо молили, преклињали да се то не чини. Светосавска странка је упутила отворено писмо Патријарху поводом његовог искорача и тражили су од мене да то писмо и ја потпишем. Можда ће ми бити оштро замерено због тог писма, можда ће уследити и неке реперкусије, али у служби свога народа и своје Цркве ја не желим ни да будем разалет. Када већ живимо у овако мрачном времену, а нико од нас у Цркви није спреман да сведочи, да буде исповедник на крсту, ја сам се изложио и постао мета и левих и десних. Добијам претње али ја ето хвала Богу, још увек живим. Према томе, сваки дан који имам од свог живота сматрам да је Божији дар који треба да употребим на службу своје народу.

САВЕСТ ДРУШТВА

СПЦ је вешто, деценијама водила политику споразумне симбиозе са комунистич-

ком влашћу. Зашто су то људи у СПЦ дозволили?

— После рата Ј. Броз је победио све што је давало отпор у српском народу и његовој Цркви. Више су комунисти побили свештеника него усташе, више су црква порушили него усташе и опет су наши црквени великодостојници присно сарађивали са комунистима-безбожницима. У Уставу стоји да је Црква одвојена од Државе, али држава није никад била одвојена од Цркве. Атеистички безбожници су се мешали у послове Цркве где су и како хтели. Није време да се износе примери зато што Цркву морамо сачувати као институцију, јер Црква као таква и јесте светла, она није компромитована у српском народу али поједини њени великодостојници јесу. И то морамо казати. Прозваће их време.

Раније, састану се Патријарх и епископи са доглавницима из државе и кажу да нема никаквих проблема, да је све у најбољем реду. Ти односи нису никада смели да буду тако срдачни.

Знамо да је Јосип Броз слао мандарине са Ванге Патријарху за Нову Годину, а овај њему вино из Карловаца за његов рођендан. Највећем србофобу, највећем српском злочинцу!

Слободан Милошевић се појавио као политичар који је много обећавао и створио је доста симпатизера у самој Цркви који данас држе његову слику поред икона. То је катастрофално. Он је пре свега безбожник, он је отишао у Хиландар, а да се није прекрстио. У Карловцима је званично постављена слика Милошевића и Светог Саве, једна поред друге, и када ме је звао на саслушање заменик Патријархов, митрополит Јован питао сам га „Како сме тамо да буде слика С. Милошевића“, „Скени га ти отуд“, рекао ми је.

Биће потпуна катастрофа ако Црква не буде савест друштва, ако се енергично не одвоји од власти и стане потпуно уз народ, а уз

власт само уколико је власт уз народ.

Владика Настић је умро од УДБ-иних батинаша који су га пребили. Загонетна је и смрт владике Василија који је мучен. Сви они који су се супротставили црвеној реци која је колала од 1917. и витлала од Москве до Београда завршавали су у њеним вировима све до 9. марта када је спирала крв српске деце, за чију је смрт крив Милошевић; нико га не може опрати јер је извео тенкове на свој народ.

Српска црква је све време после рата морала да сарађује и да гради политику незамерања, јер јој је претила и физичка ликвидација. Да је тада било личности формата митрополита Јосифа Цвијовића, или патријарха Дожића, не би тако било. Наши садашњи епископи су се листом, сем Патријарха Викентија сагласили са аутономијом Македонске православне цркве. Како су смели? По којим канонима и којим законима? Како може атеистичка безбожничка власт да се умеша у Цркву и да ствара Цркву за себе? Хтели су да створе Црногорску Цркву, па Посавску Цркву, па Војвођанску Цркву све да би разрушили биће српског народа. Хвала Богу да се стало на два црквена раскола, јер су званично од СПЦ створене три цркве и све су то дубоке ране на организму Српске цркве. Нажалост, у много случајева сама црквена власт и њени представници су, уместо да дају подршку малобројним херојима духа који су се успротивили, они су их спутавали и оптуживали за нетактичност.

Упознајте нас са притисцима који су вршени на Патријарха Павла да потпише писмо престолонаследнику Александру?

— Обавештен сам, не знам да ли је то тачно, да је главни притисак ишао преко министра вера. Сада су социјалисти довели нову екипу људи који нису компромитовани, мислим на господина Кошутића и Драгојловића. Они упарадирају на црквеним свечаностима код Патријарха, прекрсте се или не и преносе директиве власти. Дошло је време да ћу ја, који сам 35 година крваро од комунизма и атеизма као свештеник СПЦ, од стране преобраћених комуниста бити проглашен за је-

ретица, можда ће ме прогласити и распопом а они ће бити први до Патријарха. Наопако време, наопаки људи.

Ми смо ове године на Видовдан извршили опела на Багдали за 6000 мученика — српских четника који су освојили Крушевац од Немаца, а које су војници Црвене армије предали комунистима, партизанима који су их стрељали без речи. Ми смо муку имали и са црквеним и са државним властима да нам дозволе опело. Годину ипо дана смо се борили. Поставили смо крстове који су злочинци из СУБНОР-а изломали. Уложили смо енергичан протест да се све врати у првобитно стање, јер ћемо у противном извести међународне организације за људска права.

Не сме нико да замери Патријарху на несплажењу, јер треба знати да се тај свети човек злоупотребава. Нећу именовати једног духовника, који нема исправно национално осећање, а има велики утицај на Патријарха и колико сам ја обавештен он је три пута интервенисао телефоном да се Слободан Милошевић прими у Хиландару, иако је та посета изазвала сукобе у братству Хиландара. Црква мора изаћи из изолације у коју су је убили комунисти, мора из резервата порти и гробаља изаћи међу народ, јер јој је ту место. Ако Српска црква не изађе у српски народ са српским народом је готово. А разуме се — и са Црквом.

Још се брод Српске цркве наслања на социјалисте који су атеисти и лично мислим да би СПЦ најбоље урадила када би се дистанцирала од позиције и опозиције.

ОЧИСТИТИ СРЕДИНУ

Може ли исти кабинет који је саветовао и водио политику Патријарха Германа да води и садашње послове Патријарха Павла?

— Баш се о томе и ради. Нити могу нити би смели да исти људи буду саветници новог Патријарха. Знате да председник владе, рецимо, бира своје сараднике и не задржава сараднике свог претходника. Сада је Бог указао поверење Патријарху Павлу и по мом мишљењу, мада не желим да саветујем, Патријарх је био дужан да очисти своју средину, да одреди своје сараднике и саветнике, а не да задржи људе које су комунисти пре више година поставили у Цркви.

Да ли је Српска црква упутила икавак протест против нестанка епископа Лукијана који је ухаћен од стране усташа који су том приликом спалили библиотеку штампаном и рукописном грађом из 15. и 16. века?

— Место сваког епископа је са његовим верницима. Мора да дели и добро и зло са својим верницима и не сме да напусти своју епархију. Чујем да се митрополит загребачко-љубљански Јован налази у „избеглиштву“ у Патријаршији у Београду док његов народ страда у Хрватској и тиме су се стекли сви разлози да се рашчини. У канонима стоји да ако свештеник напусти своју парохију, бива рашчињен. Исто важи и за епископа. Нисам упознат да је СПЦ уложила икавак протест против хапшења и нестанка епископа Лукијана што је заиста тешко оправдати. Комунисти су за 50 година извукли жалац из кичме

ИЗ ОТВОРЕНОГ ПИСМА ГЛАВНОГ ОДБОРА СССС ЊЕГОВОЈ СВЕТОСТИ ПАТРИЈАРХУ СПЦ ГОСПОДИНУ ПАВЛУ ПОВОДОМ ПАТРИЈАРХОВОГ ПИСМА УПУЋЕНОГ ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКУ АЛЕКСАНДРУ

НЕ ДАЈТЕ БЛАГОСЛОВ ПОЛТРОНИМА

...Део српског народа који је одан монархији, и који по нашем мишљењу представља већи део српског народа прочитавши Ваше писмо схватио је да Ви дајете подршку владајућем српском режиму који у суштини не жели повратак династије.

Морамо признати да смо и ми доведени у недоумицу.

Не желимо са Вама полемисати јер као православни хришћанин и Ваша духовна деца знамо да Вас, који седите у Столици у којој је седео Свети Сава, морамо само слушати.

Али, као духовна деца морамо рећи своје мишљење о писму које представља искључиво политички акт јер ми се бавимо националним радом и припадамо националној странци која у свом Програму поред корените духовне и моралне обнове српског народа има и програмско начело о повратку династије у отаџбину. Писањем овог писма са Вашим ауторитетом Црква се директно умешала у политику, иако сте нам Ви као отац саветовали да се свештеници не могу бавити политиком.

Међутим, ово писмо може се схватити као писмо подршке антимонархистичкој и атеистичкој српској власти.

Скори долазак династије у отаџбину, када њена деца крваре, не штети ни династији ни отаџбини. Када је отаџбина у рату, онда у њу долазе њена најбоља деца, и ми смо због тога срећни, поготово ако су то потомци оних који су отаџбину и створили. Мислимо, Ваша Светлости да сте овога пута преварени од актуелне српске власти, која је преваром и дошла на власт, и преваром једино може и остати на власти. Такође сматрамо да сте преварени и од Вама блиских сарадника који су дуго времена служили таквој власти, раније комунистичкој, а сада наводно социјалистичкој, а сви знамо да се ради о разним облицима једне исте власти.

После доласка Ваше Светости на трон СПЦ, таквих комунистичких слугу у Цркви је све мање, али они су још увек моћни и у ситуацији да Вашу Светост наведу да донесе погрешну одлуку.

Нас то боли, јер преко Вас добијамо духовну светлост сада неопходну за српски народ. Зато нам је жао када крај Вас гледамо атеисте који Вам се клањају да би им то помогло да сачувају власт. **НЕ ДАЈТЕ ИМ БЛАГОСЛОВ, ЈЕР СУ ОНИ ИЗВРШИЛИ ЗЛОЧИН ПРЕМА СВОМЕ НАРОДУ.**

На парастосу испред цркве Св. великомученика Георгија на Опленцу који сте Ви служили блаженопочившем Краљу Петру I окупљени народ је са дужним поштовањем послушао Вашу Светост, али народ није хтео да после Вас слуша оне који су педесет година тровали српски народ атеизмом и антинацистичком мржњом. Њима крај Вас и није место, јер да су имали савести, они на тај парастос не би ни дошли...

...Ако постоје неки други разлози за недолазак династије које ми не знамо, а Ви знате, Ви нам то објасните, јер ће нам са тим објашњењем бити лакше у души.

Молите се за нас, као и до сада, јер нам је у овом тешком времену Ваша молитва потребнија више него икада.

Ово писмо Вам пишемо зато што желимо да Ваш ауторитет остане неприкосновен у српском народу и да Ваша Светост не послужи за дневне политичке манипулације, као и због тога што смо опседнути питањима наших чланова, грађана и симпатизера у вези Вашег обраћања Њ. К. В. принцу Александру Карађорђевићу.

У синовској оданости

Српске цркве и сада могу да се догађају овакви преседаји.

У ком правцу би требало да се крећу активности СПЦ према промени њеног друштвеног, политичког и економског статуса?

— Пре свега, СПЦ би морала да буде мало борбенија за остварење својих права и своје улоге у српској држави и друштву. Ми смо као странка протестовали због тога што је из Устава изостављено да се и помене име СПЦ али црква је ћутала. Није нас ни подржала. Она је данас сведена на ниво вероисповести и морала би да се избори за друштвени статус који јој даје равноправно место у држави. Не сме да буде слушкиња државе а

**ПРЕДСЕДНИК
ГЛАВНОГ ОДБОРА СССС др Жарко
Гавриловић, протојерој
ПРЕДСЕДНИК
ИЗВРШНОГ ОДБОРА СССС Милојци
Цвијовић, адвокат**

прворазредну пажњу мора да усмери ка духовном описмењавању и обожењу свог народа. СПЦ не сме да прилепљује своје кормило за државну власт, него да се од ње дистанцира и сарађује са њом само ако је то на корист српског народа. Мислим да је опасно ћутање СПЦ када је у питању судбина српског народа.

Разговарала: Славица ЛАЗИЋ

ЦРКВА У РАЉАМА ЖИВОТА

ИЛИ КО ЈЕ СПЦ УВУКАО У БЕЗБОЖНИЧКЕ МАНИПУЛАЦИЈЕ

Догодило се баш оно од чега смо стрепели — Српска православна црква појстала је као институција, а не као богочовечански организам, најефикасније средство за обрачун са сопственим народом. Верни народ је у шоку и занемео пред неочекиваним начином на који се укључила у традицију раскољавања и завађања српског народа и то у време када се на њеном челу налази најсветлија личност у последњих неколико деценија, Патријарх Павле.

У задњих годину дана догодила су се бар три флагрантна политичка потеза, којима су поједини људи у СПЦ показали да су изгубили визију часног ходољубља кроз историју и да се СПЦ већ „определила“ да нимало не доприноси српској слози већ обратно. Током марта месеца, када је комунистички режим у крви гушио захтеве опозиције, српски Патријарх је, уместо да се придружи захтевима демонстраната, био саветован од стране утицајних људи у свом кабинету да оде на разговоре са председником Милошевићем и преговара са њим, због чега је био извиждан и јавно прозван на Теразијском платоу. Други оз-

биљни преседан догодио се ових дана, пред долазак престолонаследника Александра када је из патријарховог кабинета упућено писмо у коме је на невероватно оштар начин отказано гостољубље и изричито стављено на знање престолонаследнику да у земљу не може да дође, јер нема благослов Синода СПЦ и њеног Патријарха. Чекали смо данима шта ће бити следећи у низу потеза који стижу из Патријаршије, да би одлука којом се у време када два угледна лекара ВМА суспендује, а Колегијум се јавно ограђује од њиховог штрајка и отказује им подршку, Патријарх додељује Орден Светог Саве баш овој институцији и то баш тога дана када је ВМА отказао своје гостопримство Престолонаследнику Александру, који је после 46 година изгнанаства први пут у својој Отаџбини.

Српска православна црква убрзано губи духовни ауторитет. Да ли је Синод питао свој верни народ све епископе и свештенике када је доносио ове одлуке? Да ли је то одлука целе СПЦ или пар владика, који саборном начину одлучивања и расуђивања претпостављају индивидуални?

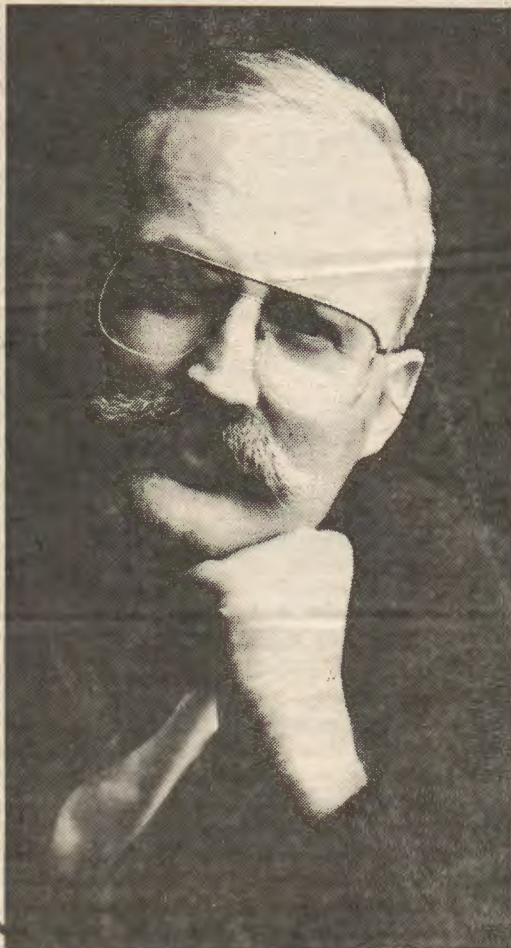
Српска црква није смела да дели српски народ око онога око чега се не сме делити: око круне крста и слободе! Чак се ни режим није усудио да јевно забрани повратак краљу,

али је то урадила СПЦ. Те одлуке револтирале су верне, који су се спремали на јавно демонстрирање пред Патријаршијом све док Сабор не закаже Ванредно заседање архијерејског Сабора и опозив Патријарха, који у времену историјских урвина показује неопростив степен несналажења и склоност манипулацијама. Председници угледних опозиционих партија, млађи београдски интелектуалци и сам владика Атанасије Јефтић упутили су писма у којима целивају патријархове подвизничке монашке хаљине и Богопознати подвиг и косовско мучеништво, али критикују његово политичко несналажење на патријаршијском трону. Врлина постоји истине ради, а не обратно. Одлуке које је донео свети Синод су мимо Бога и народа. Српска православна црква као институција или не може или не уме да сведочи. Оно што се није дешавало у време патријарха Германа, који је по личном казивању тесно сарађивао са комунистичком послератном влашћу, догађа се са Српском црквом сада, када сасвим јавно, неприкривено подржава одлуке партије на власти аргументом „одане цркве“ радећи против свог народа и гушећи сваку предањску и критичку мисао.

Славица Лазич

ПОШТОВАНИ ЧИТАОЦИ

Обавештавамо вас да је у штампи књига Момчила СЕЛИЋА

И З Г О Н

На 508 страна, у тврдом повезу, овај роман је дело које ће задовољити укус свих поклоника књиге.

„Судећи по ономе што знам, живот Момчила Селића не личи на роман. Оне јесте роман... сећајући се, (он је) написао ову књигу — у прустовском моделу, али нимало прустовски...”

ВИДОСАВ СТЕВАНОВИЋ

„...пред нама је аутентичан и мајсторски написан роман, набијен атмосфером предратних, ратних и поратних времена, исказан очима и свешћу јунака који су сви одреда губитници... У контексту новијих остварења у српској прози ово дело се издваја силином аутентичног језика и зреле романескне фактуре...”

МИЛАН ВЛАЈЧИЋ

„...ИЗГОН је пролог за више романа... Подвиг од кога ће највећу добит имати књижевна уметност.”

МАТИЈА БЕЋКОВИЋ

НАРУЏБЕНИЦА:

Овим неопозиво наручујем _____ примерака књиге **МОМЧИЛО СЕЛИЋ: ИЗГОН**, по цени од 750,00 дин.

Износ од _____ дин. уплатићу на жиро рачун бр. 60801-603-27989 код СДК Стари Град.

БЕГАР ПРЕС, Издавачко предузеће са п.о. Цара Лазара 15/III, 11102 Београд.

Књига се може поручити и поужећем на тел. 625-538

Име и презиме: _____ Место _____

Улица и број: _____ Број л. к. _____

ЦРНА ГОРА: КАКО ИСКОРИСТИТИ РАТ

ИЗДАЈНИЦИ КАО МИРНОДОПСКИ АЛИБИ

Многима у Црној Гори рат је дошао као мелем на љуту рану. Сада тачно знају ко је крив за све што нису успели да уграбе у миру.

Када је др Ристо Вукчевић, предсједник парламента Црне Горе, представницима безмало цијеле црногорске опозиције рекао: „Са вама нема никаквог разговора, сви сте ви једна банда издајничка“, мало ко је могао помислити да ће те ријечи означити отварање нове стране црногорске демократије. Јер, с правом се очекивало да ће, као и до сада, др Вукчевић тај испад правдати несмотреношћу, премором, да ће се извињавати и извињавати и коначно урадити оно што би сваки образовани човјек урадио — поднијети оставку, напустити посао за који, очигледно није скројен. Но, умјесто свега тога, др Вукчевић прелази у офанзиву. Као повољност и јако оружје користи започети и већ разбуктали рат с намјером да коначно дотуче све политичке неистомисљенике, али и оне који „неповољно пишу о црногорском руководству“. Ту није усамљен. Њему су се придружили Момир Булатовић, Мило Ђукановић, незаобилазни Бранко Костић, трдњама да ништа није тачно од онога што се пише те да је у питању дјеловање издајника који не смiju остати некажњени.

Послије ултимативног захтјева опозиције да ће напустити рад у парламенту, ако др Вукчевић не поднесе оставку, огласио се предсједник парламента са новим оптужбама. „Измисљања, подметања и неоснована блаћења људи на руководећим дужностима су континуирана пракса не малог броја представника опозиционих странака“, отписао је опозицији др Вукчевић. Таква активност је све интензивнија и у постојећим војнополитичким условима објективно подрива одбрамбену моћ Црне Горе, шири и продубљава мржњу међу народима, народностима и грађанима“.

СВЕ У ПАКЕТУ

Тако једним ударцем предсједник Вукчевић жели да се ријеше свих недаћа, да једном заувјек уклони оне који су му толико година задавали главобоље, њему и новој власти, а да они ни једног тренутка нијесу по-

кушавали да одговоре на те „силне оптужбе и блаћења“, наравно, аргументовано, осим што у случним ситуацијама лаконски саопштавају да није ништа тачно и да је то смисљено, злонамјерно дјеловање непријатеља. Истина, доскора су такве активности означаване као плод активности савезника поражене политике, а сада као савезника усташа и Туђмана, спољњег непријатеља, дакле, издајника које треба онемогућити линчом, убијањем, свуда и увек.

Јер, др Вукчевић зна како су завршавале сличне подјеле током Другог свјетског рата, а поготову током тешких година Информбирровске резолуције. А др Ристо је и сам завршио на Голом отоку зато што је безрезервно подржао великог Стаљина. Тамо се истина добро владао. О томе владању причају његови савременици тврдећи да је др Ристо Вукчевић тамо догурао и до чина собног старјешине. То је полазило за руком онима који су били веома приљезни у батињању многобројних невиних људи, а дух Голог отока и данас влада др Ристом Вукчевићем. Ријечи „бандо издајничка“, које је упутио др Вукчевић опозицији, подигле су косу на глави многим голооточанима. Јер, ту ријеч су дневно хиљадама тута чули уз батине које су плуштале по њима. Али, предсједник Вукчевић се не да, ради што ради — из фотеље предсједника Скупштине Црне Горе, посланицима отворено више пута каже да лажу, а потом, када се испостави другачије покушава да се извине објашњавајући да је у питању био премор. Упадаци и вријеђања посланика који кажу по коју прејаку ријеч о актуелној власти стална су пракса његовог предсједвања вишестраначким парламентом, толико и тако да се један посланик није могао уздржати да га не подсети да он, др Ристо, „није овдје никакви собни старјешина“. Истина, др Ристо је доказивао и доказује да није био никакав собни старјешина, већ културни референт или нешто тако слично, а његови савременици с Голог отока упорно тврде, да је био то што је био и да је био и хуман, јер „сломио ми је само једну руку, а могао ми је и живот узети, а да за то ником не одговара“.

Тешко је разлучити шта је истина, а шта није, тек одбрана др Риста уопште није убједљива. Прије свега, што у тој одбрани често прибегава голооточким манирима, и што је жестоки критичар досадашње политике развоја Црне Горе, мада се његов потпис налази на елаборатима безмало свих промашених инвестиција у Црној Гори. Но, и ту се он брани, на шта свакако има право. Има ли, међутим право, да брани све у пакету, да сатанише све и свакога ко аргументовано критикује с циљем да се отклањају злоупотребе власти у циљу стицања личне користи, те повлачења потеза који могу бити погубни за читаву друштвену заједницу. А тога и у Црној Гори и шире има и превише, толико и тако да се актери не могу амнестирати ничим, ни постојећом опасношћу од рата, ратним стањем нити било чим другим, обзиром да ни та стања не треба да буду препрека за онемогућавање оних који их реално могу искористити за вођење неке приватне политике, далеко од интереса народа, а прије свега за обрачун са оним „прогнителима који су са свом аргументацијом за њиховим петама“.

НИШТА СПЕКТАКУЛАРНО

И др Бранко Костић, је кренуо у офанзиву. Довољно је било да га један грађанин из Сестана код Бара позове и он је оставио све озбиљне државне послове, пошао тамо да народу каже шта мисли о актуелној политичкој ситуацији. Није могао да не каже како опозициона штампа не би ни постојала да нема њега и других црногорских функционера, те да она о свему и свачему објављује све саме лажи. Др Бранко тражи да му се вјерује на ријеч и мисли да о свему више не треба трошити вријеме, да је његова функција толико јака да никаква аргументација није потребна. Народ мора вјеровати. Овога пута др Костић није млатарао рукама као у вријеме „антибирокуратске револуције“, када је у Никшићу незадовољни народ убјеђивао да је он частан и поштен, из сиромашне породице. Одрицао је тада сваку одговорност, чак и последије ријечи након повратка из Словеније, ка-

да је црногорском руководству рекао „не дајте се другови, браћа Словенци нас подржавају“. А до тада је био потпредседник владе.

Грчевито се борио да остане у власти. Црногорско младо руководство је неколико пута покушавало да га елиминисе, али он се једноставно није дао. Тако је на прави начин капитализовао чињеницу да је својевремено био чак седмач месец на бијелом хљебу. Наиме, до тада је био директор Комбината алуминијума, и морао је да иде. И заиста, др Костић би морао да објасни зашто је отишао. Да ли због тога што га је неко прогонио или зато што је начином реализације друге фазе Комбината тај гигант за сва времена укопао, толико да му једнако пријети ликвидацијом и то брзо. Тада је др Костић запео да се уведе технологија која гута толико струје да она у цијени производа учествује са читавих 67 одсто. Ако су лични дохоци 30 одсто трошкова, а томе треба додати још боксит и друге погрешности, онда није тешко израчунати каквим се бизнисом и развојем бавио др Костић. Морао је тада на клупу и због тога што је та друга фаза тек постала прави загађивач околине, а погодност што су издвојена средства за уградњу разних филтера отишла ко зна гдје.

И тако се Костић волшебном обрешо на Универзитету. Би предавач измишљене економије саобраћаја, брзо докторирао, а потом се опет обрешо у власти у својству потпредседника Владе. На тој функцији био је последије разорног земљотреса 1979. године. Сада би морао да објасни како је то он као високи функционер, у вријеме док су се у будванском старом граду одузимао приземља успио да купи кућу, а погодност како му је пошло за руком да је санира за свега 1370 њемачких марака. Јер, др Костић се налази на листи оних који су неблаговремено измиривали обавезе, па је одуговлачењем успио да смањни ионако нереални износ прерачуних радова уз помоћ тада галопирајуће инфлације. Уз то др Костић је изградњом тераса нарушио и детаљни урбанистички план старог града, али нија ваљда он тек тако био потпредседник владе.

У новој влади др Бранко је најжешћи кри-

тичар бивше, прослављајући се надахнутим наступима и работама које нијесу могле избјећи позорност слободне штампе. Хипотеке којих код Костића има небројено се не могу уклањати снагом функције, што је он увијек бескрупулозно чинио.

И као да је био професор Момиру и Милу. И они покушавају да се лише свих оптужби на типичан костихевски начин. Стање непосредне ратне опасности користе да саопште како је непријатељ у Црној Гори изградио обавјештајну мрежу, како дјелују снаге издајника које треба уништити. Не трепну да кажу да није било никаквих спектакуларних набавни аутомобила, мада је Момир то једном случајно и признао новинару „Борбе“, кажу да нема никаквог приватног бизниса, да све раде по реду и закону живјећи од 16000 динара колико им износи плата. Ипак морали би да објасне како је то пословала њихова фирма „Парс“ зашто су смјењивани сви директори јавних предузећа који нису хтјели да послују преко ове фирме, од чега су купили метализиране голфове, зашто су дозволили да се возе шверцованим аутомобилима, зашто се заташкава афера у Херцег Новом која се протеже све до њих, ко су власници два стана у вили „Медведовић“ поред хотела „Плажа“, како је то Мило Ђукановић заједно са Тарзаном Милошевићем, бившим директором ИНИС „Марко Радовић“ купио стан у Баошићу? Да појаснимо, Тарзан Милошевић је од младог руководства ангажован да извуче титоградску фабрику намештаја, али довео је до стечаја. Успио је да од бивше фирме која је, да ли случајно, добила градњу зграде у Баошићу, испослужује преко „Парса“ куповину два стана од 56 и 58 метара квадратних за себе и за Мила Ђукановића. Тако тврди наш извор, који је такође добио стан у поменутој згради, али када је сазнао ко су му прве комшије, наводно тражи замјену.

КУКАЛА ИМ МАЈКА

И док се припремала сједница СО Херцег Нови, избио је рат. А требало је рашчистити многе криминалне радње у којима је учествовало општинско и републичко руководство. Заправо, очекивао се одговор што је то тамо радио министар Небојша Зековић. Како је за-

себе и своје другове обезбјеђивао волвое, револвере, станове, како је то други министар и потпредседник владе водио преговоре с Вером Кардел и како јој је то за увезене волвое нудио херцеговачки Сквер, Руштицу и којешта друго за изградњу јахтиног клуба. О томе је својевремено говорио на сједници Конференције СК Радивоје Терзић, бивши директор СДК и Југобанке у Херцег Новом, али се све заташкавало. Требало је, заправо, преговарати о криминалу у овом дијелу Црногорског приморја, који захваљујући црногорским властодршцима, цвета боље од мимоза. Они који о томе проговоре, сада су савезници Туђмана и осталих усташких снага.

И док се рат разбуктава, стижу информације о новом подухвату црногорских ратних шпекуланата. Они су, наиме, од народне банке Југославије из примарне емисије узели новаца за куповину четворогодишње потребе пшенице Црној Гори. Прибавили су фактуру од Дирекције робних резерви Војводине (каква случајност) за куповину 286 хиљада тона пшенице, узели око 650 милиона динара, а дирекција експресно раскинула уговор. Шта је с парам то сами бог зна, али пшеница није стигла у Црну Гору. За оне који о томе говоре предвиђена је казна за одавање државне тајне, јер све што ради ово руководство ради у име народа.

Одавно се говорило да их само рат може спасити. И рат је ту. Ко ће се њиме окористити остаје да се види, тек неки су добро капитализовали све недаће овога народа, почев од оног ранијег рата, до разних земљотреса, па и „антибирокаратске револуције“. Шта ће бити последије овог рата, писаће они који преживе. Шанса свих који не мисле главом црногорског руководства сведене су на минимум, јер у погону је нова матрица, коју промишљу др Ристо Вукчевић, др Бранко Костић, Момир Булатовић, Мило Ђукановић, а и посленици из црногорских јавних медија. Црна Гора се мора бранити ван својих територија, а нетакнути не могу остати ни издајници који клевећу способно црногорско руководство, способно само да искористе сваку прилику за стицање материјалних добара и учвршћивање власти, коју не желе испустити бар наредних 50 година — кукала нам мајка.

Велизир БРАЈОВИЋ

ТАКО ЈЕ РАДИО ДР БРАНКО КОСТИЋ: Извод из извештаја ГРО „Интеграл“ из Суботице, извођача радова на санацији земљотресом порушене Будве

ОБРАЧУН ТРОШКОВА САНАЦИЈЕ СТАМБЕНИХ ОБЈЕКТА У СТАРОМ ГРАДУ У СВОЈИНИ ГРАЂАНА НЕБЛАГОВРЕМЕННО ИЗМИРЕНЕ ОБАВЕЗЕ

Red. br.	Konstruk. cjelina	Broj objekta	Vlasnici	Predračun radova	I rata (Avgust 86.)		II rata (Februar 87.)		Doplata po okon. obračunu (Jun 89.)	Укупно
					Kredit solidarn.	Sopstveno učešće	Sopstveno učešće	Sopstveno učešće		
1.	VIII-B1	196		670.000						
2.	VIII-A1	98	Kostić Branko i Milica	1.006.635		1.006.635			450.430	1.457.060
3.	XIII-1	17				11.08.1987.	24.11.1987.			
4.	XIII-2	72		777.881		335.588	442.243		35.660	813.539
						23.02.1987.	11.09.1987.			

УПОТРЕБА СРПСКЕ НЕСРЕЋЕ

КАД „ИЗДАЈНИЦИ“ ГИНУ ЗА „ПАТРИОТЕ“

Леп „адет“ који је садашња српска власт до перфекције усавршила још у доба коковопољске „ноћн опорних речи“, последњих дана као да добија своју сурову репризу. Адут се зове „навођење туђе несреће на своју воденицу“, а улогу српских митинг — колона са Косова и Метохије преузели су неки северозападнији Срби.

Иако јој је демократска опозиција „обећала“, да на ратне локалне изборе неће изаћи, социјалистичко-комунистичка екипа у државном врху као да својим ушима не верује, па је — за злу не требало — разаслала своје „спикере“ диљем Републике да раји, по већ виђеном рецепту, из „суве дреновине“ исцеди још понеку причу о „српском привредном чуду“. Опробани рецепт из прошле јесени гласи: ред бајки о благостању, ред хрватске уроте против српског демократског руководства са којим се, у међувремену спанђао „цео свет а и шире“, плус ред секвенци о „петоколоницима“ који би да ставе клип у точак Србији и српству...

Оно што су, тада тек рођени „социјалисти“, у децембру звали „осовином Анте — Ругова — Вук“, данас је добило нешто сужену верзију (пошто је са Руговом и режим све чешће у контакту), али једнако ефикасну. Оно што је, међутим, пред тзв. вишестраначке изборе за Народну скупштину, тадашња (и садашња) власт по питању дисквалификације друкчијег мишљења, чинила сама — сада, у њено име, обављају неки други, „захвални“ послушници.

Најпре је „доброволац“ за ту пљувачку ролу по свему што није његова или војина му мисао био др Шешел, човек који је због „дефетизма“ хтео да стрелом мајке војника у бесмисленом рату у Словенији. Потом је свој списак за одстрел проширио целом опозицијом, „издајницима“ најразноврснијих врста да би данас, отприлике, у његовом картону стајао читав (несоцијалистички) интелектуални Београд.

За Шешелев комплекс, наравно да има оправдања (стручњак је за све видове специјалног рата), исто као и за ратне управнике Радија и Телевизије, доктора Бјелетића и дoктора Мишовића, „војводине“ колеге по струци (и специјалности). Једноставно, људи су своју професионалну неспособност продали по највишој цени, а своје опстојање и своју моћ учврстили ангажовањем још неспособнијих полтрона око себе, који би услут да припадање српству забране(!) свакоме ко није „њихов“.

Глете, пример: Кековић Марко, човек се зове, директо из Врбаса док је још био Титов, ускочио у столицу главног и одговорног

уредника ТВ Нови Сад. Особени знаци: не распознаје да ли се каже „носиоц“ или „носилац“, „руководилац“ или „руководиоц“, али се зато специјализовао за емисије о Србима ван Србије. Посебно за селекцију питања која гледаоци постављају.

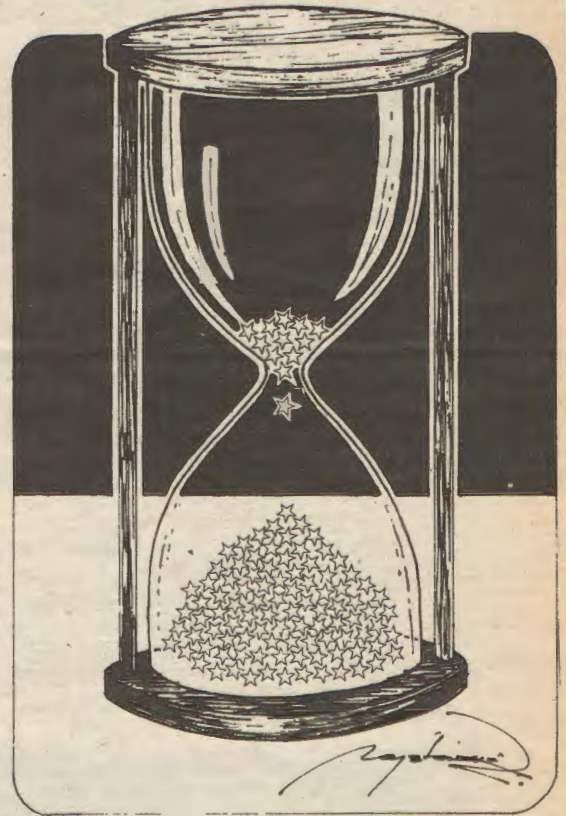
Тако, елем, у некој од својих емисија, успео је да за 10 минута закључи шта о Вуку Драшковићу (и осталима из његова „кола“) мисли српски народ Славоније, Барање, Западног Срема, САО Крајине, Босанске крајине и осталих српских земаља. Шлагворт је био такав да су се несрећни Горан Хаџић из Борова Села, Илија Сашић из САО Западна Славонија и Радисав Вукић, лидер Регионалног одбора СДС за Босанску крајину просто утркивали ко ће више да облати једног човека, једну странку и оних милион Срба који су СПО-у на децембарским изборима дали свој глас.

Није прошло дуго, а за реч се јавио и кнински полицајац, а услут и министар у (не-страначкој) Влади САО Крајине Милан Мартић који је, не трепнувши саопштио да је „Вук Драшковић уствари Вук Бранковић“, а да ни једног ни другог није имао част да види и чује. Ваљда да би одменио свога премијера Бабића у одуживању дуга својим добротворима из СПС-а, за све што су чинили за Крајину... За материјалну „и сваку другу помоћ“, за моралну „и другу подршку“.

Али, канда да су сви набројани (зашто не поновити) несрећници, слабе рачунције. Неће бити да је све оно оружје толико потребно Србима на угроженим подручјима, купљено само од новца оних 40 и нешто посто бирача Србије који су се определили за СПС.

Неће, такође, бити ни да се Крајина храни само одвајањем од социјалистичких уста. О томе да се „добровољци“ из редова владајуће партије у Србији који су ратовали за српске земље могу на прсте избројати, илузорно је и говорити...

Зашто онда толико стрке од стране лидера Срба у Хрватској и Босни и Херцеговини да, у свакој прилици и, на сваком месту, облате СПО? Откуд им толико информација да, са пристојне удаљености, малтене пре српског МУП-а, изјаве како су демонстрације од 9. марта биле рушилачке, антисрпске, у

Туђмановој режији? Откуд, ако није реч о противуслугу (или, учени) коју им власт у Србији поставља као услов да би помоћ, материјална „и свака друга“, из Србије и даље пристизала.

Ако заиста има истине у томе да су се сва ова (несрећна) господа (Радован Караџић ту, засигурно, такође има своје место) ухватила у „политичко коло“ из голе нужде, човек би им могао и халалити, али ако су се добровољно пријавили да обављају „извесне послове“ за своје политичке тудоре — то више са „одбраном угрожених националних интереса“ везе нема. Јер, као дан је и политичком лаику јасно (са м ономе ко намерно хоће да зажмури) да се опозицији у Србији за све може пребацити, али за националну издају — никако. Око тога у Републици постоји и више од потребног консензуса. Зато део одговора на ову „загонетку“ — даје и само делимичан увид у возне паркове и решена стамбена питања (у Београду и Новом Саду) неких српских лидера из дијаспоре. А народ — к'о народ — гине за српство и идеале...

З. Д.

УВОДНА РЕЧ ВУКА ДРАШКОВИЋА НА СЕДНИЦИ ЦЕНТРАЛНЕ УПРАВЕ СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ 28. СЕПТЕМБРА У БЕОГРАДУ

РАТ БЕЗ РАТНОГ ЦИЉА

Економски пропала, дипломатски изолована Србија је угазила у рат а није учинила ништа да се за рат припреми

Даме и господе!
Драги пријатељи!
Нисмо данас овде да одгонетамо: Куда иде Србија? Ми то знамо. Иде, на жалост, Србија тамо где смо предвидели да ће домановићевске вође једино да је одведу.

Правовремено и пре свих, пророковали смо да ће СПС власт Србији донети и СПС судбину: Сливницу, Понижење, Срамоту.

Економски, духовно, дипломатски, па и на бојном пољу, Србија је на коленима.

Уместо обећаваног дохотка од 10.000 долара по глави становника, добили смо бонове и тачкице. Од бучно најављиваних великих инвестиционих циклуса, председник владе сада спомиње само један хотел „Б“ категорије и некакав фри-шоп, а маркет брзих возова, којих зацело још дуго неће бити, цинично тунџе телевизијским екранима. Власт се одржава штампањем новца без покрића и порезима — глобама на све од реда. Национална економија поприма особине подземља и хајдучије.

Умножавају се колоне незапослености,

бескућника и гладних. Свакога дана, у овако оронулу и малаксалу Србију, стижу хиљаде избеглица из ратом захваћених наших западних крајина. Отежу се, истовремено, редови пред шалтерима западних амбасада. Једни очајници беже у Србију, други из Србије.

Немамо, баш нигде, у свету пријатеља. „Да пожали, ка да би помогао“. Француска није уз нас. Британија је у процету између јасне антипатије према садашњем режиму у Србији и реалног страха од велике Немачке која се шири ка Јадрану. Први пут у овом веку, Америка је уз Хрвате и Немце, а против Србије. Ни Русија није уз нас, и то први пут у историји.

ТРАДИЦИОНАЛНЕ ПРИЈАТЕЉЕ ПРЕВЕЛА У НЕПРИЈАТЕЉЕ

Зашто је то тако? Циљ је сваке мудре државе да и од традиционалних непријатеља себи ствара пријатеље. Србија то није успела, али је успела нешто друго: да и традиционалне пријатеље преведе у своје непријатеље! Данашња Србија може што нико не може.

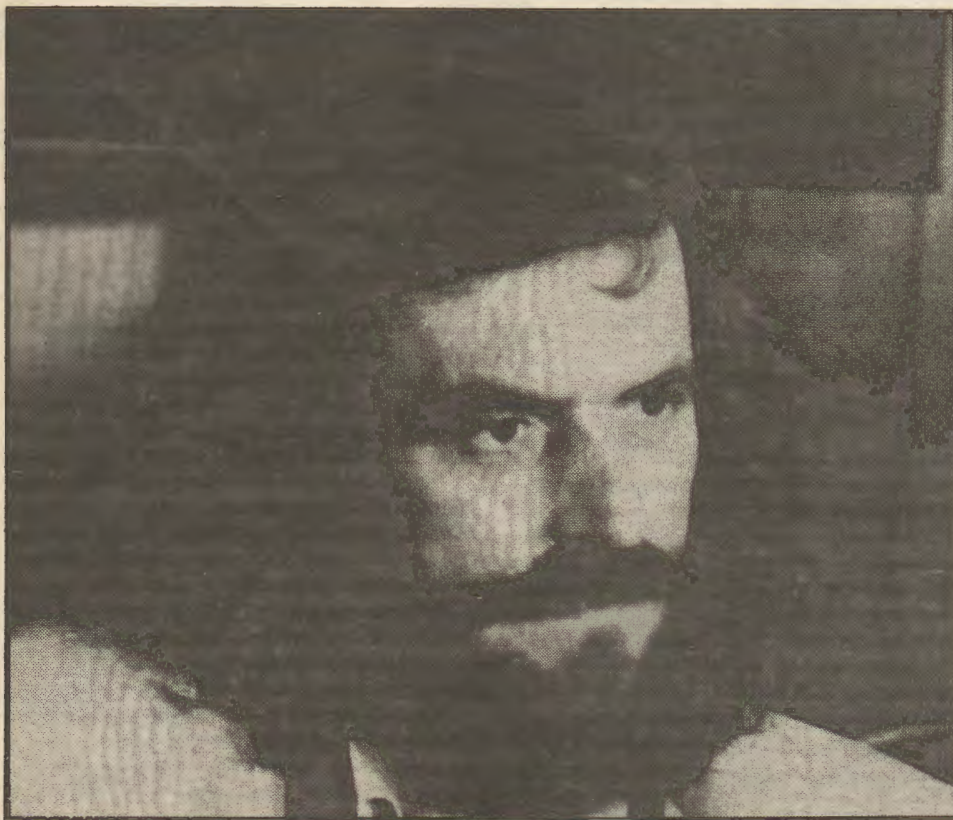
Пред Европом и светом она тврди да није у рату са усташком Хрватском. Истовремено, њен председник са представником те Хрватске потписује споразум о примирју. У држави која није у рату, плује се по младићима који неће у рат. Мобилизација српске омладине представља се као „спонтани упис добровољаца у ЈНА“.

У рату смо, наравно. Режим српски нема право да пилатовски пере руке, да се служи лицемерјем и подвалама. Српском народу у српским западним крајинама усташки је нож под грлом и само Србија може и мора да му помогне. Више од 200.000 Срба из авнојевске Хрватске већ је напустило своја огњишта, а званична Србија има образа да каже како није у рату са усташама. Да ништа друго усташе нису учиниле него што су, пре неки дан, дигле у ваздух нашу цркву-мученицу у Јасеновцу, довољан је разлог да им објавимо рат, и као нација и као држава.

Невоља је, међутим, у томе што је данашња Србија угазила у рат, а није учинила ништа да се за рат припреми. Економски пропала, дипломатски и у сваком погледу у свету изолована, изнутра у мржњи са својом омладином и већином народа, коначно и без сопствене војске, без јасно дефинисаних ратних циљева и стратегије, СПС власт рат за српске западне крајине води једино паролама и обманама. СПС заштитници српства јуначе се по њиховим новинама, телевизијама и партијским промоцијама, али их нема нигде на бојним пољима.

Сва њихова тактика је бескрајни ланац глупости и лицемерја. Југославију су прогласили за српску гробницу, а данас, кад више нема Југославије, једино су они за Југославију. Њихови посланици, јавно, у Скупштини Србије, све официре, подофицире и војнике ЈНА који нису Срби називају петоклонашима. Српске младиће који траже оснивање Српске војске, јер их је страх да иду у такву ЈНА, пуну издајника који ће да им пуцају у леђа, ти исти називају — разбијачима ЈНА и дезертерима! Тобож историјски споразум између Републике нас је, уназад три месеца, резолутно уверио да је такозвана територијална одбрана у Србији „изванредно наоружана и обучена“. Сад, међутим, кад је и од те приче остала само магла, кривица се сваљује на СПО и остатак демократске опозиције!

Од првих оружаних сукоба у Хрватској, а нарочито после децембарских догађаја, СПС власт је заиграла на карту трговине несрећом наших западних крајина. Подстицала је један прљави и бесмислени рат без ратног циља, да би у кући, у Србији, добила рат про-

тив демократске опозиције, а у првом реду против Српског покрета обнове. Да је та власт уложила толико енергије и пропаганде у разобличавање пред светом суштине данашњег режима у Хрватској, Туђманове позиције и у Вашингтону, и у Москви, и у Паризу, и у Хагу, и у Лондону биле би више него очајне. На ударној мети СПС, на жалост, никада није била ХДЗ него СПО. Зашто? Зато што смо ми будућност, а они прошлост, ми знање а они незнање, ми младост а они старост, ми прегнуће а они фатално отезање и мрцварење. Нарочито због 9. марта, због оног јуриша нашег у Србију какву хоће синови и унуди а не очеви и дедови, ми смо се нашли на нишану њихове мржње и одмазде. Од тада се слежу свим нечасним средствима, само да нестане Српског покрета обнове. Да нестане на губилиштима режираног рата свих оних који су 9. марта, на Тргу Слободе, пред њиховим батинашима певали „Востани, Србије“ и њиховој дивљој сили узвраћали са пркосом: „Немате ви толико сузавца, колико ми имамо суза“!

ИНАТ ВЛАСТИ

До рата, бар овако крвавог, није морало да гође. Битка, она најпреча, за конференцијским столом, практично није ни вођена. Ту битку, иако су сва њена исходишта морала бити у нашу корист, неко није хтео да добије. Хаос и лудило били су му потребнији.

Сетимо се: само пре две године, овде је анатемисан предлог о — асиметричној федерацији. Данас бисмо га потписали са обе руке.

Ова власт је, у свему, затезала кад за то није било разлога и попуштала кад је било прекасно.

У оба случаја, кад су и затезали и попуштали, створили су својом моћном пропагандом привид велике борбе за српско добро.

На њиховом сату никада није било казальки. Направимо попис свега против чега су били, а што су задоцнело прихватили, па ћемо добити инвентар беспремерне превртљивости.

СПО су, због наших програмских смерница, стално сатанизовали и разапињали на крст, да би наше идеје накнадно преотимали и, што је најгоре, упропашћавали их и банализовали. Наш светосавски национализам претворили су у примитивни национализам. Наш поглед у будућност скретали су у прошлост, нашу разложност у хистерiju. Нашим мудростима су натицали њихове капе глупости. Ми смо увек водили рачуна о Србима и Србији, а за њих су Срби и Србија били само њихова власт, евентуално и неки њихов пленум.

Уморна је Србија од њихових пожара и њихових, заглашујућих, ватрогасних сирена.

Тешко-земљи чија се власт инати са свима и у којој се дрскост проглашава за мушкост, незнање за мудрост, а вечно кашњење са свим и свима за принципијелност и видовитост.

Ово се мора рећи и ово мора да се зна, иако немамо времена да се бавимо оним што је било. Рат је и у смртној опасности су наше западне крајине. Данас оне, а сутра већ и наш народ у БиХ, у Рашкој, на Косову и Ме-

тохији. Основни је задатак: спречити апокалипсу пропасти и пораза.

Југославија се распада и нико не зна шта ће, и под којим именом и у каквој државној заједници, од ње да остане. На расплет несреће немамо ни времена ни права да чекамо. Питање је дана кад ће Туђман попунити и дооружати војску, па кренути на Книн, Банију, источну и западну Славонију. Не смемо ризиковати да, у часу тога удара, дође до ломова и коначног расула постојеће ЈНА. Морамо, одмах, основати Српску војску и одмах њене трупе упутити у наше крајеве на западу. Све друго је сумњиво и несигурно.

Овај рат је рат између Срба и Хрвата. Имајмо разумевање и за муслимане и за Македонце и за Шиптаре и за Словенце у постојећој ЈНА који не желе да у том обрачуна учествују. Српске крајине ће једино успешно и са жаром бранити Српска војска, а ми је, кривицом СПС власти, још немамо.

Српска држава, а не ЈНА, обавезна је да, без оклевања, обзнани ратне циљеве. СПО их је, одавно, обзнанио. Објавили смо и мапу наших ирајина у данашњој Хрватској, сачињену према етничком стању из априла 1941, пре почињеног усташког геноцида. У Српској војсци, под српским националним барјацима и предвођени српским командантима, за те међе хоћемо да гинемо. Морамо. Нема Србина који ће пристати да усташка нога скрнави Јасеновац, највећи гроб и највећу светињу у нашој историји.

Српска војска је и највећа гаранција мира. Одустаће, сигурно, усташе од својих ратних амбиција онога часа када Српска војска буде основана. Темељ тој војсци већ је постављен и, опет, захваљујући Српском покрету обнове. У њене темеље положили смо наше најбоље људе пале на ратиштима у Хрватској. Ове жртве морају из-троба подићи Српску војску сахрањену 1918. године.

ЗЕМЉА ЈЕДИНАЦА

Власт у Србији, ако јој је стало до Србије, обавезна је да обустави рат против своје опозиције. Крајњи је тренутак да схвати да српству не прети опасност од Срба који се окупљају на Тргу Слободе, већ од усташких црних легија. Последњи је минут и да кадрови СПС по нашим западним земљама схвате да, и данас, по Хрватској гину они момци, већином чланови СПО, који су 9. марта претучени у Београду, а не они који су издавали и још издају налоге да се гази и понижава оно што је најпаметније, најдемократскије, најпатриотскије, најхрабрије и најскупље у Србији.

Мора се ставити тачка на вређање српске омладине. Нису наши момци ни дезертери ни кукавице. Дезертери и кукавице су они који их терају у рат, а тврде да нема рата, они који од њих захтевају да погину а неће да кажу границе за које ће да гину, они који их распаљују српством а не допуштају Српску војску, они који их шаљу на фронт неодеване и необучене, а уз то и са ризиком да буду погођени из авиона и тенкова њихове армије.

Србија је земља углавном јединаца. Њој треба боља војска од оне коју има данас Израел. И циљ мора бити: не гинути као снопље, него уз што мање губитака разнети непријатеља.

Имати своју главу данас је, међутим, опасно у Србији. Потпредседник СПС владе прети ових дана како су сви који критикују власт — обични агенти страних служби и да ће се он постарати да прикупи доказе. Тај, ето, који прво саопшти пресуду, а потом тек иде да скупља доказе, професор је Правног факултета у Београду!

И њима, изгледа, постаје јасно да СПС власт производи СПС судбину. Због тога им није до обустављања механизма лажи против СПО и остале опозиције. Потребан им је кривац за удес који су они приредили Србији.

Ми их, говоре они, разбијамо, ми подмемо клипове у точкове, ширимо дефетизам, заводимо омладину...

Како? Зар уз помоћ екрана СПС телевизије, са којих смо протерани? Зар уз помоћ СПС новина, где не можемо ни да привиримо? Коначно, јер њихове анкете испитивања јавног мњења, које они толико рекламирају, не показују да је СПО пред расулом и да је, практично, без икаквог утицаја у Србији?!

Рат је, кажу, а СПО користи рат да се бори за власт! Откуд је рат кад Србија није у рату? И да ли је СПО, усред рата, заказао изборе?

Бесмислено је гањати њихове недоследности, бесмислице и подвале. Ми смо одговорни људи и ми морамо делати одговорно. Србија нам клизи ка понору и учинимо све да брод овог народа не заврши у провалији.

Зато и апелујемо данас, још једном, да се СПС власт уразуми. Ако су већ до изнад јаме довели Србију, нека се, бар, замисле и зауставе.

Срамота је, усред рата, заказивати изборе. Предлажемо да наша Централна управа данас донесе одлуку да у тој срамоти СПО неће да учествује.

Избора не може бити све док не утихне оружје и док се не оконча мировна конференција о Југославији. Тек тада ћемо, уосталом, и знати како ће изгледати границе Србије.

Све страначке активности, до свршетка рата, сведимо на минимум. Не заказујемо и не одржавајемо јавне митинге, не издајемо никакве апеле или позиве који би имали чисто страначко обележје. Не узвраћајемо на њихове клевете и увреде. Стоички подносимо све и не будимо извор ниједној међустраничкој свађи и расколу у нашем народу. Напросто, не дајемо им ни трунке повода за оптужбу да би они сигурно успели, само да им СПО не „подмеће клипове у точкове“.

Данас смо казали, поновили заправо, шта је чинити, да би западне крајине српства биле спасене. Ми, на жалост, нисмо у прилици да своје пројекте националног спаса и реализујемо.

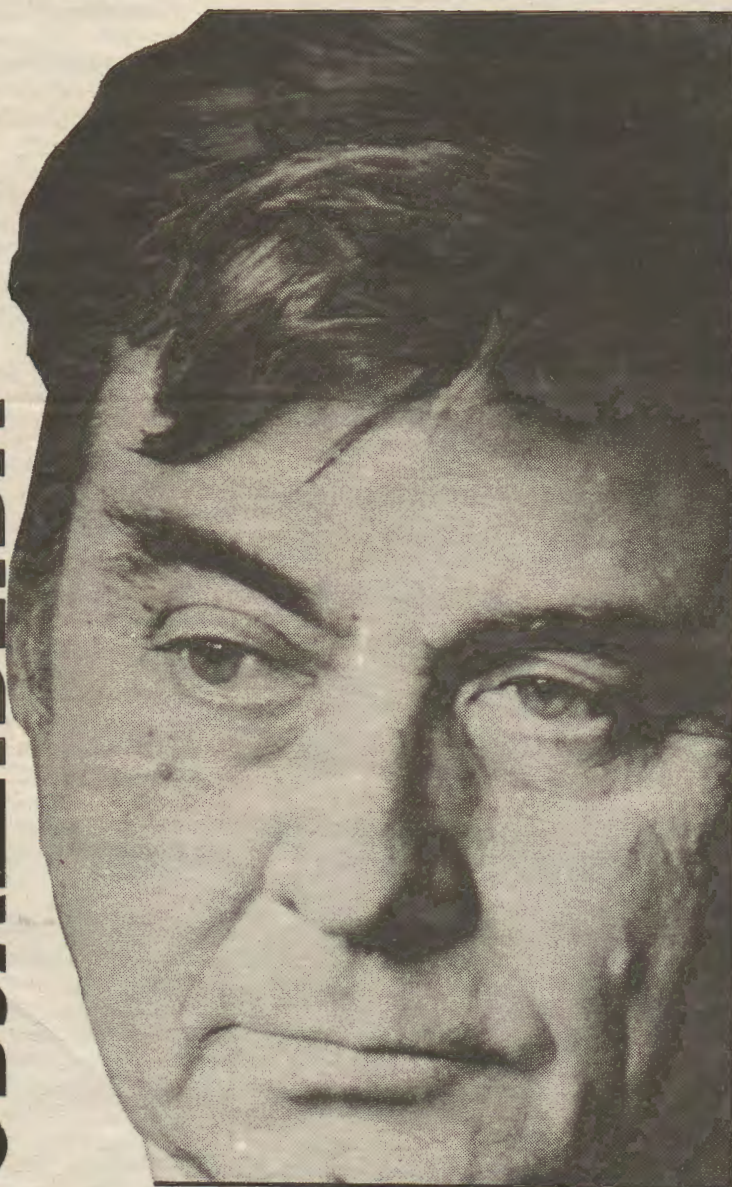
Од својих уверења у свог програма не одступамо. Наше визије време је потврдило.

Одбијањем да се боримо за власт и да се странчаримо, док траје рат, ми не само да потврђујемо своју бригу за национални интерес, као врхунски интерес, него и сву одговорност за исход рата пребацујемо на владајући режим у Србији.

Хвала вам

ЗА ОВО ЛУДИЛО НЕМА ОБЈАШЊЕЊА

**ВАШ ПОСЛАНИК У СКУПШТИНИ
АЛЕКСАНДАР ТАСКОВИЋ, НАЧЕЛНИК
ПСИХИЈАТРИЈСКОГ ОДЕЉЕЊА НА КЛИНИЦИ
„ДРАГИША МИШОВИЋ“ И НАРОДНИ
ПОСЛАНИК СПО**

коју су хрватски челници водили, додуше сада нешто перфидније али увек на граници „већ виђеног“, што се данас сасвим отворено догодило. Сада се само отвара питање ко се све борио за НДХ и има ли, поред Ј. Броза, генерала ЈНА и комунистичке хрватске власти још оних који се могу прозвати. Срби су двоструко обманути. Ту мислим и на „сечу кнезова“ 1944-1945. године, на ослобођеним територијама када је Брозов комунистички режим побио највиђеније Србе у Јајинцима, Нишу или Багдали. То није ништа мање утицало на развијање опреза и угрожености који су анимирали и покренули умртвљено ткиво српског народа у Хрватској. Садашња српска власт није кадра да га доведе до реалне сатисфакције — победе неких највитаљнијих српских принципа.

ПОСЛЕДИЦЕ ТЕРОРА

Можете ли као психијатар да утврдите да је српски народ промењен после полувековне комунистичке деспотије?

— Пуних педесет година једна утицајна и строго контролисана идеологија држала је српски народ под потпуном контролом. Систематски се радило на разбијању свих традиционалних етничких и етичких ослонаца у Срба. Атеизирање народа који је по вокацији православан, утицало је умногоме да данас имамо агресивно-националистички профилисана нацију која је изгубила своју благородност, смиреност, светосавску кроткост и благост. Интересантно је како смо од витешког народа који се никада није препуштао судбини и догађајима постали помирљив и кротак народ. Помирљивост није „утерао“ ратни терор и одмазде, али јесте политички комесар у кожном капуту који се појавио после тих одмазди.

После чистки у којима је ликвидиран цвет српске младости и интелигенције, када је побијено готово 2 милиона људи који су били гарант биолошке и интелектуалне обнове српства, било је лако владати заплашеним и биолошки проређеним народом. Тај страх трајао је до 9. марта, када је захваљујући првенствено младости Србије окупљеној око СПО и Вука Драшковића, нешто радикално покренуто. Тада смо се по први пут ослободили од комунистичког терора и страха. Мислим да је то заиста историјски дан.

Реците ми да ли је у овом тренутку егзистенцијални минимум, тј. нагон и потреба за опстанком на овим просторима једина реална снага српског народа или се рађају и неке шире будуће перспективе и духовне амбиције?

— Нису се још увек развејали страхови и није одагната мржња, јер се народ није ослободио ниједне од стега које рађају комплексе мржње и страха. Погледајте понашање социјалистичких посланика у Скупштини, који испољавају онај најприземнији страх од мерања утврђених мера и вредности која су, дакако, они успоставили. Уколико би се распустио садашњи скупштински сазив они би се вратили на своја места која им припадају и радили за 4-5 хиљада динара. Данас су у позицији да чине недостојне и издајничке потезе у тој Скупштини за 40 хиљада динара месечно. Тако да је сасвим нормално да се

Где су корени српске угрожености, хрватског усташтва, послушности социјалистичких посланика и какве је последице комунизам оставио на српско биће — говори нам човек који се 27 година бави психијатријом, а тек недавно политиком. Новом друштву ће очито бити потребна и психијатријска рехабилитација.

Можете ли да лоцирате српску угроженост? Откуда она код народа који никада није био национално оптерећен мржњом?

— Понижење које су доживели Срби од стране комунистичко-усташке послератне

власти, стално оживљавано сазнањем да НДХ, заправо никада није ни престајала да постоји и да је претња новог геноцида сасвим извесна, неминовно је стварала осећај угрожености и опасности, јер усташка држава је егзистирала у континуитету. Србима који су у ратним временима били изложени репресији била је препознатљива иста политика

фото: Ђорђе Вукоје

без икакве савести, знања и у крајњем случају патриотизма боре за овакву власт. Све су то, признајете, сасвим нове одреднице српског бића које су се у овако бастилјанској облику испољиле само под комунистичком репресијом и биле непознате у блиској и далекој српској традицији и историји.

ПОЗИВИ НА ОДСТРЕЛ

Увек ме је збуњивала безочност и одсуство смисла за минимум демократског живота и дијалога који посланици партије на власти испољавају сасвим неприкривено и јавно на скупштинским заседањима. Рефлекси групе, менталитет масе очигледно им даје алиби за овакво понашање?

— То је навика. Зар ико верује да се једнопартијски систем изменио? Да ли су комунисти препустили свој монополистички положај у друштву? Да ли је ико спреман да поверује да су социјалисти нови људи, а СПС нова странка која ће Србију увести у демократски вишепартијски живот равнодушно и без протреса? Погонска снага социјалиста нису њихова „интелигенција“ (која са само њима својственом дистанцом мирно одседа скупштинске дебате), док избрифинговани јуришници обављају прљав посао обрачуна са опозицијом и износе званичне партијске ставове. Од скоро су добили појачање и у псеудоопозицији коју предводи В. Шешел који тај исти посао ради без икаквих скрупула, издајући се уз све то за опозиционара. Нисте чули једног Унковича да је дао свој коментар о повратку Карађорђевића, или рецимо Трифуновића или Оскара Ковача. Пре заседања они добију прецизне директиве како треба да се изјасне, како по ком предлогу треба да гласају и ко ће када изаћи за говорницу. Људи који су са освојених стотинак гласова ушли као посланици у Парламент, нужно постају егзекутори те партије.

Комунистички режим је у заштити свог опстанка злоупотребио све па и психијатрију. Шта нам можете рећи о мери манипулације психијатрије јуче и данас?

— Мислим да нигде у свету психијатрија није тако брутално злоупотребљена као код нас. Сви који су били опрека систему зачас су од „подобних“ стручњака добијали дијагнозу да су психотични и трајно елиминисани из јавног живота затварањем у психијатријске установе. То комунистичком режиму у Југославији није било страни и често је посезао за крвавим решењима. Недавно је настао покрет који се бори за изношење истине и рехабилитацију душевно потпуно здравих особа, које су живот провеле под политички изнуђеним дијагнозама да су психички оболели.

Могао бих да тврдим да данас нису могући овако брутални случајеви, али су злоупотребе психијатрије добиле нешто перфидније облике и садржаје. Власт преко медија формира потребну слику стања која добија или губи на интензитету у зависности од потребе странке и њене угрожености. Тако се фабрикују и етикетирају непријатељи. Социјалисти — патриоте и опозиција — издајници националних интереса. Тако се читави делови народа проглашавају неподобним, а на затвореним скупштинским заседањима и отвореним

просторима, Шешел прозива на одстрел.

Због чега су Ваше колеге-лекари штрајкачи са ВМА остали усамљени у свом протесту? Зашто се Српско лекарско друштво није солидарисало са њима?

— Они су подигли глас протеста у институцији у којој се то није очекивало, у професији у којој то није уобичајено, посебно када је у питању војска која је до скоро била недодирљива каста за себе. Мислим да су то требали раније да учине. Можда ово није најпогоднији тренутак, али сигурно заслужује пажњу и поштовање. За све ово због чега они дижу свој глас, знали су и пре годину дана и да су то тада учинили ефекти би били значајнији. Можда би организовани протест спречио издају у војном врху. Треба знати и то да су они једноставно „пукли“, нису издржали пресију којој су били као лекари-хуманисти изложени у војној служби. Они су себе испољили као хумане лекаре, а не као део војне машинерије која мора синхронизовано да делује. Не можете очекивати од Српског лекарског друштва да им пружи подршку, јер у њему седе људи који су ту седели и пре 10 или 20 година и у чију би комунистичку опредељеност било грешно сумњати. Они су имали морално-политичке подобности да би се налазили на положају у коме су и зашто да не ћуте? Можда ће им одговарати да ћуте и сутра? Ако би проговорили излажу се ризику да буду смешни, је би то било контрадикторно са оним шта су до тада говорили, или би изгубили своје позиције, а они хоће да остану имена у психијатријској хијерархији.

Ако би др Станислав Никић и др Александар Ивановић били осуђени за издају, а све иде ка томе, то би била издаја професије и ми морамо да их заштитимо. Лекари СПО ће подржати њихов бунт током идуће недеље у Скупштини и захтеваће да се њихов случај стави на дневни ред. А да од ове Скупштине не треба очекивати чуда, показала су последња два заседања у новом јесењем сазиву, на којима је евидентно да се ништа није променило у скупштинском раду, да је чак и горе од доласка господина Бакочевића који своју ригидност показује без икакве нелагоде, ево већ неколико десетина година колико је у политици. Он је човек директиве и разлога за стирање опозиције у оваквој Скупштини све је мање. Ја је готово и не видим.

Усложњава се наша политичка судбина. Шта сте Ви иницирали кроз посланичка листања?

— Ја сам имао ту несрећу да доживим генотип који су комунисти извршили над српским народом 1944/45. године. Тада сам имао 8 година и у Нишу видео стрељања која су вршена на Бубњу без икаквог суђења. То се чинило и у Крушевцу. На тај начин је убијен и мој отац. Ја сам покренуо преко Скупштине да се ти људи рехабилитују. Међутим, добијам одговор да се може рехабилитовати само онај коме је суђено, а на десетине хиљада људи је убијено без суђења! Не постоји документ на основу кога могу да тражим да се мој отац рехабилитује или ма ко од њих. Према томе, ти људи су отписани. Као да никада нису ни постојали.

Када је председник Републике после грдних инсистирања коначно дошао у Скупштину, поставио сам му питање, зашто је ве-

лики арсенал оружја пребачен у Словенију и Хрватску, можда и непотребно, због неких ситних чарки? Нисам добио одговор а тим истим оружјем које је неко тада односио „тукли“ су нашу децу после месец дана. Тада је већ постојала издаја, а глас опозиције који је упозоравао једноставно је пренебрегнут.

БЕЗ ОБЈАШЊЕЊА

Да ли је позната дефиниција усташтва у психијатрији?

— То је психотична хистерија где се убица поноси оним што је урадио јер сматра да његова је верска дужност да уништава „сатанизирани“ православни живаљ на тлу где живе и католици Хрвати. Хрвати обрачуна са православнима доживљавају као крсташки рат у коме су и аргументи политичког, верског и моралног карактера на њиховој страни. Психијатрија не познаје дефиницију којом би објаснила ову посновраћеност људске душе, али сада већ можемо говорити и о колективној свести. Психијатрија још није дошла до таквих размера психотично-колективно-монструозног у људском понашању. Али, наша психијатрија у комунистичком режиму је прикривала већ извршене злочине и није се њима бавила што нас опет оставља неспремним пред истим проблемом који као наука треба да објаснимо. Врло је тешко квалификовати те појаве са психијатријског аспекта, јер етнопсихологија Хрвата очигледно има неких мањкавости у радовима наших теоретичара. Верујем да је овим стварима затечен и проф. Јован Рашковић који у својим студијама ипак није досегао поноре хрватског народа. Нема психијатријског објашњења за неке ствари.

Позната српска потреба за патернализмом, великим оцем нације, скупо нас је коштала кроз историју. Велики инквизитори често су постајали велике вође. Шта Ви мислите о Слободану Милошевићу, председнику српске државе?

— Милошевић је сјајно заиграо на карту загонетног човека који се не појављује у јавности, који никада не излази „на прву лопту“ са политичким ставовима, већ их пушта као пробни балон преко јуришника и послушника. Он је у кључним моментима дозволио себи право на ексклузивно ћутање у тренуцима када је морао да положи рачуне свој председниковања. Народ му је то дозволио први пут, други пут, сада је то већ манир. Извео је тенкове на нашу децу, послао је наше синове ненаоружане у смрт и нико није затражио да положи рачуне. Он увек налази људе који су спремни да говоре у његово име. Данас је то Коштућ, кога страшно експлоатишу, или министар Јовановић које су као нове фигуре промовисали у високој државној политици. Те људе ће злоупотребљавати, јер Милошевић увек делује из другог плана. Народу се увек мора понудити и херој и кукавица и издајници. Херој би морао бити Милошевић, издајници су СПО и Драшковић, а Шешел је прва рука Милошевића који каже све оно што погодује дневној политици странке на власти. Ако једног дана буде затребало, Милошевић увек може да одрекне да је икада лично лоше говорио о Драшковићу. И биће у праву!

С. Л.

ШТА САЊАМО, А ШТА НАМ СЕ ДОГАЂА

ВЛАСТ СУРОВО ГАЗИ СОПСТВЕНЕ ПРОГРАМЕ

Списак обећања социјалиста, састављен на основу закључака и одлука политичких и државних органа, убедљивије него било шта друго говори о беспримерним а несанкционисаним преварама и обманама

У земљама аутентичних вишестраначких система, странка која победи на изборима престаје да се хвали и легитимише том победом чим се затворе бирачка места и објаве резултати гласања, а своју легитимацију и свој легитимитет почиње у том тренутку да ствара, и потом свакодневно брани, искључиво испуњавањем програма понуђених бирачима.

Онога часа када број неиспуњених програмских ставки, ма какве да су биле, пређе број испуњених, влада победничке странке, пада, попут труле крушке, не чекајући да је други смењују, а у поштенијој варијанти, и тамо где опозиција не служи за украс, расписују се нови избори.

Такви су обичаји, и такве су норме, тако

се ради и тако се гради политички живот, у демократским друштвима; у Србији, кобно удаљеној од демократије као од Абесиније, све је друкчије.

Списак обећања српском народу некадашњих комуниста стаљинистичке оријенације, а садашњих социјалиста профитабилног националистичког усмерења, састављен на основу њихових закључака, одлука и програмских иступања у периоду од 1987. до 1991. године — за који они сами тврде да је време буђења Србије и њена најблиставија развојна етапа — списак заиста олако датих обећања, убедљивије него било шта друго, говори о беспримерним и нигде у свету забележеним а несанкционисаним преварама и обманама, као и о замкама обнове комунизма.

Влада, међутим, не пада, а нема ни нових избора.

Опозиција неплодно гунђа, народ ћути и гине.

Историја ће, вероватно, једнога дана одговорити у чијој је лабораторији хаоса клониран Слободан Милошевић и одакле је послат у Србију да је обори на плећа, али је већ сада знано и јасно да су програми социјалиста такви као да су стварни и миксовани у лабораторијама пијаног барона Минхаузена, мамурног маршала Јазова и њихових дрогираних следбеника.

Погледајмо, уосталом, тај контрадикторни и конфузни, у неким деловима привремено одложен, а у главним и за људе најважнијим деловима погажен списак...

РАЈ КАО УВОД У ПАКАО

1. Доследна заштита имена и дела Јосипа Броза Тита
2. Очување јединственог Савеза комуниста Југославије
3. Доградња и усавршавање самоуправљања као негације грађанске вишестраначке демократије
4. Извођење на суд свих који се залажу за плурализам
5. Бескомпромисна одбрана наставе интегралног марксизма у средњим школама и на факултетима
6. Зауостављање исељавања Срба и Црногораца са Косова
7. Досељавање 300.000 повратника и других грађана на Косово
8. Пресељење 100.000 Срба из Румуније на Косово
9. Протеривање из земље Албанаца који немају југословенско држављанство
10. Очување и даље јачање ЈНА као јединствене југословенске институције и чувара братства и јединства
11. Доследност у супротстављању сваком национализму, а нарочито национализму у сопственој средини
12. Одбацивање и осуда ставова из меморандума САНУ и утврђивање појединачне одговорности за настанак овог памфлета
13. Залагање за мир и мирно решавање југословенске кризе, која је пре свега у економској сфери, уз поштовање постојећих спољних и унутрашњих граница
14. Политичка осуда и кривично гоњење свих који би да прекрајају Титову Југославију
15. Привредни препород и велики инвестициони циклус
16. Национални доходак од 10.000 долара и стандард Швајцарске

17. Народни зајам од милијарду долара
18. Реформа пољопривреде
19. Стамбена реформа
20. Интеграција банкарства у Србији
21. Нова организација и функција осигуравајућих друштава
22. Изградња аутопутева и брзих пруга
23. Жељезнички чвор и метро у Београду
24. Производња вишенаменског хеликоптера и надзвучног авиона
25. Бесцаринска зона на Дунаву од седамдесет километара, која ће запослити 70.000 незапослених
26. Санација Металуршког комбината Смедерево
27. Продор на америчко тржиште „Црвене заставе“ из Крагујевца и „Кристала“ из Зечева
28. Стварање великих профитабилних система електропривреде, нафтне привреде, ПТТ и жељезнице
29. Изградња шећерна и развој производње шећера у Србији
30. Трајна консолидација ЈАТ-а
31. Научни парк на Звездари
32. Оријентација на фундаменталне науке, а нарочито на генетски инжењеринг
33. Укључивање српске електронске у светску утакмицу
34. Реформа културе
35. Реформа образовања
36. Рефорна здравствене заштите, уз гаранцију да ће и даље бити бесплатна, и функционално повезивање здравствене службе
37. Кабловска телевизија
38. Санација пензионих фондова, редовна исплата пензија и достојанство пензионера
39. Смањивање администрације на свим нивоима
40. Радикално растерећење привреде
41. Нов порески систем
42. Пуна самосталност привредних субјеката
43. Пореске и друге олакшице малој привреди и личном раду
44. Обезбеђивање услова да телефоне добију сви грађани Србије који то желе
45. Довођење плата здравствених и просветних радника, као и запослених у институцијама културе, до границе достојних човека
46. Јачање материјалне основе Универзитета и радикално побољшање стандарда универзитетских радника и студената
47. Укључивање у Европу
48. Смењивање компромитованих и неспособних руководилаца и постављање младих на кључна руководећа места у привреди и политици
49. Потпуна јавност рада свих друштвених и државних органа
50. Слобода штампе, радија и телевизије

ОДЛОЖЕНЕ НАГАЗНЕ МИНЕ

Нема спора да је за Србију и српски народ, за све грађане Србије, па и за Европу, добро што социјалисти, за сада, нису испунили нека од датих обећања; много је назнака, међутим, да ће они управо она најгора и најопаснија обећања, еминентно идеолошке природе, испунити када им се учини да је за то дошао тренутак.

У данима неуспелог пуча у Москви, уз на-

здрављање Јазову, уз шуштање шампањца, уз инструкције контролисаним медијима како да славе пад Горбачова, уз узбуђења што је коначно „куцнуо и наш час“, из сефова су, изгледа, вађени разни застарели пројекти.

Најилустративнији пример, по спољној форми контрадикторних и конфузних, а заправо прљавих тактичких игара, представља однос владајућег режима према Јосипу Броз-у Титу.

Садашњи властодршци заузели су своје положаје одбраном Броза, уклањањем оних који су били попустљиви према нападима на њега, и заклетвама да ће Броза вечно бранити и да ће он њима и Србији остати неугасла буктиња и светли путоказ.

На чувеној Осмој седници, у току обрачуна са Иваном Стамболићем и Драгишом Павловићем, којима је у грех, између осталог, стављен и негативан однос према Титу, Слободан Милошевић је, поздрављен громогласним аплаузом, рекао:

„Основна Титова схватања о нужности борбе радничке класе и о националној равноправности, о социјалистичком самоуправљању као нашем систему, о братству и јединству народа и народности, о Југославији као заједничкој домовини свих југословенских народа и народности, о несврстаној спољној политици Југославије, наша су темељна опредељења.“

Ове гвоздено патетичне речи, изговорене да би се подржала позната идеја пчелара и генерала Николе Љубичића да ће и после Тита бити Тито, и још отужније речи да „ова земља може опстати само на принципима Титове политике“, Слободан Милошевић никада није повукао, а следи их, изгледа, и у прављењу тзв. „Београдске иницијативе“ и других пратећих активности.

Исти људи којима је Броз био Бог, и који су на Брозу направили каријере, недавно доносе одлуку да се Брозов гроб, као гроб псета, из комуналних, готово здравствено-хигијенских разлога, измести из Куће цвећа.

Рок за измештање није оно познато Милошевићево „енергично и одмах“, којим је он, уз још неколико сличних фраза типа „у то име“, „ликвидирати“ или „будућност наше деце“, залудео наивне Србе, већ је магловит и недефинисан.

Зашто?

Има много, па и превише, сигнала да владајући режим још верује у велики обрт и повратак комунизма стаљинистичког типа и Титовог пута у Србију, уз помоћ ЈНА и рата који се води, а још више уз помоћ разних нових Шестих личких, Седмих крајишких, Осмих банијских, Деветих славонских и, наравно, Првих црногорских ударних бригада, чији се тријумфални улазак у Београд и размештање по Дедињу и по министарствима, уз усутно кажњавање Београђана и Србијанаца, и уз качење ордења на блузе, очекује када рат мине.

Није искључено да још до краја ове године почну и судски процеси онима који зучну нешто против Тита и Титовог дела.

ИДЕОЛОШКЕ ЛОВОКРАДИЦЕ

Како је могуће да странка, која своја фундаментална обећања или сурово газу или, уд-

варајући се провидно и лажно дневним импулсима јавности, тактички одлаже, ипак некажњено опстаје на власти?

Прави одговор на ово питање истовремено је и потпуна слика српске стварности.

Све је више горких утисака, болних искустава, а и неумољивих чињеница, да је српски вишестраначки систем, који би у правој конкуренцији морао социјалисте да потисне на маргину, па и да им покаже излазна врата из политичког живота, овакав какав је, како се схвата, како се развија и како се усмерава, пуко средство за обмањивање да и у Србији постоји парламентарна демократија.

Број партија и странака, па и оних са својим представницима у Народној скупштини, делује убедљиво једино у равни хладних статистичких података, али не и у равни политичких резултата. Реална моћ владајуће странке не само да превазилази оквире њене сумњибе победе на изборима, већ превезилази и оквире класичне деспотије.

Српско вишестраначје је, ма колико се поједине опозиционе странке уљуљкивале у уверењу да нешто представљају у обликовању друштвених прилика и неприлика, обично Потемкиново село, чак с лоше направљеним кулисама.

Патетична крилатица „Србија није болшевичка!“ поткрепљује се искључивом нетолерантном галамом и осудама оних који о тој ствари имају другачије мишљење, али не и структуром друштва, духом толеранције, уважавањем мањине и суштинским елементима у економском, политичким и културном развоју.

Замке идеолошких ловокрадица да тврдња о болшевичкој Србији штети Србији у фамозном „овом тренутку“, па и да је непатриотска и издајничка, такође је чист болшевизам, јер се том замком, уместо уклањања повода за тврдњу о болшевизму у Србији, тежи уклањању оних који такву тврдњу износе.

У ту замку, примерену дрзницима без достојанства, а смишљену да улови разборите и достојанствене Србе, упада, међутим, и у њој се, тешко рањена, копрца Србија као држава, и већ је у кавезу међународне изолације с погубним последицама.

Само наиван и глуп посматрач повероваће, гледајући и слушајући посланика Бицу, на пример, или још стотинак њему сродних посланичких душа обликованих испод истог калупа, да Србија крупним корацима ступа у демократију.

Тоталитарни режими који држе до себе, кад су вешти и када у својим редовима имају интелигентне стратеге, скривају људе попут Бице од счију народа, да се не би превише и јефтино компомитовали.

Српски режим нема ни толико скупупла.

Могућност владајуће странке за преваре и изигравање сопствених програма без одговарајућих последица практично су, дакле, у постојећем политичком миљеу, неограничене, из простог разлога што се владајућа странка понаша као да је једина странка.

Списак обећања социјалиста, заустављен за ову прилику на броју педесет — а могао би да буде и знатно дужи — чека, и не би смео дуго да чека, да се народ тргне из омаме...

М. В.

МАЈМУНИСАЊЕ НА ДИВЉЕМ (ЈУГО)ЗАПАДУ

Шта је данашња Југославија — ако уопште тако нешто још и постоји? „Југославија је дивљи запад, земља у којој пиштољи диктирају закон. Међутим, то није каубојски филм, нема добрих момака на једној, а лоших на другој страни. Тако у тој причи о грађанском рату Хрвати нису на правој, а Срби на погрешној страни...“

А шта Европа ради за Југославију и у Југославији? „Није, додуше, много отмено називати политику ЕЗ у југословенском сукобу „мајмунисањем“. На жалост, овај појам тачно описује збивања: скаче се тамо-амо и диже велика галама, али се у томе не може уочити сврха...“

ОБУЧЕНИ ДА УБИЈАЈУ

Пишући о изгубљеном рату Туђманове „младе демократије“, аргентински дневник „Пахина 12“ истиче да „хрватски борци, слабији и бројчано, и по оружју и спремности, личе на распадну-ту војску којом нико не заповеда“.

А Ројтер ту фашистичку солдатеску овако описује: „Припадници екстремне националистичке Хрватске странке права тврде да делују у оквиру Националне гарде. Међутим, они се од осталих издвајају по амблемима које носе на рукавима на којима су извезене речи „За дом спремни“. Ову паролу за време II Светског рата користило је усташки фашистички режим који су у Хрватској поставили нацисти.“

Специјална антитерористичка јединица хрватског МУП-а „Црна легија“ добила је име по омраженој формацији која се на страни усташа борила и против српских ројалиста „четника“ и партизана комуниста. Прича се да су они од главе до пете обучени у црно због ноћних борби. Један припадник „црне легије“, који на сваком рамену носи по једну аутоматску пушку, изјављује:

„Идемо тамо где има крви. Не хрватске, већ — српске крви!“

„Котидијен д'Пари“, пак, описује како се „у осјејским ресторанима често могу чути снажни мушки гласови који певају националистичке химне „Усташе, усташе!“, уз хитлеровски поздрав, који се у присуству странаца мења у два прста подигнута у знак победе“.

Тако нас, ето, види свет. Да ли греши? Чиме „доказује“ своје тврдње? Доказе, на жалост, пружамо сами на сваком кораку. Тако лондонски „Дејли телеграф“, који не скрива да „навија“ за хрватску страну, пише да га догађаји у Хрватској подсећају „на побуну шпанске армије под генералом Франком и почетак шпанског грађанског рата“. Лист каже да Туђман трпи грдне критике у Хрватској због потписивања примирја и истиче да он, Туђман, „већ губи контролу над својим војним заповедницима, а ускоро би могао изгубити и контролу над својом владом“.

А париски „Фигаро“, под насловом „Либанславија“, пита се: „Да ли се Европа изненада вратила у 1914?“ и констатује „као да неки прастари кошмар пролази нашом главом“. Веома је занимљива и следећа „Фигарова“ анализа:

„Веома антисрпски оријентисана, Немачка лоше прикрива своју носталгију за не тако далеким временима када су Словенија и Хрватска биле под аустроугарском администрацијом. Мађарска баца око на Војводину у којој живи пуно Мађара. То исто чини и Албанија са Косовом на којем је већинско становништво албанско. Да и не говоримо о Грчкој и Бугарској које вребају Македонију. Ако се почне са прекрајањем граница онда ту нема краја...“

Још један — и то моћан — „страни фактор“ умешан је до гуше у југо-кризу. То је, како оцењује угледни „Њујорк тајмс“ — Ватикан са папом Војтилом на челу. „Ватикан је несумњиво нервозан због тога што је превише увучен у садашњи сукоб — пише лист. — Папина посета отворила би Пандорину кутију питања о Ватикановим односима са фашистима. А садашње борбе онемогућиле би да се у центру папине посете нађе молитва на Степинчевом гробу. Папа може доћи у Загреб једино као личност која ће донети помирење... Католичка црква мора признати део кривице за оно што се збило током Другог светског рата...“

Тако смо, дакле, у лепом окружењу: црне птице грабљивице вребају нас са границе! А ми, шта ми радимо? „У центру Београда — пише немачки „Велт“ — југословенска војна полиција лови младе људе за које се сумња да се нису одазвали позиву ЈНА да се боре у Хрватској... На лицу међта се проверава да ли се налазе на списковима оних којима је упућен позив, а сумњиви се одмах одводе у касарне...“

Веома сликовито ситуацију приказује италијански дневник „Ил соле 24 оре“: „Одлука армије да преузме главну улогу у кризи не може се сматрати покушајем државног уда-

ра (за то је, углавном, потребна држава, а она овде више не постоји). То је последњи покушај да се Милошевић спречи да из рата изађе као апсолутни и неоспорни победник“.

Још је сликовитији закључак овог листа: „За столом бивше Југославије игра се партија балканског покера у којој већ има превише играча. У складу са овдашњим правилима, свако у руци држи четири карте и — пиштољ. Могућност да се не заврши свеопштом жестоком пуцњавом готово је равна нули. Управо је почело последње дељење“.

(Н. Б.)

СТИПЕ М. — АЛЕКСА Ж.

Стипе Месић, такозвани председник такозваног Председништва такозване СФРЈ, који се у пијаној балканској крчи забавља кафанском политиком у виду заната, и даље је звезда светских медија. Пре него што ће отпутовати у Вашингтон да пред америчким Сенатом „сведочи“ о употреби бојних отрова од стране ЈНА против хрватског становништва, једном пољском новинару је овако „зацртао“ блиске перспективе Југославије:

— Сматрам да ће сценарио бити: Армија ће се распасти, а Србија ће доживети страшан пораз. Најпре ће га доживети у Хрватској, а касније у Босни и Херцеговини. Бићемо сведоци великог бенства Срба из те две републике... Побуниће се, такође, Муслимани у Санџаку. Побуниће се Албанци који не желе никакву Србију, они желе републику... Стварно, Србији прети велики конфликт незамисливе оштрине. Биће много проливане крви...“

А овом злогуким пророку, који као (накав-танава) председник денунцира сопствену земљу страним властима — што је без преседана, уопште не пада на памет да је тиме постао други јавни шпљун (и то лажни) у историји — после Нушићевог Алексе Ж. Па каже:

— Уједињене нације не смеју дозволити да српски агресори добију награду, да се тај рат заврши у њихову корист. То би био опасан преседан. И због тога кажем да је Милошевић исто тако опасан, па чак и опаснији од Садама Хусеина...“

На Месићевом „сведочењу“ у Вашингтону била су присутна само два сенатора! Алал вера, Стипара, пут се исплати!

ЗА СРПСКУ ГАРДУ

Као што вам је познато, многи припадници Српске гарде погинули су или рањени на фронту. Позивамо чланове СПО и демократске опозиције као и све присталице идеје за формирање Српске војске, да према својим могућностима уплате добровољни прилог на рачун **СРПСКА ГАРДА**

БРОЈ: 60811-620-16-613/20-018-959-032

ИЛИ ДЕВИЗНИ РАЧУН

БРОЈ: 60811-620-16-302-09-5510885

БЕОБАНКА БЕОГРАД

Прикупљена средства користеће се за куповину опреме, хране и лекова за гардисте на фронту као и за помоћ породицама погинулих. По жељи чланова Српске гарде ликови и дело погинулих команданата Српске гарде Ђорђа Божовића Гишке и Бранислава Матића Белог улазе у незаборав.

Преко штаба Српске гарде можете поручити:

1. Видео касету у трајању од 60 минута, под називом „Гишка и Бели“ по цени од 300 дин.
2. Видео касета у трајању од 60 минута под називом „Смотра Српске гарде у Такову“ по цени од 300 дин.
3. Мајица са ликом Ђорђа Божовића — Гишке по цени од 200 дин.
4. Фотографије Ђорђа Божовића — Гишке величине 24 X 30 по цени од 100 дин.
5. Амблеме Српске гарде за униформе по цени од 100,00 дин.
6. Беџеви Гарде по цени од 50,00 динара
7. Календар за 1992. год., 12 фотографија под називом „Српска гарда“ по цени од 200,00 дин.

Цене свих ових производа су ниже на велико за одбор Српског покрета обнове.

Сви производи се могу поручити поузећем на телефоне:

467-315, 559-588, 620-891 или поручбеницом на адресу: Кирила Савића број 6 — Божовић.

ПОРУЧБЕНИЦА

Неопозиво наручујем ком. _____

под бројем _____

Наручене предмете и трошкове поштарине платићу поштару ПОВУЗЕ-ЋЕМ!

_____

име и презиме

_____

место и поштански број

_____

улица и број

Сав приход од ових производа иде у корист Српске гарде, за помоћ породицама погинулих гардиста.

ИСТОРИЈА СЕ ПОНАВЉА СПАЉИВАЊЕ НОВИНАРА

Историја се понавља, и то структурално. Оно што је од 16. до половине 18. века било суђење вештицама, то је у сталинској Русији било суђење „белим мантилима“, у макартијевској Америци суђење комунистима, а у данашњој Србији могло би бити суђење новинарима — ценећи према оптужби коју им је неки дан упутно потпредседник српске владе др Будимир Кошутић

Др Будимир Кошутић оптужио је, наиме, пре неколико дана *en bloc* српске новинаре да међу њима има плаћеника страних шпијунских агенција... остављајући свакоме ко је чуо ту изјаву да сам процени каква би судбина и каква казна требало да снађе те „издајце рода свога“. Упитан, пак, каквим доказима поткрепљује тако тешку оптужбу, др Кошутић је одговорио да он „то зна“ као што и „они то знају“ (новинари), те да не осећа никакву потребу да за то подноси још и доказе.

СРЕДЊОВЕКОВНИ ПОСТУПЦИ

Каквим су доказима тужиоци подржавали своје оптужбе против вештица крајем Средњег и почетком Новог века? У дневнику великог немачког астронома Јоханеса Кеплера остале су забелешке о тешкој борби коју је његова мајка Катарина морала да води током шест година (1615-1621) да би се одбранила од оптужби које су је могле одвести на ломачу.

Катарина Кеплер утамничена је током лета 1620. године. Оптужба је тврдила да је виђена како пролази кроз затворена врата (мада та оптужба, наравно, никада себи није поставила питање зашто Катарина Кеплер није искористила ту своју способност и када се нашла иза тамничке капије). Уз то, тужба ју је теретила да је својим мађијама учинила да једном суседу угине теле; да се показује на местима на којима она нема никаквог посла, због чега на њу пада сумња да се бави враџбинама уместо да живи повучено како би и доликовало једној удовици; да не верује у пакао; да је једној махнитој девојци због ње ушао ђаво у тело, и да је починила још многа друга злодела. Разуме се, ниједна од ових тврдњи није била доказана. Али сами наводи овакве природе били су довољни да би се отворило суђење чији је исход био познат унапред.

Будући да је Јоханес Кеплер у то време већ био угледна личност у покрајини Виртемберг, војвода Фредерик је најзад наредио да се у случају Катарине Кеплер консултује Правни факултет из Тибингена. Професори су дошли до закључка да је покретање поступка

било основано, али су ипак препоручили да се ствар оконча уз примену принципа *territio*. То је значило стављање на душевне муке, које је обично претходило физичком мучењу, и које је имало за циљ да усади страх у душу оптуженог. Катарина Кеплер је, дакле, била одведена у собу за мучење где јој је целат показао разне справе начињене у те сврхе и описао јој ужасне патње које је очекују. Многи су од оптужених били сламани већ самим довођењем на то место страве и признавали су све што се тражило од њих само да мучитељи не би приступили свом страшном послу, мада те судбине нису, ипак, бивали поштеђени. Кеплерова мајка је, међутим, издржала. Могла је она имати и разне мане, али је свакако била жена ретке храбрости.

„Рекла је да можемо чинити од ње шта хоћемо, да јој можемо истргнути сваку жилицу из тела, али да она ништа неће имати да призна. Рекла је да је спремна да умре и да ће Бог после њене смрти открити да су на њој применили насиље и неправду“, гласио је део извештаја послатог војводи Фредерику.

Госпођа Кеплер је ослобођена 1621. Шест месеци касније, у миру је испустила душу у свом кревету.

Двадесетак година касније, око 1645. године, извесни Метју Хопкинс, који је гонио вештице по источном делу Енглеске, изумео је оригиналан начин и без признања оптужених пружи „доказе“ да се ради о особама које се баве нечастивим пословима. По његовом наређењу, осумњичене жене доводили су у гомилама на градски трг где их је он чекао са замишљеном иглом у руци. Када би их свукла до гола пред очима забезбедених посматрача, Хопкинс им је забијао иглу у тело и — гле чуда! — дешавало се да се многе од њих чак и не тргну од убода, нити да из тела цурне кап крви. Жене су, једноставно, биле паралисане страхом, мозак и мишићи били су сувише контраховани. Али за Хопкинса је то био довољан доказ да их пошаље на ломачу.

ПРИНЦИП АНАЛОГИЈЕ

Наведени примери некемо се могу учинити прејаким за извлачење аналогije са данашњом ситуацијом у којој се новинари могу

претворити у „вештице“ на које ће бити отворен лов; али ако се тексту не приђе буквалистички, онда треба осматрити које он то принцип садржи као непромењиве, то јест као примењиве и у садашњем времену.

У првом реду, то је принцип оптужбе без доказа. Разуме се (бар се треба томе надати) да др Кошутић не намерава да после оваквих оптужби баца неке новинаре у мрачне подруме где бих их чекале оне грозне справе за мучење, али нека казна би свакако морала да их снађе, јер — и то је принцип — чему би, иначе, тако опасне оптужбе уопште и биле изричане ако нису планиране и неке последице које из њих треба да произиђу.

Други је принцип, принцип посредног доказивања. Разуме се (треба се и томе надати) да др Кошутић неће боцкати новинаре ушљеном иглом како би доказивао да из њиховог издајничког тела не може потећи ни кап патриотске крви. Али ништа мање није опасно ни убадање у мозак које има за циљ да мождану масу контрахује до те мере да више не буде способна да избаци ни једну мисао, или бар не такву мисао која би била у супротности са церебралним производима потпредседника српске владе. Ако би се то десило, он ништа више не би морао ни да доказује и његова теорија о излишности доказивања најзад би се показала исправном!

Трећи принцип је принцип понављања историје. Није тачно да се историја не понавља и да данас, већ, не постоје све претпоставке које би могле омогућити да се понови оно што се дешавало у ближој или даљој прошлости. Историја се понавља, и то структурално, у идејним међузависностима, које понекад, користећи протестјска својства, само мењају облик и име али никако суштину. Каква је разлика између суђења вештицама о којима је овде било речи и суђења „белим мантилима“ у Русији, Сланском у Чехословачкој, комунистима у Америци или могућег суђења новинарима у данашњој Србији оптуженим да су се продали страним шпијунским агенцијама? Никаква! У свим случајевима оптужнице су биле монтиране, што је накондно доказано, осим у случају српских новинара, што др Кошутић тек треба накондно да докаже.

Разлика је, дакле, само у последњем принципу који ће овде бити наведен, и то је принцип кажњавања. Он је већ овде поменут и везан је за принцип оптужбе: нико не изриче оптужбу ако нема у виду и казну која треба да је прати. Вештице су спаљиване, у Русији су „бели мантили“ побијени ко зна како, Слански је стрељан, амерички комунисти су екскомуницирани или су се сами екскомуницирали из друштва...

Каква је казна намењена српским новинарима који су се — без доказа „продали страним шпијунским агенцијама“?

Време спаљивања је прошло, али ако им је г. Кошутић наменио лагану смрт на оној симболичкој тихој ватри на којој су бивши комунисти умели да пеку своје идеолошке противнике, онда се може очекивати да ће многа уста процвилети: „Лијеп ли је зелен гроб при томе...“

Или је, можда, овде све време г. Кошутић погрешно апострофиран. Можда он и није толики индивидуалиста у српској влади?

Ђорђе ДИМИТРИЈЕВИЋ

ГОРАН МИЛИЋ, ДИРЕКТОР И ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ ЈУТЕЛА

Господине Милићу, програм „ЈУТЕЛА“, протеран је и из Србије и из Хрватске, а да су притом образложења и једне и друге стране била слична: неиспуњене финансијске обавезе и уређивачка политика?

— Телевизија Београд је још пре три месеца, док је директор био Вицо послала предлог уговора по коме би Јутел овој телевизији требало да плаћа месечно сто хиљада швајцарских франака за емитавање програма у два или три сата ујутру. Постојала је и клаузула: „могли би да разговарамо и о повољнијем термину.“ Пошто сам мислио да би повољнији термин могао да се координира и са ТВ Сарајевом, телевизијом Црне Горе, Македоније, а и Словенци су били заинтересовани, онда бисмо имали пет република које би нас примале директно, у пола десет на другом каналу. Значи имали бисмо довољно реклама да платимо и тих тражених сто хиљада франака и предложио сам састанак Вицу, али до њега није дошло. Доласком новог директора, мени је у Сарајево дошао човек из маркетинга ТВБ и питао: шта је са тим уговором? Рекао сам да смо спремни за разговор. До њега није дошло и уследило је скидање са програма ТВБ. Што се тиче ХТВ-а, њима смо платили све обавезе разменске трасе, као и ТВБ. Међусобно смо користили материјал, без било каквог уговора, чак штавише, ХТВ је више користила наше материјале него ми њихове.

НОВАЦ КАО АЛИБИ

Емитавање ЈУТЕЛ-а прекинуо је и НТВ Студио Б из идентичних разлога?

— Када нас је СТУДИО Б емитавао пре мартовских догађаја, сматрао је да много рескира емитујући програм који је у владајућој штампи већ добио етикету „антисрпског“, па је онда више ради покрића него финансијске користи потписао уговор о плаћању 600.000 динара од стране ЈУТЕЛА овој тв станици за његово емитавање. Свако ко би се жалио добио би одговор: „Ми смо независна и комерцијална станица и зато продајемо свој програмски простор.“ У усменом договору речено је да ћемо платити тражену суму, уколико се развијемо и опстанемо. Оно што Којадиновић помиње — коришћење међусобних техничких услуга — никад нам се нису обратили са захтевом да им из неког од наших пунктова у земљи пошаљемо било какав материјал. Притом, ми смо им бесплатно уступили пренос концерта за мир из Зетре, када су они направили три сата програма цане. Ми смо се при том одрекли реклама у вредности од 900.000 динара да би пренос био адекватно реализован. При том Студио Б је прекидао пренос и емитавао своје рекламе стичући одређену финансијску корист.

Финансијски разлози су само алиби, јер не могу да схватим једну телевизију као што је београдска, која од претплате убире 120-130 милиона долара и прави проблеме око неколико хиљада милијарди разменских трошкова. Променило се расположење публике и

**КАКО
ЗАДОВОЉИТИ
ХИТЛЕРА И
СТАЉИНА**

„У милости сам старих, а изгубио сам оне младе који су ми, чини ми се, доста веровали. Схватам да они немају времена да нађу баланс између одласка на фронт и српске нације, између будућности и Запада, између страха и незапослености“, каже новинар који је до јуче био појам професионализма, а данас нечег сасвим другог...

они су то осетили. Кад ви десет сати дневно слушате о усташама и геноциду над српским народом у Хрватској, па онда дође један избалансирани ЈУТЕЛ, он просечном гледаоцу може да изгледа као антисрпски. То се већ десило у Хрватској где се од јутра до мрака нападају „четници“ и „србо-окупаторска војска“ и кад после тога дође наш програм и изговорите реч: ЈНА, онда сте ви Србин и сврстани сте у „србо-комунистичку“ Југославију. Два кадра разрушене Шибенске катедрале изазвала су буру да смо анти-српски, као што смо били антихрватски кад смо пустили давлeње војника у Сплиту, или као што смо били анти-армијски кад смо приказали да је војни транспортер у Марибору згазио цивила. Цео проблем је у томе што ми имамо један сат програма, а зарађене стране по десет. Пријатељ из ХТВ-а ми је искрено признао: „Ми цео дан мобилишемо јавност, а онда дођете ви и све нам покварите“. Мислим да је идентична ситуација и у Србији.

ЗАГЛИБИЛИ У УЖАСУ

Па ипак, нисте били објективни у случају извештавања са хрватско-српског рата. Поготову из села где су страдали Срби. Примећене су чак и тенденције?

— Имали смо десетак техничких и професионалних грешака. За сваку грешку смо се извинили. У извештају Љерке Драженовић било је пропусти, био је дебалансирани, али не треба на основу њега правити филозофију овог програма.

Слично је било и са извештајем који сте у ЈУТЕЛУ преузели и емитовали од немачке телевизије, а који је био тотално антисрпски?

— Наш водитељ је то најавио као страни прилог о нама и ситуацији на ратишту. Рекао је да је то објективна слика, а да притом није погледао титл овог прилога који је био интонирани баш антисрпски. Испало је да наш водитељ подржава прилог који је антисрпски, иако то није била намера.

Зашто „Јутел“ са ратишта у Хрватској нема своје екипе већ користи углавном прилоге ХТВ-а?

— Није тачно. У заглављу пише ХТВ, а ми имамо људе који праве прегледе догађаја на ратишту. Факат је да ХТВ има више екипа на терену. Када је у питању извештавање са терена, где се одвијају ратни сукоби, наш проблем је у том што извештаји ХТВ-а иду са Зенгама и муповцима, београдски новинари са својима, а наши остају без било какве заштите и представљају мете за одстрел. Нас има двадесет новинара и погибија сваког од нас би десетковала редакцију. Притом, трудимо се да наши извештаји са терена буду попут извештаја европских посматрача. И хрватска и српска телевизија имају своју страну. Што се тиче ужаса, обе екипе су заглибиле. Као и у фудбалском мечу између Хајдука и Звезде, нисам сигуран ко више фаулира, сем ако не навијате за један или други клуб, као што не верујем да су од та два до јуче братска народ једни само злочинци, а други невини.

Објавили сте и прилог о српским избеглицама које из Хрватске беже мерцедесима?

— Избеглице су трагедија овог рата. Све-

једно је чиме бежиш кад мораш да бежиш, кад напушташ кућу и шаљеш децу у школу у Србију. Избеглице третирамо на једнак начин. Човек ако размишља објективно, не може да мисли само о својима, поготову то не може новинар који ради за југословенско гледалиште. Ако ми погрешимо, грешимо професионално, без тенденција, јер информисамо.

СИБ НЕ ПОМАЖЕ

Чињеница је да је ЈУТЕЛ окупио екипу највећих незадовољника, бар из Србије. То се одражавало до сада и на програм и то углавном на српску штету.

— Ја први нисам био на списку незадовољника, јер сам од ТВ Београд добио пуно, а пуно сам и вратио. У свакој комбинацији мислим да би за мене било места. Не видим разлог зашто би од Џевада Сабљаковића правили већег незадовољника од неких колега са ТВБ који сада тамо више не раде него што раде. Проблем је у томе што кад Студио Б објави Драшковића или Мићуновића, они су права телевизија. Кад то уради наш програм, онда је то антисрпски. Сви ће поздравити једино кад се глас опозиције чује у сопственој кући. Кад смо објавили став да се готово цела српска опозиција у Женеви сложила о будућности земље са ставом ЕЕЗ-а, то је оцењено антисрпски. Кад људи гледајући сат информативног програма притом поставе захтев да све буде избалансирано, изазива критике да смо „испеглана“ телевизија. Треба рећи истину, па макар каква она била. Међутим, онда се јавља проблем „то није моја истина“, јер су Срби и Хрвати у праву. Па ви направите ЈУТЕЛ, то вам је исто као да задовољите Хитлера и Стаљина 1942. године, са телевизијом која се види и у Немачкој и у Русији.

Има ли овакав тип програма своју сврху и перспективу, кад његов оснивач практично више не постоји, кад Југославије нема?

— И са укидањем у Србији и Хрватској ми имамо гледаност од око милион телевизора. Притом, свесни смо да у ово време нећемо бити гледанији од републичких дневника у пола осам, али ћемо у свакој републици имати 30 до 32 посто гледалаца, што је под претпоставком да буде шест република око 180 одсто, што ни једна републичка телевизија неће постићи. Није ствар у сужавању већ у обогаштавању. Ту ми видимо перспективу.

Притом говорите у перспективи, а помињу се енормни дугови које ЈУТЕЛ има и који га, према писању неких листова, воде у стечај. Једино се изгледа плате исплаћују редовно и оне уопште нису мале!

— За моју плату, по „црном курсу“ не могу да купим ни 900 америчких долара. Џевад Сабљаковић који је водио највише емисија зарађује око 27.000 динара. Наши сарадници добијају између 20 и 30 хиљада динара и притом све исплате су доста нередовне. Све зависи од наплате наших потраживања која износе 28, а дугови 20 милиона динара. Притом се београдска штампа која нам дугује 2,5 милиона динара, највише бави нашим платама, заборавајући на чињеницу да је њихов дуг један месечни платни фонд свих који раде у Јутелу.

Шта је са финансијском помоћи Вашег

оснивача СИБ-а?

— Ми од савезне владе не примамо новац, сем јунске позајмице на коју не знам да ли ћемо платити камату, али је морамо вратити. Анте Марковић нас је тек недавно први пут и то сасвим случајно приликом гостовања на ТВ Сарајево посетио. Притом за годину дана нисмо купили ни шраф опреме. Углавном радимо са изнајмљеном техником, а један део је из резерве којим је рађен програм „Питајте СИБ“.

НИСАМ ИЗЈАВИО ЛОЈАЛНОСТ

Ви сте могли да будете и много боље плаћени, јер Вас је лично звао Фрањо Туђман да радите на ХТВ-у?

— Нисам незадовољан овом својом платом. То потврђујем. Што се тиче позива Фрање Туђмана, тачно је да ме звао да радим у ХТВ-у. Притом, мој одговор је био да хоћу, али под условом да та телевизија објављује материјале из свих средина из земље и света, ма колико се то некоме допадало или не. Он ми је одговорио да прво треба обезбедити суверенитет Хрватске, па тек онда правити телевизију по мојој мери. Рекао сам: прво демократија, а суверенитет на другом месту као тековина демократије. Ту смо завршили разговор и од тада ја сам са њим завршио.

Тражили су од Вас и изјаву лојалности хрватској републици с обзиром да сте Хрват?

— Изјаву лојалности нисам ником дао. Судбина свих главних уредника београдске штампе је да су смењени пре пензије управо због лојалности некоме или нечему. Политичари долазе и одлазе, а ми остајемо. У том смислу ја јесам Хрват и не одричем се, али нисам давао никакву изјаву лојалности.

После свега што сте урадили у новинарству и онога што сада радите, ствар се са подршком, али и оспоравањем Вашег новинарског имена доста исполаризовала. Где сте сада код гледалаца?

— Има и оних који ми верују више него икада. Већина ми се ипак осула. По националном критеријуму највише сам изгубио код Срба и Хрвата. Бити Хрват, а притом од тог истог народа називан издајником или „четником“, притом у Београду прозиван „проданом душом“ или „ушашом“. То су речи које више пута поновљене утичу на јавност. Значи да код 65 одсто Срба и Хрвата који чине Југославију стојим јако лоше. Кредibilitет ми је повећан код Муслимана, Словенаца и Македонаца. Једино код Албанаца стојим непроменљиво. Вероватно је одговорност пола — пола.

После прилога о Титу, верују Вам његови саборци?

— Повећао се број старих који мисле да кад ставим Тита тамо где мислим да му је место, они мисле да сто посто браним и њих и Тита који је уништен. У милости сам старих, а изгубио сам оне младе који су ми, чини ми се, доста веровали. Схватам их да они немају времена да нађу баланс између одласка на фронт и српске нације, између будућности и запада, између страха и незапослености. Ако су очекивали од нас више, ми са сат програма нисмо то у стању.

Разговарао: В. РИСТИЋ

НОВИ САД: ПРИВАТНИКЕ УБИЈАЈУ, ЗАР НЕ?

НА УДАРУ И „РАУЛ АМОН“

„Идеолошка хигијена“ др Радомана Божовића и његових кетмена бележи нове чистке. Након „неподобних“ новинара на удару су и сарадници, који уредно, за разлику од многих „претплатника“, плаћају сваки секунд рекламе у РТВ емисијама и квадратни центиметар у новинама. Томе у прилог иде и допис директора маркетинга новосадске телевизије Милутина Попиводе, по коме, јер је „ТВНС једна модерна телевизијска кућа која послује по свим законима тржишта“, свако ко жели да се рекламира може да добије простор у програму уз одговарајућу баснословну накнаду.

Никола Китановић алиас „Раул Амон“ доживљава данас судбину многих успешних привредника-приватника, на које је упро свој прст судбине свемоћни главни и одговорни уредник Војводине др **Радоман Божовић**. Наиме, поодавно се зна да председник Покрајинске комисије за реструктурирање привреде (једна од многих функција др Радомана) има „пик“ на приватнике. Житељима Војводине остао је у сећању прави мали бисер који може „достојанствено“ да се носи са најрафиниранијим методама стаљинистичке одмазде над кулацима и „иним“ народним непријатељима. Доктор за друштвену својину је уз помоћ правоверних новинара недавно начинио праву пометњу међу успешним војвођанским привредницима уз „подршку“ фризираних извештаја СДК Војводине. Оптуживши приватнике да су продужена рука аутономаша и „злотвора“ Анте Марковића, Божовић је „пластично“, у себи својственом маниру, показао шта мисли о мрским рушитељима успешне самоуправне привреде. Сва је срећа што овај отворени позив у лов на вештице није наишао на шири одјек у јавности.

ХРОНИКА НАЈАВЉЕНОГ „ОДСТРЕЛА“

Сада је војвођанском „врховнику“ почео да смета и г. **Никола Китановић**, власник успешне приватне компаније „Раул Амон“. Хроника најављеног „одстрела“ ишла би овако: Двадесетог септембра у листу „Дневник“ освануо је извештај из Новосадске привредне коморе (то још увек постоји) у коме се каже да је од 1.011 приватних предузећа у новосадској регији, трећина исказала губитке по овогодишњем шестомесечном обрачуна. Након излагања статистичких података добијених из коморе следи и овакав коментар: „У условима када наши закони апсолутно нису прилагођени тржишној капиталистичкој привреди, нејасно је да ли су губици стварни или су ту да би се избегао порез на добит. Све у свему, и даље постоји начин да се изврдају прописи и да се лепо живи“. Иначе, на списку губиташа је и „Раул Амон“ који је пријавио шестомесечни губитак од 1,67 милиона динара.

Истог дана на „ЗП“ програму Телевизије Нови Сад емитована је редовна емисија „Раул Амон вам одговара“. У откулљеном термину г. Никола Китановић је месецима давао савете како би помогао да бројни гледаоци реше своје здравствене проблеме. На питање водитељке Дине Вранешевић да ли су подаци објављени у „Дневнику“ истинити, г. Китановић је одговорио:

— Када вас неко напада, онда је јако важно ко вас напада и како то чини. У случају „Дневника“ треба рећи да је то увек био једностран, једностраначки, подрепашки лист. Ко год је био на власти у Војводини овај лист му се налазио под репом. Најпре су то били бољшевици, па аутономаша, и тако даље. Уосталом, до недавно, код њих је радио и заузимао високо место један од главних идеолога фашизма у Хрватској данас — Томислав Марчинко. Они се и даље служе фашистичким методама, које су добро научили. У својим нападима на нашу компанију никада ни један новинар није дошао да нас пита да ли су сумње или тврдње које се износе против нас истините. А таквих напада било је много. Све ме то наводи на закључак да је „Дневник“ фашистички лист“.

ИМПЕРИЈА УЗВРАЋА УДАРАЦ

На „поприште“ тада утрчавају Милорад Вучелић & Марко Кековић, газде телевизије Нови Сад, и директор „Дневника“ Миодраг Караџић. Емисија „Раул Амон вам одговара“ не емитује се више, како кажу шефови — „због некултуре“ (иако је г. Китановић био један од најредовнијих платиша за своје рекламе). Као врхунац ироније, кича и чега све не, ускоро је уследио одговор в.д. главног и одговорног уредника „Дневника“ Драгана Младеновића „Раул Амону“. У својеврсном „трактату о патриотизму“ г. Драгоје је спомињао и Вука Бранковића и огњишта прадедовска, те као да су се „Дневникови“ посленици јавне речи латили оружја. А онима којима је стало до части новинарске професије г. Младеновић је, као кербер који стално бди над чашћу журналиста, поручио да сви прави но-

винари знају где им је место — на ратишту. „Па ко преживи — живеће — тврди надахнути Драгоје.

После оваквог излива родољубља г. Младеновић је припретио Николи Китановићу судом, где ће одговарати због „јереси“ коју је изрекао — да је лист чији је власник (замислите) Скупштина Аутономне покрајине Војводине — фашистички.

КО ЈЕ ЗАПРАВО, „РАУЛ АМОН“?

А пре две године са свега 3.000 немачких марака Никола Китановић је основао мини фармацеутску-косметичку индустрију, која данас има испоставе у Шведској, Канади, Италији, Кипру... Од сваког зарађеног динара око 60%. Китановић издваја за маркетинг и улаже у нове производне захвате. Када је реч, међутим, о неком „патриотском имиџу“ г. Китановића, без намере да га бранимо од г. Младеновића довољно је истаћи неколико чињеница: био је један од највећих донатора прославе 300-те годишњице слобода Срба, стални је добротвор Дечијег села у Сремској Каменици (дома за напуштена деца). У августу 1990. године упутио је писмо свим регистрованим странкама у Србији да се покрене доношење програма заштите „српског производа“ (од памети па до природних богатстава). Издавачка кућа „Раул Амон“ ових дана издала је књигу — песмарицу ученика Карловачке гимназије, као свој допринос прослави 200 година постојања гимназије у Сремским Карловцима. Иначе, издавао је и књиге које нису „на линији“ садашње политичке врхушке.

У правој распродаји родољубља или домољубља (како више волите), одапињу се стреле мржње и на оне који својим радом и те како поспешују развој српске привреде. Када се чак и у једном баналном нападу на успешног привредника (знате ону „Да комшији цркне крава“) потезу тешке речи као што су „издајници“, „кукољ“, „освајање слободе“ и томе слично, треба ли да се запитамо нисмо ли отишли мало предалеко.

Гордана ЈОВАНОВИЋ

ПАКАО, НЕГДЕ ИЗМЕЂУ

Човек који је с Титом преговарао о уласку Југославије у Европску економску заједницу, посланик у Француској скупштини, министар у неколико француских влада — био је недавно у Југославији. У Хрватској су га примили кардинал Кухарић и Фрањо Туђман, а у Београду, веровали или не, Павић Обрадовић. Нека нас, ипак, ту где смо...

Господине Председниче, ево Вас поново у Југославији, коју сте посетили седамдесетих година. Били сте овде и разговарали својевремено са Титом. Том приликом сте у име Европе понудили могућност коју је Тито одбио. Опишите тај сусрет, јер би Југославија изгледала сасвим другачије да је тада Тито прихватио ту понуду.

Тада сам дошао у Југославију у име Европске Заједнице како би преговарали о првом споразуму између ЕЗ и Југославије. Срео сам се са Титом у току лета 1968. у истом тренутку су совјетски тенкови интервенисали у Прагу. Посматрао сам Титову реакцију. Он је стрепео од интервенције совјетске армије, која би евентуално наставила да напредује након нормализације стања у ЧССР и забринуте је размишљао како да се супротстави совјетској армији. Мислим да је у том моменту дошао на идеју да поред ЈНА оформи и територијалну одбрану, мислећи да је у савременом свету најбоље средство за одвраћање — капацитет трајања отпора.

Сасвим добро је разумео, и то нам је објаснио, да је насупрот претњи која се остварила у Прагу и која би се евентуално могла „материјализовати“ и у Југославији било потребно да отпор у Југославији траје што дуже. А равнотежом међу републикама и дисперзијом оружаних снага, не само федералне армије већ и републичких оружаних снага,

био би остварен њему битан елемент за одвраћање од напада.

Разговарали смо и о односима са ЕЗ и објаснио сам му да би било могуће да се сачини један споразум, због међународних правила и правила ГАТТ-а, са прилично slabим садржајем и у мери у којој не би постојао реципрочитет у третману, а посебно у трговинским односима са Европом. Другим речима, уколико се желео да се уради нешто озбиљно и важно на економском плану са Европом, требало је, на овај или онај начин, везати се за ту Европу, значи дати преференцијални третман Европи и земљама ЕЗ, а који друге земље не би имале. То није било немогуће. То сам доказао касније, приликом приступања Велике Британије Европској заједници, када је било потребно да се реши проблем земаља слободне размене, коју је конституисала Велика Британија.

Аустрија је имала врло специфичан правни статус; Финска, пак, специјални политички статус са међународно признатим споразумом. Успео сам да решим улазак Аустрије у ЕЗ, као и улазак Финске. Ја сам преговарао о условима, а да није било последица за привреду тих земаља, и мислим да су били сасвим задовољни споразумима.

Међутим, то је значило да су били спремни да отворе своје тржиште производима из земаља Економске заједнице, а истовремено су имали приступ тржиштима тих земаља. Правила су таква. Не можете дати малу пре-

ференцију, морате стварно да дате велику преференцију. Уколико се започиње процес о укидању једног међународног споразума и клаузуле о најповлашћенијој држави, и уколико се тај процес стварно мења увођењем конкуренције у својој држави, треба размотрити шта се тиме добија, а шта губи. А то је важно и не чини се сваког јутра. Али, уколико желите да разговарате и преговарате о једном или два производа који вам одговарају, али без уплитања читаве привреде, то свакако можете да чините сваког дана, јер не постоји ризик или опасност. То је оно што сам објаснио Титу — да има могућност бирања између два типа споразума.

Грчка је, на пример, потписала тада споразум са ЕЗ. И ту сам био преговарач. Потписала је споразум који је стварао обавезе према Европи и који је био реципрочан, а ако не би желела такав споразум, он би био сасвим ограничен.

НЕ МОГУ И НЕЋУ

Ви сте Председника Тита ставили у ситуацију да евентуално донесе одлуку, врло тешку, која је на висини оне из 1948, јер би то променило његов живот и живот свих Југословена, јер бисмо ми тада приступили Економској заједници, зар не?

Да, то је био транзитни пут, начин да се постане члан Европе и Економске заједнице. Објаснио сам Титу услове споразума. Чврст споразум би значео, а то је истина, да ће временом постати члан Европске заједнице. Тако су се ствари развиле у случају Грчке, Шпаније и Португала. Прво су потписани уговори о сарадњи, врло ограничени, који никада нису обавезивали, и тек после тога је дошао споразум који је био обавезујући за све, односно довео је до логичног пријема у Заједницу.

Наиме, Титов одговор је био запањујући.

Он је рекао: „Али, то што тражите од мене јесте да изаберем између Истока и Запада“. То је врло јасан одговор. А ја сам на то рекао: „Да, да, ако желите крупан споразум, макар он трајао десет до дванаест година, а напомињем да је за нас чланице тај период трајао дванаест до петнаест година. Сасвим довољно дуг период да се амортизују шокови, припреми привреда, привикну људи на нове односе, као што су они између Француске и Немачке, Француске и Италије, земаља Бенелукса.“

Предвидели смо у Римском споразуму 12 до 15 година како бисмо се припремили. То је могуће учинити. Могу се предвидети врло дуги периоди, али у једном тренутку потребна је политичка финализација, која би оправдала посебне економске олакшице. То је чак и међународно правило.

Тито ми је тада рекао: „Ви тражите, значи, да бирам између Истока и Запада. Ја то не могу. Не могу и нећу!“

Исто тако ми је рекао да „Југославија то не би издржала“ и да треба одабрати лакшу форму, скромну, која не обавезује суштински и која би допустила Југославији да игра ту улогу, улогу коју је Тито волео као вођа земаља Трећег света, вође несврстаних земаља, не опредељујући се између Западне Европе и целокупног комунистичког света.

СЛОБОДА ЈЕ ЈЕДНА

Можемо ли да закључимо, с аспекта некога ко то данас посматра и о томе размишља, да је Тито крив за све што се данас дешава у Југославији и да је то могао да спречи?

Не, не, никако не желим да износим историјске оптужбе. Јер, знате, историјским судовима је приписано да су изrekli толико стра-

хота — људи се осуђују на смрт, па се после тога посмртно рехабилитују. То не волим. Не желим да играм улогу судије. Оно што могу да кажем је да 1981. године нико није могао да претпостави и верује да ће доћи до слома и пада комунистичког система, чему смо сведоци ево две године. Нико није веровао да ће се Берлински зид срушити пред нама.

Нико није могао да верује да ће комунизам претрпети један толико јасан пораз. Нас неколико је упозоравало на то, нас неколико је стрепело од тога због самих народа, али највећи део интелигенције је сматрао да се ток историје одвија у правцу у којем га је Москва усмерила. Споразум са Европом не значи само одабрати Европу, већ значи изабрати одређени тип економских односа, слободу, конкуренцију, како на економском, тако и на политичком плану, а он то није желео. То је сасвим јасно. Он у том тренутку није желео да се изјасни за западни модел. Има људи који су покушали, као на пример господин Денг Сјаопинг, који је покушао да изврши привредну реформу, да омогући слободу привреди, како би постала јака и успешна, али без политичких последица. То се завршило драмом на Тјенанмену. Господин Горбачов је углавном покушао супротно. Говорио је о реформама на политичком плану, али није ништа учинио на економском.

Ја, дакле, верујем да је слобода недељива, она је иста за све. Слобода у Загребу и Београду исто је као и она у Паризу. Слобода нема граница. Исто тако је недељива између носталвно — то треба хтети. Хтети поштивати друге.

ЧУВАРИ РЕГИЈЕ

Ви сте путовали по целом свету. Стручњак сте за економска питања, али и за герилу и међународне конфликте. Да ли је Ју-

гославија најкомпликованија земља у којој сте боравили?

Постоје и компликованије регије. У Југославији постоји проблем: поред различитих народа, имате различите религије, а сад имате и различите политичке режиме. Имате републике које су напустиле комунистички режим, док су друге, мада су промениле назив, у основи остале на правцу комунистичког система. Дакле, имате три нивоа разлога ваших потешкоћа. Постоје друге земље где се још појављује и спољни утицај, као и локални конфликти.

Улога Европе би требала да изгледа овако: помоћи ћемо вам, ако сте за демократију. Није на нама да обавимо ваш посао, али ако сте демократе, ако је то јасно, ми вам нудимо помоћ. Помоћ у организацији избора, у мери у којој су вам потребни посматрачи, саветници, мудраци. Ту смо уколико ви то желите, јер демократија није лака. Знате, слобода — то је одговорност, слобода не значи чинити било шта и било како, то је чинити оно што се мора и што се мисли, уз поштовање других. То је сигурно слобода, али је истовремено врста школе и дисциплина. На почетку то није лако. Видео сам да код многих народа, који су били под левичарском или десничарском диктатуром, постоји нека врста демократског образовања. Постоје у Европи народи који су ми рекли: „Господине Денио, с обзиром да сте велики демократа, да сте сасвим за слободу, имате ли уџбенике за демократију“. Не говорим о војним уџбеницима за герилски рат, већ о уџбеницима за проучавање демократије. Рекао сам: не, то се осећа, јер демократија је понашање, начин живота, начин постојања, то није увек лако. Сматрам да је улога Европе да има чуваре регије као што је ваша, који би били на услузи свим републикама.

Разговарао: Зоран ПЕТРОВИЋ-ПИРОЋАНАЦ

**НАЈСКУПЉИ ФИЛМ У
ИСТОРИЈИ
КИНЕМАТОГРАФИЈЕ НА
ВИДЕО КАСЕТАМА
ПОРУЧИТЕ ТЕЛЕФОНОМ:
011/412-417, 411-219
ИЛИ ПОПУНИТЕ И
ПОШАЉИТЕ НА НАШУ
АДРЕСУ**

НАРУЏБЕНИЦА

ОВИМ НЕОПОЗИВО НАРУЧУЈЕМ (број копија) _____

ФИЛМ ТЕРМИНАТОР 2 — СУДЊИ ДАН
ПО ЦЕНИ ОД 75 ДЕМ (1650 ДИН). У ЦЕНУ ЈЕ УРАЧУНАТ ПОРЕЗ НА
ПРОМЕТ. 1 ДЕМ = 22 ДИН. У СЛУЧАЈУ ПРОМЕНЕ КУРСА ЦЕНА
СЕ КОРИГУЈЕ.

_____ (име и презиме) _____ (видео клуб)

_____ (адреса и телефон)

_____ (потпис наручиоца)

НОВА КАСЕТА

Диско продукција

„ВИДОВДАН“

препоручује Вам, нову хит касету

1. ОТАЏБИНСКЕ ПЕСМЕ

Химна крајини
Косово је српска земља
Омладинци Равногорци
Седи четник на камену
Боже правде
Иде војска од Никшића
Бели ор'о

Планино, мајко, планино
Цена касете: 180,00 дин.
Такође вам препоручујемо и прошлогодиш-
њи хит, касету:

2. ЧЕТНИЧКЕ ПЕСМЕ

Цена касете: 180,00 дин.
Наручбине слати на адресу:
ИКП „ЗАСЛУН“ (Видовдан)
15000 Шабац, Главна улица 14
Тел: (015) 32-792 и 25-434

КАКО ДО ПРЕДСЕДНИКА

„Ја спадам у оне који су на претходним изборима гласали за СПС и то искључиво због Слобе. Човек којем сам веровала због поступака у вези са Косовом, изгледао ми је као добар гарант за ову нову партију. Свиђало ми се то што је свугде присутан, увек спреман да људски поразговара. Још увек мислим, свиђало се то вама или не, да он сам није могао ништа да учини. Онај луди Туђман и Месић се не могу обуздати, па није чудо што чак ни човек тако моћан као што је Слободан Милошевић није сам успео да с њима изађе на крај. Једино што бих ја волела да знам је како се може ступити у контакт са председником, где се он може срести ради пријатељског разговора и сугестија које бих могла да му пружим. Знаш да је заузет, да је ретко сам, пошто је у сталној опасности, али силно бих желела да до њега дођем. Пошто је ваш посао да дајете информације, пружите ми одговор чак иако се са мном политички не слажете“.

Унапред захвална, Роса Јосић

Росо,

у жељи да Вам помогнемо и ми смо се силно трудили да сазнамо нешто о плану кретања споменутог председника. Међутим, с обзиром на нашу генералну „реакционарну“ позицију није ни чудо што смо увек за три корака били иза њега.

Међутим, што се Ваших жеља тиче, иако смо ми били неспособни да их испунимо, има бар два решења. Прво би било да, уз претходни курс код Комракова (Џејн Фонда је водила АЕРОБИК а Комраков ће ваљда ауторизовати свој: СЛОБОХВАТ) кренете на дневни догинг, вешто претражујући сва дворашта, хаусторе, степеништа и тоалетне просторије које наш мудри председник сигурно бојажљиво обилази. Ако Вам ово не упали, пређите на план број два, па Слобу писмено известите о својим жељама.

Немојте много навалјивати, јер нити је пристојно, нити он воли повишен глас народа, већ кокетно, као у емисији „Ко ће кога“, закажите сусрет на слепо. Ви ћете њега лако познати, а да би он Вас међу свом том масом уочио, задените уместо каранфила, хавану у цепић. Желимо Вам срећу и надамо се да ћете баш Ви успети да излечите председникову социјалну фобију, од које кажу да пати. Пренесите му наше поздраве и честитајте на следећим ратним и изборним победама у обе његове партије.

П.С. Настојте да му поздраве уручите што пре, јер какво је време, можда кад вас, као активни Српкињу баце у санитет, нећете имати могућности да га и у живо(живи) сретнете!

КО НАС ЗОВЕ ВОЈСКОМ?

„Сваког дана пратим збивања на фронту и не могу да верујем ономе што видим и чујем. Како је могуће да Срби, као народ који је давно овладао ратним вештинама, праве тако глупе грешке и пропусте? Разуларени и по-

лупијани команданти не умеју ни мапе да читају, а војницима командују да пуцају у њихове саборце из прве ватрене линије. Пушке су неисправне, нема униформи, не зна се ко пије, а ко плаћа. Зато питам вас да ми објасните ко је дозволио да се то зове војска и када ће Срби показати да су вични војевању? С обзиром да сам резервни капетан, чекам одговоре на ова питања, како бих могао да престанем са кућним маскирањем и упустим се у праву борбу. Ако и није витешка, борба ипак мора да буде честита како би учесници били спремни да жртвују животе!“

Милош М. из Крагујевца

Дакле, Милоше, свашта с Вама. Уместо да слушате званична саопштења војних власти, Ви се ослањате на „непроверене информације“ оних стотинак младића који су били на ратишту. Тако немате целовит увид у ситуацију, а ризикујете и да сами себе обесите као дезертера и издајника. Војска има своје објашњење за право да казни дезертере, па и ако није ратно стање, пошто је ЈНА у рату, сви њени прави и резервни припадници морају тако и да се понашају, иначе ће им деца постати ратни сирочићи.

Осим тога, изгледа да Вам уопште није јасан циљ овог НОР-а. Као и у претходном рату, основно стремљење јесте стварање нове Југославије, пошто се стара показала као трупа. А, како нас историја подучава, у НОВУ ЈУГОСЛАВИЈУ се не улази са здравим и младим особама (нарочито не Србима), већ хромим, инвалидним и неуротизованим припадницима средње генерације, који ће добити сва права да са споменицом још мало достојанствено поживе. Ако Вам то није јасно, боље је да одмах одете у затвор, где вам неће пасти на памет да нове генерације трујете империјалистичком пропагандом.

ДА ЛИ САМ ИЗДАЈНИЦА

„Иако са факултетском дипломом, домаћица сам, јер сам својевољно одлучила да не припадам никаквом институционалном смећу. Наравно, још увек дишем, читам и мислим, што ме доводи до све већег незадовољства и беса. Политиком се не бавим, али пошто ми она директно одређује живот, не могу да се понашам као пластична лутка из „SEH-SHOP“-а. Моје незадовољство и страх због свега што се збива, још више су потенцирала нека потрошачка искуства, која сам у последње време имала. Пошто сам раније редовно куповала словеначка, а често и хрватска средства за одржавање опште и

личне хигијене, никако не могу да се преканалишем на неке некавалитетније, али зато „наше“ производе. Када сам то гласно изрекла, продавачице су ме погледале као да сам се напрасно трансформисала у Годзилу, и рекле: „Шта ви имате против српског национа?“ Остала сам нема, прихватајући своју „издајничку улогу“. Сличне ствари су ми се понављале, а врхунац је био кад су ме, у телефонском разговору, пријатељи Енглези, оптужили за агресорски, стаљинистички став. Толико сам се разбеснела, да сам сазвала породични скуп, па и родитељима, и мужу, и деци саопшtile да од данас више нисам Српкиња, јер што ме више овакви Срби терају да то будем, ја осећам све више гађења и бунта. Рекла сам и да, ако је то услов да будем схваћена као људско биће у неком ширем свету, могу да се изјасним као Хрватица, па будем схваћена (и прихваћена) или као директан фашиста или пак као директна жртва. Да ли сам издајница и како изгледају и понашају се праве Српкиње?“

„БЕСНА ДОМАЋИЦА“

На жалост, нисте се обратили на праву адресу, јер ми нисмо такви ауторитети да уоколо слободно делимо дијагнозе издајника или патриота. На Ваше питање, сасвим извесно и без много премишљања, лако би вам одговориле неке „ДРЧНЕ ВОЈВОТКИЊЕ“, посланици типа Павића Обрадовића, генерали Неговановићи и остали стипендисти Титовог фонда. С обзиром да су споменути нама већ „залепили“ етикету „НИЈЕ С НАМА — ДАКЛЕ, ИЗДАЈНИЧКО ЈЕ“ не би било упутно да Вас ми опсервирамо.

А, колико ми схватамо, иако нам је знање крхко, Ви сте већ морали видети праву правцату Српкињу, и то више пута на разним званичним телевизијама. Дрчна је, брбљива, тамнопута, мада не баш брката, теч-но говори (понекад и пљуцка), а позната је као прва ПРАВА ИЗБЕГЛИЧКА ЗАГРЕБАЧКА, која је с обзиром на угроженост виталних и осталих органа, добила сталан посао и сталан стан у Београду. Зове се, погодили сте, МИЛА ШТУЛА, а како се ствари развијају може постати и ЕКСТРА МИЛА. Зато, памет у главу, па у првом салону за телесно скулпторство, извајајте себе по њеном облику!

СРПСКЕ ЗАДУЖБИНЕ: МИХАИЛО СРЕЋКОВИЋ

ЗАПЕЛО НА КЛОЗЕТУ

„При здравој памети и у добром расположењу изјављујем своју последњу вољу“, биле су речи са којима је Михаило Срећковић отпочео свој тестамент. Да је којим случајем знао на који начин ће се поштовати његова воља не само да би га прошло добро расположење већ је „под питањем“ да ли би сачувао и памет. Срећом, он то никад неће сазнати.

Ђенерал Михаило Срећковић је био војник у дуци који је војсци дуговао све. Од сиромашног младића постао је богати српски добротвор захваљујући само сопственој храбрости којом се истакао у рату. Његово војничко напредовање је било брзо, богаћење још брже и на тај начин су се створили услови да своје име упише у листу задужбинара уз оне који су такође стигли високо, а сем Србије нису имали коме да оставе што су стекли. Генерал Срећковић, за разлику од осталих задужбинара, своје богатство није оставио само Србији, ни њеној просвети, ни њеној култури, ни њеним сиромасима, он је све што је имао заветовао српским војничким победама и српским војничким ранама. Оставио је задужбину са циљем да она лечи све које је рат повредио, а да између ратова чува успомену на њих. Са искуством правог војника није веровао да је његов рат последњи, очекивао их је још и унапред је мислио на њих. Колико је био у праву то тек сада видимо, колико смо имали од његове далековидости још је очитије а његова задужбина више ничије ране неће лечити.

Тестамент **Михаила Срећковића** је написан 14 јуна 1919.г., само годину дана пре његове смрти. Тим документом је све што поседује оставио као капитал за оснивање „Задужбина Агније и Михаила Срећковића“, чија би сврха била помоћ породицама активних и резервних подофицира и официра који су у рату умрли, погинули, рањени или онеспособљени. Знајући да та помоћ неће бити неопходна увек, а желећи да његова задужбина вечно траје одлучио је да се у миру између ратова из његовог фонда штампају књиге које би подсећале на све велике битке и све велике јунаке. Највећа жеља му је била да се финансира штампање „Читанке за војску“, књиге у којој ће се описати сви ратови од 1912. године, све борбе, одликовања и јединице на основу којих ће се касније израдити слике за касарне и школе.

Михаило Срећковић је од породице имао само супругу Агнију којој је оставио имање на уживање до њене смрти у случају да га она надживи. После њене смрти имање би прешло у руке Министарства просвете које би осноровало задужбину и чији би Савет руководио њом. На рачун будуће задужбине је оставио огромно имање у Таковској улици на коме су се тада налазиле 4 куће. Није био изричит попут осталих задужбинара да се имање не сме отуђити, оставио је то на вољу своје супруге, а касније и Министарства, могли су да раде шта хоће са имањем, да га продају и купе друго, да га продају и ороче новац или пак уложе у нешто друго. Било му је важно само да се створе могућности које би обезбедиле континуирани рад задужбине. Једини услов му је био да се сваке године издваја једна трећина прихода и додаје главници, а да се друге две трећине троше на помоћ официрских породица и штампање и куповање књига.

РУШЕЊЕ, РУШЕЊЕ

Агнија Срећковић је управљала имањем 6 година после мужевљевог смрти. Пошто је тестаментом имала сасвим одрешене руке она се одлучила за један веома успео пословни потез. Задржала је половину имања на којој се налазила њена породична кућа, а другу половину је дала у закуп приватном предузећу Милана Антонијевића и Михаила Симића. Склопила је са њима уговор 1921. г. у коме су се њих двојица обавезали да ће на том делу имања подићи 3 бунгалова са укупно 15-18 станова које ће они изнајмљивати, а 15% прихода давати на рачун задужбине. Њихов закуп би трајао 15 година и после тога би они губили свако право на земљиште и бунгалове и били би дужни да предају њој или Министарству просвете.

Чим су бунгалови подигнути задужбина је отпочела са радом мада је Агнија још увек била жива. Због тога су она и њен покојни супруг одликовани од Српског православног свештеничког удружења као велики добротвори.

У тим првим годинама рада осим основне намене задужбина се бавила и откупом књига које је слала војним библиотекама. Први неспоразуми око рада задужбине су настали 1926. г. када је Агнија умрла и када је имање

прешло у руке Министарства просвете. Задужбински одсек је одлучио да се тестамент не мора дословно поштовати и да се новац може користити и за дошколовање официра у иностранству. Они су упутили писмо Министарству војске и морнарице тражећи од њих савет које су земље најбоље за усавршавање официрског кадра, јер им је неопходан стручан кадар. Војно министарство је било изричито против тога, мада им је оваква идеја била у интересу, они су били за то да се жеља тастатора мора поштовати.

Без већих невоља задужбина је радила до 1938. г. када јој је враћен и други део имања са бунгаловима. Са до тада скупљеним средствима Министарство просвете је донело одлуку да сруши све постојеће зграде и подигне нову лепшу и савременију. Приступило се радовима који су били већи од могућности саме „Задужбине Агније и Михаила Срећковића“ и указала се потреба за позајмицом. Министарство је заобишло Хипотекарну банку и средства прелило из других задужбина уз обавезу да ће вратити са уобичајеном каматом.

Уместо једне зграде подигнуте су две које су међусобно спојене. Улична зграда је подигнута као петоспратница са мањсардом. Станови у њој су били велики и луксузни и направљени су са наменом луксузних апартмана. Дворишна зграда је била за спрат нижа и имала је више двособних и једнособних станова. Обе су добиле по пет лифтова, централно грејање и телефоне.

РУЈИЦА И ЊЕНИ ЖИВЦИ

Интересантна је чињеница да је Министарство просвете самостално руководило великим бројем задужбина, али да је над њима вршена веома јака контрола. Да би добили позајмицу од других задужбина којима су такође располагали морали су да потпишу низ уговора, а у тренутку када је градња отпочела и када су осветљивани темељи они су писали молбу Хипотекарној банци да им одобри куповину веома малог дуката који би по старом обичају ставили у темеље нове грађевине. Вероватно је та строга контрола и морал тадашњих управљача задужбином био једини разлог да она из године у годину послује све боље и да готово неоштећена преживи II светски рат.

Почетак краја је наступио већ 1944. г., одмах по ослобођењу. Главница готово да није постојала јер су сва средства која су остајала после измирења намене саме задужбине преливана у друге задужбине од којих је позајмица узета. На тај начин задужбини су живот обезбеђивала само она средства која су стизала од најамнине. Та средства су пресихала јер су тадашње власти наредиле да нико не плаћа кирију док се не регулишу службеничке плате.

Министарство просвете је имало искуства са таквим проблемима јер је водило многе задужбине, а са свима се дешавало исто, тако да је успело да преброди ову кризу. Наставили су са радом, али више никада нису добили могућност да се старају о задужбини као што су то чинили пре рата. Свака њихова идеја била је оспоравана од неке организаци-

је, па чак и идеја да у дворишту између две зграде подигну дечије игралиште које би одговарало сврси и луксузу самих зграда. Стамбени одсек им је то забранио уз образложење да у приземљу станује извесна Рујица Пантелић која има слабе живце и коју ће деца нервирати, а која при том неће моћи да отвори прозор јер ће јој улетати прашина. Рујица је неком очито била веома значајна па је уместо парка задужбина добила пријатељски савет да децу упути у игралиште које је АФЖ тог реона подигло недалеко одатле.

Следећи ударац задужбина је доживела 1954. када је укључена у Стамбену заједницу, и када је одређено да сав приход иде Стамбеној заједници, а да задужбина прима само 4% од станарине и 2% од пословних простора. Том приликом је шеф задужбинског одсека, г. Милорад Марковић написао тужбу у којој је између осталог рекао: „Како задужбинске зграде нису ни опшениродна, ни задружна, ни друштвена имовина, тј. имају статус правних лица, према томе нису обухваћене новим прописима и не треба да буду укључена у Стамбену заједницу...“ Одговор суда је био веома интересантан: „Ожалбено решење просто произвољно измишља разлог жалбе...“

После дугог судског спора Стамбена заједница је добила зграде у Таковској уз обавезу да исплаћује нешто већи проценат задужбини.

НЕДОВОЉНО ЗА ВЕЛИКЕ ЖЕЉЕ

Од тог тренутка некадашња отмена зграда више није личила на себе. Издељена је на већи број станова, насељене су и њене подрумске просторије као и заједнички простори попут вешерница. Потегнут је низ судских спорова веома различит од оних који су се раније водили. Један од њих је био спор између два станара из вешернице који нису могли да утврде коме припада клозет. Замицао о апартманима је нестала као и све друго што је желео Михаило Срећковић.

Неформални крај задужбине је био 1958. када је извршена национализација. Одређена је надокнада од 95458,80 д. од које ће се један мали део исплатити одмах, а све остало у наредних 50 година у шестомесечним обротама од 777,26 д. Колика је то сума била можемо да увидимо када је упоредимо са сумом коју је месечно примала задужбина од Стамбене заједнице као проценат и која је износила 15.000 динара.

На предлог Републичког савета за задужбине, Задужбина Агније и Михаила Срећковића је предата на управљање Црвеном крсту 25. јуна 1975. г. Она је тада вредела 35.723 дина. у главници, плус 64.512 д. потраживања од Стамбене заједнице као и онај смешно мали кредит од национализације који никада није ревалоризован.

Србија је добила нови рат и нове јунаке. Војничких породица без средстава је много, а потреба за новим историјским књигама већ се указује. Црвени крст ради свој посао и негде у њему се крије траг оног што је желео г. Срећковић. Сумњамо да је то довољно за све велике жеље које је он имао и да је довољно за све оно што је дао.

Сандра ПЕТРУШИЋ

ФОТОГРАФИЈЕ ЖИВОТА И СМРТИ

„Једина права естетска дилема је: мање или више, све остало је споредно“, каже Твртко Куленовић у свом најновијем роману Човекова породица, уметнички изузетно заговарајући представљање времена, света, људи и судбина без чврстих оквира, у летећем обриску, у измаглици каквом је обавијено свако сећање, посежући за приповедањем које поседује носталгичну патину старих фотографија.

Пише: Љиљана ШОП

Жанровски гледано, породични роман је традиционални облик и карактеристична врста романа у светској, па и у нашој књижевности, начин да се време, свет, друштвена кретања и индивидуалне судбине сагледавају из породичног нуклеуса као мере свих ствари и да се дифузне светлости спољашњег света сабирају у једну генетску, физичку, психолошку жижу кроз коју се преламају на особит начин. Тананост са којом Куленовић своју човекову породицу измешта из класичних оквира трајања у генерацијском следу (где су сукоби, трагичне кривце, нечисте крви, историјски разлази и драматично закашњела разумевања општа места и идејни стубови) и суптилност с којом гради симболичку вертикалу и метафорички темељ човекове породице као погледа на свет чине емотивно и интелектуално језгро овог романа. Куленовић не напушта ни једну од својих опсесивних тема (цивилизацијска укрштања и разликовања, путовања, уметност у синкретичкој спрези и појединачним испољавањима, други светски рат, шпански грађански рат, болест и смрт, љубав), само што их сада распоређује у друкчијем односу и светлу, друкчијим ритмом и темпом, друкчијом логиком коју твори унутрашњи принцип омеђен координатама човекове породице као средишње центрипеталне силе. Све се опире људској саборној чежњи (историја, ратови, болести, просторна удаљавања, различити идеали, верска, национална и идеолошка опредељивања, укуси, васпитање, степен обрадовања...) и све ту чежњу расејава силама мрака, хаоса, историјског безумља, греха, зла, али Куленовић је у визији човекове породице воспоставио, снагом сопствене уметности, позитивни принцип уједињујуће, макар и болне и паучинсте, хармоније.

Твртко Куленовић не бежи од бројних знакова о аутобиографским елементима романа Човекова породица. Приповедача, наравно, нећемо идентификовати са аутором рома-

на, али на трагу те нити могућног, барем деломичног поистовећења, налазимо и неке битне врлине једног слоја романа: аутентичност, истинољубље, специфичну документарност, као и меру између неизбежне субјективности у одбиру детаља и драгоцене објективности, стасале из надрастања предрасуда, интелектуалне зрелости и финог механизма универзализације. („Свет ти више никада неће бити исти“, теши пријатељ приповедача/јунака у роману, а овај додаје: „Нисам међутим могао ни помислити да ми ни историја света никад више неће бити иста“. Чин губитка родитеља, на овакав начин, прераста лични бол лица, па потом књижевног јунака и постаје универзална чињеница у којој се садржи онолико индивидуалности колико је појединачних губитака од постанка света до данас.)

Одавно се у једном сложеном уметничком свету, помало елитистички намењеном и књижевним сладокосцима а не само трагачима за животном причом, нисам сусрела са тако сетном, лепом, богатом, сликовитом, психолошки изнијансираном, филигранском приповешћу о једном детињству: игре, маште, идеје, прве лектире, далеки јунаци једног сензибилног детињства утуканог у свет одраслих који би се по неким елементима могао назвати и патријархалним, али свет кроз који су и те како струјале идеје конкретног времена и које је вечитим женским принципом невидљиво штићен од разорнијих ветрова тих идеја. Живот пре рођења, реконструисан изузетним описима старих породичних фотографија и живот првих запамћених детаља, за који одрасли често и не знају, јер су границе дејег памћења невидљиве и тајновите, у царству боја, мириса, слика и љубави за неке предмете и неке људе одабране непогрешивом дејом душом. Ове лелујаве, магличасте странице Човекове породице спадају у најбоље странице о детињству, а за децу и одрасле, у нашој савременој књижевности, а почивају на чудесној равнотежи између племенито дејег и зрелошћу оплемененог поимања света.

Поседује Твртко Куленовић један дар који није нов, који је, напротив, драгоцен домет и

помак у модерној књижевности, али који он користи сасма куленовићевски: реч је о романтијерском есејизирању неке битне теме, каквог лајтмотивског пасажа, чиме та тема добија повлашћено место и наглашену функцију у целини дела. За Човекову породицу та се тема зове: Фотографија. („Човеков живот је мрачна комора у којој понекад бљесне трачак светла. Оно што остане од бљеска светла у мрачној комори зове се фотографија. Некад давно веровало се да светлост потиче из људског ока, у њему настаје и у њега се враћа кад пређе свој задати пут. Фотографија је слика тог пута, и слика ствари које светлост на њему дотакне. Људско око тражи људско лице, оно је за њега најдража ствар, а људска лица заједно творе човекову породицу.“)

Човекова породица и фотографија јесу мотиви који повезују све нити романа у времену и простору, чије присуство омогућава мозаичну композицију и умножава теме по закону већ споменуте естетске дилеме: мање или више, све остало је споредно. Тако се издваја тема оца (странице из његовог дневника горак су прилог историји губљења достојанства у послератној нашој, комунистичкој стварности), те тема путовања (Америка — земља телевизије, и коначно, крунска тема: Шпанија — „Шпански рат је у том времену само једна епизода, али привлачна, јер заустављена у трку, у скоку, недовршена, није подложна зубу времена који нагриза само довршене историје“. Побегавши од туристички кичерозне Шпаније, Куленовић открива ону дубљу, стару, болно лепу Шпанију маварског склада, јужњачке страсти и моралне величине, а иза свега тога мукло одзвања извесна опседнутост смрћу (изузетно романтијерски дочарана као „безумно раскошна, бескрајно достојанствена, смрт која презире смрт мада се руга и животу“) уткана у све нивове приче (смрт стрица Ирфана, шпанског борца, трагично-лирска смрт на равни човекове породице, смрт милиционера у јуришу, заустављена смрт на равни фотографије, смрт Гарде као крај једне истините љубавне приче у вихору ратног бесмисла, смрти великана — Лорка, Мајадо које остају супротност мноштву анонимних смрти јер су, захваљујући биографима, познате као и животи великих људи, итд.)

Романом Човекова породица (као и Касином пре тога), по мом дубоком уверењу, Куленовић је успео да оствари свој дугогодишњи сан: да о темама које су га читавог живота „прогавале“ остави светао и импресиван уметнички траг, да их заустави у једном другом времену и пореда пред читаочевим оком попут фотографија које ће трајно остаћи у визуелном памћењу. Романијерске слике Твртко Куленовића слеђене су у покрету, попут оне очеве ногастице коју је заталасао ветар а фотографија тај трен сачувала за вечност, отела од пролазности и подарила потомцима као болно али и охрабрујуће сведочанство о животу.

ИСПОВЕСТ АМЕРИКАНКЕ У ЧЕТНИЦИМА

МЕСО ЗА ЈОВАНОВУ ПИЈАЦУ (!)

РУТ МИЧЕЛ: СРБИ БИРАЈУ РАТ

Припремила: Ана СЕЛИЋ

Трећег августа 1941. године немачким возом који је носио затворенике преко Загреба прошла сам оним просторством које се сада назива Независном Државом Хрватском.

На моје изненађење на свим малим станицама, на којима се спори воз заустављао, налазиле су се велике скупне војника који су се смејали, забављали и чекали возове. Били су под пуном ратном спремом.

На тим хрватским војницима није се примећивао ни најмањи траг принуде. Ако је ико икада чинио оно што жели и што му је мило, онда су то били они.

Призори на овим малим станицама били су доказ да је прилазак Хрвата Немцима био прави израз расположења народа, да није био наменут нити споља нити изнутра. Ови Хрвати вољно су ишли да дају своје животе у борби против наших савезника Руса и против наших савезника и њихове сопствене „браће“ — Срба.

Нисам могла да предвидим будућност. Нисам могла знати оно што се показало касније: да су Срби имали нешто, нешто на шта њихови непријатељи нису рачунали, на шта нису били приправни, што нису разумели — и што никада неће савладати. Срби су имали сан.

Чињеница да су Хрвати тако радо постали оруђе једне стране силе показује да се народи са различитим политичким искуством, карактером и циљевима не смеју никада више наћи заједно. Цена коју су Срби у овој каиновској издаји морали да плате за свој сан о земљи Јужних Словена је таква да ни Срби нити било који други разуман народ неће покушати да га поново остваре. Хрватска издаја није пружила само помоћ Немачкој и задала готово смртан ударац Србима, већ се показала и као велика несрећа за Уједињене народе. Једино чудом своје вековне ратничке традиције, стаменошћу својих срца и изванредном војничком вештином свога вође, успели су Срби да војнички пораз из пролећа 1941. године преокрену у отпор који Немци упркос сили и лукавству не могу да сузбију.

Али, од Хрвата је оно најгоре тек имало да дође.

Дванаестог априла 1941. године, два дана

пошто је Хрватска постала независна држава и прикључила се Силама осовине, у загребачким новинама штампано је наређење којим се захтевало да сви Срби који нису рођени у граду напусте Загреб у року од 24 часа, а да ће они који их скривају бити стрељани. То наређење, које је издао др. Анте Павелић, поглавар Независне Државе Хрватске, било је увод у покољ Срба, најокрутнији и најјезивији покољ забележен у целокупној жалосној историји човечанства. Чак је и немачки геноцид над Јеврејима, колико год био неописив, блед у поређењу са хрватским злочинима. Више од 600.000 људи, жена и деце, Срба дуго настањених у Хрватској, умрло је на начин који није могуће исказати, а око пола милиона је истерано из својих домова да без игде ичега помре од глади.

Овде су дати изводи из четири документа који описују овај покољ (а докумената има безброј). Један исказ дао је Муслиман из

Хрватске, други лекар Јеврејин из Београда, а две изјаве дали су Хрвати.

Документ бр. 1

Писмо Привислава Грисогона

Извор: Писмо које је написао Привислав Грисогон, Хрват и Католик, припадник југословенског дипломатског кора, амбасадор у Чехословачкој и Пољској, упућено др. Алојзију Степинцу, загребачком надбискупу 8. фебруара 1942. године. Објављено је у преводу у **Америчком Србобрану**, српским новинама из Питсбурга, 24. фебруара 1943. године.

... Ти злочини нису били само убијање. Они су усмерени на уништавање свега српског: жена, деце и стараца, уз стравично мучење жртава. Ти невини Срби живи су набијани на колац, на њиховим голим грудима паљене су ватре. Били су буквално живи печени, спаљени у својим кућама и црквама. На жртве је пре мучења сипана кључала вода; њихово месо засипано је сољу. Живим људима копане су очи, одсецане уши, носови и језици. Свештеницима су браде и бркови, заједно са кожом с лица кидани ножевима. Везивани су за камионе и вучени по земљи. Жртвама су ломљене руке и ноге, а главе пробадане оштрим предметима.

Људи су бацани у јаме и цистерне за воду, и потом бомбама разношени на комаде. Главе су им разбијане тускијама. Деца су бацана у ватру, у врелу воду, у крчане. Деца су кидана на двоје вучењем за ноге, главе су им разбијане о зидове, а кичме сламане о стене. Та и многа друга мучења примењивана су против Срба — мучења која многи људи не могу ни да замисле. Хиљаде српских лешева пливало је Савом, Дравом, Дунавом и њиховим притокама. Многи од њих носили су на тписе: „Правац Београд, краљу Петру“. У једном чамцу на Сави нађена је гомила дечјих једна женска глава (вероватно глава мајке) са ознаком „Месо за Јованову пијацу“.

Случај Миленке Божић из Стапанце је био посебно страхан: ножем су јој из стомака извадили још нерођено дете. У Босни је нађена гомила испечених глава. Откривени су кухињски судови испуњени српском крвљу: то је била крв убијене браће коју су Срби морали под принудом да пију.

Безбројне жене, девојке и девојчице биле су силоване, мајке пред децом и ћерке пред мајкама, а многе су одведене у усташке гарнизоне као проститутке. Силовања су чињена чак и пред црквеним олтарима. Око 3.000 Срба убијено је у православној цркви у Глини, а покољ Срба пред олтаром у Кладуши, извршен маљевима, нешто је досад незабележено у историји...

Постоје детаљне и званичне забелешке о овим нечувеним злочинима. Они су толико страшни да су запрепастили чак и Немце и Италијане. Многи од тих покоља и крвавих оргија фотографисани су. Немци тврде да су Хрвати чинили то исто у тридесетогодишњем рату и да од тог времена постоји изрека: „Боже, сачувај нас глади, колере и Хрвата“. Чак нас и Немци из Срема мрзе и понашају се мање-више човечно према Србима. Италијани су фотографисали суд који је саджао 31 и по килограм српских очију и једног Хрвата који је дошао у Дубровник окићен са две ниске српских језика.

Мада ми Хрвати никада нећемо бити у стању да сперемо сву срамоту коју смо сами себи створили тим злочинима, можемо барем смањити нашу одговорност пред светом и нашом савешћу ако дигнемо свој глас против свих тих злочина.

Последњи час је да то учинимо. После свих великих злочина у историји следи казна. Шта ће бити са нама Хрватима ако се створи утисак да смо учествовали у свим тим злочинима до краја?... (У овом документу постоје описи хрватских злочина који се апсолутно не могу штампати.)

Привислав Грисогоно
У Земуно, 8. фебруара 1942.

Документ бр. 2 Изјава Теодора Лукача

Извор: Изјава Теодора Лукача, Хрвата, управника Окружне болнице у Мостару, написана руком и послата подземним каналима у Каиро.

... У међувремену, двадесет и четири дана после првог погрома, то јест, 24. јуна 1941. године, почели су прави покољи. Ближио се Видовдан, а усташе су отворено говориле да ће Срби уплатити тај свој празник. Тада се догодио и најиздајничкији злочин. Павелић је, 22. јуна, објавио у званичним новинама, преко радија, чак и кроз црквене проповеди да ће сваки онај ко примени силу против грађанства бити најстроже кажњен. Истовремено је послао шифровани телеграм свим усташким групацијама налажући им да употребе сва расположива средства и све што им падне напамет да би поклали и уништили Србе у данима пред Видовдан.

Између 24. и 28. јуна 1941. године више од 100.000 Срба било је убијено у Босни, Херцеговини, Далмацији, Лици, Хрватској и Срему. Сви они били су потпуно невини. Овом приликом они нису одвођени ноћу, већ усред бела дана. Срби су ловљени као дивље звери, на улицама, у зградама, у својим канцеларијама. Сељаци су хватани на пољима. Бацани су сви у камione и одвођени из градова на места на којима су убијани. Многи од њих били су пре смрти страшно мучени.

Од 2.000 Срба из Ливна убијено је више од 1.900. Неколико стараца, старица и нешто деце успело је да се спасе. У Љубушком су побијени сви Срби до последњег. Са њима је страдао и познати лекар из града, др. Александар Лукач.

Сви Срби у Стоцу су побијени, осим тројице осамдесетогодишњих старца. У Љубињу, у Поповом пољу, убијено је више од 8.000 сељака. Српско становништво је потпуно истребљено.

У Мостару је убијено 1.200 људи, а међу њима и многи истакнути грађани: седам свештеника, др. Вељко Јелашић, санитарски официр, познати трговци као што су били браћа Церековићи, Љуба Шаин, Јово Оборин, Тоша Мјунић и његов брат, др. Вељко Мјунић, затим директори школа, инжењери, судије и службеници железнице.

Остатак Срба спасао се или бекством у шуму или одласком за Србију. За приличну своту новаца од Гестапоа се могу купити дозволе за пут у Србију...

У Бихаћу и околини ни један Србин није остао у животу. Уочи Видовдана, сељаци из околине Бихаћа су похватани и за четири дана убијено је око 9.000 људи. Извршиоци су били цигански и муслимански отпад којима су за сат убијања усташе плаћале 50 динара или килограм овчetine.

Али, највећи злочин одиграо се у Глини. Сваке ноћи Срби су везани одвођени из концентрационих логора у православној цркви и у њој клани. Лешеве су пливале у крви, а убице су се хвалиле да газе у српској крви до чланака.

У долини Неретве, од Мостара према Метковићу, убијени су сви; у Чапљиније само један Србин остао у животу. У селима Клепси и Пребиловци, у близини Чапљине, ухватили су 300 сељака преваривши их да их воде на рад. Затим су их затворили у колибе које су запалили, те су људи умрли у настрашним мукама...

Концентрациони логори нису били бараке, већ отворени ограђени простор; није се имало где лећи а људи су у њега били сатерани као животиње. За храну им је једном дневно давана нека врста супе, заправо млака вода у којој је пливало неколико зрна пасуља. У року од три седмице већина је умрла од акутне дизентерије. Најзлогласнији логор био је Јасеновац, на Сави, у коме је страдало више од 60.000 људи.

Најгори женски логор био је Лобор. Немогуће је описати услове у којима су жене држане. Нису могле да се оперу и легале су у прљавштини. Све млађе биле су силоване, а девојке од четрнаест година остајале су у другом стању. Логор на острву Пагу био је поприште страшних крвопролића. У њему је било око 4.500 Срба, 2.500 Јевреја, и око 1.500 националиста, комуниста и такозваних слободних задара. И они су држани на отвореном, а убијани су са посебном окрутношћу. Када су усташе чуле да ће Паг преузети Италијани, у последњи час поубијали су све затворенике да не би дозволили да их Италијани ослободе...

Ред на неке градове, као што је било Сарајево, дошао је доста касно, негде у октобру и новембру 1941. године. У то време казнене експедиције послане су у околину Сара-

јева у чисто српска села. Злочинци су увек наступали на исти начин: на превару су хватали сељаке, или су долазили ноћу и то чинили уз помоћ регуларне војске.

У областима у којима је српско становништво било најкомпактније пружен је највећи отпор усташама — У Босанској крајини, Источној Босни и Херцеговини.

Ова страшна несрећа која их је задесила од руку њихове браће према поузданим подацима које истовремено прикупљају два комитета — један у Сплиту, а други, тајни, у Београду — однела је барем 700.000 српских живота.

Документ бр. 3 Изјава Хилмије Херберовића

Извор: Изјава коју је под заклетвом дао Хилмија Херберовић, Муслиман из Хрватске, поводом покоља у Глини.

„У Београд сам дошао 1938. године и ту живео до рата. За живот сам најпре зарађивао као улични продавац. Касније сам добио посао као канцеларијски послужитељ у Централном транспортном друштву у Коларчевој број 1, у Београду.

На дан бомбардовања био сам у Београду, и истог дана сам напустио град да бих се јавио команди у Сушаку у складу са наређењима за мобилизацију... Не могу тачно да се сетим датума, мислим да је био 1. или 18. април 1941. године. Тога дана командир чете сазвао је војнике и саопштио нам да је рат завршен и да сви треба да идемо кућама... Стигао сам кући у Босански Нови негде 24. априла 1941. године... Затим сам добио наређење војне команде из Петриње да се јавим... Почетком јуна моја чета упућена је у Глину да успостави ред и мир у тој области и да прикупи оружје и муницију од становништва...

На дан доласка у Глину претражили смо куће у граду, а затим кренули у оближња села. Када је претрес завршен, дошле су усташе из Загреба и Петриње, а нама је наређено да из села сакупимо све мушке становнике између двадесет и четрдесет и пет година старости... У почетку смо хапсили само мушкарце. Скупљали смо их по селима и стављали у истражни затвор. Ту би остајали неколико дана док све ћелије не би биле напуњене, а затим су убијани. Убијање је вршено на неколико начина. Неки су затварани у православној цркви у Глини, у коју је могло стати око 1.000 људи. Затим би заповедник чете одабрао петнастак људи који ће убијати. Они су са ножевима били послати у цркву. Током клана пред црквом су стајали стражари. То је било потребно зато што су Срби са звоника скакали у двориште. Све те који су скакали убијали би стражари у порти. Ја сам био три пута одређен за убијање. Сваки пут су са нама били и редовни официри, као, на пример, Добрић Јосип и Цвитковић Михајло, а и неки усташки официри.

Кад смо ушли у цркву официри су остали на вратима и одатле посматрали убијање. Неке људе убадали смо у врат а неке у срце. Неке смо убадали насумице. Током убијања у цркви није било осветљења, осим што су неки за то посебно одређени војници држали електричне светиљке. Више пута се догађало

да неки Србин појури на нас песницама или да нас шутне у стомак. Такви би сместа били заклани. Током убијања било је доста галаме. Срби су викали „Живела Србија“, „Живели Срби“, „Доле Павелић“, „Доле усташе“, „Доле усташка држава“, и слично.

Убијање је обично почињало око десет увече и трајало до два изјутра, а крици би се чули све док и последњи Србин не би био убијен. Та убиства у цркви трајала су седам или осам дана, а ја сам учествовао три пута. Сваки пут су наше униформе биле толико испрскане крвљу да се нису могле очистити. Зато смо се пресвлачили у магацину, а прали смо се касније. Црква је прана после сваког убијања, пошто су лешеве били изнети у камионе. Тела су обично бацана у реку Глину. Понекад су и закопавана.

Неки Срби одвођени су до реке Глине и тамо стрељани. Обично је пред митраљезе извођено три до четири стотине људи. Постављани су у два реда на обали, везаних руку и везани једни за друге, а на њих је пуцано из митраљеза са удаљености од неколико метара. Пуцале су усташе, док смо ми стајали по страни и посматрали. Лешеве тих људи бацани су у реку Глину...

Задатак моје чете био је да хвата Србе у Глини и околини, али нам је такође било наређено да хватамо и људе из Топуског и Вргиног Моста. Не знам тачно колико је људи убијено, али сам чуо да је из поменутих крајева убијено око 120.000 Срба...

Немам више шта да додам. Записник ми је прочитан и моја изјава је тачно пренета. Умем да читам и пишем.

Херберовић Хилмија

Документ бр. 4 Анониман

Извор: Писмо које је лекар Јеврејин, професор Медицинског факултета Универзитета у Београду, писао пријатељу по бекству из Београда, 1942. године. Пошто је аутор Јеврејин, његово име се не може објавити с обзиром на то да му је породица у Југославији.

У Југославији је било 85.000 Јевреја, укључујући и јеврејске избеглице из Немачке, Аустрије, Пољске и Чехословачке. Захваљујући Србима, југословенски Јевреји успели су да спасу многе своје сународнике из Немачке и земаља које је Немачка окупирала. Посебно треба одати признање за услуге и помоћи које су Јеврејима пружиле југословенске конзуларне службе у Аустрији и Чехословачкој. Од укупног броја Јевреја у Југославији, око 7.500 су биле избеглице.

Јевреја у Југославији било је две групе — сефарди и ашкенази. Сефарди су углавном живели у Београду и Србији, а такође и у јужној Србији, и Босни и Херцеговини. Ашкенази су углавном живели у Хрватској, Славонији и Војводини. После поделе Југославије Јевреји су се нашли под различитим режимом.

„Решење“ јеврејског питања у Независној Држави Хрватској пренето је на хрватске усташе. Међутим, у Србији јеврејски проблем нису решавали Срби, већ Немци. За то су постојали посебни разлози. Када су окупирали Србију Немци нису нашли ни трага неком антисемитском расположењу. Нису могли да

убеде ни локално становништво ни локалне власти да предузму икакве антисемитске мере.

Чињеница је да је Недић два пута захтевао од немачког заповедника Србије и Баната да њему и његовој влади да право да решава јеврејско питање, уз напомену да никакве драстичне мере не би требало и не би могле предузети против Јевреја у Србији. То показује каква су осећања Срби гајили према Јеврејима. Недић је Немцима навео следеће разлоге за свој захтев. Ако Немци желе да се Срби умире, било би најпре неопходно да се заустави страшни прогон српских Јевреја. Српски народ не може и неће прихватити такво понашање према „својој браћи јеврејске крви“. Срби су Јевреје сматрали својом браћом која су само имала различиту религију. Недић је од Немаца добио следећи одговор: „Срби још нису достигли такав ниво културе који је потребан за бављење Јеврејима. Зато ћемо ми сами решавати јеврејско питање у Србији“.

Што се тиче антисемитизма, Југославија се може поделити на два дела: с једне стране, на области где су таква осећања била прикривена, и, с друге, на Србију, где антисемитизам никада није ухватио корена.

Антисемитизам је у Хрватској наслеђен од Аустро-Угарске. Увек су постојали центри антисемитизма. Хрватска је чак припремила добро разрађене законе и прописе управо пред избијање рата у Југославији 1941. Велики део предузећа који је био у јеврејским рукама требало је да буде национализован или конфискован. Антисемитизам је у Хрватској био нарочито изражен у десном крилу Хрватске сељачке странке.

Немци су стрељали око четрдесет мојих рођака у Београду. Али, с поносом могу да кажем да моја два мала рођака, стари пет и седам година, чије је родитеље Гестапо такође стрељао, живе данас скривени код једне српске мајке.

Никакве немачке мере нису могле да поремете пријатељске односе између Срба и Јевреја. Током периода принудног рада Срби су на улици разговарали са својим пријатељима Јеврејима, чак и пред немачким војницима и полицијом. У време када је више од 300.000 Срба поклано од стране усташа у Босни, херцеговини и Лици када је њих око 60.000 стрељано од стране Немаца у Србији, када су српски сељаци и студенти вешани на главном тргу у Београду, Срби су имали довољно храбрости да јавно покажу своје неслагање са поступцима којима су Јевреји били изложени.

Пример односа српског народа према Јеврејима јединствен је у Европи, нарочито у јужном делу континента. Упркос јакој немачкој пропаганди, и писаној и усменој, Срби се нису променили. Када узмемо у обзир оно што се догађало у околним земљама — у „Независној Држави Хрватској“, Мађарској, Румунији и Бугарској — српски пример постаје још светлији.

Данас у Србији више нема Јевреја, осим оно деце што скривају Срби, и оних који се са Србима боре по шумама. Ја сам се спасао захваљујући својим пријатељима Србима. Спасао сам се сигурне смрти. Српски сељаци и моји пријатељи такође су спасли смрти и

мог сина јединца, кога је у неколико наврата тражио београдски Гестапо.

Не могу да завршим овај извештај а да не поменем како су се Српска православна црква, патријарх Гаврило и његово свештенство, трудили да спасу српске Јевреје и Цигане. До данашњег дана, Немци су у Србији и Банату побили око 170.000 Цигана — људи, жена и деце. Српски православни свештеници и српски сељаци ризиковали су своје животе не само да спасу обичне Јевреје, већ и Цигане и њихову децу. Главни раби југословенских Јевреја данас је у Америци. Од Гестапоа су га спасили српски свештеници водећи га од манастира до манастира. Предаван је од једне српске цркве другој, све док није дошао на Бугарску територију. Тамо је, уз помоћ бугарског свештенства, међу којима је било и његових личних пријатеља, дошао до турске границе.

***

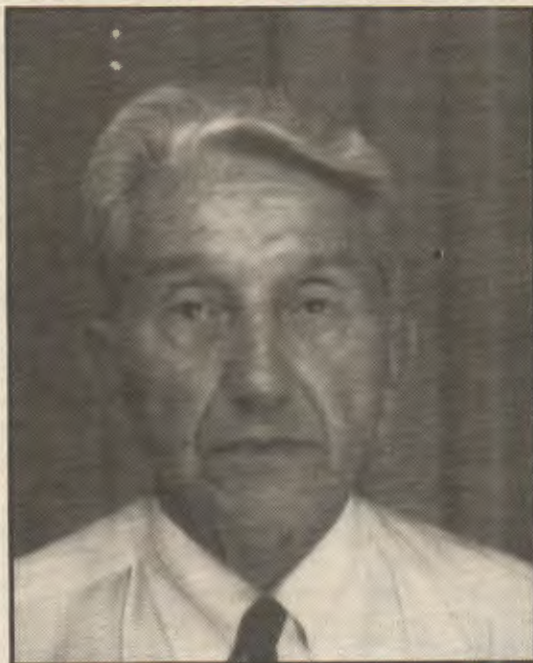
Ови документи, неколико њих из великог мноштва, осветљавају размере и окрутност хрватских злочина почињених против њихових ненаоружаних сународника. Они такође откривају и предиван дух наших савезника и браће — Срба. Помисао на могући расплет ових догађаја заиста изазива страх.

Нема ни једног Србина који нје изгубио неког драгог и блиског, неког ко није био убијен у невиђеним мукама. Убијени су руком оних које су, како су то сами изјављивали, Срби спасили од „аустријског угњетача“. Убице су они исти Хрвати, често и исти људи, који су пре само 23 године примили „драге ослободиоце“, своју „драгу српску браћу“ с грозничавим усклицима и изразима „вечне захвалности и љубави“.

Ако су икада покољи освете били оправдани, они би могли бити оправдани у овом случају. Али, у интересу светског мира и самих преживелих Срба — наших дивних савезника, од којих сваког појединачно ценимо и желимо да сачувамо у животу — морамо спречити рат освете на Балкану.

(Крај)

ВЛАДИМИР ЉОТИЋ, ПРЕДСЕДНИК „ЗБОРА“ (2)

ЖИВОТ ПРЕНЕТИ У СКУПШТИНУ

У претходном броју „Српске речи“ Владимир Љотић је говорио о историјату породице Љотић од Карађорђа до свог рођења, о детињству и оцу. У наставку интервјуа говори о политичким приликама у време увођења „шестојануарске диктатуре“, о убиству Краља Александра и о разлозима оснивања „Збора“.

Какав је однос снага у Србији и Југославији у периоду од 1929. (од увођења диктатуре) па до 1934. године?

— Овај период се поклапа са великом економском кризом која је захватила свет. Почело је од САД, а кулминирало берзанским крахом Волстрита, октобра 1929. (Кад САД само кине, цео свет добије прехладу.) Огромне недаће, рецесија и беспослица, тешко су пали богатим и развијеним. Али, као и увек, најтеже је погодила економски најслабије, међу којима неразвијену и аграрну Југославију. Најмногобројнијим, сељацима, било је најгоре. Сељак је био већ презадужен. Криза је двоструко погоршала његов положај: градска беспослица изазвала је домаћу беспарицу, па су сељачки производи имали ниску цену на пијацама, а камате су скочиле, тако да је сељак са мање прихода требало да одговара већим отплатама дуга и другим дажбинама.

Велике последице оставило је и знатно смањивање обима међународне трговине, што је редовна последица економске кризе. На смањену домаћу потражњу, дошло је и до

практичног затварања страних пијаца за нашу пшеницу и кукуруз и остале производе, што је даље депресивно деловало на њихову цену. Сељачкој злој судбини допринело је и наше неорганизовано, уситњено, често лихварско банкарство, које је прескupo наплаћивало своје услуге и зајмове. Опште узевши могло би се рећи да је град живео на рачун села и да је у великој кризи најгоре прошао сељак. И поред тога, није било неког видљивог, па ни прикривеног, бунта села према граду.

КРАЉЕВА ХРАБРОСТ

Сељак је трпео на свој тихи и неексплозиван начин. Његове огромне недаће нису никада помутиле његово инстинктивно органско схватање народне заједнице, његово велико родољубље, поштовање према држави и љубав према краљу. Наравно, овде је првенствено реч о српском сељаку, па треба рећи и то да нико искреније и простосрдичније од њега није прихватио Југославију, иако је — као сталеж — имао најмање користи од неке српске „хегемоније“, ако је таква икад и постојала.

До успоставе личног режима краља Александра I (6. 1. 1929) дошло је из више разлога од којих су најважнији: закавженост политичких партија које су углавном имале регионално и ускостраначко обележје, а уз то су често и саме биле раслојене и подељене на фракције; неспособност такве партијске власти да темељно и плански решава нагомилане социјалне, привредне и националне проблеме (27 влада за десет година — просечно, скоро три владе сваке године); сепаратистичка опасност, угрожено народно јединство и територијални интегритет државе, што је заједно дошло до пуног изражаја убиством хрватских првака у Скупштини (1928). Дакле, 6. јануар је корак једног савесног и одговорног монарха, акт преке националне и државне нужде, пред очигледним опасностима на хоризонту, никако жеља за личном влашћу.

У односу на сељаштво, шестојануарски режим је предузео неке кораке да олакша његов тежак положај. Основана је Аграрна банка са циљем да временом регулише питање сељачких дугова и обезбеди сељаку и другима здравије и јефтиније кредитирање. У јеку економске кризе и изузетно слабе потражње и ниских цена пшенице, лета 1931. године, држава се појавила на пијаци као купац пшенице по утврђеној цени од 1.60 динара по килограму. Како се тада државни трошкови нису подмиривали штампањем новца, јер се водило рачуна о стабилности динара, куповина пшенице је финансирана спољним зајмом од 60 милиона франака.

Ако се говори о погрешкама 6. јануара, онда ту свакако долази покушај да се установи једна **надпартијска и непартијска влада** са углавном **старим партијским политичарима**, утврђеним у својим навикама и **старим партијским погледима и мерилима**. Иако су политичке странке биле укинуте, стари политички људи у новој власти наставили су са **партизанском политиком усних видика и „наших“ људи** и применом **старих партијских кључева у постављењима**. А кад је исправно постављено питање да Краљ не може вечито сам да носи политичку одговорност преузету 6. јануара, уместо да траже решења која одговарају духу 6. јануара, стари партијски људи су саветовали и подржали најгоре решење; **изашли су на изборе** (новембра 1931. године) са **једном једином — владином странком**. — Тиме су поново унели клицу партијских подела у политички живот, јер су се, с једне стране, око владине странке почели окупљати каријеристи и опортунисти; и с друге стране, дали морално право и номинално забрањеним, старим странкама, да се обнављају и поново организују.

Какве су биле политичке импликације убиства краља Александра и колику тежину имају те импликације у каснијим догађајима?

— Политички живот после смрти краља Александра наставио је путем којим су га још крајем 1931. године, за Краљевог живота, усмерили стари политичари од утицаја и власти, тј. путем квазипарламентаризма и квазидемократије. Па ипак, нестанак краља Александра, по мом мишљењу, имао је огромне последице на политички живот и крајњу судбину Краљевине Југославије. Ово се заснива на несумњивим Краљевим особинама: његовом дубоком осећању **одговорности**, великој **љубави** према целом народу и повереној му заједничкој држави, Југославији и — изнад свега — његовој личној и политичкој **храбрости**. Краљ Александар је актом од 6. јануара доказао своју храброст. У нашим сложеним и тешким условима, окружен недораслим политичарима и саветницима, он је могао да погрешни. Он је несумњиво имао око да погрешку запази и храброст и одлучност да **погрешно усмерење прекине и врати се са странпутице**. Карактер краља Александра просто не би допустио да Краљевина Југославије онако неславно пропадне. Наравно, то пропадање је био један кумулативан процес. Краљ би то, макар и у критичном тренутку **прекинуо и спречио**. Ако би било потребно и једним револуционарним актом, као што је био 6. јануар. И успео би, јер је поред храбрости, поседовао **престиж и ауторитет** да са собом поведе људе и народ.

ПОД ПРИТИСКОМ СТОЈАДИНОВИЋА

У то време долази до формирања Збора. Какве су међусобне везе између ова два догађаја и како је у почетку Збор прихваћен у јавности и од стране власти?

— Димитрије Љотић је негде рекао: задатак Збора и није ништа друго него да настави и заврши дело 1. децембра (1918) и 6. јануара (1929), тј. дело народног уједињења и дело надпартијске државе у којој ће се водити велика и широка општенародна политика инспи-

рисана суштинским и дугорочним народним интересом заснованом на стварности и истини. Оба ова датума везана су за личност краља Александра I, па је ту и природна веза између поменутих догађаја.

Погибијом краља Александра готово инстинктивно се осетило да је његово дело угрожено, да настају опасни дани за Југославију, па су се брижни људи сродних идеја и погледа из свих крајева Југославије почели да састају и разговарају. Тако су људи око Љотићевог листа „Отаџбина“, часописа „Збор“ (тзв. мали Збор — Р. Парезанин), листа „Буђење“, Петроград (Милорад Мојић), затим организација „Југословенска акција“ (са подружницама у готово свим већим местима Југославије) и словеначки „Бојовници“ (бивши југословенски ратници) и други, већ почетком 1935. године, основали **Југословенски народни покрет „Збор“** и за његовог председника изабрали Димитрија Љотића. Смрт Краља Александра у ствари је убрзала стварање ЈНП Збора. Како се ЈНП Збор одређивао према начелним и политичким проблемима Југославије, а и према збивањима у свету и догађајима који су наговештавали да се иде новом светском рату (а Збор и Љотић су по свим важним питањима југословенске и светске политике имали јасно образложена мишљења), тако се и тзв. „велика информативна штампа“ одређивала према Збору.

Обично је то био став **игнорисања**, а кад би се указала прилика и **етикетирања и дефамације**. Било је ту и посебних мотива: „Политика“ је то чинила због **јаког комунистичког утицаја у њој** (Рибникар, Дедијер и др.); „Време“, обично **владин лист**, због оштрих критичких ставова Збора према политици разних влада; партијски људи и кругови који иза њих стоје, због начелно надпартијских схватања Збора, итд. Али, било је и координираних акција против Збора ових — иначе (понекад привидно) **хетерогених — стваралаца тзв. јавног мњења**.

Како су се критике Збора сукцесивних влада и људи који су им били на челу појачавале, тако су и власти поштровале свој став према Збору. Тако је **Стојадиновићева влада** изненада забранила велики збор мога оца у селу **Селевцу** и кад је већ окупљена маса сељака одбила да се разиђе, жандарми су пуцали и том приликом убили присталицу Збора, сељака мешанина **Радослава Торлаковића**. Стојадиновић је и економским притиском покушао да науди Збору и Љотићу. Наиме, Љотић је био и председник Савеза репарских задруга. Савез је имао широко подручје и велики број својих задруга у селима подунавског, јасеничког и браничевског среза, па и у Банату и даље: Задругари су производили репу, а Савез је онда колективним уговором продавао репу шећеранама по најбољој цени. Стојадиновић је прво покушао да наговори шећеране, пошто је репа већ чекала на железничким станицама на утовар, да одбију прераду. И многе шећеране су то учиниле, али је Љотић ипак нашао једну која је пристаала да прими сву репу. Стојадиновић је онда наредио железницама, да одуговлаче са утоваром и транспортом, тако да је репа често два и три месеца лежала на зимским кишима, снегу и мразу. Стојадиновићев циљ је био да изазове **незадовољство сељака против Љо-**

Војвода Павле Туришић

тића, баш у срезовима где је Збор био најјачи.

Само за два месеца, 1938. године од 212 пријављених зборова ЈНП Збора, власти су одобриле само два. Само у јулу месецу полиција је ухапсила и казнила 104 „збораша“. Зборашка штампа је стално забрањивана, тако да се прибегавало илегалном штампању. Пред Стојадиновићеве децембарске изборе 1938. године, иако носилац земаљске изборне листе Збора, Љотић је ухапшен и 36 дана држан у београдској „Главњачи“ без саслушања. Пуштен је три дана после избора.

Цветковићева влада је крајем 1940. године почела са **директним прогонима Збора**. Просторије су запечатене, многи водећи „збораша“ у Београду и унутрашњости су ухапшени, многи студенти присилно враћени у место рођења. Сам Љотић је стављен под отворену полицијску присмотру и био даноноћно праћен од агената, тако да је био приморан да се склони у један манастир, да би одатле могао слободно да ради и пише. Једна група од тридесетак млађих „збораша“ је интернирана у Брус, а потом у комунистички концентрисани логор код Ивањице. Спасао их је 27. март, односно пучистичка влада која је наредила њихово пуштање. Тада је и Љотић изашао из свог склоништа. Цветковићева влада је оперисала са неколико неслужбених изговора за прогон Збора, од којих је најчешће понављам онај, да је Збор наводно припремао пуч у дослуху са вишим војним круговима, што је, наравно, била неистина.

СРПСКА ЕЛИТА

У то време, после 1935. године, на Београдском универзитету и у гимназијама се одвија велика политичка активност. Комунисти почињу да заузимају Универзитет и врло често долази до сукоба са „зборашком“ омладином. Које су основе тог сукоба и какви су били резултати?

— Збор је основан почетком 1935. године

и кад је почео да осваја средњошколску омладину која је онда постепено почела да се појављује на факултетима, Београдски универзитет је већ чврсто био у комунистичким рукама — не због нарочито великог броја комуниста, већ због правог **большевичког терора** који су организовали чланови КПЈ и скојевци на факултетима. Сва студентска удружења била су у њиховим рукама, а на сваком факултету имали су спремне ударне групе које су претњом, **застрашивањем**, па и **физичким нападима**, гушили сваки глас неслагања, протеста и опозиције. До сукоба са „зборашима“ долази школске 1939/40, кад је Збор имао већ 150 студената у Београду, а још више школске 1940/41, кад нас је било већ 300. Основни разлог ових сукоба био је увек исти: сазнање комуниста да „збораша“ озбиљно почињу да угрожавају њихову супремацију на Универзитету и све већа готовост „збораша“, а поред њих и других, да се супротставе большевичком терору. Резултати: у јануару 1940. комунисти су нас онемогућили да на Правном факултету растуримо позивне летке за светосавску прославу, а већ с јесени, кад се број „збораша“ дуплирао, на Техничком факултету смо могли слободно и са значајем да се крећемо. Додуше, касније је дошло и до познате велике туче на истом факултету, па је Универзитет због тога једно време био затворен.

Какав је у то време утицај Збора међу интелекцијом и у београдској штампи?

— Збор је био млад политички покрет, али је одмах окупио леп број интелектуалаца; међу теолозима: др **Димитрија Најдановића**, др **Ђоку Слијепчевића**, **Влајка Влаховића**, **Реду Пуновића** и друге; затим др **Стеву Иванића**, инжењера **Милосав Васиљевића**, инжењера **Дарка Петровића**, публицисту **Ратка Парезанина**, новинара **Ратка Живадиновића**, др **Светозара Спанајевића**, инжењера **Марка Вујића**, др **Шашу Џонића**, др **Чеду Марјановића**, др **Живка Њежића**, др **Јусуфа Тановића**, др **С. Мадирацу**, др **Здравка Пенца** као и многе адвокате, младе универзитетске доценте. Са „Југословенском акцијом“ Збору су пришли и неки други интелектуалци. Међу зборашком омладином било је много талентованих младића који су се временом развили у врсне интелектуалце.

СТАЛЕШКО УРЕЂЕЊЕ

За време владе Милана Стојадиновића долази до „фашизације“ Југославије и окретања Немачкој. Како је Збор на то гледао, с обзиром на чињеницу да је касније оптуживан за фашизам?

— О овом питању **Љотић** је 1938. године написао посебну брошуру „Порука фашистичком шегрту“. Повод овоме је био с једне стране прогон Збора који је **Стојадиновић** вршио, а — с друге стране — његово хвалисање, како он, **Стојадиновић**, хоће „исто што и Збор хоће“, те да зато нема места за обоје.

Љотић одмах у почетку пише: „Ми нисмо фашисти. Ни наша мисао фашизам. Сто пута смо то казали и доказали. И ако **Стојадиновић** иде у Рим да копира фашизам, или у Берлин да копира хитлеризам, он нашу мисао не узима, већ туђу: мисао **Мусолинија** и **Хитлера**“. Па онда показује зашто **Стојадиновић** не

може хтети исто што и збор: **прво**, јер се не држи оног гесла старих **Дубровчана** — они што се државним пословима баве, своје приватне нека забораве — док **Стојадиновић**, напротив, у општим условима тражи материјалну корист за себе и своје уже друштво; **друго**, јер у име државе употребљава силу, али му лице не сија правдом, већ неправдом; **треће**, јер његов режим прави народ уместо бољим, горим него што је. Као државни домаћин на народној њиви, рђавим примером и поступцима: **сеје уковаљ, а уништава пшеницу, гаји коров, а утамањује племенити усев**. **Љотић** закључује речима владике **Николаја** изговореним исте године: **Ми и не знамо каква је овај режим под којим живимо. Једни кажу демократија, а други фашизам. А ми кажемо: ако је демократија — где су им закони? Ако је фашизам — где им је поштење?** **Љотић** је још 1936. године, у самом почетку **Стојадиновићеве** владавине, написао и онај свој познати чланак „Ни фашизам ни националсоцијализам него Збор“ у коме је начелно, дубоко и суштински одвојио фашизам од нефашизма, односно Збор.

Да ли је (и колико) на оптужбу за профашизам Збора утицало теоријско прихватање Мусолинијевог модела сталешког парламента?

— Ако је било шта у схватањима Збора злонамерно тумачено и приказивано и несавесно пропагандно коришћено за етикетирање Збора налепницима наводног фашизма, то је **сталешко уређење**, и сталешки парламент.

Одмах треба подвући да је Збор увек и само говорио о **сталезима**, никада о **корпорацијама** (**Мусолинијев модел**). Између ова два појма постоји битна и суштинска разлика. Корпорација, где се срећу послодавци и радници и сви други учесници једног производног процеса, су **вештачке творевине**, створила их је **фашистичка држава**, па су са њом (јер су вештачки створене) и **изумрле**. **Сталези су природни, урођени, постојећи интересни и професионални облици; нико их не ствара, они су већ ту, стари су колико и људско друштво, јер су последице поделе рада у друштво и сасвим сигурно старији од модерне државе**. Да ли ће неко да их узме у обзир у пројектовању свог друштвеног модела, или неће, егзистенцијално не угрожава сталезе. Они су постојали пре тога и постојаће после тога „во вјеки вјеков“, јер су природни елемент друштва, као што је кисеоник састојак ваздуха. **Сталешки парламент** (пошто се сталези лажно и сврсисходно изједначе са корпорацијама), **пored комуниста, нападају и тзв. „демократе“** и то у име демократије. Али, ако се пође од значења речи демократија (демос кратосвлада народа) онда је лако показати и доказати, да је **сталешки парламент много ближи идеалу стварне и непосредне демократије** (владавине народа) него и сам тзв. **демократски парламент**.

ИЗРАЗ НАРОДНЕ ВОЉЕ

Са становишта идеала демократије, најнепосреднији вид изражавања народне воље је референдум. Међутим, углавном из техничких разлога, референдум се не може стално употребљавати. Поред тога, пошто питања са

којима се излази на референдум обично формулишу стручњаци или заинтересована влада, док се о њима изјашњава аморфни народ (огромном већином нестручњаци) и референдум може бити подложен вештој манипулацији. Али што се саме непосредности тиче, нема сумње да је референдум најдемократскији облик изражавања народне воље.

Сталешка скупштина би била законодавно тело са свим осталим нормалним функцијама парламента, изузев што кандидовање не би вршиле политичке партије, нити би посланици били бириани од стране сада уобичајених изборних јединица. **Већи сталези би могли имати своје специфичности**. На пример, земљорадници би се даље могли променити на сточаре, ратари у воћаре. Свака сталешка изборна јединица би утврдила — искључиво из својих редова и своје средине — кандидације, а изабран за посланика био би онај између више сталешких кандидата у тој изборној (сталешкој) јединици. Предности оваког начина кандидовања и избора су очигледне: **Електорат би далеко боље познавао све кандидате, а кандидати интересе које треба да заступају и проблеме које треба да решавају, јер би долазили непосредно из средине која их бира и коју заступају**, него што је то случај у данашњем систему тзв. представничке скупштине. Резултат би био да у скупштини **сељак представља сељака, радник радника, занатлија занатлију, студент студента, пензионер пензионера**, итд., а не као до сада, да људи слободних професија, а највише правници, представљају све и свакога и што је најгоре — да човек негде из Београда представља срез у Мачви или томе слично.

Оваква скупштина би у највећој могућој мери била одраз органске целине народног живота. Народ би у њој био директније и непосредније заступљен него сада. Оваква скупштина би брзо демистификовала политику; поставила би је са главе на ноге, пренела је из свеста кабинетских теорија и апстрактних идеја на конкретну друштвену стварност. Јер, шта скупштинска политика стварно треба да буде, ако не решавање — са ослоном на познавање материје, жив и стваран интерес, директно искуство и здрав разум — текућих друштвених и животних питања? И ко је онда позванији да то чини од ових људи, непосредних представника народа и целог спектра његовог друштвеног живота? Избегла би се данас тако штетна „политизација“ свих проблема. Политика је сам живот. Мистификовали су је професионални политичари и други посредници, „идеолози“ и догмати разних боја из сопствених рачуна, настојећи да утисну ширину и богатство живота у своје тесне и убоге партијске и идеолошке калупе!

Ако је све ово што сам изнео „фашизам“, онда свако словесан мора да се пита: шта је демократија? И зашто наша господа, тзв. „демократи“, који противно свакој логици, изједначавају сталешку скупштину са фашизмом, намерно занемарују чињеницу да је **Стојан Протић** у свом нацрту устава 1921. године, предвидео дводомни парламент од којих је један сталешки? Или је можда и **Протић** био фашиста — и то пре него што се фашизам и појавио?

— **Наставиће се —**
ВЕРАН МАТИЋ

СПО КОМЕРЦ — Агенција за маркетинг,

Својим члановима и симпатизерима нуди предмете: са обележјима странке, са ликом Вука Драшковића, са ликом Драже Михаиловића и са старим српским обележјима и то:

1. Мајице: цена 200 дин.
2. Беџеве
  - металне: цена 50 дин.
  - пластичне: цена 30 дин.
3. Постере: цена 80 дин.
4. Значке
  - никловане: цена 60 дин.
  - позлаћене: цена 120 дин.
5. Привеске
  - никловане: цена 80 дин.
  - позлаћене: цена 120 дин.
6. Налепнице: цена 30 дин.
7. Стоне календаре: цена 150 дин.
8. Заставице за кола: цена 50 дин.
9. Ливене отвараче за флаше као привезак за кључеве
  - Бакарне: цена 80 дин.
  - Никловане: цена 100 дин.
  - Позлаћене: цена 150 дин.
10. Оловке: цена 40 дин.
11. Упаљаче: цена 40 дин.
12. Кварчне сатове: цена 250 дин.
13. Заставе СПО
  - Димензија 50x35: цена 200 дин.
  - Димензија 80x50: цена 400 дин.
  - Димензија 140x80: цена 700 дин.
  - Димензија 180x90: цена 900 дин.
  - Димензија 250x120: цена 1100 дин.
  - Димензија 300x140: цена 1200 дин.
14. Српске заставе
  - Димензија 50x35: цена 250 дин.
  - Димензија 80x50: цена 500 дин.
  - Димензија 200x100: цена 1100 дин.
15. Кокарде велике са венцем: 100 дин.
мање без венца: 70 дин.
16. Позлаћене кокарде — велике: са венцем 200 дин.
— мале са венцем: 120 дин.
— Велике без венца: 120 дин.
— мале без венца: 100 дин.
17. ВИЈЕНАЦ СРПСТВА — први пут аутентични текстови наших песама на аудио касети по цени од 170 дин.
— На сред горе Романије, четнички се барјак вије
— На Авали покрај Београда окупља се краља Петра Гарда
— Песма краљу Петру Првом
— Олтар Равне Горе
— Велика Србија
18. ИСТИНА О МОМ ЖИВОТУ — Ђорђе Карађорђевић, ћирилицом, тврди повез по цени од 400 дин. Принц Ђорђе Карађорђевић, старији син краља Петра Првог пише о свом детињству на двору црногорског краља Николе, о животу на двору свога оца краља Петра Првог, о разлозима абдикације, као и о животу у затвореништву.
19. ВЕЛИКОСРПСКА УКРУДБА — Комедија на видео касети, са Борисом Комненићем, Мајом Сабљић, Гораном Султановићем и Зорицом Мирковић у главним улогама. Цена 400 дин.
— Како то изгледа када се код психијатра нађу Туђмани и Милошевићи

— Ко су данашње госпође министарке и шта једу

— Како политика утиче на сексуалне односе
— Зашто Хрватима прети да им лијепа њихова има димензије прокуваног џемпера

20. 80 НАЈБОЉИХ ВИЦЕВА — по цени од 400 дин, на видео касети.

21. ДИНАСТИЈА КАРАЂОРЂЕВИЋ — разговор са члановима краљевске породице на видео касети по цени од 560 дин.

22. СРПСКИ ПРАВОСЛАВНИ ВИДЕО БУКВАР — Др Атанасије Јефтић вас води кроз све православне обичаје. Цена 420 дин.

23. ПЕСМА СРБИМА СВЕТИТЕЉИМА — У извођењу Павла Аксентијевића на аудио касети по цени од 200 дин. Цена свих производа на веће количине су и до 50% ниже, а за општинске одборе СПО—а и до 70%.

Предмети се могу поручити наруџбеницом на адресу: СПО Комерц, П.Ф. 132, 11030 БЕОГРАД или на телефоне СПО КОМЕРЦА 559-588 и 559-455 (локал 198)

ПОРУЏБЕНИЦА

Неопозиво напручјем ком. _____

под бројем _____

Наручене предмете и трошкове поштарине

платићу поштару ПОУЗЕЋЕМ!

_____

име и презиме

_____

место и поштански број

_____

улица и број

ФЕЉ
ТОН

РАТКО ПАРЕЖАНИН: „МОЈА МИСИЈА У ЦРНОЈ ГОРИ“

ПАРТИЗАНИ СЕ НИСУ УСУЋИВАЛИ

Војвода Павле је био нарочито осетљив према својим рањеницима. Они су морали бити први евакуисани, па тек онда жене, деца, грађанство, старија лица... Ништа му теже није било него када би био упуштен неки рањеник или када би пао у руке партизанима.

Припремио: Иван СТОЈАНОВИЋ

Страшно и језиво је било бомбардовање самога града Подгорице. У трен ока би се изнад ње појавило око педесет мањих и већих авиона. Ориле се и стрпоштавале разорне бомбе, парале ваздух и рушиле куће и зграде Подгорица је била увијена у бели и сиви густи дим од прашине и пожара. За време нашег боравка поред Подгорице, кад се има у виду колико је пута вршено бомбардовање и са колико жестине и материјала, врло је мало људи уопште страдало. Свет се чувао преко целог дана и у једно време ни на шта се друго није ни мислило но како ће се спасити од авиона. Сама Подгорица је била скоро пуста. У њој никаквог живота није било ни по ноћи а камоли по дану. Само нешто мало немачких војника и официра остали су у њој; то су били они што су чували магацине, а и они су имали једно доста јако склониште. Пуковник Мовес, главни немачки официр за везу са Павловим четницима, остао је све до краја са канцеларијом у Подгорици...

Од наших посетилаца сазнадосмо да се у околини Подгорице налази велики број избеглица из северног дела Црне Горе. Те су се избеглице повлачиле заједно са четничким одредима. Чусмо затим да су растурена три пука који су пролетос били формиран и да су место пукова формиране бригаде. Команданти су нам ово објашњавали као последицу недавног уништења осмог пука Милоша Павићевића у борби са комунистима. Друго тумачење, међутим, било је да се веровало у искрцавање савезника, па не би било опортуну представити им се, кад се сретну, као пукови извиканог Српског добровољачког корпуса. У овом другом објашњењу ми смо налазили више вероватноће. Још у Санџаку се јасно видело да је за црногорске четнике, боље и тачније речено, за њихове комаданте, главна команда, с којом су стално везу одржавали, остала и даље Дражина команда. Приступанье Српском добровољачком корпусу био је само тактички потез. О овоме се знало у Београду, али се то није за зло узимало. Тежња је била да се још у току рата спроведе уједи-

њење Србије и Црне Горе, које је окупатор раставио стварајући тампон зону — област Санџака, а тежња је била да се и помогне народу и четницима Црне Горе коликогод је то могуће.

ИНТЕРВЕНЦИЈЕ КОД НЕМАЦА

Кад год би Павле ишао код Немаца или кад год би код њега Немци долазили, ја сам био позван да будем поред њега да преводим и заступам његове предлоге, жеље и молбе. Кад би се радило о каквој врло хитној ствари, војвода би по мене послао његову „пругу“ — велики аутобус, који је могао да дође честом коју десетину метара до наше насеобине.

Велики број мојих интервенција код Немаца кретао се око тога да Павлови људи добију што пре и што више муниције за југословенске пушке, па и оружја и остале војничке опреме. Немци су у томе били веома шкрти — говорили су да те муниције немају или да је само мало имају — док се много лакше добијала италијанска муниција. Немци су обећавали, давали рокове, али је све то ишло врло тешко. Они би нам говорили да муниције коју тражимо немају у Подгорици, но да морају да чекају док им стигне из Скадра, из Албаније уопште, као и са разних положаја које су држали у Црној Гори, а сад почели да их испражњују. Павле им није веровао. Говорио је да они имају у Подгорици доста муниције и оружја, али да не дају, па се измотавају и лажу, и тада би их Павле посвао само онако како је то он знао и умео. Да би поткрепио своје мишљење (да имају резерве муниције у Подгорици) толико ми је пута саопштавао како су Немци „прошле ноћи“ уништавали и палили муницију и друге војничке ствари.

О истим стварима говорио сам непрестано и са др Крамарцом, који се двадесетину дана уочи повлачења Немаца, преселио са Цетиња у Подгорицу и настанио са својим, особљем у једну од кућа у којој је била смештена једна моја група — Сузумова — а у којој се налазио и мој Јова Поповић.

Друге интервенције су се односиле на питање следовање хране. Ако би се дало нешто

мање и чим би се редуцирао број оних што су добијали следовања, зна се, моје је било да интервенишем.

Када се у Подгорици накупило доста немачке војске која се повлачила из Грчке и Албаније — настала је нова врста интервенције. Како су многи немачки војници били смештени покрај села и поред цесте, где су били четници, нестајало је ноћу немачког аутоматског оружја. Њихове старешине жалиле су се пуковнику Мовесу и др Крамарцу, а они су јављали Павлу и молили га да спречи одузимање оружја немачким војницима на спавању — било је јасно да се понеки од бораца четничких овим путем снабдева аутоматским оружјем, јер се ни најкуражнија партизанска тројка у ове дане није усуђивала да се примакне толикој војсци — то може да изазове сувишне инциденте па и погибје, а то би, у обостраном интересу, требало избећи.

О војводи Павлу Мовес је имао најбоље мишљење, као јунаку, елитном официру и врсном команданту. Сматрао га је за изванредног герилског ратника и високо га је издвајао од свих четничких старешина које је у току своје службе у Србији, Санџаку и Црној Гори упознао. Мовес је волео и Павлове људе — у њима је гледао народ — и прелазило би преко извесне четничке „недисциплине“ коју би, као строг пруски официр, другим војничким јединицама замерао.

ДЕБЛОКИРАЊЕ ЦЕТИЊА

Све што су се Немци више повлачили са Балкана, а Тито се, уз помоћ совјетске армије, проширивао и учвршћивао на територији Југославије, најзад како су Немци попуштали и на другим фронтovima, то се све јачи притисак комуниста — партизана осећао и код нас у Црној Гори. Помоћ из ваздуха стално им је пристизала савезничка радио пропаганда их је све више помагала. С друге стране положај четника бивао је све тежи и са све мање нада...

Немачке колоне пристизале су у све већем броју из Албаније. Сад се знало да се напушта и Скадар. С немачке стране, а иза тога само кратко време па ће бити напуштена и Подгорица, Цетиње и сва друга места која су у оно време у овом крају држали Немци.

Негде ових дана стигле су у Павлов штаб узбуђујуће вести са Цетиња. Комунисти су појачали своје посаде које опкољавају Цетиње скоро са свих страна. Притисак је осетно јачи и обруч се око града стезао. Партизани рас-

полажу око главног града Црне Горе, са већим бројем јединица, а имају доста и тешког оружја. Немачка је посада у Цетињу сасвим незнатна. Немци и Италијани (један незнатан део италијанске војске — углавном артиљерија — остао је у немачким јединицама после капитулације Италије) држе још нешто утврђења. Италијани су били у Црнојевића Ријеци, на Кошћелима (пут Црнојевића Ријека — Цетиње) и још на неким бункерима. Од Немаца на Цетињу уз генерала Кајпера налазила се, можда, свега стотину Немаца, официра, подофицира и неколико обичних војника, све углавном „штаблије“. У тим тренуцима налазио се на Цетињу и један батаљон (или бригада) Павлових четника, са Вукашином Бојовићем и капетаном Леком Лалићем као старешинама, Марко Попивоца са цетињским одредом, а тамо су били и оних четрнаест добровољаца из моје групе, међу којима су се налазили Влајко Влаховић, Воја Цветковић (предат доцније, 1945. године, с пуковима и ликвидиран од титоваца), Суџум, Јово Поповић, Милан Бајић, Девић и други... Сад је војвода Павле добио хитно обавештење Цетиња да су комунисти озбиљно напали Цетиње и да су угрозили град. Постоји велика опасност да буду ухваћени у обруч и заробљени сви четници који се тамо налазе. Четници су се — тако је гласило ово обавештење — морали да повуку са важних положаја, а рањени су у борби и Вукашин Бојовић и Леко Лалић. Комунисти су били продрли у град, борбе су вођене по улицама Цетиња и тек пред зору црвени су избачени из града и повукли се на околне положаје који доминирају градом одакле пушком и митраљезом сипају ватру по улицама...

Војвода Павле је одмах одлучио да крене да деблокира Цетиње, да ослободи своје борце, да их сакупи заједно са рањеницима и народом који жели да напусти Цетиње и пође са четницима, па да све то спроведе до Подгорице где се већ вршила концентрација за покрет — а куда и којим правцем још није било решено.

Чим сам сазнао да се Павле спрема за овај поход замолио сам га да и ми сви добровољци, који се крај њега налазимо, са мном заједно, кренемо са њим на Цетиње.

Сутрадан смо кренули пут Цетиња. Павле је повео собом око 800 четника. До Црнојевића Ријеке ишло се лако цестом. У Црнојевића Ријеци био је кратак одмор док је војвода направио план ко ће којим путем да иде. Да га је било тешко пратити увек смо заостали, не само добровољци него и његова пратња. Кад смо пристигли војвода је већ примао извештаје које су му курири доносили од старешина јединица које су биле с обе стране цесте у борби, а војвода је куририма опет давао нова наређења на даље наступање. Смисао свих тих наређења укратко се могао свести на ово: по сваку цену, али што пре, дочепати се Цетиња. Иначе ће непријатељ у међувремену знатно појачати своје снаге, и онда прети кудикамо већа опасност. Сви наши могли би тада бити одсечени од нас, заробљени и ликвидиран, а ако би нам тада и пошло за руком да се пробијемо до Цетиња, то би нас могло да стоји много више жртава. Зато је Павле, са друма, стално кликтао: „На-

Јаков В. Јовић, старешина Српских добровољаца у слободном свету са Ратком Царежаншом, урешником „Наскре“

пред, хајд, соколови, напред, напред!“ До Кошћела, на основу извештаја из борбе, наши су губици били врло незнатни: један је четник погинуо, двојица су рањени, од којих један теже. Сутрадан, од Кошћела до пред само Цетиње, борбе су биле још јаче. Нарочито је жестока ватра са обе стране била на самим Кошћелима и она је прилично дуго потрајала. Четници су ишли с једне стране цесте, обухватили непријатеља и тукли га неуморно. Сам војвода стално је био на цести, са једним, пратиоцем или сам, посматрао ток борбе и издавао наређења и будрио борце.

Више пута прилазио сам му и говорио му да се мало склони с цесте, јер да ту може погинути. Он би се само насмејао, а потом се жалио да његови троше много муниције а муниције нема довољно.

ЕВАКУАЦИЈА ЦЕТИЊА

Кад смо мало одмакли од Кошћела ишло се напред много лакше. Павлове претходнице преко чука са стране биле су већ ухватиле везу са Белведером где су се налазиле једи-

ГЛАС ЦРКВЕ

Вук Драшковић

САБРАНА ДЕЛА У СЕДАМ КЊИГА ПРВИ
ПУТ ЋИРИЛИЦОМ

ЗА САМО 700 ДИНАРА БРОШИРАНО ИЗДАЊЕ

1. СУДИЈА
2. НОЖ
3. МОЛИТВА I
4. МОЛИТВА II
5. РУСКИ КОНЗУЛ
6. ОДГОВОРИ
7. КОЕКУДЕ СРБИЈО

Литература која је послужила као основ обнове српске духовности. На 1650 страница пред вама су дела која објашњавају зашто је Драшковић постао идол српске омладине.

Књиге су штампане на 80-грамском папиру, формата 13 пута 20 цм. Претплатна цена: 700 динара. Могу се наручити и појединачно по цени: 1. Судија 150, 2. Нож 230, 3. Молитва I 210, 4. Молитва II 200, 5. Руски конзул 210, 6. Одговори 100, 7. Коекуде Србије 100 динара.

Поруџбине на телефон (014)35-115 на адресу: ГЛАС ЦРКВЕ, Војводе Мишића 28, 14000 Ваљево.
Шаљемо искључиво поузећем, поштарина купца.

НАРУЏБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем књиге комплет _____

(навести који повез)

(адреса)

(место)

НАСТАВАК СА СТР. 6

вети, поготову претендовати на улазак у 21. век. У тој нашој „колевци“ најмање пола века не лези Српче са шајкачом на глави, већ мали Шиптар с кечетом... Кад је дошло до кобне замене?..

Замена је вршена током неколико векова, али је окончана у педесетак последњих година (уз вредну асистенцију српских комуниста). Дакле, ти српски комунисти (који су увек па и данас, за разлику од хрватских и словеначких, били прво комунисти па тек онда евентуално Срби) коначно су довели до ситуације за коју лабуристички посланик каже: „На Косову је 90 посто Албанаца, а једна 16 година стара Албанка...“ Овим је, само у неколико речи, оцртана стварна ситуација с којом тврдоглаво избегавамо да се суочимо. Залуд Кертесова обећања да ћемо, ослањајући се на Повељу УН, протерати из земље неколико стотина хиљада Шиптара и за кратко време тамо населити сто хиљада Срба и Црногораца. Како брзо заборављамо олако и неодговорно дата обећања...

До овако тешке ситуације на Косову довели су српски комунисти претходних гарнизора (Добривоје Видић, Дража Марковић, Петар Стамболић, Минић и др) као и садашњи.

Косово смо дефинитивно изгубили (свима је то јасно, сем стаду које још увек блеји онако како му вицезивија и „Политика“ диктирају), изгубили смо га не пре шест стотина година већ у последњих неколико деценија... Изгубили неповратно.

Сада нам преостаје да то признамо, али да дипломатским путем тај губитак што више ублажимо. Одлажући преговоре, све више сужавемо дипломатски простор за успешно маневрисање. Међутим, о томе нешто касније.

Остаје још питање колико је данашња комунистичка гарнизора на позицији одговорна што на Косову влада пат позиција која прети да се претвори у потоке крви.

Погрешним и невероватним глупим (бољшевизам и глупост све више постају синоними) проценама ситуације на Косову (контрареволуција, јалове идеолошке диференцијације по стаљинистичком моделу) ова гарнизора је тамо створила извесну пат ситуацију — српска милиција је завела окупацију толико огољену да на страни власти није више остао ниједан Албанац, што је резултат, између осталог, бројних и немилосрдних диференцијација. У ствари, да бих био праведан морам признати да је остао још један „поштени Албанац“, и да не бисмо и њега, не дај Боже, изгубили, брзо смо га ћушнули ни мање ни више већ у највише тело земље...

Али да се вратимо Косову. Питање је шта чинити у датој ситуацији.

Прво, овај народ се не сме више лагати нити заваравати шареним лажама. Ма како му било тешко, мора схватити да свој мит и своју националну свест мора сачувати, али да мит о колевци српства мора преселити у своје колективно памћење, а да савремене проблеме, па и оне најболније, у данашњем свету решава на једино могућ начин — мирним преговорима. Боље је да дијалог траје десетак година него да ратујемо десет дана. Тим пре што нас у том рату нико не би помогао нити разумео наше атаквистичке снове због

којих смо спремни да проливамо крв своје и туђе деце.

Како онда уредити односа са Шиптарима на Косову? Питање је тешко и тражи стручне одговоре читавог тима експерата, али поштедне одговоре, не оне које распознајемо као блејање овнова предводника из стада. Поред стручњака, потребни су још неуморан и упоран дијалог, стварање узајамног поверења и време.

Ево само једног од могућих решења.

Пошто колевку нашег националног бића не представљају шуме, њиве и ливаде на Косову, већ бројни манастири и други културни споменици, главно је питање како их сачувати јер шуме, ливаде, потоци и њиве у 90% случајева нису више српске. Треба, дакле, решити проблем наших светиња... Не смемо оставити Пећку патријаршију, манастире и друге споменике наше вековне присутности на тим просторима, не смемо их оставити усред етнички чистог окружења, јер ће за кратко време нестати с лица земље...

Једини начин да их сачувамо и заштитимо јесте да их преселимо на најпогоднија мењста у ужој Србији... На први поглед то изгледа немогуће. Међутим, с обзиром на савремена достигнућа у грађевинарству, то је — истина, кроз дужи низ година — сасвим могуће. Тако бисмо своју древну колевку имали овде међу нама... Ту је нико више не би могао угрожавати, не бисмо више морали стрепети да ће им фреске нека непријатељска рука скрнавити, очи им копати...

Под покровитељством и уз гаранцију Уједињених нација морали бисмо са Шиптарима (с њиховим легално изабраним представницима), склопити уговор којим им на управу предајемо већи део Косова и Метохије, а они се обавезују да крај свих наших споменика (у следећих, можда, 20—30 година) прихвате присуство јаким гарнизона српске војске који би их чували до коначног пресељења у Србију.

Још нешто да подвучем. За губитак Косова и Метохије нико други нам није крив... Криви смо ми Срби... И то не само они који су били, и још су, на власти већ и сви ми остали. Прво, зато што смо толерисали ту и такву власт, затим што смо напуштали своја огњишта не одупревши се притисцима албанског живља и издаји наших Срба са Косова. Ти Срби су најчешће имали на уму првенствено неке идеолошке бриге (у ствари, мислили су само о својим интересима и привилегијама). Криви смо и сви ми Срби из Србије што смо допустили невероватну и за нас остали свет несхватљиву ствар а то је „да нас овде у Београду халсе ако причамо шта се догађа на Косову“. Право је и праведно — о томе се, можда, стара сама Божија промисао — да своје кукавиштво и похлепу (Албанци су често имања и куће плаћали баснословним сумама) платимо губитком једног дела своје отаџбине, који смо, иначе, већ одавно изгубили. Једини је проблем да то признамо и из тога извучемо одговарајуће конзеквенце.

Сетимо се само оних скупова у Сава центру... Кад се нешто деси на Косову или ако нам вицезивија и „Политика“ кажу да се нешто десило, одмах се у Сава центру заказује скуп Удружења Срба са Косова и Секције СУБНОР—а за Косово, са кога слабашиим

старачким гласом поручују — свим Србима, целом свету а и шире — да се на Косову нико не шали с тековинама револуције, да они никаква контрареволуцију и никакав сепаратизам неће трпети и да ће немилосрдно ошинути по свим непријатељима народа и револуције (која тече). На крају, наравно, не пропусти да пружи пуну подршку актуелној власти. Ту подршку, узгред речено, овај старачки скуп никад није ускратио ни једној гарнизору на власти још од далеке 1945. године. Треба још додати да ти старци живе у Београду, школују децу у главном граду или иностранству, а дошли су (то су све сами бивши борци — капетани, мајори... генерали) брзо иза завршетка рата. Где би, иначе, боље уновчили своје ратне заслуге?..

Спремни су да одлучно кажу „Но, но!“ непријатељима свих врста, да изиђу на митинг на ушћу на Сави, да растерају своје унуче окупљене на Терезијама, да пошаљу своје супруге у купоцим бундама пред зграду СИБ—а да би својим хистеричним узвизима заплашиле усташу Туђмана...

Треба рећи да у Београду постоје слични „лобији“ и из других крајева наше земље: борци из БиХ, борци из Хрватске итд. И сви у длаку лице на оне горе описане, сви имају исте задатке и сви се појављују у Сава центру да некоме кажу „Но, но!“ и да безрезервно подрже актуелну власт...

Има и других начин за подршку партији на власти кад јој пригусте... То су телевизијске емисије у којима се зачас окупе „наши најумнији људи“. Да поменем само неке који веома воле да се сликају, неизбежни и „ванстраначки“ Будимир Кошутић, а затим и остали наши „ванстраначки“ људи као што су одскора академик Матија Бећковић, будући академик Брана Црнчевић, већ надалеко чувени Луле Исаковић и, зна се, „отац“ наше културе Добрица Ћосић. Насупрот опозицији која је увек руковођења својим уским „страначким интересима“, „наши најумнији људи“ објективно објасне гледаоцима крај екрана како да, у вези са насталим проблемима, блеје или „бучу“ како би наш врли академик Луле рекао.

Иначе, подршка Скупштине властима заувек и по свим питањима унапред је обезбеђена. Под једним условом само: да посланици СПС (на пример, Муса, Бојовић, тенкиста Радовић и остали) буду на време обавештени кад да дигну руку, а кад да је не дигну. Хармонију у Скупштини нарушавају, наравно, осведочени издајници и непријатељи новог народа и државе — чланови опозиције.

Ето, јеретичка размишљања неминовно су се проширила и на друга питања наше свакодневнице. Од свих, ипак, најважније је Косово (иако Книнска крајина тренутно изгледа актуелнија).

Треба закључити тиме да је ово време кад је више него неопходно „ружење народа“, тј. указивање на истине ма како горке и неприхватљиве биле, јер нам само оне могу помоћи да нађемо излаз из овог безумља. Причати народу застареле снове и лепе бајке (комунистичке, али и националистичке провинцијеније) значи гурати тај народ директно у крв и сузе, изложити омладину непотребној погубљивости. У овом случају најтрагичније би било то што ужа и шира родбина погинулих и обогалених не би знала да каже зашто им је

син, брат отац... погинуо или изгубио руку, ногу... Успомена на бесмисленост жртве бескрајно би прогањала и њих и српски народ...

Драган Деспотовић

ЗАШТО ЦРКВА ЋУТИ?

Јављам се први пут (у нади да ћете ми објавити писмо) а повод мог јављања је реговање Патријарха српског Госп. Павла на долазак принца Александра II Карађорђевића у Србију.

Ово заиста нисам очекивао (а верујем и хиљаде других) од Његове Светости и Српске православне цркве. Разлози за недолазак принца које Госп. Павле наводи у свом писму Одбору за долазак (дочек) принца Александра нису нарочито јаки. У том писму Његова Светост каже да се парастос покојном Краљу Александру не може вршити у цркви на Опленцу јер црква није освећена. Решење за то постоји: или осветити цркву до доласка принца или богослужење вршити испред цркве. На ово је српски народ чекао пола века и верујем да то неће спречити престолонаследника да дође у своју отаџбину.

Све ово указује на то да је могуће да поред ЦРВЕНОГ ВОЈВОДЕ добијемо и ЦРВЕНОГ ПАТРИЈАРХА.

Зар СПЦ овако враћа својим верницима? Знамо како су се комунисти за ових 50 година односили према цркви. Наша црква такође то зна, а ћути. Зашто? Зар није време за промене? Зар није време да се ослободимо једног од највећих грехова — комунизма? Зар није време како каже госп. Драшковић да ВЈЕЧНАЈА ПАМЈАТ одјекне и изнад жртава комунистичког терора.

У то име С ВЕРОМ У БОГА, ЗА КРАЉА И ОТАЏБИНУ!

Великић Љубиша,
ВЛАСОТИНЦЕ

О НЕКИМ РУКОВОДИОЦИМА СЛАВОНИЈЕ, БАРАЊЕ, БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ

Имам осећај да Срби ван административних граница данашње Србије у свом свакодневном позивању на српску слогу, највише раде на разбијању баш те слоге. А ево и зашто.

Господин Сашкић из Западне Славоније, Горан Хаџић и господин Вукић (или Лукић нисам баш најбоље разумела) из Босанске Крајине били су гости ТВ Нови Сад 17. IX 1991. Ова господа (боље рећи другови) се понашају крајње препотентно. Своје политичке каријере стварају служећи Милошевићевој политици никад се не запитавају да ли је у тој по-

литици све тако исправно. Ови другови користе сваку прилику (и не само ови, него сви водећи политички људи ван административних граница данашње Србије) да вређају Вука Драшковића и СПО, самим тим вређају огромну масу људи који су присталице СПО-а.

Наиме, на питање које је од прилике овако гласило: Шта мислите о политици коју води Вук Драшковић и о „рушењу“ Београда 9. марта, дотични другови су просто једва дочекали да крену у плување и напад. Најфасцинантнија изјава је била друга Вукића из Босанске Крајине који је рекао да Вук Драшковић треба да се уозбиљи и да прекине да ОКУПЉА ШИПТАРЕ И ТИНЕЈЦЕРЕ. Где ће ти душа друже Вукићу због оваквих лажи??? Мислим пре свега на изјаву о шиптарима. Што се тинејџера тиче у томе не видим ништа лоше, али не мислим да су тинејџери главна снага СПО-а, далеко од тога.

Од масе неаргументованих, необјективних критика издвојила бих и речи Горана Хаџића који је рекао да су људи из СПО-а који помажу српском народу у Хрватској злоупотребљени. Мислио је вероватно да су злоупотребљени од Вука, наравно ничим то није обрзложено, нити је могао јер није имао чим. Било је важно искористити телевизију и вршити срамну пропаганду против СПО-а. Кратко речено сви коментари, све што је речено, свели би се на то да Вук ремети Српску слогу.

Ја бих дотичне другове замолила да они не ремете српску слогу, јер својим изјавама вређају и плују српски народ који је гласао за СПО. Не вређајте човека који је добио 850.000 гласова на изборима, тиме ниподаштавате људе који су гласали за њега. Прекините већ једном с тим. Прекините да будете црвени фарисеји како је говорио наш Гишка, командант Српске Гарде. Гишка је погинуо бранећи Госпић, погинуо је од усташке руке, остављен без помоћи, данима се борио са својих 150 другова против 6000 усташа. Ни војска, ни територијална комунистичка одбрана ни кинце, нико се није нашао да им помогне.

Да ли је тако морало бити? Или су сви они, који нису као ви заљубљени у вожда Слобу и звезду петокраку, осуђени да прођу овако. Ми из Србије, присталице Демократске опозиције НИКАДА, БАШ НИКАДА, нећемо стати под црвени Милошевићев барјак. То не значи да ћемо вређати и ниподаштавати вас који му безрезервно верујете.

Напротив ми помажемо избеглице из крајева захваћених ратом.

И још нешто. Прекините већ једном да критикујете 9. март и тиме вређате сто и више хиљада људи који су присуствовали том митингу, као и оне десетине хиљада људи који нису успели ни прићи Београду а желели су. Прекините да испостављате рачуне колика је материјална штета направљена 9. марта, и да кукате над разбијеним Београдом. Београд је ваш колико и мој, али моји родитељи и ја више смо радили и одвајали за овај Београд (сви смо Београђани) него што се ви. Вређајући Вука, осуђујући 9. март ви вређате и срце наше Шумадије, наш Крагујевац, Ужице, Нови Сад, у тим местима је победила опозиција а из тих места су људи долазили 9. марта. Поштујте жеље и опредељења народа који није политички истомишљеник. Јер осим што

руководите ратом далеко од ратишта (чујем да многи челни људи САО Славоније, Барање и Западног Срема живе у Новом Саду), градите своје прокомунистичке каријере, држите лекције преко телевизије Србима о српској слози, а да при том водеће људе српских странака вређате и износите лажи, осим што осуђујете свако мишљење које није у складу са вашим а самим тим и вождовим, осим свега овога требало би да нешто озбиљно схватите и прихватите.

Јако је пуно људи који подржавају политичку активност Вука Драшковића, ти људи су Срби баш као и ви. Па имајући то у виду а и српску слогу коју свесрдно заговарате, у својим критикама користите пре свега ИСТИНУ, ОБЈЕКТИВНОСТ, УМЕРЕНОСТ ... Немојте се према том делу српског народа понашати нечасно, баш онако како су се Хрвати према вама понашали последњих 50 година.

З. Руљић
Београд

БЕЗ СРПСКЕ ВОЈСКЕ, НЕМА ПОБЕДЕ

Што је ближи 10.11.1991. године дан када Србија полаже поправни испит из демократије, социјалистичка партија Србије појавача погон моћне машинерије за испирање мозга, машинерије коју ми просто зовемо — РТВ Београд. Ремонтовани делови звани Витас, Будихна, Чукић и други враћени су у склоп. Адекватни погонски мотор нађен је у виду Добросавца Бјелетића који се показао као веома универзалан у различитим режимима рада.

Ових дана када агонија Југославије прелази у ропац, када апокалипса рата узима свој данак, издаја као проклетство и синоним српства постаје толико симптоматична и свакодневна квалификација да је питање дана када ћемо се сви ми поделити на издајнике српства и оне који то нису као када смо се некад делили на „Партизановце“ и „Звездаше“ играјући мали фудбал. Ових дана сведоци смо даноноћне кукњаве ТВБ а поготову Радио Београда (захваљујући новоинаугурираним уредницима) како лидери неких опозиционих партија у Србији (а и врапци већ знају на кога се односи) хушкају резервисте на издају, да дезертирају, да се не одазову на мобилизацију, да шире дефетизам како се то данас модерно зове. Као да су припадници територијалне одбране малолетници или недајбоже малоумници које је врло лако натерати на издају. Као да ти људи не виде издају у армији на сваком кораку и спремност појединих старешина да их одведу пред непријатељске пушчане цеви.

Када је Вук Драшковић далековидо (као и увек) предвидео овакав развој догађаја и тражио од српског руководства да се формира СРПСКА ВОЈСКА, јер од идеолошке ЈНА нема вајде, био је размишљан на крст и сад када сви треба да клекну пред њим и завапе: „Опрости нам Вуче, погрешили смо, био си у праву“, они поново бацају анатему на њега јер „не могу да схвате“ да је некоме коме је стало до српства може пасти напамет у оваком моменту некако страначко надметање.

Ти исти припадници ТО који одбијају мобилизацију у ЈНА, врло радо се прикључују добровољачким јединицама и одлазе на фронт.

Нека ми неко од те „Госпоне другова“ макар једном релевантном чињеницом докаже да су већи и бољи Срби од Вука, Гишке, Белог где последњу двојицу и даље постхумно покушавају да увуку врло прљаво у некакав шверц дроге, како би њихова већ славна имена из чисте људске злобе и пакости окаљали. Очигледно њима ништа није свето, јер њихове ситне душе никад не могу да опросте што су Гишка и Бели погинули славећи Дражу и Краља а не Броза, кренули у рат верујући у Вука а не у Милошевића.

Изјава министра унутрашњих послова САО Крајине Милана Мартића коју је он дао за јавност 22.09.1991. толико ме је огорчила а верујем и све поштене Србе, а сам Мартић толико разочарао иако сам га ценио као храброг и одважног човека да нисам могао да останем равнодушан па стога одлучих да изнесем неколико својих примедби.

Пре свега, повод изјаве је била херојска погибија неколико припадника СРПСКЕ ГАРДЕ и самог Гишке у околини Госпића. После драматичног позива у помоћ који су становници госпићког краја упутили српским добровољцима јер су били препуштени на милост и немилост усташким зверима, Гишка је на челу 120 својих јунака кренуо да спасава људе које су сви напустили. Ради одбране Госпића остало је 5 мештана и 20-ак бораца из околних села. Ови напуштени стари људи су пре тога упућивали молбу за помоћ Мартићевим кинцима а уместо помоћи стизале су им „речи охрабрења“ да ће они свакако стићи, треба одржати. И сад, господин Мартић после свега тражи и налази разлог свог неуспеха и своје неефикасности у Вуку Драшковићу. („Вук је државни непријатељ број 1, његово презиме није Драшковић него Бранковић, њега треба ухапсити, он је непријатељ српства итд. итд.“). Као круна свега је Мартићева констатација да Драшковић тесно сарађује са Туђманом. Ако је и од Мартића, много је.

По његовим речима ти добровољци СРПСКЕ ГАРДЕ су дивни храбри момци који нису под патронатом Вука Драшковића чак и да он то хоће. И сад ми ту нешто није јасно. До пре само два месеца СПО и Вук Драшковић су организатори и родоначелници СРПСКЕ ГАРДЕ и као такви су издајници Србије, а сад је Вук издајник зато што је одвратио добровољце од одласка на фронт у Госпић, фронт који су мартићевци и ЈНА напустили јер очито нема стратешку важност за актуелну српску политику.

Негде је „кински шериф“ залутао у идеолошком лавиринту релације Броз — Бабић — Милошевић.

После свега се питам откуд право другу министру да ОН уређује политички живот у Србији. Он, који можда није више од 2-3 пута посетио Србију узима себи за право да даје квалификације о подобности, да сугерише, да препоручује српском народу, он открива „издајнике“ Србије итд. Заборавља господин Мартић да су становници САО Крајине населили те географске просторе још у 11 веку и да он има право (с обзиром на скоро један миленијум територијалне одвојености од Ср-

бије) да уређује политички живот у Србији, таман колико и рецимо Зоран Соколовић да руководи изборима у Чешкословачкој имајући у виду наше заједничко словенско порекло. На страну то што до пре само две године у обичном разговору са неким од поносних Личана никад се није могао извући закључак да су они Срби. Они су једноставно били Личани и да чак по мишљењу појединаца Срби у Србији воде порекло од њих. А треба нагласити и то да су на „првим демократским“ изборима у Хрватској ХДЗ и Фрањо Туђман добили заједан број гласова баш у тој Книнској Крајини.

Желим само да Вас подсетим господине министре да је (док сте ви били дубоки анонимус, и док је господин Милан Бабић још обрађивао вилице и зубе несрећних пацијената), Вук Драшковић предочио западне границе Србије говорећи да српске међе на западу морају обележити сви српски гробови и све јаме по Лици, Банији, Херцеговини, јер у супротном бићемо проклети од костију из Прибиловаца, Голубинке, Јадовна и највећег српског града — подземног града Јасеновца.

Обећао сам себи на почетку писма да нећу бити преопширан, али не могу да не кажем неколико речи и о нашој „славној армији“ у чију се (не)способност у овом прљавом рату (а који рат то није) ових дана све више уверавам. Били смо спремни да јој опростимо срамни пораз у рату у Словенији, наводно било је издаје, а зар треба бити премудри Соломон па закључити да ће издаја бити перманентна категорија која ће нас пратити док год Србија не буде имала своју војску, док год своју судбину буде предавала у руке дебелим генералским гузицама свих националности који су 45 година беговски живели од зноја и мукe не баш увек ситог народа и који је од својих устия одвајао да би омогућио да би официри „наше народне“ армије могли да имају виле и летњиковце, своје одмаралиште и плате о којима је доктор физике могао само да сања. Изгледа да је морало доћи до овог рата па да се осведочејмо у „врхунско“ познавање тактике, оператике и стратегије наших „врлих“ официра. Освајање Бршадина, Вуковара и још неких места и истеривање усташа из њих траје данима да не кажем недељама и поред поседовања модерне технике за коју народ никад није жалио пара, па лично мислим да би здружена племена Апача и Команча пре очистила те територије од усташа користећи при том само лук и стрелу.

Док год и последњи водник буде Хрват, Словенац, Македонац или Шиптар, о пуковницима и генералима да и не говорим, Србија никакав рат не може добити без обзира што ће 100% војника бити српске националности.

У чијој то армији у свету у Генералштабу седе страни држављани? Мислим на Словенца Бровета и главнокомандујућег Кадиевића који је по личном изјашњавању Хрват југословенске оријентације.

инж. Јован Блдић,
Неготин

КЉУЧЕВИ МИРА

Изманипулисани медијима и ратнохушачком пропагандом, а преплашени ратом народи (српски и хрватски), као да не схватају, да они држе кључеве мира у својим рукама. Напротив, пасивно су се препустили својим „ОЧЕВИМА НАЦИЈА“ да они у своје име одлучују о њиховим животима. Шири се талас „лажних“ патриота а мржња куља на све стране.

Специјалиста за „дивљаке“ лорд Карингтон, покушава да повеже покидане нити у примитивној, пијаној балканској крчми, а балканске поглавице хоће да потпишу мир, па неће, па потпишу а чим окрену леђа потпирују мржњу. Невини људи гину на све стране, разарања су огормна, а наши људи као да неће да схвате и виде, да их њихови „очеве нација“ бездушно терају у смрт.

Људски живот је у нормалним земљама светиња, а овде не вреди ни зрна грашка. Људи, чак постају пристрасни и навијају, као их да не схватају да ће и они ускоро бити увучени у ратни вихор. Сваки нормалан човек се грози рата, он је добар само за садисте, криминалце различита фела, ратне профитере и властодршце.

Већина људи, ипак жели мир (бар се тако надам), али је препадну развојем догађаја и ћути, а манипулатори то вешто користе да појачају мржњу до усијања.

То мора да се прекине. Сви који желе мир треба то јасно да искажу. Нико им не може наметати рат, ако они то не желе и играти се њиховим животима. Нашим судбинама сада управљају људи који су на заласку живота од којих већина њих неће ни омирисати багрут.

Шта чинити? Народ мора путем различитих облика грађанске непослушности присилити власти на мирно решење. Зашто народ пасивно гледа на разне миротворне покрете? Зар не схватају да се власти поигравају њиховим судбинама и да им се не сме допустити да живот човека зависи од њихове милости и немилости? Сваки човек треба да стави прст на чело и да схвати да само он одлучује о својој судбини, да га нико, ама баш нико, не може гурнути у бесмислене ратове против његове воље, да ниједна идеологија није вредна једног јединог живота. Он мора да се бори за мир. Рат у Босни су за сада спречили мировни покрети, али је то било недовољно, јер су и људи тамо, морали у далеко већој мери да се ангажују и својим присуством недвосмислено покажу да су против било којег облика насиља. Зато и тамо сада вреба ратна опасност. Зато људи скините копрену са очују, организујте миротворне акције или издајите у што већем броју на већ организоване. Не дајте да са вама манипулишу и мир би био на дохват руке. Зар мајке, деде и бабе не виде да се сваким даном повећава списак војних пошта које шаљу њихове синове и унуке у ратни пакао.

Секунд до дванаест је да се промени свест људи, јер ће у супротном бити саучесници (против своје воље) у једном тоталном рату и ратним злочинима, који ће однети не-

бројене жртве (можда као и два претходна), а где ће и они учествовати. Па ко преживи. А ја мислим да то није ником у интересу.

Зато мој апел: Народе освести се... Минут је до дванаест.

РАКИЋ ДРАГАН
Устанички 65
Београд

СИНЕ, НЕКА ТИ ЈЕ СРЕЋНА СМРТ ЗА СРБИЈУ, ПРАВДУ И ОВАЈ НАПАЋЕНИ НАРОД

Тужно и храбро одјекују у нама речи мајке команданта српске Гарде Ђорђа Божовића — Гишке. Храбра мајка, попут мајке Југовића, може само овако говорити свесна синовљеве жртве за идеале слободе, правде и истине за коју се њен син борио и јуначки погинуо у борби против усташких крволока.

У овом тешком ратном времену када нам српски народ расут по северозападним крајевима ове наше несрећне Југославије свакодневно гине бранећи своја огњишта и голе животе, представници данашње српске власти неће, а и не желе, да схвате данашњу стварност и жеље српског народа. И даље настоје својом сулудом политиком да сопствени народ још више унесреће, не налазећи прави начин изласка из садашње ратне кризе.

Наша Србија мора имати своју српску војску, која ће, као таква, бити носилац свега што је српско. Овако, ко смо и где смо? Званична Србија се залаже за некаку крљу Југославију, а састав данашње ЈНА знамо каква је и ко је предводи. Ма колико, неко веровао у њихову појединачну југословенску исправност и оријентацију, опет је чињеница, да смо по том питању у великој заблуди.

Оснивање српске Гарде као надстранчке српске војске није одговарало данашњој званичној власти, па је пожурила да и законом спречи њено формирање, позивајући се на ЈНА и територијалну одбрану као једино Уставом дозвољене формације. Званичници се и даље носе, за њих једино исправном мишљу: како очувати своје постојеће позиције и борити се против свега што има карактер ширег фронта српског народа без петокраке као симбола пораћеног комунизма. Њихова је једина жеља да продуже век нечему што је и историјски преживело свој век и као такво данас јасно и најокоорелијем бољшевику, само њима није. Из тог разлога биле су и оне ничим оправдане потере против команданта већ формиране српске Гарде, која је већ тада бројала преко четрдесет хиљада добровољаца. Чак се и купуштинска говорница користила за отворене позиве и претње против људи који ће, за кратко време после тога, и своје животе изгубити.

Ови храбри људи били су и остали за постојећу власт, као и за њихове истомишљенике, криминалци и издајници. Они су их демантовали својом оданошћу Србији и српском

народу. Нажалост њих данас нема, а њихови непријатељи ће се узалуд трудити да се себе прикажу у друкчијој боји, него што су у стварности. За претходно речено најбоље сведочи лажно, преко телевизијског екрана одавање признања за храбру погинућу српског команданта Гарде Ђорђа Божовића Гишке.

Чиме ће данашња званична власт правдати лов припадника СУПА-а БГД. на поч. Ђорђа Божовића од пре пар месеци у хотелу „Славија“, када је против овог храброг човека и његових, неколико гардиста било ангажовано стотинак полицајаца. И тада је поч. командант Гарде показао да му у храбрости ни толики број чувара званичне власти није дорастао.

Данас нема, нажалост, овог јунака међу живим али ће његово место заузети други, исто толико храбри и одважни као што је био и поч. Гишка и коначно ће овај наш, до данас необавештени народ сазнати да се против усташа бори и српска Гарда, ванстраначка војска која је на предлог СПО-а и формирана да одмах, потом, буде и забрањена.

О третману српске Гарде на ратном бојишту боље је и не говорити. Понашање званичних српских формација, посебно ЈНА, према овим српским борцима је за сваку осуду. Интервју новинара из Београда са капетаном Драганом, довољно илустрије о претходно реченом.

Зато нам речи храбре мајке Ђорђа Божовића, команданта српске Гарде, истиснуте из дубине мајчиног срца још једном потврђују вековну истину о српским мајкама, које су смрт своје деце стоички подносили, верујући праведној борби својих синова, јер мајчина љубав није никад погрешила. Довољно је присетити се новије српске историје, и из тог времена речи нове мајке Југовић Стане Пушевић која је у војсци генерала Драже Миловића изгубила својих девет синова палих у борби против Немаца и усташа на Вишеграду хиљаду деветсто четрдесет прве године, па данас схватити речи мајке поч. Ђорђа. Подударним речима је и ова мајка примила смрт свог сина, и ми јој мислим да нећу погрешити ако кажем, и цео српски народ, одајемо захвалност што је родила оваквог јунака, њиме се поносила и данас храбро поднела његову смрт.

Нека је хвала мајци поч. Ђорђа Божовића и свима српским мајкама чија су деца храбро погинула у борби за слободу, правду и истину, а њиховим синовима вечни помен и слава.

МАТИЋ Ж. МИОДРАГ, професор, Земун

АБДИЦИРАЈ, ЗА ИМЕ БОГА, АБДИЦИРАЈ

Каква је грешка бити поштен према лажљивцима и каква лудост давати своје срце људима без срца*.

Седим над белином овог папира не знајући како да започнем, како да пренесем сву горчину и јад који се сакупљају у мени после „величанствене“ победе комунизма у Србији. Не знам како да се обратим човеку који је председник Републике коју — сада ми је посве

јасно гура у пропаст, а са њом и Србе за чији се спас и просперитет наводно бори и који су га „огромном већином“ изабрали за свог председника. Председнику Ви — не могу рећи, јер се тако обраћа човеку којег поштујете, којем се дивите и коме верујете, а ја ни поштовања ни дивљења ни вере у нашег председника немам! И зато ћу председника Србије ослонити само са председничке (са малим словом) титулом до које му је само и једино стало.

председниче,

Још увек се сећам митинга у Нишу, обећања о благостању, миру, јединству и једнакости за све. Али, као што знамо онај ко олако даје обећања никада их и не испуни. Благостање, мир, просперитет европски стандард, једнакост за све удаљени су неколико светлосних година од напаћене земље Србије. Председник је остао доследан себи — није одржао реч, па тако данас добијам плате са неколико месеци закашњења (али добили смо пушке) и отказе и то без закашњења. А немамо ни мир — мир више не станује овде! Ових дана неколико десетина хиљада младића по председничком налогу одлази у бесмислени и прљави рат, у рат који се води из безбедних дедињских вила.

Председник је рекао — толеранција — а у Србији велике душе и великог срца никада није било толико пуно мржње, нетолеранције и ратних поклича као од времена „величанствене изборне победе“ па до данас, када се у целој Србији врши општа мобилизација. Позивање на бесмислени рат и мржњу, онда када се народу нема шта друго понудити је куквички и подло. Ми који не знамо и не желимо да мрзимо одбијам да идемо у нечији приватни рат. Ми не желимо председника који позива на мржњу, ми не желимо рат само зато што не можемо добити посао (ипак млади боље знају да раде него да се бију). И зато у име европске Србије, и у име мира, просперитета, благостања, једнакости за све, у име љубави а не мржње, молим председника Србије.

АБДИЦИРАЈ, ЗА ИМЕ БОГА АБДИЦИРАЈ и Србија ће поново и напослетак бити и демократска и велика и поново ће имати пријатеље.

Весна Петровић, Сомбор.

ХАЛО ПЕКИНГ, ХАЛО... ХАЛО... ХАЛО

Видим да ће локални избори које СПС припрема за новембар бити још „демократскији“ него они од 9. децембра 1990. То је и многим из опозиционих странака добро познато.

Као што је рекао Коста Чавошки, СПС је за општинске изборе припремила чак четири линије одбране против опозиције. Само да подсетим: Прва линија одбране је већински изборни систем, који је потврдио власт СПС и поред тога што су добили 45,8% гласова (тј. добили су 2.305.974 гласа).

Друга линија одбране је монопол над средствима информисања.

Трећа линија одбране је разлика у богатству између комуниста и опозиције.

И четврта линија одбране је смањење надлежности локалне самоуправе.

Све је ово добро познато онима који су прочитали чланак К. Чавошког под насловом „Нова изборна фарса“, објављен у 26. броју „Српске речи“ (19. августа 1991, стр. 18 и даље).

Друга линија одбране, боље рећи прва, већ је велико почела да функционише. Дана 16. IX 1991. на II дневнику ТВ Београд говорио је Богдан Трифуновић, а у вези општинских избора. Мислим да би тај говор требало уврстити у Гинисову књигу рекорда као ступидарију над ступидаријама. Тај је, наиме, већ почео да убеђује народ да треба да гласа за СПС јер, каже, у случају победе опозиције ова ће блокирати рад Скупштине и тражиће нове изборе за посланике. И, замислите, у случају победе опозиције у Србији ће доћи до нових конфликтних ситуација. Другим речима, биће горе него сада! И могу вам рећи да су ове речи имале жељени ефекат. Већ сутрадан чујем из разговора неких пензионера да ће обавезно гласати за СПС, јер ће се, како један од њих рече, заратити уколико опозиција добије изборе. Чудо једно како пензионери имају слабо памћење. Па они и не знају да се већ заратило. Изгледа да је за њих рат само ако им (не дај боже) погине неко из фамилије.

Е, даље. У дневниковом додатку поново исти Трифуновић каже да је у интересу Србије и демократије да све политичке странке изађу на изборе. И додаје да су за бојкот избора само они који хоће да руше власт и да подстичу nerede. Па ово је невероватно! Прво у Дневнику каже да СПС мора да победи, а онда у дневниковом додатку позива све опозиционе странке да изађу на изборе. Значи сигуран је у победу своје партије али му требају на изборима и друге странке ради легитимитета њихове власти пред светом. Е, неће моћи! Болшевици су једном од опозиције направили будале, али то им више неће поћи за руком. Није опозиција толико будаласта и наивна колико им се чини. Прво да дају равноправне услове за изборе па да се на њих излази. Трифуновић и његови никако да схвате да су комунисти своје време потрошили — остарили су и њихови бирачи и њихова партија која је 50 година шенлучила и првила малу децу и мушку и женску; неком скидала главу неком гађе, како коме. А ево, изгубили су подршку и руских комуниста којима је Велики Јелџин, са Горбијем, стао на реп и одбио им рогове, па сада могу само безбедно да мучу. Не могу више да туку ни репом ни рогови-ма, јер су рикнули горе него волине.

Социјалистима остаје још само обраћање Пекиngu, али не и Хавани, јер, како ми се чини, и на Кубу комунисти само што се нису стрмоглавили низ вукојебину.

Али пошто ће еспеесова пропаганда бити довољна за њихову поновну победу, препоручујем опозицији да нипошто не излази на изборе ако се бар не укине медијска блокада. Зар опет да им дајемо легитимитет? Никако!

Уосталом шта ће нам избори, ни у СССР-у комунисти нису пали на изборима.

Миле Лазин,
Младеновац

НЕЋЕМО У РАТ

Дана 17. 09. 91. год. војни резервисти Ужица ступили су у протест против мобилизације и рата.

Овај мирољубиви српски народ је мобилисан у ноћи између 16 и 17 овог месеца под изговором да иду да бране Србе у Крајини што није истина. И поред свих напора које је уложила ЈНА и ОНО одзив није био ни 50%. Услови у којима је примљено људство које се одазвало позиву није ни за животиње.

Јер издајничка, титоистичка, ЈНА која више фактички и не постоји пошто су се скоро све републике из Југословенске заједнице одрекле ЈНА и која још увек и као задња упориште налази у Србији, код Милошевића, који свим средствима одржава комунистичку болшевичку власт, са којом истребљује српство и који врши масакар Срба а жели још већи и то све уз договор са својим сатанистичким побратимом Туђманом.

Познато нам је свима да Македонија, Словенија, Босна и Херцеговина више не шаљу регруте те самим тим настаје неоспорива чињеница да ни Југославија нити ЈНА више не постоје.

Пошто у ту војску иду само Срби ова војска се фактички више и не зове ЈНА већ би требало овако да гласи њено име М. А. (Милошевићева армија). Као таква она ван Србије а и у Србији је окупаторска.

17. 09. 91. око 20.00 ч резервисти Ужица тражили су од својих претпостављених да их раздуже јер они неће (одбијају) ићи у рат. Ни у Хрватску ни на коју другу страну. То је био један од захтева резервиста.

Разлог је следећи:

Ови младићи су храбри и саосећају са Србима у Крајини али док се и задњи избеглица који је способен за рат, изузев жена, деце и стараца не врати на своја огњишта и неузме пушку у руке, они неће за такве ратовати а камоли гинути. Ови Ужички младићи захтевају да се све такве избеглице отпусте са посла како би брже и ефикасније били принуђени на повратак кући. Исто се захтева од МУП-а Србије да се протерају већ наведене избеглице назад у Крајину.

Такође да се путем мобилизације упуте на ратно подручје односно својим огњиштима.

После изнетих предлога резервисти нису наишли на разумевање код пуковника ГАШ-ПАРА, нити код генерала Торбице. Резервисти су једногласно одлучили да се пешке са Трешњице упуте ка Ужицу пред СО Ужица. Захтевали су да их прими председник СО Ужица, али друга Зорана није занимало шта резервисти желе и какве услове постављају; једноставно није ни помислио да дође међу окупљене резервисте. Изнервирани а опет сложни и сталожени ови момци, мирно су седели пред СО и договорили се да преговарали са секретаријатом за ОНО. Из ОНО понудили су да се упуте у салу за састанке у дому ЈНА и да тамо обаве разговор. Резервисти су прихватили предлог и мирно су се упутили у дом ЈНА. У сали за састанке их је сачекао пук. Гашпар и под. пук. Илија што није било

договорено. 2-3 мин касније стигао је и представник за ОНО.

Резервисти су постављали питања и износили своје личне проблеме а који се тичу мобилизације. На сва питања одговарао је под. пук. Илија али ни у једном свом одговору није рекао ништа конкретно. Али најнесхватљивије је било то што нико од ове тројице није знао или пак није хтео да одговори на више пута постављано питање: „ЗАШТО СУ МОБИЛИСАНИ, ГДЕ ИДУ, ПРОТИВ КОГА ИДУ, ЗА КОГА ИДУ И С КИМ ИДУ“! Затим је представник за ОНО покушао да одговори на питање: због чега у редовима мобилисаних ВОЈ. никог нема од деце функционера, директора, доктора и сл? Неки од њих су били и именовани. На тапету су се нашла и деца официра која су по позиву резервни официри који су на претходне „вежбе“ долазили само ради дневница а сада кад је постало густо и кад треба ратовати нема нигде никога осим „ситотиње и сељака“!

Овде се представник за ОНО ухватио у сопствену замку. Пошто је било и једно питање директно упућено пук. Гашпару, на које није одговорио а погодите и зашто? „Да ли још увек постоји Ј.Н.А. и ко попуњава (ко се регрутује у њене редове)“.

Тиме је и састанак завршен. Договор са овог скупа није постигнут, те су резервисти изашли испред дома и ту почели жучне препирке са под.пук. Илијом па му је том приликом упућено следеће питање: „Да ли бисте искрено одговорили колико је војника на зарађеним местима Словеније и Хрватске убијено с леђа у потиљак“. Под. пук. је без размишљања и без осећања кривице или срамоте изговорио следеће речи: „убијено је 39 по потписивању примирја, то је један од података који ми је у овом тренутку пао на памет“.

Реаговање резервиста је било: Огорчење и запрепаштење. Након тога под. пук. је рекао да ће обезбедити аутобус са којим ће све резервисте вратити у касарну на Трешњицу, а они који не буду хтели одговараће појединачно за цео догађај који се одиграо у ноћи између 17 и 18 овог месеца у временском трајању од 20.00 до 3.00 по поноћи.

Аутобус је стигао, резервисти су под притиском враћени и ништа им друго не преостало него да чекају милост и спас бојжу.

ГРУПА РЕЗЕРВИСТА ИЗ УЖИЦА

О ЈЕДНОМ МАЛОМ МИНИСТРУ БИВШЕМ ПОЛИЦАЈЦУ

МАРТИЋУ, ПОДВАЛЕ ВАМ НЕ ПРОЛАЗЕ

Поводом Ваше изјаве дате Радио и ТВ Београду посредством ортодоксног комунисте новинара Радивоја Бранкова у којој неаргументовано и цинички нападате г. Вука Драшковића и називате га „Вуком Бранковићем“, издајником српства и сарадником усташког поглавника Фрање Туђмана. У стилу свог ментора и наручиоца тог срамног памфлета г. Слободана Милошевића и црвеног

војводе или војвоткиње(?) Војислава Шешеља, који безбол палицом освоји Беч и Берлин а зарђалом кашиком покла и повади очи Туђмановим јуришницима, позивате на хапшење и линч. Опробани комунистички метод овог пута господине Мартићу не пролази. Заборављате да су титоистичко-стаљинистички обрачуни са политичким неистомишљеницима на овим просторима ружна прошлост, да болшевичким васпитним пендреком не можете заплашити ни дете на книнској улици а камо ли Вука Драшковића, Српски покрет обнове, српско оmlадину и целу напредну српску демократску јавност.

Изненађујуће је Ваше олако дељење епитета и качење етикета издајника српства. Господине Мартићу, и врапци на гранама знају ко су издајници српства, ко су ти „Бранковићи“ који су мајку Србију бацили на колена, понизили је пред целим светом и сад та мајка Србија огољена и бедна јауче, крвари, проклиње судбину што јој додели црвени усуд да ровари по њеној утроби, да оголи њено стабло, да сече њене гране младости, да је завије у црно. Све што јој даде то њено пасторче комунистички систем је црвена петокрака заливена крвљу њене деце, јарам комунизма и болшевизма који носи на леђима као грбу и гробове у које сахрањује своје најбоље синове.

Мутно је небо над Србијом г. Мартићу. Суза је превише, песме и веселја најмање. Некад весела, расцветала мајка Србија, распевана у својој раскошној лепоти сада личи на убогу старицу завијену у црно, презрену и неоплакану, остављену да јауче над својим властитим гробом.

Ко су ти „Бранковићи“ који мајку Србију раскупише, силоваше и понизише? Ко је данас пљачка, пустоши и гаси њено огњиште, утире њено семе живота?

Познато Вам је г. Мартићу добро ко су ти „Бранковићи“ издајници и тлачитељи рода свога. Зашто се клањаш пред њиховим сенима војничке српски? Зашто дозвољаваш да кроз твоја уста они говоре. Не клечи пред „Бранковићима“ послератним српским подрепашима: Драгосавцима, Стамболићима, Јованићима, Марковићима, Дурбабама, Милошевићевцима, Шешељовцима, Шиповцима, Божовићима и осталом комунистичко-титоистичком братијом чији се црвени реп вуче на паћеном мајком Србијом и мете трагове за собом. Уместо будућности та герила нуди нам сурову прошлост: локве крви, гробове, колоне гладних и незапослених, голе и босе пролетере, путнике за двадесет и први век, нож и зарђале кашике.

Шта урадише ти „Бранковићи“ од мајке Србије? Комунистичка герила предвођена титоистичким генералима уведе Србију у један крвави грађански рат. У име неких идеала, непостојеће Југославије, бивши и садашњи Брозови генерали воде свој приватни племенски рат.

Србија, кад је већ увучена у ту комунистичко-фашистичку авантуру, треба да брани своје етничке границе, свој народ и своје достојанство г. Мартићу. Србија је то вековима знала да ради и за то је одувек имала разумевање својих савезника. Српски војник се вековима борио и гинуо за мајку Србију. Али, зна се под којим заставама, знамењем, са

каким командантима и са каквом стратегијом.

Није Вук крив што се Срби сада нерадо одазивају у војнике. Крив је систем у којем живимо, идеолошка обележја која носимо, похлепност и неспособност људи који нас воде, издајство и расуло у армији. Србин не дозвољава да му усташки генерали, официри и подофицири командују, да му мучки пуцају у леђа, предају касарне, пљачкају војна складишта, наводе српску војску на пушчане цеви усташке солдатеске, жртвују животе српске деце. Српска врхушка ћути погнуте главе. По цену младих живота чува власт, фотеље, удобне виле, скупоцени намештај и аутомобиле, генерали своје звездице и големе плате. Њихова деца су далеко од крвавог братоубилачког рата, живе луксузно у свету, студирају на познатим светским универзитетима, грицају дебеле девизне уштеђевине својих очева, заборављају полако свој матерњи језик и своје српско порекло.

Уцвелене српске мајке сахрањују своју децу. Река избеглица бежи преко Дунава. Сава се поново црвени од српске крви. Српски лешевци плутају Дунавом. Мртви из Јасеновца, Јадовне, Глине и других усташких страстишта широм Хрватске и Босне и Херцеговине дозивају и опомињу живе. У гробу се преврћу кости српских војсковођа. Мајка Србија дрхти од бола и туге.

Ко је вера а ко је невера. Ко је Бранковић а ко Обилић г. Мартићу?

1983. год. док си ти уважени министре са Брезаклом и Дегоричијом у Банским дворима пио чај, усташка емиграција у иностранству преко свог усташког листа „Независна држава Хрватска“ расписала за Вуком Драшковићем потерницу и уцени његову главу са 20.000 ДМ. Разлог том усташком бесу је Вуков роман „НОЖ“, ремек дело и најлепши духовни споменик српским жртвама усташког геноцида у другом светском рату. Српска га власт оптужи за национализам и сејање мржње међу братским народима Србима и Хрватима. Против њега почели су удружени хајку фашисти и комунисти. Како то да одједном г. Мартићу уцењена глава Вука Драшковића постаде савезник усташама који му главу дебело уценише и на усташку трпезу затражише?

Ценим Ваше напоре г. Мартићу да сачува-те САО Крајину од побеснеле усташке зликовачке солдатеске. Али Вам замерам што не поскидате та комунистичка идеолошка обележја са глава српских војника. Книн и книнско подручје нису заслужили то знамење. Поп Момчило Ђујић и његови часни војници одбранили су Крајину под српским обележјама.

Уместо лажних оптужби пружимо једни другима руку помирења. У овом одсудном моменту станимо под једну заставу. То од нас тражи мајка Србија. Онама који Вас потурају да клеветате друге поручијем као што је Исус Христос са свог расплећа поручио богу: „Опрости им Боже, не знају шта раде!“

Бранко Свилар, књижевник

ПИСМО МИЛАНУ МАРТИЋУ

Дана 22. IX у 3. дневнику ви сте господине Мартићу увредили не само господина Драшковића већ и велики део српског народа, изјавивши да је Вук Драшковић уствари Вук Бранковић, издајник, 5. колона, како шурује са Туђманом, и сл.

Страшно ме је погодила ваша изјава господине Мартићу. Назвавши Вука издајником, прогласили сте издајницима половину Срба, који имају поверења у господина Драшковића. Изговорили сте још низ гнусних лажи које не желим да коментаришем. Док људи гину, вама је господине Мартићу изгледа најважније да нападате Вука Драшковића. Питам се само када ће те ви и вама слични оставити тог човека на миру. Жао ми је што морам све ово да кажем, али ви сте ме сами на то изазвали. Вука Драшковића нисте увредили као политичара, већ као човека, а то вам господине Мартићу не служи на част. Људи треба да праштају, али ја нисам сигуран да ћу ову увреду моћи да вам опростим, не само ја него млади широм Србије. Још само нешто желим да вам поручим: Престаните да нападате човека кога чак и не познајете. Оставите се сада идеолошког прелуцавања, народ нам гине господине Мартићу, а једно је сигурно Вук Драшковић за то није крив.

Наде Марич
Чечак

Г. МАРТИЋУ, МАЛИ МИНИСТРЕ!

Слушала сам синоћ на Београдским таласима твоје једносмерно излагање у коме си без устручавања назвао Вука Драшковића — издајником.

То ме је заболело и онда сам размишљала: како то да из комунистичких глава тако лако испадају речи као: издајник, криминалац, србомрзац, спољни и унутрашњи непријатељ итд. итд. Одговор је ипак лак, али ти га нећу рећи јер је увредљив.

Реч издајник је, министре, врло тешка, човек је тиме негативно овалкификован за цео живот. Издајцима се суди за ратни злочин, (као што се после рата суди и злочинцима који производе рат).

Само, ко си ти да дајаш суд о Вуку Драшковићу? Треба да знаш да огроман број људи у овој једној Србији жели да види баш њега на челу државе. Немаш појма колико си увредио најпоштенији и највреднији део српског народа овде.

Замераш Вуку што ти не шаље своје људе да тамо изгину у рату који ти водиш и који је тебе учинио министром.

Али кога Вук да ти пошаље?

Армија је покупила — мобилисала резервисте из целе Србије, није их ни обукла, ни пристojно наоружала, ни поштено нахранила, а већ их води као стоку на кланицу, грешком

их бомбардује и убија „јер су скренули са одређене трасе и нашли се под ватром“. Грешка... Па како то може бити грешка пуцати у људе било које!

Оно што не покупи Армија, то покупи Територијална одбрана. Наш „вожд“ изврши смотру и одржи им говор. Не знам шта им је рекао, али сигурно знам шта није. Није препоручио да се јаве у Српску гарду, па да иду на твој фронт. Он је чак изјавио да је формирање Српске гарде „илегално“, „нелегитимно“, „ван институција система“ (наравно, за њега врло опасно).

Поред тога окупљају се некакви „добровољци“ око разних суманутих харамбаша, који тамо иду не би ли што опљачкали, украли, можда неког и убили „зарђалом кашиком“. Такве Вук не би повео.

Неки су ипак отишли по свом избору и часно погинули, Гишка као мета ко зна чијег снајперисте. За кога он даде живот?

Разумем да мораш да се улагујеш овој власти, па ипак... срамота је. Али они ти ипак преко Армије шаљу „Вуковце“, шта мислиш, зашто?

Погледај тамо под „Грешка“.

Хоћеш да ти Вук пошаље и ону омладину од 16-18 година, која је сва уз њега, али још није стасала за мобилизацију. Или би хтео мушку децу из обданишта.

Овај рат некоме олаком веома одговара: решава питање незапослености, штрајкова, политичких противника, чак оправдава будућу беду и пропаст. Под вашом петокраком и кукастим крстом изгубили смо пола века, колико ћемо још због тебе, министре. Г. министре, пре избора овом народу обећан је мир и просперитет, а сада смо добили хаос и рат.

На Вука сви гласноговорници режима вребају, јер је он једина права опозиција садашњој власти у Србији. Сваки његов поступак, свака реч се злоупотребљава, много се измишља, ангажују се разни подмитљивци и подлаци да га демонизују. То ми овде у Србији јасно схватамо. Зашто се и ти сврставаш у такве категорије, министре?

Р. Војиновић
Нови Београд

ЧИТАЧ ТУЊИХ ПИСАНИЈА

Господине Мартићу,
Много је оних који ни данас не би знали да су Срби да их на то није правовремено подсетио господин Вук Драшковић својим, са аспекта буђења националне свести, колосалним књижевним делом, чије су уметничке вредности такође несумњиве.

По много чему се може закључити да је Ваша изјава објављена у „Политици“ срочена у Београду, јер Ви вероватно знате да је господин Драшковић трн у оку управо онима који су до јуче били спремни да и српско име и новију историју свог народа потпуно препусте забораву, претпостављајући све то неком у политичке сврхе годинама злоупотребљавањем братству и јединству и поносећи се периодом када је у нашој земљи владао Јосип Броз.

Рат који се у авнојевским границама

Хрватске данас води, управо је рат тих, сада маскираних, људи и већ поменутог Броза. Ми знамо ко је кројио републичке границе друге Југославије и исто тако знамо ко се поноси тим покојником, лажним царом, највећим и најподмуклијим непријатељем којег су Срби у својој историји имали. Знамо и за његовог некадашњег доглавника, који је потом дуго био у немилости, а који — и поред свих својих злочина има храбрости (то је више безочност него храброст) да се и сада појављује у штампи и на телевизији, мада би самоубиство изгледа била једина часна ствар коју би у животу урадио.

Нама се по Београду и у Србији шетају нељуди који су изазвали тај рат и, уживајући у својим националним пензијама, буцају кољештарије у некаким својим мемоарима не либећи се ни најбезочнијих лажи. Српски народ не тражи да они висе на Теразијама али је очекивао од оних који се сада издају за некакве нове људе много критичнији однос према овим бившим штеточинама који су својевремено све подредили својој празној политичкој каријери.

Зар сматрате, господине Мартићу, да сада све то треба заборавити? Зар мислите да младост Србије треба да гине исправљајући грешке оних који још увек уживају националне пензије, оних који су кројили авнојевске границе република, оних који су из школских програма избацили Јасеновац и сва српска страстишта, који су систематски уништавали веру, писмо и српство? Коначно, господине Мартићу, зар заиста мислите да српском војнику у овом рату треба да командује старешински кадар из неке од раздружених република?

Ви и Ваши налогодавци из Београда можете коначно, мислити шта вам је драго, али овај паметан народ зна (а два „погрешна“ бомбардовања и Антон Тус то потврђују) да је држави Србији неопходна српска војска и српски командни кадар. Овај напаћени народ неће више да својим главама плаћа туђе нереалне амбиције и туђе заблуде.

Што се нашег лажног пророка тиче, верујте, толико је лажи до сада открио и толико лажљиваца раскринкао да му ми заиста верујемо. Коначно, многе догађаје па и ово сада већ давно је предвиђено. На Вашој „београдској изјави“ не замерајте Вам много. Наш народ каже „од попа и беседа“. Једну ствар би ипак требало да једном заувек схватите. Све оно што сте Ви учинили за САО Крајину није ни делић свега што је Вук Драшковић учинио за СРПСТВО. Користим ову прилику да му пожелим срећу и успешан пут у ВЕЛИКУ ПРАВОСЛАВНУ РУСИЈУ.

Др Милош Ивковић, лекар спец.
11300 Смедереве, Карађорђева 41

МАРТИЋУ, СКРАТИ ЈЕЗИК, ОТРОВАН ТИ ЈЕ

М ој добри и поштени српски народ изузетно много је навикао да слуша и верује, поготову када је у питању радио

и телевизија. Схватили су то многи и у својој бесомучној борби за власт и сласт обилато се користе том особином Срба. Из тих разлога појединци у последње време не силазе са малих екрана а бесомучна трка јахача на радио таласима даноноћно траје. Фабрикују се и пропагирају и пријатељи, и непријатељи.

Било је довољно да се појави Мартић и за Вука каже да је Бранковић па да ТВ одапне то нечије мишљење као информацију. Нормално је да се у главама многих јавио црв сумње. Навикли смо да верујемо свима и свакаквима, свему и свачему!

Ко је Вук и какав је показаће време и даљи његови поступци. За ово до сада, капа доле. Да ли је или није издао Србију и Србе у последњим данима нити могу нити хоћу да говорим јер не располажем чврстим аргументима. Мене овога тренутка само интересује: Да ли је могуће да је човек који је створио један диван покрет (у коме сам и ја још пре годину дана нашао комадић среће за себе) још увек трн у оку странци на власти, њеним сателитима и пионима. Из самих недара СПО-а родила се српска гарда, (чији сам и ја члан) нападана од људи чији је једини циљ власт и сласт. Те и такве креатуре и бруке српског рода се плаше да Вук и гарда не преузму њима тако миле фотеље. На крају се појављује тамо неки Мартић који ту гарду диже у небеса а њеног оца удара о земљу, на начин примерен најгорим бабама-трачарама. Слушај бре ти, солдатчићу-Мартићу! Ако ништа желим у овом моменту је то да ти обучем сукњицу, коју толико заслужујеш, и пошаљем те међу задушне бабе где и спадаш. Медијска звезда овог времена! Теби и теби сличнима почеле су и лаке да сметају. Стегни зубе и бави се својом професијом. Немј да се бавиш ниским ударцима јер изнад себе имаш људе који би могли докторирати на томе. А да си ти баш толико добар борац и стручњак у овом послу не би дозволио да те деца и цивили за уши извуку из војног ципа и деле ти чврге наред улице. Сва срећа што си како сам кажеш, тврде главе. Зато се и плашим да ће све ово што говорим тешко пробити и ући у такву панцир-главу.

Слушам те и молим Бога да не дође време када ће Србин на Србина опет да дигне руку. Теби је права клетва! Ти своје ручице држиш у џеповима а машеш и удараш том својом подлом језичином. Марионето режим који цркава! Језичине су ваше једино средство за рад. А кад себи прибавите предмете рада, онда нон-стоп пребацујете ли пребацујете норму. Ти и твој брат по језику, Шешел, нисте ни за црно испод малог нокта на ноzi, човеку кога олајавате. Прибери се јер ти би требало да си ратник. Замени језик за право оружје и опали по правом непријатељу. Не пуцај више у празно. Нас који смо са Вуком не можеш поколебати. Чувиш те, сигуран сам да се нисам преварио и да сам на правој страни.

Не буди Шешел, Мартићу! Много је љига-во!

С. Б.
Лосковиц

САНУ — ЈАЧА ОД ЗАКОНА

Да ли је могуће да је новац који смо ми уплаћивали и давали као зајам и поклон за обнову Србије дат Академији наука да изграђује апартмане од преко сто квадрата са великим терасама за своје чиновнике, који ће да постану мултимилијардери, јер ће за мале паре те станове да отплате на тридесет година. Када се буду изградиле а на рачун сиротих радника, који су одвајали динар по динар за ову земљу.

Академија је без јавног конкурса добила преко везе локацију у Добрачиној улици бр. 10 и бр. 12 да надзида на већ постојећим четвороспратницама још четири спрата. Та је зграда сазидаана 1932. год. и зграда постепено тоне. Енергопројект је одбио понуду Академије наука да врши надзиђивање, јер би обезбеђење старе, већ постојеће зграде, коштало три пута више него да се зграда зида из темеља. Али, бољшевици не хају колико кошта, јер су паре ионако дошле на муфте. Ја као власник стана на петом спрату и власник дела тавана нисам могао да се проширим на део мога власничког дела тавана за једну собу и на тај начин мој стан проширим, јер немам везе. Чак су донели решење да ми заидају прозор на кухињи и узму терасу испред самог прозора, а светло и сунце да ми долази вентилацијом кроз плафон, а да би цењени академици добили довољно светла на својим терасама. Ти исти академици су атеље академика сликара Челебоновића у Кнез Михајловој улици бр. 24 на шестом спрату претворили у двособан стан, за који се прича да је резервисан за сина др Радослава Бошковића, секретара Академије, који је свога сина запослио исто у Академији наука одмах по дипломирању. Док други дипломирани студенти са високим просеком годинама чекају да се запосле, татчини синови бирају где ће да се запосле. Тај атеље је требало да остане Академији ликовних уметности за вожбе младих талентованих сликара.

М. Р. Београд.

ПАТРИЈАРХ ЈЕ ДУЖАН ДА СЕ СТАВИ НА ЧЕЛО ОПОЗИЦИЈЕ

Сасвим је непотребно испитати одакле долази ово писмо, а извесно је и сигурно да га пише српски православни свештеник. Ово је други пут како пишем на ову тему и молим Вас да и ово не заврши у корпи за отпатке. Веома будно и зрело пратим сву ситуацију, читам и црквену и грађанску штампу и најодговорније стојим иза овога што пишем. Повод за ово писање јесте Српска Реч бр. 28 од 16 септ. 1991. год. страна 5. и 6. Одавно сам и ја размислио о томе да је то тако али сада се обистинило оно што сам и ја требао да напишем. Да не би ја и даље писао о ово-

ду, морам да се присетим, да сам уочи 9. марта телефоном позвао Патријаршију да бих упитао о нашем ставу за сутрашњи дан, пошто до онда никакво упутство нисмо добили. На моје зграђивање из Патријаршије сам добио овакав одговор: „Младићу батали се ћорава посла“. Иако сам се ја представио да сам свештеник ипак сам и овакав одговор добио. Наравно је да нису морали да ми верују ко сам, али се сутрадан показало да то нису „ћорава посла“ већ озбиљна и судбоносна. Показало се ко уствари води српски народ уместо Цркве и ко жели да спасе Србију од петокраке (ђаволски знак). То је била борба између крста и петокраке и пошто они који на камилавкама носе крст а у души петокраку за то време мирно „спавају“ онда се нашао човек из народа да врши посао. Имали су наше владике шансу као никада до сада да проговоре ако нису смели за време Јосипа Броза, али ћутање није увек злато него одобравање и бити на страни старог и пропалог режима, социјалиста прерушених комуниста. Патријарх Павле очигледно врши услугу социјалистима — безбожницима и продужена је рука Слободана Милошевића. То се показало и на Теразијама када је дошао да плаши српску омладину, а затим га је спасао ондашњи отац и сада владика Атанасије. То није смело да се догоди, јер кроз патријарха народ гледа целу цркву. Када би којим случајем сада био жив Владика Николај он рекао овако: „Ставите се на челу ових који желе да спасу народ“ и зато бих ја исправио онај наслов на 6 страни па бих рекао: „Патријарх је дужан да се стави на челу опозиције“ онда би опозиција имала пред собом створено и реално поље шта ради и за кога се бори. О овоме бих имао много да пишем али другом приликом.

Српски православни свештеник

ИМА ЛИ ТОМЕ КРАЈА?

Пре неки дан, сасвим случајно /и сасвим ненамерно/, западе нам у руке најновији допринос црвеног „војводе“, акцији за прикупљање секундарних сировина, у ствари његов најновији албум за сопствене фотографије, који дотични сматра новинама и још поврх свега уместо „јадна“ назива „Велика Србија“.

Та мала „енциклопедија“ нарцисоидности, баналности и примитивизма, не би залсуживала никакву пажњу и поред тога што се именовани није либио да на најодвратнији начин нападне и на кумство и част једне жене, да та једна фигура није и народни посланик, и хтели ми то или не, и одређена детерминанта политичког живота Србије. „Војводи“, коме за сакривање у јагодама не треба маскирна униформа, по неким истраживањима скочио је политички рејтинг, са тенденцијама даљег „раста“. И то, међутим, не би било вредно анализе, да дотични није у ствари једна персонификација свих наших неспоразума и несрећа. У читавој ствари дотични као субјект нема никакву важност. Његов политички „рејтинг“, у ствари је процес даљег завођења

овог изгубљеног народа и показатељ општег стања духа и примитивизма, због чега Србија још за дуго неће бити ништа друго до — јадна.

Над сопственом глупошћу, не вреди плакати. Знајући међутим, његову жилавост и постојаност, неумитно се поставља пред свима нама једно мучно питање: куда то може, како то може, са киме и због чега може и мора Србија даље, Србија у којој је могуће да једна људски промашена, дубоко несрећна и недоречена личност, ужива политички „рејтинг“.

На крају без икакве намере да „бранимо“ Вука, јер за то нема заиста никакве потребе, морамо да приметимо, да ће „војводи“ који се не види у јагодама, без обзира на политички рејтинг, остати вечита рана /коју ни СПС не може да му залечи/, због књижевног дела које ничим и никада неће моћи оспорити.

Пожаревац 19. 09. 1991. г.
Општински одбор СПО Пожаревац

ИСТОРИЈА ЖУТНИХ КОРИЦА ЦРВЕНА ОД СТИДА

Дајте ми власт над средствима информисања, и за само недељу дана оборићу најстабилнији режим (власт) у Европи“, рекао је један политичар. Неспорна је чињеница да је потпуна власт владајуће странке у Србији (социјалистичке партије) над средствима информисања најдиректније утицала на резултате избора. То ће свако озбиљније истраживање потврдити. Пример Др Војислава Шешеља, ће вероватно наћи своје место у убвеницима журналистике о негативном утицају средстава информисања на обликовање људске свести. Овај страдалник и неспорна жртва комунистичког режима (сада његов миљеник) у кратком временском периоду од, пијанице, батинаша, силоватеља жена, кољача који коље са кашиком за чипеле, затвореника падинске скеле, четничког војводе, уличног насилника постао је МЕДИЈСКА ЗВЕЗДА РЕЖИМСКИХ СРЕДСТАВА ИНФОРМИСАЊА, ПОСЛАНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ СРБИЈЕ И МИЉЕНИК ПОСЛАНИКА СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ, оних истих који су га до јуче сатанизовали.

Овакав заокрет довољно говори и о једнима и о другима и они би по свему требало брзо да падну у заборав, МАДА И ОНА НЕКАД ПОДСЕЋА НА ОНУ ЉУДСКУ. Дубоко верујем да ће се у неко срећно време млади учити на неким бољим примерима које на несрећу данас нико не помиње. Борба се против Шешељевог прогона и страдања, страдало је и једно од најчаснијих, најхрабријих и најбољих пера југословенског новинарства покојни Душко Богавац. Нажалост никада нисам чуо да га је Др ШЕШЕЉ помену у својим многобројним иступима, и ако му је добро познато да је само бивше Председништво ЦК СКЈ посветило три своје седнице, тражећи и правећи сценарио како да се разрачуна са новинаром ДУШКОМ БОГАВЦЕМ.

Борба (често сурова па и незаконита) над

доминацијом не утицајем на средства информисања није деча игра да би се народ чудно: па зар позиција и опозиција немају пречих и паметнијих послова? НЕ! Ово је доминантно питање борбе за ДЕМОКРАТИЈУ у Србији. Али, треба отворено рећи и борба за власт у Србији. Јер да није и ово друго зар би се поред ТВ БАСТИЉЕ, ПОЛИТИКЕ и других гласила запоставила једна друга област и институција која је много значајнија за Србију и српски народ. Ту пре свега мислим на ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА.

Овде морам парафразирати СОКРАТА који је отприлике рекао: „Ако Атињани имају лоше обућаре, они ће носити лошу обућу годишну или две, али ако имају лоше васпитаче, последице су несაгледиве и у трећој генерацији!“

Колико смо ми генерација оштетили?

Шта је предузето да престанемо са производњом медиокритета и дезидеологизацијом наставних планова и програма?

НИШТА! И СЛОВИМА НИШТА!!!

Листајући прошлогодишњи уџбеник друштвеног уређења (ваљда се раније звао марксизам) црвенео сам од стида. Професоре које сам питао да ли је срамота да предају ове ноторне неистине? „Да!! Ученици нам се често подсмевују (јер је највећи број изузетно информисан) али, мора се од нечега живети.“ Одговор ученика, био је сличан. „МОРАМО ТЕ ГЛУПОСТИ УЧИТИ ЗБОГ ОЦЕНА! АКО НЕ ЗНАШ ЈЕДАН. АКО ЛАЖЕШ ПЕТ (ОДЛИЧАН)!“

Мислио сам да је то остатак свих наших ранијих глупости и да нас је све ово што се данас дешава колико толико опаметило и отрезнило. Узех уџбеник ИСТОРИЈЕ за IV разред усмереног образовања, аутора ДР ДУШАНА ЖИВКОВИЋА И ЉУБИЦЕ РАДОВИЋ.

Корице овог уџбеника су жућкасте, (не знам зашто нису црвене бар од стида) и има 173 (стоседамдесет три стране) од чега нешто око 30% фотографија и цртежа.

У предговору поред осталог аутори кажу: „ПРОЦЕЊУЈУЋИ ЗНАЧАЈ НЕКИХ ДОГАБАЈА ЗА ИСТОРИЈУ, АУТОРИ СУ НЕШТО ШИРЕ ОБРАДИЛИ НАСТАВНУ МАТЕРИЈУ О ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ.“

Уџбеник ПРВИ СВЕТСКИ РАТ обрађује на равно 12,5 листова, од чега нешто преко 48% су слике, скице и цртежи. Додуше слике познатих српских војвода ПУТНИКА, МИШИЋА, СТЕПЕ и БОЈОВИЋА. Наравно краља ПЕТРА I и нема нигде. Можда му нису пронашли фотографију а нису присуствовали на парастосу на ОПЛЕНЦУ.

Од 70 странице до краја уџбеника, почињу наставне јединице:

„ПОЧЕТАК ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА (1939—1941) И ПРИПРЕМЕ НОР-а И РЕВОЛУЦИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ.“

Текст нећу коментарисати, нека то учине они који су компетентнији. На коликом простору и на који начин су обрадили ову наставну јединицу, показује предвиђени број часова за обраду неких наставних јединица.

ЗА ПРВИ СВЕТСКИ РАТ (НА КОЈИ АУТОРИ ПОСЕБНО СКРЕЋУ ПАЖЊУ) ПРЕДВИЂЕНО ЈЕ 3 (СЛОВИМА ТРИ ЧАСА)!!!

..... ПОЧЕТАК II СВЕТСКОГ РАТА (1939—1941) И ПРИПРЕМЕ НОР-а И СОЦИ-

ЈАЛИСТИЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ ..... за три часа

..... ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ, социјалистичку револуцију у Југославији 1941. године ... за три часа

..... УЧВРШЋЕЊЕ АНТИХИТЛЕРОВСКЕ КОАЛИЦИЈЕ 1941. ГОД. РАТ И НАШУ РЕВОЛУЦИЈУ ..... за три часа

..... УСПЕХЕ АНТИХИТЛЕРОВСКЕ КОАЛИЦИЈЕ И ЈАЧАЊЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1943. ГОД. ... за три часа

..... ПОРАЗЕ ФАШИЗМА НА САВЕЗНИЧКИМ ФРОНТОВИМА И У ЈУГОСЛАВИЈИ У 1944 (ДА ЛИ ЈЕ ЗАИСТА ПОРАЖЕН? — прим. С.Д.) ..... 3 часа

..... КРАЈ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА И ПОБЕДУ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ (ДА ЛИ? — прим. С.Д.) ..... 3 часа

..... СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ..... 3 часа

..... ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ..... 5 часова

..... ОПШТЕНАРОДНА ОДБРАНА И ДРУШТВЕНА САМОЗАШТИТА (познати ОНО И ДСЗ) ..... 2 часа

Значи о ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ чији су аутори проценили посебан значај предвиђено је 3 часа.

ЗА НАПРЕД ПОБРОЈАНЕ ТЕМЕ, ГДЕ ЈЕ СУШТИНА ИСТА САМО СУ МАЛО НАСЛОВИ ИЗМЕНЈЕНИ, АЛИ СЕ СЛОБОДНО МОЖЕ ПОДВЕСТИ ПОД ОПШТИМ ПОГЛАВЉЕМ ТИТОИЗАМ ..... 30 часова

Или, за ПРВИ СВЕТСКИ РАТ, предвиђено је 3 часа а за ОНО ДСЗ словима два часа.

Део са напред наведеним темама за које је предвиђено 30 часова наставних јединица илустрован је поред осталог са следећим фотографијама: (аутори кажу да нису имали слику краља Петра)

— Јосип Броз Тито врши смотру прве пролетерске бригаде,

— Тито у Фочи с пролећа 1942. године,

— С Првог заседања АВНОЈ-а са ТИТОМ за говорницом,

— ТИТО је рањен на МИЛИНКЛАДАМА (Уз слику текст он је једини врховни командант који је рањен у току II светског рата. Његов пратилац који је тада био уз њега тврди да уопште није био рањен,

— Јосип БРОЗ Тито у разговору са већницима....

— Тито на мостићу испред пећине,

— Јосип Броз Тито врши смотру постројених јединица НОБЈ на ВИСУ,

— Јосип Броз Тито и Винстон Черчил,

— Јосип Броз Тито врши обилазак Сремског фронта,

— Јосип Броз Тито са Хрушчовом и Булгањиним,

— Историјски чин Јосип Броз Тито потписује документ о ....

— Централни комитет КПЈ добио подршку делегата на V Конгресу са ТИТОВОМ сликом у првом плану,

— НАСЕР, НЕХРУ И ТИТО.

Значи ако занемаримо и садржину и квалитет текста у уџбенику има равно 13 фотографија Јосипа Броза Тита, исто толико је посвећено страна I светском рату.

Заиста овим подацима није потребан никакав коментар. По ауторима овог памфлета

(заиста би било претенциозно ово назвати уџбеником), односно онима који су им наложили да сачине овакав уџбеник ТИТО још увек мора да се воли, више него тата, више него мама...!!

Па професори и ученици нека вам је срећан почетак школске године. А док аутори овог уџбеника не поцрвене од стида, стидите се ви и немојте бити пресрећни кад добијете петицу зато што сте на слици препознали НАСЕРА.

Верујем да су ваше мисли обузете тражењем одговора на питања:

— Ко је крив што је Југославија једина држава у свету која се распадала?

— Ко је крив што је пређутан ЈАСЕНОВАЦ највеће стратиште српског народа пред светом?

— Ко је крив за пропаст привредног и друштвеног система?

— Ко је планирао да потопи најлепшу клисуру (Бердапску клисуру) да би са лица земље нестала српска земља?

— Ко је крив што се тек после педесет година ваде кости побијених Срба, жена и деце из понора и јама?

— Ко је крив што ваши вршњаци и данас страдају само зато што су Срби?

— Ко је крив што је са Косова протерано 300.000 Срба и Црногораца а насељено преко 300.000 Албанаца из Албаније?

— Ко је крив ... ????

Саво Драгишић,
Београд

ИСПОВЕСТ ЈЕДНОГ СРБИНА

Чин крштења детета родитељска је дужност. Други избор или двоумљење непримерено је. Дете није у прилици да се изјасни. То је чин духовног рођења. Вековима су крштена деца и нико од комуниста није поставио питање — дилему, забрану. Уништавали су дух и веру у корену. Традицију и корене су затирали.

Срећан сам што сам крштен. После четрдесет година удахнуо сам дух Православља. Срећним ме чини то што сам доживео да комунистичка заблуда једноумља сиђе са историјске сцене. Педесет година комунизма одлази у историју. На сцену поново долази вишевековна култура и светосавски дух српски. Желим да атеистичка амнезија што пре изађе из главе српских, комунизмом задовољних. Међу њима био сам и ја. Са тугом закључујем да сам више од половине свог живота био некрштен Србин. Србин из потаје. Србин без вере. Православни комуниста? Покушавам да пронађем прави израз. Нема га. Била је то индоктринација која је српском роду за трен потиснула културу, веру, традицију. Са поносом истичем да припадам страдалном и не победивом српском роду. Народу који је губио битке и васкрсавао из пепела ратних попришта освајајући нову слободу. Мртвима Патријарх служи помен педесет година после учињеног геноцида који су починиле усташе над Србима. Лобање су угледале светлост дана извађене из дубоких јама. Кости су по-

ново проходе у пластичним врећама ношене. Оне најмање, чељади припададе, можда су доживеле постхумно крштење.

У мени данас оживеле су жртве које су већ закорачиле у заборав. Срећан сам што сам за живота доживео рађање истине. Истине којој је претио заборав и вечни мрак испод тешких бетонских плоча братства и јединства. Србин је васпитан да прашта, али и да памти (да не заборавља). Убедио сам себе да нико од мојих предака није крив што сам живео 40 година без православне вере. Комуниста сам постао по убеђењу и престао. Живео сам у духу маминих речи: „Синко помози колико можеш и не чекај услугу од њега, помоћи ће теби неко други“.

Сматрам да су и моји родитељи жртве комунистичког једноумља. Васпитавали су ме у духу десет божијих заповести, а да ми то никада нису рекли. Двадесет година живим у другом граду. Родитељски дом заменио сам својим. Духовно рођење доживео сам првог јула 1991. године у манастиру Беочин на Фрушкој гори. Истога дана, у исто време у околину манастирске цркве стајали су поред мене ћерка Јелена (11) и син Војислав (8). Уз присуство кума Милорада закорачили смо у свет православних Срба. Оплемењени духом и вером провели смо извесно време у гостопримству игуманије Катарине и њеног сестринства. Осећам велико растерећење јер сада и званично припадам православном народу српском. Могу да се прекрстим и захвалим свецима и прецима на свему што су учинили да се поносим тиме што сам Србин. Не морам више да се осврнем и гледам да ли ме неко гледа док јавно изражавам своју захвалност и поштовање мртвих на начин који је кроз векове био примерен православном народу. Миролубивост светосавске вере подразумева живот у љубави, жртвовању и срећи. Она мири завађене и проповеда заједнички живот у слози и разумевању за слободан избор и опредељење у духу и вери. Дај боже да се Срби обоже, сложе и умноже.

БОРНВОЈЕ ВЕЉКОВИЋ, Петроварадин

ДОКЛЕ РАЗЛИЧИТИ АРШИНИ

Његово преосвештенство, владика нишки, господин Иринеј, одбио је да служи видовдански помен српским родољубима стрељаним на Багдали у комунистичким чисткама које су спроведене непосредно по заузимању овога града од стране комунистичких снага, октобра 1944. год. Према подацима изнетим у листу „Погледи“ у Крушевцу, на више локација, стрељано је око 6.500 невиних грађана углавном интелигенције. Уништаван је опробаним сталинистичким методом онај слој српског друштва који је представљао препреку болшевизацији Србије. Тог истог Видовдана владика нишки господин Иринеј служио је помен на Слободишту. То је стратиште на коме су Немци у току последњег рата стрељали неколико хиљада родољуба. Оваквим својим понашањем владика нишки Иринеј, показао је да Српска пра-

вославна црква и даље ради по комунистичком диктату и да јој није стало до националног измирења међу Србима. На сву срећу међу српским свештеницима нашла се неколицина који су се руководећи оном Христовом мишљу да су сви људи пред Богом једнаки одржало помен својим грађанима страдалим од целатске руке комуниста.

Небојша Станковић из Крушевца

КО НАМ СЕДИ У СКУПШТИНСКИМ КЛУПАМА?

Камелеони:

Председник скупштине служио је за свога четрдесетогодишњег комунистичког стажа разне вође: Стамболиће (I и II), Марковиће (Дражу и Мирјану), Титу је приређивао величанствене дочекe у Београду са његових путовања као највећем сину наших народа и народности, а сам се клањао до земље. После толиког мењања и прилагођавања наша се у служби новог вође са одређеним задацима које он послушно испуњава. Поред њега седи потпредседник Петровић један из афера о пљачки... На његову несрећу, од малобројно откривених афера пљачки комуниста, баш се та обелоданила, али њему то не смета он се прави луд и даље прилагођава свакоме од кога има користи. Ту је и посланик у свим скупштинама, Батрић Јовановић и њему слични који су од убијања православних свештеника дошли до тога да љубе крст и руке том свештенству, од прогањања краља до његовог позива итд. Њихова професија је прилагођавање свакоме ко би их одржао на врху.

Ћосави војвода

Наш народ вели: „Чувај се ћосавих мушкарца и бркатих жена“.

И он има одређену улогу од вође у овом циркусу званом Народна скупштина. Он је пуштен да уједа опозицију и да сеје мржњу. Толика мржња је медицински случај и њима би могао да се бави и упоређује др Стиковић за кога је социјализам рај небески. Њих двојица су приче за себе. Та „госпођа војвода“ брани вођу и његове свезе јер му треба, а треба и он вођи, а Раковици нека је Бог на помоћи јер су још једном насели комунистичким манипулацијама. За њега су сви издајце, чак и престолонаследник Александар био је за време рата издајник и ако тада није ни рођен. То исто помену и један његов пајташ за говорником Скупштине, пијан или не, али он рече да је тај престолонаследник побегао из земље 1945. год. а сада хоће да се врати у земљу. Посланици су се овом СПС-овцу слатко смејали, а нарочито уштављени председник.

Посланици: Бица, Геђа, црвени светац и други

Ови локални комунистички послушници, а за свој рачун виртуози у злоупотреби, чврсто стоје и седе у својим фотелијама јер су под заштитом вође. Какви су такви су, бољи су од других јер су му потребни као гласачи у Скупштини. То што злоупотребом стичу богатство и привилегије, што појединцу његов светли-

лик краси зидове сеоске цркве у виду свеца вођи не смета, они су ту на броју, а број је у Скупштини од највећег интереса. Ту су још и други статисти: Кулићи (мало је један па два) посланик из Панчева који се упорно труди да буде већи комуниста од вође а то за њега може бити опасно. Треба да је одан вођи али не може да буде већи комуниста од њега. Како се то ради треба да учи од садашњег председника Скупштине, а може да му служи за науку и судбина ранијег председника скупштине који је хтео да ствари истерује на чистац па је и себе истерао из председничке столице. Своје Ја може да има само вођа, то је схватио и ранији председник али касно. Овај паметни и културни човек желео је да се у Скупштини цени разум и аргументи, а сада му је остало само да размишља шта то би. Ту су негде и бивши а и садашњи моћници из покрајка: Богдановић, и други.

Министри нови и понеки стари

Ту се повремено нађе стари министар Душко командант елитних старца са Ушћа, ту је Дача који је такав министар какво нам је школство. Још мало па као Шувар. Нови министар је потрчко др Кошутић. Свашта тај прича. Он изједначи комунисте и фашисте, а заборави да служи баш комунисте. Он је у праву, а ми јако добро знамо да су комунисти за Србију највећа опасност само како ће то вођа схватити јер је он у свом ремек делу „Година расплета“ рекао да је непоколебљиви комуниста. За сваки случај нека се припази на кривинама и нека скрати мало, ако то није касно.

Све ово би било комично да није трагично за српски народ.

Милан Станковић, дипл. инж. грађ. Београд, Булевар револуције 177

ЕПИТАФ ЗА ЂОРЂА БОЖОВИЋА КОМАНДАНТА СРПСКЕ ГАРДЕ ПОГИНУЛОГ КОД ГОСПИЋА 15.9.1991.

Шар неба и земље, брате, нису исти, Видиш кад их спојиш са воштаним лицем. Али су једнаки они снајперисти Лички и твог града — најмљене убице.

Из гроба што чујеш, то друга свирала Збра свећу и црни барјак што се вије. Ретко је одличе, ја сам ти захвалан, Смрти, на промени места погибије!

Обожавах претка — Срђу Злопоглећу. С крвљу писах повест, не штапом по песку. С лажним сам се братом тукао за међу Да бих угледао Србију Небеску!

Боже, моја земља и ја сад смо своји! Ти знаш ко сам био: за трен један жишка! Телу мир не надох. Бар прах упокоји! Храбри, за мноме! Вечно ваш командант, Гишка!

Григорје Јављенски, Крагујевац

**„СРПСКА РЕЧ“ —
ЕКСКЛУЗИВНО**

ВИДЕО КАСЕТА: КРАЉ АЛЕКСАНДАР II КАРАЂОРЂЕВИЋ У СРБИЈИ

Цена касете у трајању од 90 минута 500,00 дин.
Касету можете наручити поузећем, телефоном:
620-891, 628-242 или уплатом на жиро рачун
60801-603-27562 или путем поруџбенице на адресу
„СРПСКА РЕЧ“ Бранкова 13-15, I улаз, VI спрат

ПОРУЏБЕНИЦА

_____

име и презиме

_____

_____

место, улица и број

ПРЕТПЛАТА НА „СРПСКУ РЕЧ“

Овим се претплаћујем на „Српску реч“, чија
полугодишња претплата износи 450 динара, а
годишња 900 динара (урачунат је попуст од 10%).
Годишња претплата за иностранство је 150 ДЕМ, 90
УСД, или одговарајућа противвредност у другим
конвертибилним валутама.

Уплате вршити на динарски жиро рачун
60801—603—27562 СДК Београд или девизни
60811—620—128—25731—7495633 Кредитна
банка Београд, с знаком за „Српску реч“. Уплате
из иностранства могу се вршити и чековима и
међународним уплатницама. По један примерак
уплатнице, или других доказа о уплати, заједно са
овом наруџбеницом послати на адресу
СРПСКА РЕЧ“ Бранкова 13-15, V и VI
спрат 11000 БЕОГРАД, тел. 620-891, 628-242.

_____

/име и презиме/

_____

/улица и број/

_____

/место и поштански број/

ОБАВЕШТЕЊЕ

Због великог интересовања редакција „Српске
речи“ обавештава читаоце комплетом бројева.
Комплети или појединачни бројеви могу се
наручити уплатом на жиро рачун број
60801-603-27562 СДК Београд или девизни
60811-620-128-25731-7495633 Кредитна банка
Београд

ПОРУЏБЕНИ КУПОН

Наручујем „Српску реч“ од бр. 1. до бр. 27
Напишите који број наручујете.

_____

(име и презиме)

_____

(улица и број)

_____

(место и поштански број)

БОРТЕ БОЖОВИЋ ГИШКА,

(1955-1991)

КОМАНДАНТ СРПСКЕ ГАРДЕ

InvestExport

Предузеће за грађевинарство, инжињеринг, друмска возила и трговину са П.О.
ул. 29.новембра 8, 11420 Смедеревска Паланка,
тел. (026) 32-821, факс. (026) 32-821

**Иза нас је преко 70.000м², изграђеног пословног,
стамбеног и продајног простора!**

Пажљивом анализом потреба и жеља наших евентуалних купаца, одлучили смо да тржишту понудимо велики број локала различите намене, у склопу пословно-тржних центара, широм Србије. Тренутно градимо у Београду, Младеновцу, Петровцу на Млави, Сопоту, Параћину Рековцу, Пожаревцу, укупне површине око 30.000м².

Назовите нас!

Београд: 011/648-960

Петровац: 012/33-860

Младеновац: 011/8226-251

Параћин: 035/553-420

Нудимо: Квалитет, ниске цене, поштовање рокова.

Гаранција су наши досадашњи купци.

ХИМНА СПО

„Свети нам Сава говори,
устајте српски синови!
Ступајте сви у редове,
У Српски Покрет Обнове!“

АУДИО КАСЕТА СА ПЕСМА-
МА СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ!
НА МУЗИКУ СТАРЕ СРПСКЕ
ПЕСМЕ „СПРЕМ'ТЕ СЕ,
СПРЕМ'ТЕ ЧЕТНИЦИ“, СПО ЈЕ
ПРЕПЕВАО СВОЈУ ХИМНУ!

СЛУШАЈТЕ НАС И КОД КУЋЕ!

А СТРАНА 1. Химна СПО

2. Песма Вуку

3. Велика Србија

4. Песма косовских јунака

Б СТРАНА

1. Боже правде

2. Ој Србијо мила мати

3. Зови само зови

4. Трг Слободе

ЦЕНА: 150 ДИНАРА (15 ДЕМ)

СРПСКИ ПОКРЕТ ОБНОВЕ У ГРЧКОЈ И ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ

НА 90-МИНУТНОЈ ВИДЕО КА-
СЕТИ: ПОСЕТА ВУКА ДРАШКО-
ВИЋА ХИЛАНДАРУ; КАКО ЈЕ
ДОЧЕКАН И КАКО ЈЕ ИСПРА-
ЋЕН; ШТА ЈЕ ДРАШКОВИЋ ГО-
ВОРИО НА КОНГРЕСУ У АТИНИ;
ЕКСКЛУЗИВАН РАЗГОВОР СА
ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКОМ
АЛЕКСАНДРОМ!

ЦЕНА: 450 ДИНАРА (30 ДЕМ)

ПРОСЛАВА ПЕДЕСЕТЕ ГОДИШЊИ- ЦЕ СРПСКОГ ПОКРЕТА ОТПОРА

СНИМАК СВЕЧАНЕ АКАДЕ-
МИЈЕ ПОВОДОМ ПЕДЕСЕТЕ ГО-
ДИШЊИЦЕ ТРЕЋЕГ СРПСКОГ
УСТАНКА. ГОВОР ВУКА ДРАШ-
КОВИЋА О ГЕНЕРАЛУ МИХАИ-
ЛОВИЋУ, СИН ДРАЖЕ МИХАИ-
ЛОВИЋА, БРАНКО МИХАИЛО-
ВИЋ, ГОВОРИ О СВОМ ОЦУ!

Трајање: 60 минута.

ЦЕНА: 350 ДИНАРА (24 ДЕМ)

НАРУЏБЕНИЦА

НАРУЧУЈЕМ:

1. АУДИО КАСЕТУ „ХИМНА СПО“ ком. _____

2. ВИДЕО КАСЕТУ „СПО У ГРЧКОЈ И ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ“ ком. _____

3. ВИДЕО КАСЕТУ „ПРОСЛАВА 50. ГОДИШЊИЦЕ СПО“ ком. _____

(име и презиме)

(адреса и поштански број)

КАСЕТЕ МОЖЕТЕ ПОРУЧИТИ
НАРУЏБЕНИЦОМ НА АДРЕСУ:
„СРПСКА РЕЧ“, БРАНКОВА
13-15, VI СПРАТ, 11000 БЕОГ-
РАД, ТЕЛЕФОНИ: (011) 620-891,
628-242. МОЖЕТЕ ИХ НАРУЧИТИ
И УПЛАТОМ НА ЖИРО РАЧУН
60801-603-27562 ПЛУС ТРОШКО-
ВИ ПОШТАРИНЕ. ЗА УПЛАТЕ ИЗ
ИНОСТРАНСТВА ДЕВИЗНИ ЖИ-
РО РАЧУН ЈЕ
60811-620-128-25731-74956-33,
ПОД ИСТИМ УСЛОВИМА

НАГРАДНА ИГРА

Ова наградна игра предвиђена је за оне патриоте који редовно прате рад Скупштине Србије или барем тв-скупштинске хронике. Ради ће о следећем: једног народног посланика почели су да, чак и кад је овај за говорницом, зову — МАЦО! Често и са мац (1), мац (1).. Ваш је задатак, драги читаоци, да заокружите редни број фотографије на којој се налази МАЦА. Дакле:

МАЦА ЈЕ
НА ФОТОГРАФИЈИ БРОЈ

1   2   3   4

Купон са заокруженим тачним одговором пошаљите на адресу „Српска реч“, Бранкова 13-15, 11000 Београд, са назнаком „за наградна игра“, најкасније до 17. октобра 1991. Тако ћете конкурисати за једну од три вредне награде: 1) 10.000 динара, 2) шестомесечну претплату за „Српску реч“ или 3) монографију „9. март“.

НАГРАДЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

То је за све нас било проразредно изненађење, јер ни један од наших читаоца није нашао на нашу провокацију. Нико, нарочито, није попустио да Бата Живојиновић, Ватрић Јовановић, Бранко Мамула, Вољко Кодићковић, Александар Прља или Дечо Мркоњић спадају у три најлепше жене у Србији. Зато су сви одговорили да је тачан одговор садржан у фотографији број 3. Тако првонаграђених:

1) 10.000 динара добио је СТОЈАНОВИЋ ПРЕДРАГ, Церска бр. 1, 14220 ЛАЗАРЕВАЦ,
2) ШЕСТОМЕСЕЧНУ ПРЕТПЛАТУ ЗА „СРПСКУ РЕЧ“ добио је ЗОРАН СТАМЕНКОВИЋ, Булевар Лоњина 50/6, 18000 НИШ,
3. Монографију „9. март“, добила је СВЕТИЛАНА ЈОВАНОВИЋ, 14222 ДИВЦИ.

ЧЕСТИТАМО ДОБИТНИЦИМА!